Y. 7.
8
B
7
9 L
36
Digitized by Google

XIV. 7. 26.

Digitized by Google

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI;

MARS GALLICVS,

SEV

DE IVSTITIA ARMORVM, ET FOEDERVM REGIS GALLIAE,

LIBRI DVO.

Arrogantiæ non eſt, vel quærere, vel aſſerere veritatem. *Aug. lib. 4. contra Creſcon. cap. 66.*

ANNO M DC XXXV.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

QVemadmodum Oceanus duobus motuum generibus agitatur, perenni reciprocationis æſtu, & prorumpentibus per interualla tempeſtatibus; quorum ille cauſas tam altè abſtruſas habet, vt nullâ hactenus Philoſophiæ ſagacitate detegi potuerint; iſtæ tam perſpicuas, vt nullâ ſubtilitate tegi: ita cor humanum Oceano ſimillimum duas actionum ſpecies parit, quarum aliæ in ipſo præcordiorum receſſu abſconditis cardinibus nituntur, ex quibus iudicentur bonæ aut malæ, quos ille ſolus perſpicit, qui quidquid mille perplexitatibus inuolutum eſt, veluti Solis radio ſcriptum legit; aliæ tam perſpicuæ improbitatis notas quaſi frontibus præfixas gerunt, vt difficile ſit, vel imperitioribus nebulas ingenij dexteritate vel ſermonis offundere. Tam enim enormiter in ipſa principia Chriſtianæ pietatis impingunt, vt quidquid fucandæ turpitudini prætexitur, magis ad affundendam colorantibus improbitatem valeat, quàm actionibus detrahendam. Cuius ordinis pleriſque peritis iuxta atque imperitis videntur eſſe illa fœdera ſubſidiaque Gallicana, quibus hoſtes Romanæ fidei in vtrâque Germaniâ armati, Catholicam Eccleſiam iam multos annos vſque ad illud poſtremum ex-

vulgò *Tienen, ac Tillemont.*

cidium Thenenſe,& obſidionem Louanienſem, ferro flammaque populati ſunt. Quid enim de illis Chriſtianus orbis ſentiat, fideliùs ex Catholicorum gemitibus, quàm ſcriptis diſcitur. Illi enim ex fundo Chriſtianæ pietatis oriuntur; hæc defectibus ingeniorum quandoq; obnoxia ſunt, quos eis, vel affectuum perturbatio, vel ignorantia veritatis affricuerit. Ex quo factum arbitror, vt neminem vel Francum Catholicum hactenus viderim, qui intellectâ circumſtantiarum veritate, quibus iſta Germanica Belgicaque bella veſtiuntur, non in gemitum de ſuppetijs illis Gallicanis eruperit; paucifsimos, qui eas qualicumque defenſionis pallio, velut verecundanti fronti manum opponerent, velare conarentur.

Queſtions decidées &c. Par M. Beſian Arroy P. Docteur en Theologie de la Faculte de Paris, & Theologal de l'Egliſe de Lion, Imprimé à Paris chez Guilliaume Loiſon an 1634. Auec priuilege, & approbation des Docteurs.

In quo genere prodijt nuper libellus *M. Beſiani Arroyi P. ſacræ Theologiæ Doctoris Facultatis*, vt præ ſe fert, *Pariſienſis, nec-non Theologalis Eccleſiæ Lugdunenſis*, priuilegio & approbantium cenſurâ munitus, ipſique Francorum Regi dedicatus, quarumdam *Quaſtionum deciſione* ſpecioſus: inter quas iſta de fœderibus ſuppetijſque Gallicis vna eſt; altera de iuſtitia bellorum, quæ Rex Chriſtianiſsimus partim in Imperij quaſdam Prouincias iam ſuſcepit, partim in vniuerſa penè Europæ Regna meditatur. Profitetur enim apertiſsimè, Imperium eſſe Gallicæ Coronæ indivulsè nexum, & quotquot illud, vel eius partem detinent, eſſe iniuſtos, vſurpatores, raptores, omnia armis Francorum

corum eſſe repetenda. Quid autem Imperij nomine intelligat, accipe, & miraberis mecum hiantis ambitus immanitatem: ([a]) *Continebat*, inquit, *Imperium Gallias, Italiam vniuerſam, ab Auguſtâ Vindelicorum ad Calabriam inferiorem vſque, Germaniam, Hungariam, Poloniam, Ruſsiam, Pruſsiam, Liuoniam, Lithuaniam, Moſcouiam, Sclauoniam, Podoliam, Albam Ruſsiam, VValachiam* &c. *& vltra Gallias complectebatur montes Pyrenæos, & Hiſpaniæ partem cis Ibêrum.* En limites, Lector, Imperij, quod Francis ita debitum eſſe ex ([b]) Caroli Magni ſucceſsione ſentit, ac docet, vt, quiſquis Europæorum Principum vllam eius laciniam poſsideat, *vſurpationis* ([c]) *iniuſtæ* reus ſit. Quâ vnicâ ſententiolâ Principes Europæ ferè vniuerſi, Imperator, Reges Hiſpaniæ, Hungariæ, Poloniæ; Duces Moſcouiæ, Bauariæ, Lotharingiæ, omnes Principes Italiæ, omnes Ciuitates Imperiales ad Manticam rediguntur: ita planè vt ([d]) *legibus conſcientiæ* ipſi ad reſtituendum, ([e]) *Franci etiam ad repetendum armis*, teneantur. Hûc profitetur ſpectare fœdera cum infidelibus, tamquam ſtratagema, quo viribus hoſtium debilitatis, faciliùs iniuſtè detenta repetantur. Huc tendunt aculei, quibus paſſim Gentiles ſuos ad arma contra Principes Eccleſiæ Catholicæ vniuerſos concitat, vt alacriter tam iuſta bella Gallicana perſequantur. Nimirum maturè buccinator iſte claſsicum canit, vt exciti omnes Principes moliminum tantorum ſcopum, quibus Europa perturbatur, intelligant. Quidquid videlicet Prouinciarum atque Terrarum,

a) Du temps que les François ont tenu l'Empire, il contenoit toutes les Gaules, l'Italie entiere à prendre depuis Au pourg juſques à la Calabre inferieure, l'Allemaigne, la Hongrie, la Pologne, la Ruſſie, la Pruſſie, la Liuonie, la Lithuanie, la Moſcouie, la Sclauonie, la Podolie, l'Alberuſſie, la VValachie &c. & toutes les Gaules du coſte des mons Pyrenees. Il poſſedoit tous les mons, & de l'Eſpagne ce qui eſt deça la riuiere Ebro ou eſt contenue la Comté de Cathalogne *Fol.* 110.

b) *Fol.* 69. Louys le iuſte doit regner ſur tout ce Royaume. voyez toute la page &c.

c) *Fol.* 38. L'Empereur, quand il aura rendu la couronne Imperiale aux legitimes ſucceſſeurs de Charles Magne.
Et *Fol.* 100. L'Empereur ou ſes predeceſſeurs nous ont rauy l'Empire. Tout le reſte des petits Princes de l'Europe n'ont que le bien, qu'ils ont enuahy ſur nous pendant les troubles &c.

d) *Fol.* 93. L'iniuſte detenteur qui poſſede ce bien par ceſte iniuſte alienation ou par vſurpation, ne peut le tenir en conſcience &c.

e) *Fol.* 98. Il y va de noſtre conſcience en ne le faiſant pas ſi nous le pouuons &c. Vide citata lib. 11 cap. 41.

arte, Marte, ſtratagematum verſutiâ, fœderum impietate, hæreticorum barbarorumq; commotione Principibus quibuſcumq; Europæis auelli poteſt, id ad Franciæ Coronam poſtliminiò reducendum eſt. O portentum ambitionis! quibus æſtibus perturbas ſerenitatem veritatis! Quæ ludibria ſceptris inhiantium cogitationibus obijcis! Ægræ profectò mentis ſomnium, vel febricitantis delirium huiuſmodi phantaſmata eſſe putauiſſem, niſi hæc ab Hierarchiæ Eccleſiaſticæ Miniſtris, & à S. Theologiæ Doctoribus ſeriò diſputari, & quaſi ſapienter adſtrui, & publicis typis, adſtipulante Cenſorum calculo, vulgari cernerem.

Quapropter cùm non leuioris culpæ ſubinde ſit, tacere, quando loquendum eſt, quàm loqui, quando tacendum; non abs re publicâ, vel boni viri officio me facturum, arbitratus ſum, ſi inſanas hominis iſtius voces, arrepto calamo, quantum Deus dederit, retunderem. Si enim licuit incruenti Sacrificij Myſtæ cruentorum bellorum incentorem agere, liceat Chriſtanæ tranquillitatis candidato prælia voce dirimere, fugientemq; pacem, quantum fieri poteſt, veritatis defenſione reuocare. Si illi fœdera Reipublicæ Catholicæ tam luctuoſa tueri fas fuit, fas mihi ſit, Catholicorum gemitus, quibus ea deplorant, & intereuntis Religionis calamitates miſerantur, non indefenſos prætermittere. Hoc eo iuſtiùs mihi concedendum ab omnibus æquis rerum arbitris puto, quòd non

paci

paci tantùm, ſed & veritati laborem iſtum conſecrantes, iuxta ſacrarum Scripturarum vocem; *veritatem tantùm, & pacem diligite*, bella corporum, Zachar. 8. erroreſque animorum iugulare vnâ eâdemq; lucubratione contendimus. Etenim tot hallucinationum ſordibus Hiſtoriarum veritatem, tot erroribus ipſam S. Theologiæ dignitatem Scriptor iſte contaminauit, vt magis mirandum ſit, in iſtâ publicâ doctrinarum luce inueniri poſſe; qui tot mentis exorbitationes annuendo vel diſſimulando probauerint, quàm indignandum, eſſe, qui odio falſitatis improbauerint.

Nec verò mihi vitio quiſquam verterit, quòd facta Principum ad incudem veritatis reuocauerim. Veritas inſtar Solis publicum bonum eſt: quæ nihil omninò neque Principum, neque priuatorum, nec hominum, nec Angelorum, à ſuis legibus immune eſſe patitur. Solis iſtius radios, quantùm licuit, ſecutus ſum; perſpicuis principijs vſus inuoluta euolui; nexus rerum patefeci. Si quid illa lux proſcripſerit, quid aduerſus veritatem, vel eius aſſertorem clamant? Publicis factis, non ſcriptis indignetur, quiſquis ea diuinâ luce damnari, Chriſtianâ pietate reprobari, moleſtè tulerit. Pluſquam humanæ tyrannidis eſt, cùm tibi quidlibet faciendi licentiam arrogaueris, ipſam velle facem, quâ facta indicantur, exſtinguere, fideique libertatem ſuâ voce fruſtrare. Nec etiam mihi quiſquam quaſi aliquid ſolidiùs dictu-

rus oc-

Digitized by Google

rus occinat, (quemadmodum perſpicuo crimini palliando fieri video,) Princeps, Rex, Imperator iſte, vel ille, ſimiliter fecit. Abſit modò calumnia, nec ſe fatiget. Qui ſimiliter fecit, ſimiliter iudicabitur. Peſsimũ peccati patrocinium eſt, multitudo peccantium. Vbi veritas non accipit perſonam, nec ego accipio. Hoc damno, quod illa damnauerit, quiſquis tandem vel Regum, vel Imperatorum impegerit in lucem eius. Non ego hîc arrogantiæ inuidiam formidauerim. Securum me fecit Auguſtinus, quando dixit: *Non eſt arrogantia vel quærere, vel aſſerere veritatem.* Nam eam ſollicitè quærere, quando latet, charitatis inchoatio eſt; piè conſtanterque aſſerere, quando patet, charitatis conſummatio; in eius luce geſtire, inchoatæ, conſummatæque felicitatis. *Quid enim beatius eo, qui fruitur inconcuſsâ, & incommutabili, & excellentiſsimâ veritate?*

Aug. lib. 4. cont. Creſcon. c. 66.

Idem lib. 2. de lib. Arb. c. 13.

Cùm igitur neque vitâ, neque morte, nec actionibus, nec ſermonibus diſiungi à veritate debeamus, quis iudicium eius de publicis factis ſubterfugiat, ægreque ferat, niſi qui in illam nos velit infelicitatem temporum incidere, quibus nec ſentire, quæ velis, nec quæ ſentias, dicere liceat: vel potiùs, quibus nec ſentire, quod veritas dictet, neque dicere, quod veritas iubeat, permittatur? Regibus timorem, honorem, reuerentiam deberi ſcio; ſed maiorem Veritati. Nec illa reuerentia eſt, publicas noxiaſque morum labes probroſâ

adulandi

adulandi abiectione, ac cæcitate tegere: ſed potiùs
Chriſtianâ pietate patefacere, & modeſtiâ redar-
guere. Vtramque exhibui, quantùm, Deo iu-
uante, potui; &, niſi me fallit, quantùm debui.
Scio, procaciam erga ſublimiores poteſtates diui-
nâ lege proſcriptam eſſe: ſcio etiam, culpatum ab
Auguſtino humilitatis exceſſum. Quo vitio tunc lib. 5. de Ciuit. c. 24.
delinqui maximè ſolet, cùm facta publica, quæ
veritas damnat, perſonarum, non rerum venera-
tione, damnare trepidamus: cuiuſmodi diſsimu-
latio plerumque in publicæ diſciplinæ noxam, fi-
deique interitum cedit. Contra quos abiectiores
affectus Scriptura puſillanimis fiduciam inſpirat:
Noli eſſe humilis in ſapientia tua; ne humiliatus in ſtultitiam Eccleſiaſt. 13.
ſeducaris: adulatoribus verò timorem: *Væ qui dicitis* Iſaiæ. 5.
malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem,
& lucem tenebras. Quamobrem illi, quorum offi-
cium eſt loqui, haud ſecus Deo rationem redditu-
ri ſunt, quòd publicis huiuſmodi corruptelis ſty-
lo aut voce pepercerint, ac ſi calculo comprobaſ-
ſent. Diſsimulando enim, coram hominibus
probant, quod animo improbant coram Deo.
Quid prodeſt autem, Deo damnaſſe, quod ho-
minibus in ruinam ædificandis probaſſe videaris?
Ignoraui, fateor, illas conſcientiarum ſtrophas,
quibus iuſtitia plerumque læditur, dum neſcio
quâ Religionis peruerſione, hominibus parcere,
quàm veritati malumus. Quaſi verò non vtrum-
que fieri poſsit, ac debeat, vt & aduerſus homines
obſer-

obſeruantia, & aduerſus vitia cenſura ſeruetur. Quapropter ſiquid durius forſan hîc inciderit, vel potiùs, alicui viſum fuerit, in facta, non in perſonas, iactum eſt. Si res nominibus nuncupentur ſuis, cui niſi veritati, quæ ſic appellari iubet, vitio dederis, aut illi certè, qui talem diſputandi appellandique neceſsitatem dedit? Quid enim iniuſtius, quã res Orbi Chriſtiano grauiſsimâ cenſurâ veritatis dignas offerre, & indigna rebus vocabula poſtulare? Nimirum perinde concinni huiuſmodi ſunt, atque ille, *qui ocreâ velit caput contegi, & galeâ calceari*, & murmuret, ſi ſuum cuique membro ornamenti decus tribuatur. Quod ſicubi verò in ipſam veritatem alicui offendiſſe videar, fieri potuiſſe non diffiteor, propriæ, humanæque conſcius infirmitatis; cui numquam ita benè ad ſcientiam ſubducta ratio eſt, quin ætas ac ſtudium aliquid apportet noui, quod cùm te ſcire credas, neſcias. Verumtamen quiſquis me falli arbitratur, etiam atque etiam videat, ne fortè in offuſis rerum antiquarum vel veriſimilium ratiuncularum tenebris ipſe fallatur. Forſan enim admotâ face demonſtrabitur, lapſus eſſe Lectoris, quos Scriptoris errores eſſe putat.

Aug. lib. 3. Confeſſ. c. 7.

ALEXAN-

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI,

De Iuſtitia Armorum & Fœderum Regis Chriſtianiſsimi,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur prima Arroyi Quæſtio: & paralogiſmus in aſsignanda iuſta belli cauſa declaratur.

PRINCIPIO igitur Arroyus quærit, *Vtrum Rex Franciæ iuſtam inferendi belli cauſam habeat?* belli, inquam, iſtius tam luctuoſi Chriſtianæ Religioni, quo Belgium, & Germania, Franco Batauos atque Barbaros ex vltimis Septemtrionis receſſibus euocante, iam tot annos flagrat; quo partem Alſatiæ, Treueros, Lotharingiam nuper occupauit; quod ad vindicandam ſibi poſtliminio Italiam, partem Hiſpaniæ, Belgium, Germaniam, reliquamque Europam penè totam, iuxta catalogum prouinciarum ex Arroyo paulò antè in Præfatione deſcriptum, oblata vel ſuſcitatà ſimili occaſione, inferre meditatur, vti recectà fronte hic homo profitetur. q. 1. Si le Roy de France a iuſte cauſe de faire la guerre.

Quid igitur Arroyus ad iſtam quæſtionem? Præmittit ex D. Thoma, vnde totius operis ſui ſe fundamenta deriuaturum ſpondet, tres eſſe iuſti belli conditiones, *Supremam auctoritatem, iuſtam belli cauſam, rectam bellantis intentionem.* Et quamuis ad id, quod agimus, perparum aut nihil referat, fide tamen laborat iſta S. Thomæ aduocatio. Non enim nominat S. Thomas inter iuſti belli conditiones ſupremam auctoritatem. Nouerat eſſe Principes quoſdam Imperij, quibus inferendi belli poteſtas competit, quam- 2.2. q.40. Fol. 12. & 13. Qu'il aye autorité ſoûueraine: qu'elle ſoit faite pour vne iuſte cauſe: que l'intention du Souuerain ſoit bonne & droite.

Digitized by Google

uis Imperatoriam Maieſtatem tamquam ſuperiorem colant. Pergit igitur: *Suprema eſt Regis Franciæ auctoritas*; agnoſcimus: *Recta bellantis intentio*; de re occultà dubitamus, vel certè remittimus eam Deo: *Iuſta ei belli cauſa*; negamus. De Regis igitur Franciæ ſummà in Regnum ſuum auctoritate nil opus eſt ſatagere; de intentione ipſius forſan pauca inferiùs: in cauſam belli tota moles diſputationis huius incumbet.

Porrò hanc ei eſſe non tantùm iuſtam, ſed omninò iuſtiorem, quàm vlli Monarchæ totius orbis terrarum, ſic probat Arroyus: *Ille Monarcha, cui plus adeſt ſupremæ auctoritatis, ſeu*, vt infrà loquitur, *cuius auctoritas ſuprema maior eſt, cui plus adeſt iuris ac rationis petendi, cui melior eſt bellandi intentio, ille iuſtiorem inferendi belli cauſam habet. Atqui Rex Franciæ plus habet ſupremæ auctoritatis, quàm vllus Monarcha orbis terrarum vniuerſi, plus iuris ac rationis petendi, intentionem denique meliorem; iuſtiorem igitur inferendi belli cauſam habet, quàm vllus Monarcha totius terrarum orbis*. Hoc argumentum vocat indubitatum totius propoſiti ſui fundamentum; hoc ex omnibus partibus ſuis facillimo negotio comprobari poſſe. Vbi quid potiùs mirer, ineptiam proponentis, an ſubſumentis vanitatem, an fœdiſſimas hallucinationes ſingula probare molientis? vix enim tot ſyllabas continet argumentatio iſta Syllogiſtica, quot aberrationes in eâ concinnandâ, probandaque committuntur. Singula videamus.

Fol. 15. Le Monarche, qui à plus d'autorité ſouueraine, plus de raiſon & droit de demander, & melieure intention en guerre, à auſſi plus iuſte cauſe de la faire. Or eſt il que le Roy de France à plus d'autorité ſouueraine, que tout autre Monarche du monde, il à plus de droit & raiſon de demander, & à meileure intention; doncque il à plus iuſte cauſe de faire la guerre, que tout autre Monarche du monde.

Fol. 83. L'autorité ſouueraine des Roys de France eſt plus grande.

Ac primò quidem bellantis auctoritatem, intentioniſque rectitudinem, à cauſæ iuſtitiâ rectè diſtinxerat. Illam quippe & Auguſtinus & Thomas, & quotquot rectè de rebus iſtis philoſophati ſunt, diſtinguenda iudicarunt. Eſt enim frequentiſſimum, vt & ſumma ſit gerentis bellum auctoritas, & intentio bona, cauſa tamen iniuſtiſſima: & vice verſâ, vt cauſa ſit iuſtiſſima, cuius auctoritas nulla, & intentio peruerſiſſima eſt. Nimiùm tardus eſt ad iſta pertractanda, qui ſine exemplis ea diſcernere nequit. Quis enim neſcit, ſummam fuiſſe Romani populi auctoritatem, rectamque intentionem,

nem, quando Sabinas non priùs à parentibus petitas rapiebant; cauſam iniquiſſimam? quis è contrario neſcit, nullâ legitimâ auctoritate, ſummâ intentionis iniquitate, priuatos homines de irrogatis iniurijs vindictam petere, ſicut Iulianus petijt, quando aduerſus Rodericum Saracenos armauit, à quo grauiter læſus fuerat?

Cùm igitur illa tria quàm maximè ſeparata ſint, eaque tu ipſe, Arroye, tribus verſibus antè veluti diſtincta, ſeparaſſes, hìc mirabili vertigine confundis omnia, & auctoritatis magnitudinem, intentioniſque bonitatem in argumentum iuſtitiæ ipſius cauſæ rapis. Rectiſſimè ergo dicitur, quòd qui plus habet iuris atque rationis ad petendum, vel repetendum id, quod ſuum eſt, iuſtiorem bellandi cauſam habeat: ſed iſtius cauſæ iuſtitiam nec exceſſus auctoritatis auget, nec defectus minuit; illius iniquitatem neque peruerſitas intentionis accuſat, neque bonitas purgat. Sex igitur omninò modis in hàc vnica tua propoſitione oſtendis inanitatem ingenij tui. Nam & cauſa æquiſſima eſſe poteſt, ſine ſummâ bellandi auctoritate; & ſumma auctoritas, ſine cauſæ æquitate: rurſus intentionis rectitudo adeſſe poteſt, ſine cauſæ iuſtitia; & cauſæ iuſtitia, ſine intentionis rectitudine: denique ſumma auctoritas eſſe poteſt vnà cum intentionis rectitudine, vbi nulla omninò cauſæ iuſtitia; & cauſæ iuſtitia, vbi nec bonitas intentionis, nec bellantis auctoritas. Hæ quippe bellantium perſonarum affectiones ſunt; illa rerum, propter quas bellum geritur: quod quacumque geratur intentione, vel auctoritate, numquam æqua cauſa iniqua fiet, niſi mutatio aliqua rebus ipſis afferatur. Nam, vt rectiſſimè Sanctus Thomas, quem tuum Doctorem toties iactas, & cum eo concinens Theologorum chorus, Iuſtitia attendit medium rei; vnicuique tribuens, quod ſuum eſt. Quantacumque fuerit igitur bellum inferentis auctoritas, qualiſcumque intentio, numquam efficiet, vt, quod reipſa indebitum fuerit, fiat ſuum; vel è conuerſo, quod ſuum, fiat indebitum. Deus ipſe nonne tantæ auctoritatis, & maieſtatis eſt, & bonitatis, vt nil eo ſuperius aut melius eſſe vel cogitari poſſit? quis ta-

men eò inſipientiæ venit, vt ex maieſtate, vel ex intentione bonâ vindicantis, cauſam vindictæ iuſtam eſſe arbitretur? Ipſa Scriptura aduerſus iſtas imaginationes diſertiſſimis verbis intonat: *Cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis. Ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æſtimas à virtute tuâ.* Exterum ergo à maieſtate, & iuſtitia, & bonitate veri Regis eſt, vindictam expoſcere ab ijs, qui non merentur; magis exterum, petere quod non eſt ſuum. Iſtæ quippe duæ belli iuſtæ cauſæ ab Auguſt. proferuntur: *Iuſta bella ſolent definiri; quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua gens, vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per iniurias ablatum eſt.* Ex quo fit, vt, ſi nil ex parte rei vindicandum eſt, nihilque repetendum, nulla Regis maieſtas, auctoritas, ſanctitas, ſolâ ſuâ maieſtate, intentioniſque bonitate, cauſam ex iniuſta iuſtam fecerit, aut ex minùs iuſtâ iuſtiorem. Hoc enim, ſi quid vmquam, eſt perſonas in iudicando accipere, quod Scriptura vetat; videlicet, neglectâ rerum conſideratione, quarum æqualitatem iuſtitia quærit, & facit, ex perſonarum maieſtate, & animorum, quibus feruntur, motibus, bellorum iuſtitiam iniuſtitiamque ſuſpendere.

Sap. 12.

q. 10. Super Ioſue.

Cùm ergo certiſſimam illam doctrinam, & æterna veritas, & naturalis æquitas, & conſenſus Theologorum omnium, & iudicium omnium gentium, clamet, quæ ſe maximè lædi putant, quando à robuſtis regnorum venatoribus, bonam intentionem iniuriæ prætexentibus, opprimuntur; quid ad propoſitum facit, quòd ad iuſtiorem bellandi cauſam aſſerendam, belligerantium auctoritatem, intentioniſque bonitatem iuri ipſorum permiſcere voluiſti? nimirum, vt campus tibi aperiretur, quo de ſacroſanctâ *Regum vnctione*, de *miraculoſa ſanatione*, de *lege Salicâ*, de titulo Regis *Chriſtianiſſimi*, & ſimilibus, nihil omninò ad rem facientibus, copioſiſſimè ſapientiſſimeque delirares: atque ita magnicrepantibus illis vocibus rudem popellum, quaſi claſſicum canendo, ad arma concitares, dum dubitare nefas putet, quin purgatiſſima iuſtiſſimaque bellandi ſit cauſa, vbicumque ſacroſancto,

ſancto,& cœlitùs miſſo vnguento delibuti Reges, miraculis clari, intentionis bonitate muniti, titulo Chriſtianiſſimi, ex lege Salicâ hæredes, bella ſuſcipiunt. Quòd ſi iſta omnia veneratione quidem in ſuo quæque gradu digna ſunt, nequaquam tamen poſſunt iuſtitiam cauſæ dare vel tollere, augere vel minuere. Dimiſsâ igitur Principis auctoritate, & intentionis bonitate, reformanda eſt tua tibi prima propoſitio, in hanc ſententiam: Monarcha, cui eſt plus rationis & iuris ad petendum, ille iuſtiorem inferendi belli cauſam habet. Quod ſi feceris, ſicut omninò facere debes, ſi tantillum ſalis tibi reliquum eſt, iam omnes loci communes de vnctione Regum Franciæ, de miraculoſa ſtrumarum ſanatione, de titulo *Chriſtianiſſimi*, de lege Salica, quæ tam inaniter ventilaſti, vt adſtrueres, plus eſſe ſupremæ poteſtatis in Rege Franciæ, quàm in vllo Rege totius vniuerſi, irrito tibi labore perierunt. Quæ quamuis idcirco tamquam prorſus *ἀπροσδιόνυσα* præterite licuiſſet; ne tamen vim cuiuſcumque ratiunculæ, quamlibet *παρέργυ*, quam putes aliquid ſtringere, vitatam potiùs, quàm diſſolutam, aut fractam conqueraris, agedum ſequar, quocumque te impetus tuus tulerit, hâc videlicet lege, vt te ſubinde lectoremque commonefaciam, etſi omnia, quæ de iſtis capitibus perquàm inſulsè diſputas, veriſſima eſſe fateremur, nil omninò te ad iuſtam bellandi cauſam aſſerendam promouiſſe.

CAPVT II.

De vnctione Regum. Clodouæus delibutus eſt vnctione Baptiſmi, non Regiâ.

REges igitur Franciæ magis abundanter participes eſſe ſummæ poteſtatis Dei, ſeu poteſtatem illam ſupremam *eſſe maiorem* in Rege Franciæ, quàm in vllo alio totius terrarum orbis Rege, ex quatuor potiſſimùm iam iam recenſitis capitibus probas, quibus per modum auctarij addis, *Pontificum teſtimonia*, *antiquitatem dominationis*, *eorum geſta glorioſa*, & præcipuè, inquis, *diuinam eorum generoſitatem.*

Fol. 18. & 36. & 85. Que l'authorité ſouueraine des Roys de France eſt plus grande.

Fol. 18. Par leur diuines generoſitez.

tem. Videamus quid ex tanto promiſſionis hiatu naſciturum ſit.

De ſacroſanċta Regis vnctione tria diſputas; primùm quidem, Vtrùm ſacra ampulla propter Baptiſmum Clodouæi, an propter Regis conſecrationem, allata fuerit: alterum, An verè iſtud miraculum acciderit: tertium, Vtrum vnctio Regum ſit ſimplex quædam ſpiritalis cæremonia. De ſecundo nulla mihi tecum diſceptatio eſt. Quod à tot ſæculis creditum eſt à natione Gallicana, nolim ego argumentis quantumuis plauſibilibus conuellere. Satiùs eſt etiam incerta Dei beneficia ſubmiſsè venerari, quàm Chriſtianam pietatem aliquâ diſputandi ſubtilitate refrigeſcere. De primo igitur ac tertio, quia parergâ tuâ diſputatione nos cogis, pauca reponemus.

Quod igitur putas, Chriſma non eſſe cœlitùs delatum propter Baptiſmum Clodouæi, longè falleris. Nam Aimonus, qui primus omnium iſtius miraculi mentionem facit, expreſsè monet, Chriſma diuinitus eſſe miſſum, vt Chriſma suppleret, quod à miniſtris, S. Remigio Regem baptizante, ferebatur: idque in argumentum, quòd fides Clodouæi, quam in Baptiſmo profitebatur, eſſet accepta Deo. Nam cùm dixiſſet, Clodouæum in ſanctificatum fontis alueum deſ-
Aimon. lib. 1. c. 16. cendiſſe. *Quòd verò*, inquit, *grata acceptabiliſque Deo prædicti Regis fides fuit, oſtenſum declarauit miraculum. Nam cùm fortè qui Chriſma ferebat, interclusus à populo deeſſet, ecce ſubitò non alius ſine dubio, quàm Sanctus apparuit Spiritus in columba viſibili figuratus ſpecie, qui rutilanti roſtro ſanctum deferens Chriſma inter manus depoſuit Sacerdotis, vndas fontis ſanctificantis.* Quid clariùs, quàm in vſum ſanctificationis Baptiſmi Chriſma eſſe delatum? Vnde mox Baptiſmo Clodouæi connectens Baptiſmum populi, nullâ omninò de
Ibid. vnctione Regis interpoſitâ vel poſtpoſitâ mentione, *fit gaudium*, inquit, *& exultatio*, propter illud miraculum, *baptizantur multi de populo.* Et multò apertiùs Gregorius Turo-
Lib. 2. cap. 31. nenſis penè contemporaneus filijs Clodouæi: *Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confeſſus, baptizatus eſt in nomine*

nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, delibutuſque ſacro Chriſmate cum ſignaculo ſanctæ Crucis. De exercitu verò eius baptizati ſunt amplius tria millia. Quis hîc dubitare ſinitur, quin eo Chriſmate delibutus eſſe ſignificetur, quo baptizatus in vertice, ex antiquiſſimo Catholicæ Eccleſiæ ritu, inungi ſolet? nam ex iſtis verbis vnctionem Regiam nec Oedipus quidem elicuerit, ſed ille ſolus, qui malit ſuum ſenſum in auctoribus quærere, quàm ſenſum auctorum facere ſuum. Nam ſanctus Gregorius etiam alio ſcriptorum ſuorum loco apertiſſimè ſignificat, ſe, quando de baptiſmo loquitur, non aliam ei, quàm quæ baptiſmum ex vſu Chriſtianorum comitabatur, Chriſmatis vnctionem iungere. De ſancto Auito quippe Iudæos baptizante, *At ille*, inquit, *præ gaudio lachrymans, cunctos aquâ abluens, Chriſmate liniens, in ſinu matris Eccleſiæ congregauit.* Greg. lib, 5. c. 12.

Sed vnctio Chriſmatis, inquit Arroyus, non ita Baptiſmo neceſſaria eſt, vt citra illam Sacramenti ratio eſſe non poſſit, non ergò Chriſma propter Baptiſmi neceſſitatem cœlitus delapſum fuit. Fol. 14. L'huile ſaincte qu'on applicque au Sacrament de Bapteſme, n'eſt pas tellement neceſſaire au Bapteſme que le Sacrament ne fuſt, ſi cette huile n'eſtoit: donque ce ne fuſt pas pour la neceſſité du Bapteſme &c.

Reſpondetur, Non propter Sacramenti neceſſitatem, ſed rituum eius integritatem, Chriſma delatum fuit, Deo miniſtrorum ſupplente defectum, quem Aimonus ſuprà commemoratus attigit. Ritus autem vngendi Chriſmate baptizatos, præterquam quòd in ſeipſo perquàm venerandus; eſt antiquiſſimus, & ſæculis aliquot ante baptiſmum Clodouæi præceptus, & tunc temporis quàm maximè neceſſarius. De præcepto Sanctus Hieronymus te inſtruere poteſt, quando aduerſus Luciferianos dicit: *Sine Chriſmate neque Presbyter, neque Diaconus ius habent baptizandi.* Et duabus annorum centurijs ante baptiſmum Clodouæi, Conſtitutio S. Syluestri, quâ ſanxit, *vt baptizatum liniat Presbyter Chriſmate leuatum de aqua.* Quod & à diuerſis Concilijs confirmatum fuit. Neceſſitatem verò ritus illius adhibendi temporis iſtius circumſtantiæ efficiebant multò maximam. Nam Ariani, qui tempore Clodouæi partem Galliæ infeſtabant, & ſororem eius Lanthildem ſuo errore circumuenerant, Dialogo contra Luciferianos. In Pontific. in vita S. Syluestri.

rant, ritum illum vngendi peruicaciter in baptiſmate reſpuebant. Aduerſus hunc igitur errorem diligentiſſima ſacrorum Antiſtitum cura fuit, vt chriſmatio baptiſmo iungeretur. Quod vſque adeò verum eſt, vt, quotquot ab hæreſi Ariana ad veram fidem reuertebantur, quamuis legitimè baptizati fuiſſent, à Catholicis tamen ritum illum ſupplentibus, ſine infuſionis aquæ repetitione, chriſmarentur. Audi teſtem fideliſſimum iſtius conſuetudinis eumdem illum Gregorium Turonenſem. Cùm enim Clodouæi baptiſmum præmiſiſſet, de ſororis eius Lanthildis, ab Arianâ hæ-
lib. 2. Hiſt. Franc. c. 31. reſi redeuntis, nudâ vnctione ſubiungit: *Conuerſa eſt & alia ſoror eius, Lanthildis nomine, quæ in hæreſim Arianorum delapſa fuerat, quæ confeſſa æqualem Filium Patri, & Spiritum Sanctum, chriſmata eſt.* Chriſmationem audis, baptiſmum non audis, quia iam ab Arianis baptizata fuerat. Nam ſedulò Antiſtites etiam illam præclaram ceremoniam in redeuntibus ſupplere ſatagebant. Hinc iterum Gre-
ibid. cap. 34. gorius de Gundebaldo, Burgundionum Rege Ariano, *Cùm cognouiſſet aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à Sancto Auito, Epiſcopo Viennenſi, Chriſtum Filium Dei & Spiritum Sanctum æqualem Patri confeſſus, clam vt chriſmaretur expetijt.*
lib. 4. cap. 27. Et de Brunichilde, Athanagildi filia: *Quia Arianæ legi ſubiecta erat, per prædicationem Sacerdotum, atque ipſius Regis commonitionem conuerſa, beatam in vnitate confeſſa Trinitatem credidit, atque chriſmata eſt.* Et de Herminichildo,
ibid. cap. 38. Arianæ fallaciæ ſectatore, *Conuerſus ad legem Catholicam, ac dum chriſmaretur, Ioannes eſt vocitatus.* Et de Reccaredo, Hiſpaniarum Rege, qui hæreſim Arianam deſerens
lib. 9. cap. 15. Gothos reduxit ſecum ad Catholicam fidem: *Tunc intelligens veritatem Reccaredus, poſtpoſitâ altercatione, ſe Catholicæ legi ſubdidit, & accepto ſignaculo beatæ crucis, cum chriſmatis vnctione credidit* IESVM *Chriſtum Filium Dei æqualem* &c. In quibus omnibus locis vides ſtudioſiſſimè ſuppletam eſſe chriſmatis vnctionem, quam Ariani in ſuo Baptiſmo prætermiſerant, nullâ omninò aquæ factâ mentione, quam in Gentilium Iudæorumque baptizatione, vt ſuprà vidimus, coniungere ſolet. Quòd

Digitized by Google

Quòd ſi quis fortè huiuſmodi teſtimonia de Sacramenti Confirmationis vnctione intelligi malit, quæ antiquo ritu, vt perfectè Chriſtiani fierent, Baptiſmo velut appendix initiationis iungebatur, nec ſic vis argumenti noſtri eliditur. Nam ex conſtanti eorum conſonantia liquidiſſimum eſt, nihil abſurdiùs, & antiquis ſcriptoribus magis aduerſum fingi poſſe, quàm Chriſmatis vnctionem Clodouæo, non propter alterutram iam dictam Baptiſmi integritatem, ſed vt Rex conſecraretur, eſſe collatam. Quod ſanè in ipſis Regiæ conſecrationis ceremonijs perſpicuis verbis Eccleſia Gallicana profitetur, dum Archiepiſcopo Chriſma præparante, hanc Antiphonam cantu ſacro modulatur: *Gentem Francorum inclytam, ſimul cum Rege nobili, beatus Remigius, ſumpto cælitus Chriſmate, ſacro ſanctificauit gurgite,* hoc eſt Baptiſmo, *atque Spiritus ſancti plenè ditauit munere.* Hanc igitur ſacram, & illi tempori vtiliſſimam ceremoniam, vel Sacramentum, noluit Spiritus ſanctus in tanti Regis Baptiſmo deſiderari, vt qui nihil in Fidei poſſeſſione totaque vitâ reliquâ cum ipſis commune erat habiturus, ſed eos ex tota Gallia pulſurus, nullam etiam in iſtis Chriſtianæ infantiæ incunabilis haberet vel ſpecietenus cum illâ ſectâ ſocietatem.

Quòd ſi in illis rebus, quas facti non iuris dicimus, quæque veterum hiſtoricorum fide ad poſteros tranſmittuntur, antiquioribus eſſe ſtandum ratio poſtulat, multò veriùs dixerimus, Clodouæum à S. Remigio nullâ peculiari Regiâ vnctione fuiſſe delibutum: nam neque S. Gregorius Turonenſis, qui res etiam minimas, maximè ſacras, ad gentis ſuæ gloriam ſpectantes, accuratè perſecutus eſt, neque Aimonus Monachus, duo vetuſtiſſimi fideque digniores, neque vllus omninò ſcriptor, qui non fuerit quingentis aut ſexcentis annis poſterior Clodouæo, vllam omninò mentionem iſtiuſmodi vnctionis Regiæ facit. Quapropter nullam etiam adhibitam eſſe, ſcriptores nō ignobiles Galliæ, qui minutias quaſque ſtudioſiſſimè perſcrutati ſunt, ingenuè profitentur, Tilletus, Fauchetus, & Scipio du Plaix, qua de re infrà pluribus.

Sed vt probes Clodouæum hac vnctione in Regem conſecratum fuiſſe, addis eum inſtar Saulis, confeſtim ab vnctione prophetantis, continuò poſt vnctionem prædicaſſe militibus ſuis; nimirum ipſá vnctione eum creante *Regem*, inquis, *Apoſtolum, aut Prophetam*. Sed errorem errori nectis apertiſſimum. Teſtis eſt enim S. Gregorius, quem falsò ad falſitatem aſſerendam aduocas, concionem iſtam ante vnctionem, imò ante baptiſmum eius, contigiſſe. nam cum S. Remigius eum ad Chriſti fidē pręparans hortaretur, *Libenter*, inquit Clodouæus, *te, ſanctiſſime Pater, audiam, ſed reſtat vnum, quòd populus, qui me ſequitur, non patitur relinquere Deos ſuos: ſed vado, & loquor eis iuxta verbum tuum. Conueniens autem cum ſuis, priuſquam ille loqueretur, præcurrente potentiâ Dei, omnis populus pariter acclamauit, mortales Deos abigimus* &c. *Nuntiantur hæc Antiſtiti, qui gaudio magno repletus iuſſit lauacrum præparari.* Ac deinceps Baptiſmum Clodouæi, & militum eius deſcribit. Idipſum teſtatur idem Gregorius in Epitome, quæ de geſtis Francorum ſcripta eſt: idipſum Aimonus multò luculentiùs: *Hæc dum Rex fide plenus perorаſſet* (præmiſerat totā concionem eius) *pleroſque de populo flexit, vt Chriſto mitia ſubderent colla: gaudet Sacerdos, Regem nondum initiatum iam ſuæ gentis eſſe apoſtolum factum. Exornatur baptiſterium: deſcendit Rex velut alter Conſtantinus in ſanctificatum fontis alueum* &c. quæ antiquorum Scriptorum vndique concinens conteſtatio perſpicuè demonſtrat, te nullâ ſolidæ veritatis habitâ ratione, quidquid tibi ſpiritus adulationis ſuggerit, effutire, vt phaleris iſtis præſtricti rudiores præcipites ad bella quæuis tamquam iuſta concitentur, quæ à ſucceſſoribus Clodouæi tam apoſtolicæ & propheticæ hæredibus conſecrationis inferuntur. Sed iam de tertio tuo articulo, Vtrum conſecratio Regum ſit ſpiritualis quædam ceremonia, paulò fuſiùs diſſerendum eſt.

Fol. 25. Ainſi l'vnction luy donnant plus que du caractere du baptesme, il fuſt fait Roy, Apoſtre, ou Prophete.

Greg. Turon. lib. 2. Hiſt. cap. 31.

Epiſt. cap. 15.

Aimon. lib. 1. cap. 16.

Conformia his tradit Flodoard. Hiſt. Remen. lib. 1. cap. 13.

CAPVT III.

An vnctio Regum ſit ſpiritualis ceremonia?

NAm quamuis in præcedentibus intemperies illa impotentis ingenij ſatis emicuerit, hîc tamen totas laſciuientis animi habenas laxat. Illic in hiſtoriæ antiquæ veritatem; hîc in ipſum Theologiæ limen impingit: illic erroribus perturbat ſæcularia; hîc incipit ipſa Eccleſiæ Sacramenta concutere.

Et primò quidem, vt ſacroſanctam Regum vnctionem ad ſummum ſacrarum rerum culmen euehat, irridet eos, peracerbè, velut *vacua celebro capita*, qui vnctionem illam *ſimplicem ceremoniam ſpiritualem* eſſe cenſuerunt. Ænigma namque inextricabile eſſe putat, vt corporalis vnctio ceremonia ſpiritualis appelletur. Hîc tonitrua verborum in iſtos, tamquam profanos ſacrarum rerum contemptores, ſacrilegos iaculatur. Quis Mydæ auriculas detrahet? Itane homines fungos eſſe putas, vt credant quemquam ita ſtolidum, fatuum, bardum, bucconem, blennum fuiſſe, vt cum poëta loquar, qui externam & palpabilem actionem naturâ eſſentiáque ſpiritualem vocet? Noli ita deſperare de genere humano. Siquid vnquam huiuſmodi ſcriptum legiſti, Arroye, lectoris abſque dubio, non ſcriptoris vitium fuit. Ecce fulmina verborum tuorum non pertimeſco: fidenter loquor, ſacram Regum vnctionem non eſſe niſi ſimplicem ceremoniam ſpiritualem; errare illos tecum, qui ei tribuunt, quod tu tribuis. Attende, obſecro, Scripturas ſacras, quas profiteris: videbis penè ſexcentis locis ea vocari ſpiritualia, quæ quàm maximè ſenſibilia ſunt, & corporalia. Non legiſti in Propheta, *Scitote inſanum virũ ſpiritualem?* Non in Apoſtolo, *Spiritualis iudicat omnia: non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus?* An fortè corporibus exuti erant, quibus aut de quibus ita loquebatur? Nonne legiſti, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualẽ biberunt: bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petra,*

[Margin: Fol. 17. Parlons vn peu à ceux, qui diſent, que c'eſt vne ſimple ceremonie ſpirituelle, ie dis à ces ceruelles creuſes &c.]

[Margin: Oſee. 9. — 1. Cor. 2. — 1. Cor. 10.]

petra autem erat Chriſtus? Manna, aqua, petra, Chriſtus non erant palpabilia? Nonne vidiſti ſcriptum, *Tamquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias?* Quis dubitat hîc ipſam Eccleſiam vocari *domum ſpiritualem*, ipſa opera quælibet bona, ipſam denique victimam Sacrificij noſtri ſacratiſſimam, *ſpirituales hoſtias* appellari? Nonne audiuiſti Apoſtolum exhortantem, *Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus?* Nonne penè palpaſti manibus illius ſententiæ veritatem, *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale? Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale:* & ita ſpiritale, vt tamen Apoſtolis in tali corpore oſtenderet Chriſtus *manus, & latus*; & eorum vnus de ſe, ſuiſque dicat: *quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt*. Ecce tibi demonſtratum, quo pacto ſacra Regum vnctio poſſit eſſe valdè corporalis, atque palpabilis, & tamen ſine ænigmate, cui ſit opus Oedipo, vocari poſſit ceremonia ſpiritualis. Pudet profectò, pigetque me immorari explicandæ huiuſmodi phraſi, quam nec tirones Theologiæ, nec vulgus opificum Chriſtianorum, nec ipſi milites Catholici, quos craſſiſſimâ tuâ Theologiâ fallis, ignorant. Diſtinguuntur enim tali epitheto ſacra vnctio, & ceremonia quæcumque corporalis, ab vnctionibus corporum, ceremonijſque merè ſæcularibus, & carnalibus: cuiuſmodi ſunt ceremoniæ, quibus creantur equites, olimque Imperatores, & Reges; quæ neque quidquam diuinæ & ſpiritalis opitulationis conferunt, neque ad ſpiritale quicquam ſignificandum, ſpiritumque hominis iuuandum, ornandum, perficiendumque referuntur. Sed hæc de iſtâ trabali ineptiâ plus quàm ſatis.

1. Petri 2.
Ephes. 5.
1. Cor. 15.
Ioan. 20.
1. Ioan. 1.

CAPVT

CAPVT IV.

Vnctio Regibus non imprimit Characterem, vt Arroyus putat.

CVm ergò tam dextrè acuteque retudiſſes iſtos aduerſarios tuos, inter quos me eſſe fateor, qui vnctionem Regum ceremoniam ſpiritualem vocant, eamque tuo iudicio nimis deprimunt, iam pergis ad extollendas vſque ad nubes prærogatiuas eius. Nam, te doctore, plus eſt quàm ceremonia, *& gratiam confert, & characterem imprimit*, vt identidem reperis, *in animas indelebilem*. Quid aliud ſuſpicabimur, niſi quòd eam octauum Sacramentum Eccleſiæ eſſe velis, quod nobis ex Theo-politicâ & adulatoriâ tuâ officinâ Sapientûm octauus protuliſti? Hoc enim imperitis hominibus omninò te inſtillare velle, tum illa naturæ & effectuum, quam retuli, ſimilitudo ſuadet, tum alia deliria, quæ conſequenter fundis, modeſtis religioſiſque Lectoribus intoleranda, perſuadent. Cùm enim fusè declaraſſes, vnctionem Confirmationis atque Ordinis eſſe corporalem, effectuſque conferre ſpirituales, gratiam in anima ſanctificantem, Characterem, qui deleri nequit, auctoritatem denique prædicandi, docendi, adminiſtrandi Sacramenta, & à peccatis abſoluendi; diſertiſſimis verbis adijcis: *Vnctio Regum iſti par eſt. Cùm enim mediante oleo perſonis Regum adhibeatur, tribuens eis auctoritatem tuendi ſubditos ſuos, & impugnandi gladio aduerſarios, vtique corporalis eſt. Cum verò etiam tribuat auctoritatem quandam excellentiæ imaginis Dei, & imprimat Characterem, hoc eſt, ſignaculum iſtius imaginis in animas Regum, etiam ſpiritualis eſt*. Et mox vnctionem illam *inſtrumentum* vocas, quo Deus *gratias corpori & animæ communicat*. Et infrà: *vnctio dat ipſis gratiam viuificantem*. Denique incunctanter clamas, eos, qui Regis vnctionem ſpiritalem ceremoniam eſſe ſentiunt, *tantundem de Sacramentis poſſe dicere*. Vtrumque autem eſſe *ſacrilegium*, nempe, vt explicas, quia vtraque ſunt corporalia,

Fol 31. & 32 & 33. Vide infrà verba citata.

Arroy F. 31. l'vnction des Roys eſt pareille à cellecy car eſtant faicte auec de l huile ſacrée ſur la perſonne des Roys, leur donnant le pouuoir de defendre leurs ſubiets & d'attacquer leurs ennemis par le glaiue, elle eſt corporelle, & donnant encorre vne autorité de preexcellence d'image de Dieu, & imprimant vn caractere, c'eſt à dire, vne marque de ceſte image en l'ame des Roys, elle eſt ſpirituelle.

Fol. 32. Ceſte vnction doncque eſt vn inſtrument, par le quel Dieu les (graces) communique au cords & à l'ame.

Fol. 55. L'vnction leur donne la vraye autorité royale, le Sacerdoce, & la grace viuifiante.

Fol. 28. n'en pourra il pas autant dire & Sacramens, & le pent il ſens ſacrilege.

vtraque in anima ſpiritales & indelebiles effectus operantur. Quid euidentiùs & efficaciùs rudi populo dici poteſt, quo vnctionem Regum octauum Sacramentum nouæ legis eſſe putet, & hoc ipſum ex profeſſo te perſuadere voluiſſe? Nam illos effectus, quos in animam imprimi doces, *ex opere operato* quoque ab vnctione proficiſci, fateri cogeris, niſi in alias abſurditates intolerabiles te præcipitatum velis. Quid enim eſt aliud, Characterem fieri per vnctionem ex opere operato, quàm fieri vi ipſius vnctionis, non ex merito ſuſcipientis aut miniſtrantis eam? Quod Auguſt. iſtis verbis expreſſit contra Donatiſtas: *Ipſum per ſeipſum Sacramentum multùm valet*. Quid igitur? Imprimi dices characterem, tuendi regendique populi auctoritatem dari, ex merito miniſtrantis, ne Sacramentum eſſe fatearis? Caret ergò Rex charactere, caret regendi auctoritate, ſi miniſter eſt malus. Ad Luciferianos igitur ac Donatiſtas, ad Albigenſes & Apoſtolicos, ad VViclephiſtas denique tibi fugiendum erit, qui nullos idoneos miniſtros, niſi bonos, eſſe ſentiebant. Et quid niſi hoſtis eris Eccleſiæ ac doctrinæ eius? Aquam enim & oleum, calices & patenas, virgines & Abbates, Reginas ac Reges non minùs ab improbis miniſtris benedici, & conſecrari docet, quàm ab ijs, quos conſtiterit eſſe probos. Quòd ſi ex merito ſuſcipientis conferatur character, & auctoritas, iam nihil auctoritatis aut characteris adipiſcetur, non ſolùm improbus, ſed etiam de cætero probus, ſi fortè tempore vnctionis in aliquo peccati reatu fuerit. Et quid hoc niſi hæreſis VViclephi, & Huſſitarum? Articulus enim Ioannis Hus vnus erat, *Sicut Princeps vel Dominus, tempore quo eſt in peccato mortali, non ſortitur nomen illius officij, niſi nomine tenus, & ſatis æquiuocè: ſic nec Papa, nec Epiſcopus, vel Sacerdos, dum lapſus fuerit in peccato mortali*. Et iſte eius error Concilij Cõſtantienſis auctoritate damnatus eſt: *Nullus eſt Dominus ciuilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.* Quis enim neſcit, ex Eccleſiæ Catholicæ ſenſu atque doctrinâ, non minùs Abbatiſſas & Abbates, Reginas & Reges, quàm Diaconos, Sacerdotes atque Epiſcopos ſine diſcrimine

lib. 4. de Bapt. cap. 24.

In Conc. Conſtant. Seſſ. 15.

ibidem.

diſcrimine bonitatis ac malitiæ validè benedici, vngi, & conſecrari? par in vtriſque poteſtas ad operandum, par auctoritas ad regendum. Cùm ergò hæc ſint certiſſima, & ſine periculo labefactandi Chriſtianæ fidei fundamenta in dubium reuocari nequeant, quiſquis per vnctionem Regiam, tamquam *per inſtrumentum*, characterem indelebilem in ipſam animam imprimi, & regendi poteſtatem tribui docet, cogitur eam, velit nolit, non à miniſtrantis, non à ſuſcipientis probitate ſuſpendere; & ei proinde ex opere operato effectum illum tribuere. Quid igitur erit, niſi quoddam Sacramentum Eccleſiæ, cum quo & in operandi ratione, & in ipſo effectu, characteris, inquam, indelebilis impreſſione, & auctoritatis collatione conuenit? Sed benè habet, quòd ſine huiuſmodi Sacramenti fide ſalui eſſe poſſumus, imò cum eius fide ſalui eſſe non poſſumus. Opinio ipſa, vt mitiſſimè loquar, profectò hactenus in Eccleſiâ Chriſtianâ inaudita, noua, merè voluntaria, omnis expers Eccleſiaſticæ diuinæque auctoritatis, ſine quâ res tanta doceri ſine inſigni temeritate non poteſt. Vbi enim Scriptura, vbi traditio, vbi diuina reuelatio, vbi Patrum antiquorum conteſtatio, vbi Concilij cuiuſcumque auctoritas? Sine quibus res tanta nec aſſeri debuit, nec vlla certitudo eius haberi poteſt. Rem enim facti eſſe, quiſque perſpicit; characteris impreſſionem à liberâ Dei voluntate pendere, nemo dubitat; vnctionem Regum quadringentis ampliùs annis à nato Chriſto ab Eccleſia inſtitutam, & vſurpari cœptam, in confeſſo eſt. Vnde ergò characteris impreſſio, & quidem, vt vidimus, ex opere operato, ſcriptori iſti innotuit, niſi ex fonte, quem digito monſtrauit Auguſt. *Phantaſmata habere pro cognitis, ſummus error eſt* &c. *ſequuntur enim nonnulli phantaſmata ſua tam præcipites, vt nulla ſit alia materies omnium falſarum opinionum* &c. lib. 6. de muſicâ cap. 11.

Quid, quòd iſtâ enormi vnctionis Eccleſiaſticæ commendatione, Sacramentis ipſis, aliud agendo, non leuis fit iniuria? latiſſimam enim pandit viam, vt ceremoniæ ſpirituales, quæ Sacramentalia Theologi vocant, ad Sacramentorum

loquitur? Cùm ergò character ille tuus indelebilis, & inconvulſus ſit, profectò initerabilis erit vnctio, quâ imprimitur. Quid igitur dices de illis Regibus, qui bis terve vncti, & coronati ſunt? Nam de Pipino teſtantur hiſtorici, eum primò à Bonifacio, Archiepiſcopo Moguntino, vnctum, & coronatũ eſſe: *Pipinus Rex Francorum appellatus eſt, & ad huius dignitatem honoris vnctus ſacrâ vnctione manu ſanctæ memoriæ Bonifacij.* (Adel. continuat. Aimoni an. 750.) Quod Annales Francorum, Fuldenſes, Regino in Chronico, & recentiores vnanimiter verum eſſe agnoſcunt. (Annal. Franc. Regino.) Triennio verò circiter pòſt à Stephano Papa, de quo idem ſtatim ſubijcit: *Stephanus Papa, poſtquàm à Rege Pipino Eccleſiæ Romanæ defenſionis firmitatem accepit, ipſum ſacrâ vnctione ad Regiæ dignitatis honorem conſecrauit.* (Adel. ibid. an. 754.) Cui ijdem, qui antè citati ſunt, adſtipulantur. Exemplum patris Carolus Magnus in filijs ſuis imitatus eſt. Nam, vt Adelhelmus, *baptizauit Pontifex* (Adrianus) *filium eius Pipinum, vnxitque eum in Regem & Ludouicum fratrem eius, quibus & coronam impoſuit:* (anno 781.) Pipino ſcilicet Italiæ, Ludouico Aquitaniæ, teſte Reginone. (Regino in Chron.) Quem Pipinum tamen Sigonius, & Fauchetus à Leone Pontifice, Carolum Imperatorem inaugurante, iterum Regem Italiæ vnctum eſſe tradunt. (Fauchet in vita Caroli Magni.) Ludouicum verò Regem Aquitaniæ Stephanus Papa, qui Leoni ſucceſſerat, poſtea Rhemis, *celebratis ex more ſolemnijs, diadematis impoſitione coronauit:* (Adel. an. 816.) quo tota illa inaugurationis & vnctionis ceremonia comprehenditur. Quid, quod ipſe Carolus Magnus bis inunctus & coronatus fuit? Nam, præter Adelhelmum, (Adel. an. 754.) Annales Fuldenſes conceptis verbis dicunt: *Stephanus duos filios eius* (Pipini) *Carolum & Carlomannum ſacra vnctione* vnxit in Reges. Et idem poſtea à Leone Pontifice in Miſſarum ſolemnijs Imperator coronatus eſt, (Adel. infra Regino. Annales Fuld.) vnctione à capite ad pedes vſque ſuperfusâ, iuxta antiquum Iudaicæ conſecrationis ritum:

Οὐ μὲν ἀλλὰ χρησάμενος καὶ νόμοις ἰουδαίων, (Conſtantinus Manaſſes.)
Κἀκκεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐλαίῳ τοῦτον χρίει.
Cæterùm Iudaicis etiam ritibus vſus
A capite vſque ad pedes eum perfundit oleo.

Nec eſt, quòd abſtruſiora antiquitatum ſcrinia perluſtremus, vbi quotidianum exemplum olim vſitatum in promptu eſt. Romanus enim Imperator vſu perantiquo tribus coronis cingebatur, vngebaturque tribus diuerſis vnctionibus, primâ Aquiſgrani, ab Archiepiſcopo Moguntino; ſecundâ Mediolani, ab Archiepiſcopo Mediolanenſi; tertiâ Romæ, à ſummo Eccleſiæ Præſule: quas antiquæ coronationis iſtius ceremonias nonnulli ex profeſſo ſtylo perſecuti ſunt. Sed quid ſæcularibus hiſtorijs percurrendis immoror? Ipſæ ſacræ litteræ omni exceptione maius exemplum ſuggerunt, omni diſputatione ſuperius, omni ambiguitate luculentius. Dauid ipſe, vir ſecundùm cor Dei, paucorum annorū ſpatio ter omninò diuerſis temporibus in Regem vnctus eſt. Primùm in Bethlehem à Samuele: *Tulit Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius.* Secundò in Hebron à tribu Iuda: *Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda.* Tertiò in eadem Hebron à viris Iſraël: *Venerunt quoque & ſeniores Iſraël ad Regem in Hebron, vnxeruntque Dauid in Regem ſuper Iſraël.* Viden' tandem aliquando, ad ſacram potiùs & ſpiritualem ceremoniā, ſolemnemque inaugurationis ritum adhiberi vnctionem, quàm ad vllius characteris impreſſionem? Non enim arbitror eò fatuitatis venies, vt in Dauide ac Pipino characterem charactere bis terve cumulatum ſomnies; vel eundem iterum iterumque repetitum, ne temporis morâ fortè deleretur.

Petrus à Beeck in Aquiſgrano.

1. Reg. 16.

2. Reg. 2.

2. Reg. 5.

Quòd verò aliqui diuerſorum Regnorum coronis redimiti, & vnctionibus delibuti ſint, magis luculentè vim veritatis iſtius oſtendit. Quid enim? Italia, Aquitania, Gallia, Germania, quemadmodum diuerſa armorum & vexillorum inſignia, ita in animabus Regum diuerſos characteres poſtulant? Vnus duobus Regnis non eſt ſatis? Apage anilia iſta nugamenta. Quis enim neſcit, Antiſtitem ſemel vnctum, & charactere conſecratum, ad quemcumque Epiſcopatum vel ſimul vel temporum ſucceſſione transferatur, numquam vnctionem Epiſcopalem iterare? Ipſe ſummus Pontifex quando in totius Eccleſiæ curam iam antè Epiſ-

Digitized by Google

copus conſecratus euehitur, nullius vnctionis repetitione conſecrandus eſt. Quæ quidem exempla vel rardiſſimis patefaciunt, nullam omninò characteris impreſſionem in vnctionibus Regum dari.

Mitto Reginas, quæ plures, haud ſecus ac Reges, cum vnctione coronatæ ſunt; Clementia, vxor Ludouici Hutini; Du Tillet in vita Hutini. Conſtantia, filia Alphonſi Regis Hiſpaniæ, vxor ſecunda Ludouici iunioris, & Alix tertia; Margareta, vxor Sancti Idem. Ludouici, aliæque plurimæ. An & illas characteribus inſi- Guil. Nangius. gniri dices? Quis ergò in eis fructus characteris? præſertim iuxta principia tua, qui Regibus vi vnctionis poteſtatem adminiſtrandi, tuendique Regni, hoſteſque debellandi conferri doces, quorum nihil omninò Reginis in Franciæ Regno competit? Quid ſi fortè repudientur, vt multis accidit? quid ſi marito viduentur, nullâ maſculâ relictâ prole? nonne ex illa dignitate in ordinem rediguntur, & priuatæ ad patrios lares, vt Maria, vxor tertia Ludouici duodecimi, in Scipio Du Plaix in Vita Franc. primi. Scotiam; Eliſabetha Auſtriaca in Auſtriam; Eleonora, vidua Thuanus. Genebrard. Franciſci primi in Belgium, abeunt, aut remittuntur? Quid ergò character in eis efficit, vi cuius *Reges ſemper Reges* Fol. 34. Vn Roy oinct, demeure touſiours Roy oinct & ſacré. *manere* tradis? An & iſtæ ſemper Reginæ Franciæ manent, etiam aliâ ductâ repudiatæ? etiam extra Regnum, & reduces in paternam domum? etiam alio Rege Reginaque ſuccedente viduæ? Iocularia ſunt iſta, & puerilia, irriſione quàm refutatione digniora. Verum eſt enim, nihil talibus Reginis, abolitâ iam dignitate & auctoritate, ſupereſſe, niſi amantem memoriam & quaſi olfacta deſiderantem. Et ſi denuò alteri Francorum Regi nuberent, ſicut Anna Britannica Ludouico duodecimo poſt mortem Caroli octaui nupſit, profectò longè maiori iure quàm Pipinus, iterum vngi poſſent, & coronari.

CAPVT VI.

Soluitur argumentum ex Ceremoniali coronationis petitum.

Fol. 51. elles ſont formelement exprimées dans la ceremonie de leurs vnction.

SEd ne ſine teſte loqui videaris, Ceremoniale profers, in quo omnes, quas recenſuiſti, gratiæ *formaliter*, inquis, *exprimuntur.*

Sed tu formaliter,vt verbis tuis loquar, illudis Lectoribus tuis. Nulla vſpiam mentio characteris, nullum veſtigium. Dum Rex Francorum vngitur,illa verba pronuntiantur: *Vngo te in Regem de oleo ſanctificato, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Ante & poſt vnctionem,complures,quæ à Præſule funduntur, orationes, ad gratias diuerſas corporales ſpiritaleſque referuntur,nullâ omninò factâ characteris mentione. Ex quo fit, vt ceremoniæ,quæ adhibentur, gratiarum virtutumque variarum, quæ petuntur à Deo, potiùs ſigna, quàm cauſæ ſint: per quæ ſigna realia, quemadmodum & per vocalia, tamquam per duplicem, realem vocalemque, precem, impetrantur ea, quæ poſtulantur, & Rex officij ſui commonetur. Vnctio quippe corporis ſignificat vnctionem Spiritus ſancti, *ad interiora penetrantem*, quo petitur, vt vngatur ſpiritus Regis, inſtar *Chriſti, qui vnctus fuit oleo exultationis præ conſortibus ſuis*: ſicut in orationibus adiunctis declaratur. Hanc vim ceterarum quoque ceremoniarum explicat exſertè Pontificale Romanæ Eccleſiæ, quæ non minùs doctrix omnium Eccleſiarum, ac mater eſt. Nam Pontifex gladio accingens Regem, *Attende*, inquit, *quod Sancti non in gladio, ſed per fidem vicerunt Regna.* Et diadema capiti imponens, *Accipe coronam Regni, quam ſanctitatis gloriam, & honorem, & opus fortitudinis ſignificare intelligas.* Et ſceptrum tradens, *Accipe virgam virtutis, ac veritatis, quâ intelligas te obnoxium mulcere pios, terrere reprobos* &c. Ceremonijs iſtis igitur omnibus, partim ſolemni & ſacro ritu Rex exercendis functionibus veri & Chriſtiani Regis deputatur; partim docetur munera tantæ dignitatis, ne ſe ad faſtum tantummodò ſæcularem vocatum putet; partim

Pontif. Rom. in Coronatione Regis.

monetur

monetur officij ſui; partim denique gratiæ tanto oneri neceſſariæ poſtulantur. Deus autem, qui non deſpicit orationem humilium, & pręſertim Eccleſię ſponſę ſuę, talium ſacrorum rituum & orationum intuitu, atque impetratione, pios aliquos effectus, ſeu animi motus, iuxta profundum prouidentię ſuę conſilium, temporibus ac locis opportunis excitat, quibus ad ſuæ dignitatis munia cum Chriſtianæ ſpei fructu exequenda moueatur. Quis enim in Theologicis rebus ita hoſpes eſt, qui neſciat, per huiuſmodi ſigna ſacramentalia, non gratias habituales infundi, non characteres imprimi; ſed actuales quoſdam dumtaxat motus animi, Deo rebus iſtis & ſponſæ ſuæ precibus aſſiſtente & annuente, ſuſcitari?

CAPVT VII.

Soluitur aliud argumentum ex vnctione Saulis ductum.

SEd vt exorbitatio tua non ſine magnâ tibi ratione accidiſſe videatur, Saulem in præſidium aduocas, qui cùm non niſi biennium regnaſſe dicatur, diu tamen poſtea vnctus Domini appellatus eſt, & Amalechita interfectus tamquam paricida inuncti Regis, hoc eſt, inquis, *eius, qui per vnctionem receperat impreſſionem* characteris *indelebilem*. Noctem nocte fugare niteris: quæ vt ſubluſtrior tibi fiat, ſcito, ſi placet, opinionem illam, quæ Saulis regno biennium tantùm tribuit, ac tibi placuit, à fabulatoribus Hebræis, hoc eſt, ex Seder Olam ortum habuiſſe; ac talem eſſe, vt omni hiſtoriæ & auctoritati repugnate, ſanctumque Paulum mendacij ſuſpectum facere voluiſſe, videatur. Nam iſte perſpicuis verbis dicit: *Dedit illis* Deus *Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin annis quadraginta*. Quæ verba quomodocumque intelligenda ſint, ſiue ad litteram, vti ſonant; quemadmodum Auguſt. intelligit, ſiue alio modo, certum eſt regnum Saulis pluſquam biennio circumſcribendum eſſe.

Fol. 32. Celuy qui par l'vnction auoit receu vne impreſſion ineffaſſable.

Seder Olam, Rabban. cap. 13.

Actor. 13.

lib. 17. de ciuit. cap. 7.

Ad locum igitur Scripturæ, qui dicit, *Filius vnius anni erat Saul, cùm regnare cœpiſſet; duobus autem annis regnauit* 1. Reg.

 ſuper

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſuper Iſraël; duplicem accipe tibi reſponſionem. Prima eſt, illa verba cum ſequentibus iungenda eſſe, *Et elegit ſibi Saul tria millia:* vt ſignificetur, cum biennium modeſtiâ, diſſimulatione, Samuelis auctoritate, ſeſe tuitum eſſe; deinceps ſibi trium millium adſciuiſſe ſatellitium. Placuit ea reſponſio non paucis recentioribus, Vatablo, Pinedæ, Genebrardo, alijs. Altera veteribus familiarior, ideoque antiquitatis amatoribus carior, eſt, Saulem *ſicut filium vnius anni innocentem fuiſſe, quando regnare cœpit,* & in eadem innocentia duobus annis regnaſſe. Hieronymi verba ſunt: quibus ſubſcribunt non ſolùm Procopius, Abulenſis, Lyranus, & recentiores aliqui in hunc locum, ſed etiam ex antiquioribus Rupertus, Petrus Damiani, qui iam dictam S. Hieronymi interpretationem verbotenus referunt, Sanctus Gregorius primus: *Licet multis annis regnauerit, illis ſolis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuiſſe perhibetur.* Et ante illos omnes Theodoretus: *Hoc ſignificat, quàm ſimplex eſſet eius animus, quando fuit Rex electus. Ille autem non diu eſt vſus: vnde ſubiunxit hiſtoriographus, Et duos annos regnauit ſuper Iſraëlem, nempe, cum ea ſimplicitate regnat duos annos.* Vtralibet iſtarum interpretationum vera fuerit, vides vtique commentum tuum de charactere Saulis euaneſcere: nam vltra biennium vtique verus Rex Iſraël Saul fuit, & meritò Amalechita capite temeritatem luit, quòd vnctum Domini peremiſſet.

Hieron. in trad. Hebr.

Rupert. in 1. Reg. cap. 19.

Petrus Dam. opuſ. 17. qu. 1.

Greg. lib. 5. cap. 3. in 1. Regum.

Theodor. q. 28. in lib. 1. Reg.

Quòd ſi te fortè mouet, quòd Saul à Domino reprobatus fuerit, regnoque ſpoliatus, illis verbis Samuelis, *Abiecit te Dominus, ne ſis Rex;* ac proinde non potuerit *vnctus Domini* niſi propter characterem dici, occurret cogitationibus tuis Auguſt. qui docet hoc ideo dictum primo tempore regni eius, non quòd tum ſolio deiectus fuerit, *ſed quia nullus de ſtirpe eius fuerat regnaturus.* Manſit ergò Auguſtino auctore, verus Rex Saul vſque ad mortem ſuam, & tamquam legitimum Regem ſemper eum Dauid viuentem veneratus eſt, luxitque defunctum: ſiue hoc eâ conſideratione fecerit, quòd vnctione ſuâ ius ad regnum Dauid dumtaxat accepiſſet,

1. Reg. 15.

lib. 17. de ciuit. c. 7.

ſet, cuius legitima poſſeſſio Sauli remaneret, donec, Deo ipſum amouente, concederet fato ſuo; ſiue quòd etiam Saul titulum ac ius Regis ad mortem vſque retineret, cui Dauid tamquam legitimus hæres à Deo ſubſtitutus iure ſuccederet.

Non enim admiratione dignum, aut nouum eſt, vt plures quoquo modo ſint ſimul Reges, ſiue æquâ regnandi ſorte, ſiue concordi quadam ſubordinatione, ſiue alijs, quos iam tetigimus, modis. Nam, vt nihil de pluribus ſimul Imperatoribus poſt Conſtantinum loquar, fertilis eſt exemplorum hiſtoria Gallicana. Pipinus vtrumque filium ſuum, quod iam vidimus, Carolum & Carolomannum ſecum, à Stephano Papa, ſub initium regni ſui, Reges vngi fecit, & fideliſſimos adminiſtrationis adiutores habuit. Hugo Capetus ſex menſibus poſt inaugurationem ſuam Robertum filium throno ſuo ſociauit, & ſolemniter vngi, conſecrari, Regemque agnoſci fecit. Sic Robertus Hugonem primogenitum; ſic eo defuncto, Henricum ſecundogenitum; ſic Henricus Philippum, ætate ſextennem. Quod ſicut ab eis excogitatum fuit, vt ſucceſſio filiorum in regnum, quod parentes contra legitimos hæredes Childericum & Carolum Lotharingiæ Ducem obtinuerant, aduerſus inuaſionis labem, nouoſque quoſlibet motus firmaretur; ita Dauidem Sauli viuenti Deus ſubſtituit, vt de poſtfœtantes accerſitus, regni onera cum Saule ſuſtineret, regnandi interim peritiam addiſceret, partaque auctoritate, & animis ſibi conciliatis, morienti in poſſeſſionem, plenamque adminiſtrationem regni ſine difficultate ſuccederet. Nam quemadmodum ſciebat Dauid alterutro, quem ſuprà diximus, modo, ſibi regnum eſſe debitum, ita conſtabat ei non ante mortem Saulis poſſeſſionem eius in ſe ex Dei voluntate eſſe transferendam. Hoc enim illa Dauidis verba palàm indicant: *Viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies eius venerit, vt moriatur, aut in prælium deſcendens perierit, propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Chriſtum Domini.* Hoc ita & Saul ipſe cum filio ſuo intellexit: *Ne timeas*, inquit Ionathas, *neque enim inueniet te manus Saul patris*

Glaber. Tillet & alij.

Glaber.

1. Reg. 26.

1. Reg. 23.

patris mei, & tu regnabis ſuper Iſraël, & ego ero tibi ſecũdus, ſed & Saul pater meus ſcit hoc. Quid ergò mirum, ſi verum legitimumq; iſtis modis Regem ac Dominum, atque vnctum à Deo, Dauid tantâ veneratione proſecutus fuerit, vt interfectorem eius tamquam ſacrilegum interfecerit? ſed nemo inde niſi imperitus indelebilem characterem finxerit. Nonne Clerici officio & beneficio propter ſcelera deturbati manent Clerici, quamuis nullius impreſſione characteris vngantur? Nonne ſacrilega eſt manus, quæ eos verberando occidendoque temerauerit? Ecce quot modis illud formidabile Saulis telum tibi excuſſum eſt; quot vulneribus commentitius ille character tuus interijt.

CAPVT VIII.

Vnctio non tribuit Regibus ſummam poteſtatem, ſed alias quaſdam prærogatiuas ſpirituales.

Sed quorſum tandem hæc omnia? Ecce concedamus tibi characterem tuum, & quicquid tandem hac de re ſomniaſti potiùs, quàm diſputaſti: quid inde conficis pro Chriſtianiſſimo Rege? Ergo, inquis, *maior & eminentior* eſt auctoritas eius, quàm Regum eorum, qui non ſunt vncti; & conſequenter, quò tota vergit diſputationis moles, ergò ex hac parte iuſtior eſt cauſa bellandi Chriſtianiſſimo Regi, quàm cuicumque Monarchæ totius orbis.

Fol. 33. ainſi entre les Chriſtiens, le charactere Royal releue la perſonne royale pour auoir plus d'auctorité ſur les autres Chriſtiens que n'ont les Roys non oincts.

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.

Fol. 36. leur auctorité eſt plus grande, puis que mieux affermie.

Homo pepo, quid vnctioni cum iuſtis bellorum cauſis? Vnctióne ius tribuit vnctis Regibus, vt bellicis cladibus regna vicinorum atterant, aut vnctionis prætermiſſio vicinos reos facit? Quid ſtolidius iſtâ conſequentiæ lege, quid turbulentius? Sed eâ præteritâ, quam ſuprà vtcumque ponderauimus, prioris conſecutionis nexum videamus: Ergò vnctorum Regum poteſtas maior eſt, ſeu auctoritas eminentior. Quâ Theologiâ? quâ Politicâ? quâ Dialexi? Eſto, perſona vncta ſit ſacratior, ſit venerabilior Chriſtianis, ſit Deo cuſtodia eius carior, ſit beneuolentia in eum propenſior, ſit opitu-

opitulatio promptior; propter quas cauſas omnibus meritò Chriſtianis Regibus vnctio cordi & vſui eſſe deberet: an ideo quoque poteſtas maior vel auctoritas eminentior? Magnitudo poteſtatis & auctoritatis in regnum proprium, multoque magis in alienum, vt aduerſus illud iuſta bella ſuſcipiantur, non conſecratione Regum, non ſanctitate quâcumque comparatur, ſed legitimâ poteſtatis & auctoritatis Regię collatione: quæ maior aut minor eſt, prout magis minuſve legibus atq; conditionibus ſoluitur aut adſtringitur; vel ab alio, ſiue patrocinij, ſiue clientelæ, ſiue tributi, ſiue feudi iure dependet; aut libera eſt. Ex quo fit, vt Reges etiam vncti, qui nexibus iſtis dependentiæ deuincti ſunt, poteſtate & auctoritate non vnctis & liberis ab illa ſubiectione meritò cedant: & vice versâ, vt etiam non vncti Reges, & Reſpublicæ, quæ neminem in temporalibus ſuperiorem agnoſcunt, poteſtate & auctoritate ſuperent non minus feudatarios, licet vnctos, Reges, quàm eos, quorum auctoritas ac poteſtas Optimatum adiunctione temperata eſt. In primo genere iam olim fuit Rex Siciliæ, Bohemiæ, Angliæ: in altero, Daniæ, & Poloniæ. illi quippe ſuperiorem feudi recognitione venerati ſunt: iſti quodammodò adiunctum aut parem, dum in multis rebus eorum poteſtas Optimatum conſenſu ac voluntate reſtringitur. Vera ſupremæ poteſtatis & auctoritatis Regiæ nota eſt, quam efficaciter atque breuiter, vt ſolet, Tertullianus expreſſit, vt verè ſummus Rex ſit à *Deo ſecundus, poſt quem primus, ante omnes, & ſuper omnes Deos.* (in Apolog. c. 30.) Nam verè ſupremam poteſtatem & auctoritatem Regi tribuit, qui, vt idem ait, *temperat maieſtatem Cæſaris infra Deum, cui ſoli ſubijcit.* (Ibid. cap. 33.) Quâ ſupremæ maieſtatis deſcriptione omnis dependentia à ſuperiore, omne conſortium cum pare ſecluditur. Hac qui præditus eſt, ſiue vnctus, ſiue non vnctus fuerit, ſummâ profectò poteſtate & auctoritate pollet, quâ ſub cœlo in illo ordine, reſpectu temporalium, eminentior dari nequit; non enim de vnctis Imperatoribus, ne de Chriſtianis quidem, Tertullianus loquebatur. Nec enim probitas, nec fides, nec vnctio talem poteſtatem Regibus

Prouerb. 8.

tribuit; ſed ille, qui per Salomonem dixit: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Non Regni anguſtijs poteſtas illa contrahitur, non amplitudine dilatatur. Hoc ipſo namque, quo Regnum aut Reſpublica, velut corpus politicum ac perfectum, pleniſſimè ſeipſum regere, & ab hoſtibus tueri poteſt, neminem reſpiciens ſuperiorem in temporalibus, niſi ſolum Deum, à quo ſicut ſpiritum, ita & poteſtatem illam traxit, abſolutâ profectò, & ſummâ, atque independente pollet auctoritate ac poteſtate. Quapropter quicquid hîc de vnctionibus Regum, quidquid de charactere, quidquid de ceremonijs ad adſtruendam Francorum Regibus auctoritatis, iuriſque bellandi magnitudinem fabulatus es, quò tandem pertinet, niſi vt appareat, te campos quæſiuiſſe verborum, vt ventoſè atque inaniter curreres; ac tanto ineptiùs apud imperitos milites, quanto veluti ſapientiùs delirares.

CAPVT IX.

Vnctio pleriſque Regibus Chriſtiani orbis vſitata.

NEc minùs bellè nugari peritis videris, quàm imperitis hiſtoriarum gnatus videri voluiſti, cùm coronationem & vnctionem Regibus Franciæ, & Angliæ, Romanoque Imperatori, cæteris ſecluſis, arrogas, vt etiam ſic Rex Franciæ emineat

Velut inter ignes
Luna minores.

Fol. 38.
L'hereſie luy a faict perdre & meſpriſer cette grace, pour l'Empereur. quand il aura rendu la coronne Imperiale aux legitimes ſucceſſeurs de Charle Magne, la France ne luy enuiera point ſon onction.

Anglus enim, inquis, *hæreticus*; *Imperator imperium reſtituere debet.*

Haud ſcio ſtoliditas hîc, an ignorantia palmam ferat. Eſt enim notæ veritatis, omnibus Chriſtianis Regibus coronationem eſſe licitam, & pleriſque iam inde à primis Regnorum exordijs vſitatam. Siciliæ Rex primus Rogerius Panormi in Eccleſia Archiepiſcopali ſacrâ vnctione delibutus, Regiam dignitatem ſumpſit, anno milleſimo centeſimo triceſimo, die Dominicæ natiuitatis. Extat Diploma, cuius aucto-

Alexand. Abbas lib. 2. de geſtis Rogerij.
Chronicon Beneuent.

ritate

ritate ius ei tituli Regij, vnctionis & coronationis, indultum eſt. Hoc poſtea ſucceſſores eius, Iacobus, Petrus, Ludouicus, alij plures, imitati ſunt. Stephanus Dux Hungariæ anno milleſimo primus in Regem vnctus, prætextaque coronâ, quæ Duci Poloniæ deſtinata erat, coronatus eſt. Quin & vxor eius Giſela, Henrici Imperatoris filia, ſacro chriſmate delibuta, Regiaque coronâ inſignita fuit. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleſlaus, Gaudentio Archiepiſcopo ſacris operante, Regio, præmiſſâ vnctione, cinctus eſt diademate. Qui ritus in noſtra vſque tempora perdurat. Vngitur enim Rex, olim quidem in Geſnenſi, nunc verò Cracouienſi Baſilicâ ſacro oleo inter ſcapulas, ante aram maximam, & coronâ aureâ redimitus, accepto in dexteram ſceptro, & in læuam pomo, in ſolio editiore collocatur. Sic Boleſlaus, ſic Caſimirus, ſic alius Boleſlaus, S. Staniſlai interfector, inauguratus eſt. Tunc verò intermiſſo per ducentos & quindecim annos regno, rurſus Præmiſlus ſolemni ritu inunctus fuit. In Norwegia quicumque tyrannicè Regem occidiſſet, Rex erat. Huic infami malo vt Optimates occurrerent, anno circiter milleſimo centeſimo octogeſimo primo decreuerunt Regem ſuum, Magnum nomine, vnctione myſticâ conſecrandum, & coronandum eſſe; vt nemo de cætero auderet manum mittere in Chriſtum Domini. Factum eſt: ſed Rex iterum interfectus à famoſo presbytero & latrone Suero, qui ritu iam conſueto, myſticâ vnctione diadema conſecutus eſt. Rex Daniæ Chriſtophorus Ripis anno milleſimo quadringenteſimo tertio, die Circumciſioni ſacrâ inunctus, regnoque inauguratus eſt. Extat Diploma Felicis V. cuius iuſſu factum fuit. Rex Sueciæ Chriſtiernus patrum noſtrorum memoriâ à Guſtauo Sueciæ Archiepiſcopo, ſolemnibus ceremonijs conſecratus eſt. Rex Nauarræ Philippus Eburouix à trecentis circiter annis, qui Ioannam Ludouici Hutini filiam vxorem duxerat, in Pampilonenſi Eccleſia coronatus eſt. Quod poſt ipſum à pluribus, vt Carolo Comite Eburouice, & alijs factitatum fuit. Balduinus *anno milleſimo centeſimo primo, in die ſancto natiuitatis Dominicæ in Eccleſia*

Chronicon Aragon.

Cartuitius in Vita S. Stephani.

Neugebauerus in hiſt. rer. Polon.

Guil. Neubrigenſis lib. 3. cap. 6.

Cypræus in annal. Sleſuicenſ.

Idem.

Chronicon Regum Aragon.

Guil. Tyr. de bello ſacro lib. 10. c. 8.

 Bethleemi-

Bethleemiticâ, adſtantibus Clero & populo, Eccleſiarum quoque Prælatis & Regni Principibus, conſecratus eſt in Regem Hieroſolymorum, *inunctus per manum D. Daberti, & Regio diademate ſolemniter laureatus*, vt his verbis Guilielmus Tyrius refert. Quod quidem ante Balduinum Godefridus prætermiſerat, non quòd conſecrationis munus, aut Eccleſiaſtica Sacramenta contemneret Princeps fideliſſimus; ſed *coronam perituram humiliter declinauit, vt immarceſſibilem alibi conſequeretur.* Defuncto tamen Balduino primo Rege, Balduinus de Burgo, Fulco, & alij, *ſolemniter & ex more* inuncti, coronati, & conſecrati ſunt. Edgarum inter Scotos primum, & deinceps alios inunctos & coronatos hiſtoriæ teſtatum faciunt. Quòd ſi cætera quoque Regna luſtrare operæ pretium eſſet, haud ſcio, an vllum in tota Europa ſit, aut fuerit, cuius Reges non aliquando illius myſticę vnctionis ritu coronati ſint. Sed hæc ſufficiunt ad ineptam hominis iſtius imperitiam retundendam.

Idem lib. 9. c. 9.

Idem lib. 12. c. 3. & lib. 14. c. 2.

H. Boetius. Gordonus in opere Chronol. ad annum 1101.

Fol. 57.

Iam verò quòd Reges Aragoniæ non coronari fabulatur, quis tantillâ hiſtoriæ cognitione tinctus æquanimiter ferat? Petrus ſecundus à quadringentis ſupra triginta circiter annis in æde S. Pancratij Romæ à Petro Epiſcopo Portuenſi ſacro oleo perungitur, & ex manibus Innocentij III. diadema cæteraque inſignia regalia, colobium, ſceptrum, pomum recipit: qui Pontifex Taraconenſibus Archiepiſcopis indulget priuilegium, vt Regibus Aragoniæ in poſterum coronam imponant. Ipſa Regis Petri profeſſio, & litteræ Pontificiæ, quibus res geſta & priuilegium continetur, extant in rebus geſtis Regum Aragoniæ. Sic Petrus tertius, ſic Alphonſus, ſic Iacobus, inuncti & coronati ſunt: ſic Ferdinandus, Ioannis Caſtellæ Regis filius, ſic Martinus.

Chronicon Regum Arag.

Ibidem.

Lucius Marinæus Siculus lib. 11.

Fol. 57. Mon opinion eſt, que ces Royaumes de Eſpagne comme de Caſtille, de Portugal & d'Arragon n'eſtoient que Comptez, & quand ils ont eſte erigez en Royaume, ils eſtoient homagers & tributaires, c'eſt pourquoy leur Princes ne peuuent eſtre oincts.

Quàm verò lautum, quòd etiam de cauſis, cur Reges Aragoniæ non coronentur, quaſi magna proditurus myſteria, philoſophatur? nimirum, inquit, *quia Comitatus erat*, & quidem tributarius, quando in Regnum euectus fuit; cuiuſmodi Regnorum Reges vngi nequeunt. Nec animaduertit, dum plumbeos iſtos pugiones iactat, ſe proprijs armis

letaliter

letaliter vulnerari. Quid enim? nonne Anglia, cuius Rex, te confitente, vngitur, Pontifici Romano tributaria eſt? nam nummus ſancti Petri dictus ad Henricum octauum vſque religioſè perſolutus eſt. Sicilia nonne in hunc vſque diem, olim etiam Hungaria Romanæ Sedi, Nauarra Regi Caſtellæ, ita paciſcente auxilium Caſtellanum Garſia quarto Nauarræ Rege, clientelæ iure ſubdebatur? & tamen iſtorum Regnorum Reges ſolemnibus Eccleſiæ ceremonijs vncti & coronati ſunt. Quid igitur niſi magnam oſtentas ignorantiam, dum de rebus iſtis magiſtraliter diſputas: vt huiuſmodi Regum Franciæ priuilegia decantando, quibus totius orbis Regibus antecellant, militibus, rerum iſtarum imperitis, quaſi claſſicum canas; ne, tam iuſtis ſcilicet bellandi cauſis freti, veluti clauſis oculis præcipites ad arma vel in interitum ſuum ruere videantur?

CAPVT X.

Priſci Reges Gothorum ante mille annos vngebantur, adeoq; ante omnes Reges orbis Chriſtiani.

QVòd ſi de huiuſmodi prærogatiuis, nihil omninò ad iuſtas belli cauſas pertinentibus, pro Regibus Hiſpaniarum, quos inconſideratè deprimis, gloriari liberet, non eſſem inſipiens: veritatem enim dicerem. Scio Reges Hiſpaniæ, aliquot ſæculis ante Reges Franciæ ſacrâ vnctione delibutos, diadema regni ſuſcepiſſe de manu Dei. Nam vt præteream eos Reges, qui poſt Sarracenorum irruptionem Hiſpanię ſceptra moderati ſunt, Ordonium, qui ante ſeptingentos annos ſolemniter à duodecim Pontificibus perunctus & coronatus eſt; Ferdinandum tertium; Alphonſum octauum, & alios, quorum hic nouennis ſolemni quoque ritu, ille adultus Toleti, & quidem, vt Scriptores antiqui notant, *ſecundùm legem Dei & conſuetudinem Regum priorum*, coronatus eſt: vt, inquam hos præteream, veritate conſtat exploratâ, non ſolùm (vt quidam recentiores volunt) Egicam & Vitizam, qui paulò ante Maurorum inuaſionem Regno

Luc. Tudenſ. in Ordonio.

Idem. Lambertin. in Theatro ſuo.

Luc. Tudenſ.

Hiſpaniæ præfuerunt; ſed ante nongentos & quinquaginta annos Flauium Eruigium oleo ſacro delinitum fuiſſe, regnoque inauguratum. Teſtis omni exceptione maior eſt Synodus Toletana, anno primo Eruigij Æra 718. celebrata. Nam capitulo primo dicit, ſe ex ſcriptis Eruigij documentis cognouiſſe, quòd Wamba Eruigium *per ſcripturam definitionis ſuæ prælegerit regnaturum, & ſacerdotali benedictione vngendum.* Et paulò inferiùs, quòd Iulianus Toletanæ ſedis Epiſcopus eum *inſtruxerit, vt cum omni diligentia ordine iam dictum Dominum Eruigium in Regno vngere deberet, & ſub omni diligentiâ vnctionis iſtius celebritas fieret.* Et ipſe Eruigius in oblato Antiſtitibns libello ſupplice profitetur, non latere Epiſcopos, quo pacto, *& regnandi conſcenderit ſedem, & ſacroſancti Regni perceperit vnctionem.* Et ante Eruigium Wamba ſeu Bamba, prædeceſſor eius, ſimili ritu conſecratus eſt. Nam de illo coætaneus eius Iulianus, Archiepiſcopus Toletanus, teſtatur, eum, *ne citra locum ſacræ ſedis Toletanæ Regni ſacram ſuſciperet vnctionem, diſtuliſſe celebritatem vſque ad nonam decimam diem; ne videretur ambitione vſurpaſſe, vel furatus eſſe Regni gloriam, ſed potiùs ſignum tanti culminis*, id eſt vnctionem, *à Domino percepiſſe.* Ad Toletanum enim Archiepiſcopum ex Primatus prærogatiua ſpectabat Regum conſecratio, à cuius ſede cùm abeſſet Bamba *centum & viginti milliarijs*, meritò conſecrationem diſtulit. *Poſtquam autem*, pergit Iulianus, *Toletanam vrbem ingreditur, & ventum eſt, quo ſancta vnctionis ſuſciperet ſignum, regio iam cultu conſpicuus, iurandi fidem populis reddidit, & mores bonos prædeceſſorum Regum, atque leges firmauit. Deinde curuatis genibus oleum benedictionis per ſacri Primatis & Pontificis Quiritij manus vertici eius refunditur, & benedictionis copia exhibetur.* Ex quibus verbis perſpicuum eſt, iam tum vngendi Reges Hiſpanos vſitatam fuiſſe ceremoniam. Quod clariùs elucèſcit ex Chronico Regum Wiſigothorum, ſub idem tempus conſcripto, in quo de Bamba dicitur: *Suſcepit Dominus VVamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (Receſſuindus) *obijt in ſupradictis*

Kalendis

Concil. Tolet. 12. cap. 1.

Libell. ſupp. Eruigij.

Chronicon Iuliani.

Ibidem.

Chron. VViſigoth. quod Pithæus edidit & præfixit Codici Legum VViſigoth.

Kalendis Septembribus, dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in diem XIV.*Kal.Octob.Luna* 21. Et de Eruigio, eius ſucceſſore: *Suſcepit ſuccedente die, ſecundâ feriâ, glorioſus Dominus noſter Eruigius Regni ſceptra, quod fuit Idibus Octob. Luna* 16.*Æra* 718. *dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in ſuperuenientem diem Dominicum.* Nempe differebatur vnctionis ſolemnitas, quia ex vſitatâ conſuetudine continuò Regni ſuſcepti auſpicia ſubſequi debebat. Non enim illi primi fuerunt, qui ſacrâ vnctione in Regnum Gothicum conſecrati ſunt. Nam quòd in coronatione Bambæ fit iuriſiurandi mentio, cuius *fidem populis reddidit*, reſpicit Iulianus ad ſanctionem Concilij ſexti Toletani nationalis, quâ iam ante triginta quatuor annos conſtitutũ fuerat ſub Cintilla Rege, *vt quiſquis ſuccedentium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non antè conſcendat Regiam ſedem, quàm inter reliquas conditiones ſacramento pollicitus fuerit, hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidē.* Et ante Cintillam, ſub Siſenando Rege, Præſules Hiſpaniæ, volentes vitam Regum ſuorum aduerſus perfidos munire parricidas, qui eis violentas manus inferre voluiſſent, tamquam vulgatâ circumſcribentes eos notiſſimaque periphraſi, *Chriſtos Domini* Reges ſuos vocant: *Et cùm Dominus dicat, Nolite tangere Chriſtos meos: & Dauid, Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? illis nec vitare metus eſt periurium, nec Regibus inferre exitium.* Et quinquaginta annis ante Siſenandum, hoc eſt, anno quingenteſimo octogeſimo quinto circiter, celeberrimus ille Catholicæ Fidei ſuſceptione, totiuſque Regni ſui conuerſione Recaredus, in Regno Gothorum eadem vnctionis ſolemnitate *coronatus eſt Regno*, vel, vt Lucas Tudenſis legit, *in Regno coronatus eſt*; prout his verbis teſtatur ſucceſſor ſancti Leandri, qui Recaredum conuerterat, S. Iſidorus, Hiſpalenſis Epiſcopus. Nam coronationem in ſe complecti quoque vnctionem, ex antiquo Eccleſiæ ritu; & Regulis Pontificalibus, extra controuerſiam eſt. Vnde Scriptoribus hiſtoriæ Gallicanæ nihil vſitatius eſt, quàm coronationis vocabulo totam illam ceremoniam vnctionis, & ſacræ

Concil. Tol. 6. c. 3.

Concil. Tol. 4 cap. 74.

S. Iſidor. in Chronic. Gothorum.

Digitized by Google

opitulatio promptior; propter quas cauſas omnibus meritò Chriſtianis Regibus vnctio cordi & vſui eſſe deberet: an ideo quoque poteſtas maior vel auctoritas eminentior? Magnitudo poteſtatis & auctoritatis in regnum proprium, multoque magis in alienum, vt aduerſus illud iuſta bella ſuſcipiantur, non conſecratione Regum, non ſanctitate quâcumque comparatur, ſed legitimâ poteſtatis & auctoritatis Regię collatione: quæ maior aut minor eſt, prout magis minuſve legibus atq; conditionibus ſoluitur aut adſtringitur; vel ab alio, ſiue patrocinij, ſiue clientelæ, ſiue tributi, ſiue feudi iure dependet; aut libera eſt. Ex quo fit, vt Reges etiam vncti, qui nexibus iſtis dependentiæ deuincti ſunt, poteſtate & auctoritate non vnctis & liberis ab illa ſubiectione meritò cedant: & vice verſâ, vt etiam non vncti Reges, & Reſpublicæ, quæ neminem in temporalibus ſuperiorem agnoſcunt, poteſtate & auctoritate ſuperent non minus feudatarios, licet vnctos, Reges, quàm eos, quorum auctoritas ac poteſtas Optimatum adiunctione temperata eſt. In primo genere iam olim fuit Rex Siciliæ, Bohemiæ, Angliæ: in altero, Daniæ, & Poloniæ. illi quippe ſuperiorem feudi recognitione venerati ſunt: iſti quodammodò adiunctum aut parem, dum in multis rebus eorum poteſtas Optimatum conſenſu ac voluntate reſtringitur. Vera ſupremæ poteſtatis & auctoritatis Regiæ nota eſt, quam efficaciter atque breuiter, vt ſolet, Tertullianus expreſſit, vt verè ſummus Rex ſit à *Deo ſecundus, poſt quem primus, ante omnes, & ſuper omnes Deos.* Nam verè ſupremam poteſtatem & auctoritatem Regi tribuit, qui, vt idem ait, *temperat maieſtatem Cæſaris infra Deum, cui ſoli ſubijcit.* Quâ ſupremæ maieſtatis deſcriptione omnis dependentia à ſuperiore, omne conſortium cum pare ſecluditur. Hac qui præditus eſt, ſiue vnctus, ſiue non vnctus fuerit, ſummâ profectò poteſtate & auctoritate pollet, quâ ſub cœlo in illo ordine, reſpectu temporalium, eminentior dari nequit; non enim de vnctis Imperatoribus, ne de Chriſtianis quidem, Tertullianus loquebatur. Nec enim probitas, nec fides, nec vnctio talem poteſtatem Regibus tribuit;

in Apolog. c. 30.

Ibid. cap. 33.

tribuit; ſed ille, qui per Salomonem dixit: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Non Regni anguſtijs poteſtas illa contrahitur, non amplitudine dilatatur. Hoc ipſo namque, quo Regnum aut Reſpublica, velut corpus politicum ac perfectum, pleniſſimè ſeipſum regere, & ab hoſtibus tueri poteſt, neminem reſpiciens ſuperiorem in temporalibus, niſi ſolum Deum, à quo ſicut ſpiritum, ita & poteſtatem illam traxit, abſolutâ profectò, & ſummâ, atque independente pollet auctoritate ac poteſtate. Quapropter quicquid hîc de vnctionibus Regum, quidquid de charactere, quidquid de ceremonijs ad adſtruendam Francorum Regibus auctoritatis, iuriſque bellandi magnitudinem fabulatus es, quò tandem pertinet, niſi vt appareat, te campos quæſiuiſſe verborum, vt ventosè atque inaniter curreres; ac tanto ineptiùs apud imperitos milites, quanto veluti ſapientiùs delirares.

Prouerb. 8.

CAPVT IX.

Vnctio pleriſque Regibus Chriſtiani orbis vſitata.

NEc minùs bellè nugari peritis videris, quàm imperitis hiſtoriarum gnarus videri voluiſti, cùm coronationem & vnctionem Regibus Franciæ, & Angliæ, Romanoque Imperatori, cæteris ſecluſis, arrogas, vt etiam ſic Rex Franciæ emineat

Velut inter ignes
Luna minores.

Anglus enim, inquis, *hæreticus*; *Imperator imperium reſtituere debet.*

Fol. 38. L'hereſie luy a faict perdre & meſpriſer cette grace, pour l'Empereur, quand il aura rendu la coronne Imperiale aux legitimes ſucceſſeurs de Charle Magne, la France ne luy enuiera point ſon onction.

Haud ſcio ſtoliditas hîc, an ignorantia palmam ferat. Eſt enim notæ veritatis, omnibus Chriſtianis Regibus coronationem eſſe licitam, & pleriſque iam inde à primis Regnorum exordijs vſitatam. Siciliæ Rex primus Rogerius Panormi in Eccleſia Archiepiſcopali ſacrâ vnctione delibutus, Regiam dignitatem ſumpſit, anno milleſimo centeſimo triceſimo, die Dominicæ natiuitatis. Exſtat Diploma, cuius auctoritate

Alexand. Abbas lib. 2. de geſtis Rogerij.
Chronicon Beneuent.

Digitized by Google

ritate ius ei tituli Regij, vnctionis & coronationis, indultum eſt. Hoc poſtea ſucceſſores eius, Iacobus, Petrus, Ludouicus, alij plures, imitati ſunt. Stephanus Dux Hungariæ anno millesimo primus in Regem vnctus, prætextaque coronâ, quæ Duci Poloniæ deſtinata erat, coronatus eſt. Quin & vxor eius Giſela, Henrici Imperatoris filia, ſacro chriſmate delibuta, Regiaque coronâ inſignita fuit. Eodem ferè tempore Poloniæ Princeps Boleſlaus, Gaudentio Archiepiſcopo ſacris operante, Regio, præmiſsâ vnctione, cinctus eſt diademate. Qui ritus in noſtra vſque tempora perdurat. Vngitur enim Rex, olim quidem in Geſnenſi, nunc verò Cracouienſi Baſilicâ ſacro oleo inter ſcapulas, ante aram maximam, & coronâ aureâ redimitus, accepto in dexteram ſceptro, & in læuam pomo, in ſolio editiore collocatur. Sic Boleſlaus, ſic Caſimirus, ſic alius Boleſlaus, S. Staniſlai interfector, inauguratus eſt. Tunc verò intermiſſo per ducentos & quindecim annos regno, rurſus Præmiſlus ſolemni ritu inunctus fuit. In Norwegia quicumque tyrannicè Regem occidiſſet, Rex erat. Huic infami malo vt Optimates occurrerent, anno circiter milleſimo centeſimo octogeſimo primo decreuerunt Regem ſuum, Magnum nomine, vnctione myſticâ conſecrandum, & coronandum eſſe; vt nemo de cætero auderet manum mittere in Chriſtum Domini. Factum eſt: ſed Rex iterum interfectus à famoſo presbytero & latrone Sueto, qui ritu iam conſueto, myſticâ vnctione diadema conſecutus eſt. Rex Daniæ Chriſtophorus Ripis anno milleſimo quadringenteſimo tertio, die Circumciſioni ſacrâ inunctus, regnoque inauguratus eſt. Extat Diploma Felicis V. cuius iuſſu factum fuit. Rex Sueciæ Chriſtiernus patrum noſtrorum memoriâ à Guſtauo Sueciæ Archiepiſcopo, ſolemnibus ceremonijs conſecratus eſt. Rex Nauarræ Philippus Eburouix à trecentis circiter annis, qui Ioannam Ludouici Hutini filiam vxorem duxerat, in Pampilonenſi Eccleſia coronatus eſt. Quod poſt ipſum à pluribus, vt Carolo Comite Eburouice, & alijs factitatum fuit. Balduinus *anno milleſimo centeſimo primo, in die ſancto natiuitatis Dominicæ in Eccleſia Bethleemi-*

Chronicon Aragon.

Cartuitius in Vita S. Stephani.

Neugebauarus in hiſt. rer. Polon.

Guil. Neubrigenſis lib. 3. cap. 6.

Cypræus in annal. Sleſuicenſ.

Idem.

Chronicon Regum Aragon.

Guil. Tyr. de bello ſacro lib. 10. c. 9.

Bethleemiticâ, adſtantibus Clero & populo, Eccleſiarum quoque Prælatis & Regni Principibus, conſecratus eſt in Regem Hieroſolymorum, *inunctus per manum D. Daberti, & Regio diademate ſolemniter laureatus*, vt his verbis Guilielmus Tyrius refert. Quod quidem ante Balduinum Godefridus prætermiſerat, non quòd conſecrationis munus, aut Eccleſiaſtica Sacramenta contemneret Princeps fideliſſimus; ſed

Idem lib. 9. c. 9.

coronam perituram humiliter declinauit, vt immarceſſibilem alibi conſequeretur. Defuncto tamen Balduino primo Rege,

Idem lib. 12. c. 3. & lib. 14. c. 2.

H. Boetius. Gordonus in opere Chronol. ad annum 1101.

Balduinus de Burgo, Fulco, & alij, *ſolemniter & ex more* inuncti, coronati, & conſecrati ſunt. Edgarum inter Scotos primum, & deinceps alios inunctos & coronatos hiſtoriæ teſtatum faciunt. Quòd ſi cætera quoque Regna luſtrare operæ pretium eſſet, haud ſcio, an vllum in tota Europa ſit, aut fuerit, cuius Reges non aliquando illius myſticę vnctionis ritu coronati ſint. Sed hæc ſufficiunt ad ineptam hominis iſtius imperitiam retundendam.

Fol. 37.

Iam verò quòd Reges Aragoniæ non coronari fabulatur, quis tantillâ hiſtoriæ cognitione tinctus æquanimiter ferat? Petrus ſecundus à quadringentis ſupra triginta circiter annis in æde S. Pancratij Romæ à Petro Epiſcopo Portuenſi ſacro oleo perungitur, & ex manibus Innocentij III. diadema cæteraque inſignia regalia, colobium, ſceptrum, pomum recipit: qui Pontifex Taraconenſibus Archiepiſcopis indulget

Chronicon Regum Arag.

priuilegium, vt Regibus Aragoniæ in poſterum coronam imponant. Ipſa Regis Petri profeſſio, & litteræ Pontificiæ, quibus res geſta & priuilegium continetur, extant in rebus geſtis Regum Aragoniæ. Sic Petrus tertius, ſic Alphonſus, ſic

Ibidem.

Lucius Marinæus Siculus lib. 11.

Iacobus, inuncti & coronati ſunt: ſic Ferdinandus, Ioannis Caſtellæ Regis filius, ſic Martinus.

Fol. 37.

Mon opinion eſt, que ces Royaumes de Eſpagne comme de Caſtille, de Portugal & d'Arragon n'eſtoient que Comptez, & quand ils ont eſte erigez en Royaume, ils eſtoient homagers & tributaires, c'eſt pourquoy leur Princes ne peuuent eſtre oincts.

Quàm verò lautum, quòd etiam de cauſis, cur Reges Aragoniæ non coronentur, quaſi magna prodíturus myſteria, philoſophatur? nimirum, inquit, *quia Comitatus erat*, & quidem tributarius, quando in Regnum euectus fuit; cuiuſmodi Regnorum Reges vngi nequeunt. Nec animaduertit, dum plumbeos iſtos pugiones iactat, ſe proprijs armis

letaliter

letaliter vulnerari. Quid enim? nonne Anglia, cuius Rex, te confitente, vngitur, Pontifici Romano tributaria eſt? nam nummus ſancti Petri dictus ad Henricum octauum vſque religioſè perſolutus eſt. Sicilia nonne in hunc vſque diem, olim etiam Hungaria Romanæ Sedi, Nauarra Regi Caſtellæ, ita paciſcente auxilium Caſtellanum Garſia quarto Nauarræ Rege, clientelæ iure ſubdebatur? & tamen iſtorum Regnorum Reges ſolemnibus Eccleſiæ ceremonijs vncti & coronati ſunt. Quid igitur niſi magnam oſtentas ignorantiam, dum de rebus iſtis magiſtraliter diſputas: vt huiuſmodi Regum Franciæ priuilegia decantaudo, quibus totius orbis Regibus antecellant, militibus, rerum iſtarum imperitis, quaſi claſſicum canas; ne, tam iuſtis ſcilicet bellandi cauſis freti, veluti clauſis oculis præcipites ad arma vel in interitum ſuum ruere videantur?

CAPVT X.

Priſci Reges Gothorum ante mille annos vngebantur, adeoq; ante omnes Reges orbis Chriſtiani.

QVòd ſi de huiuſmodi prærogatiuis, nihil omninò ad iuſtas belli cauſas pertinentibus, pro Regibus Hiſpaniarum, quos inconſideratè deprimis, gloriari liberet, non eſſem inſipiens: veritatem enim dicerem. Scio Reges Hiſpaniæ, aliquot ſæculis ante Reges Franciæ ſacrâ vnctione delibutos, diadema regni ſuſcepiſſe de manu Dei. Nam vt prætercam eos Reges, qui poſt Sarracenorum irruptionem Hiſpaniæ ſceptra moderati ſunt, Ordonium, qui ante ſeptingentos annos ſolemniter à duodecim Pontificibus perunctus & coronatus eſt; Ferdinandum tertium; Alphonſum octauum, & alios, quorum hic nouennis ſolemni quoque ritu, ille adultus Toleti, & quidem, vt Scriptores antiqui notant, *ſecundùm legem Dei & conſuetudinem Regum priorum*, coronatus eſt: vt, inquam hos prætercam, veritate conſtat exploratâ, non ſolùm (vt quidam recentiores volunt) Egicam & Vitizam, qui paulò ante Maurorum inuaſionem Regno

Luc. Tudenſ. in Ordonio.

Idem, Lambertin. in Theatro ſuo.

Luc. Tudenſ.

Hiſpaniæ præfuerunt; ſed ante nongentos & quinquaginta annos Flauium Eruigium oleo ſacro delinitum fuiſſe, regnoque inauguratum. Teſtis omni exceptione maior eſt Synodus Toletana, anno primo Eruigij Æra 718. celebrata. Nam capitulo primo dicit, ſe ex ſcriptis Eruigij documentis cognouiſſe, quòd Wamba Eruigium *per ſcripturam definitionis ſuæ prælegerit regnaturum, & ſacerdotali benedictione vngendum*. Et paulò inferiùs, quòd Iulianus Toletanæ ſedis Epiſcopus eum *inſtruxerit, vt cum omni diligentia ordine iam dictum Dominum Eruigium in Regno vngere deberet, & ſub omni diligentiâ vnctionis iſtius celebritas fieret*. Et ipſe Eruigius in oblato Antiſtitibns libello ſupplice profitetur, non latere Epiſcopos, quo pacto, *& regnandi conſcenderit ſedem, & ſacroſancti Regni perceperit vnctionem*. Et ante Eruigium Wamba ſeu Bamba, prædeceſſor eius, ſimili ritu conſecratus eſt. Nam de illo coætaneus eius Iulianus, Archiepiſcopus Toletanus, teſtatur, eum, *ne citra locum ſacræ ſedis Toletanæ Regni ſacram ſuſciperet vnctionem, diſtuliſſe celebritatem vſque ad nonam decimam diem; ne videretur ambitione vſurpaſſe, vel furatus eſſe Regni gloriam, ſed potiùs ſignum tanti culminis*, id eſt vnctionem, *à Domino percepiſſe*. Ad Toletanum enim Archiepiſcopum ex Primatus prærogatiua ſpectabat Regum conſecratio, à cuius ſede cùm abeſſet Bamba *centum & viginti millıarijs*, meritò conſecrationem diſtulit. *Poſtquam autem*, pergit Iulianus, *Toletanam vrbem ingreditur, & ventum eſt, quo ſanctæ vnctionis ſuſciperet ſignum, regio iam cultu conſpicuus, iurandi fidem populis reddidit, & mores bonos prædeceſſorum Regum, atque leges firmauit. Deinde curuatis genibus oleum benedictionis per ſacri Primatis & Pontificis Quiritij manus vertici eius refunditur, & benedictionis copia exhibetur*. Ex quibus verbis perſpicuum eſt, iam tum vngendi Reges Hiſpanos vſitatam fuiſſe ceremoniam. Quod clariùs eluceſcit ex Chronico Regum Wiſigothorum, ſub idem tempus conſcripto, in quo de Bamba dicitur: *Suſcepit Dominus VVamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (Receſſuindus) *obijt in ſupradictis Kalendis*

Concil. Tolet. 12. cap. 1.

Libell. ſupp. Eruigij.

Chronicon Iuliani.

Ibidem.

Chron. VViſigoth. quod Pithæus edidit & præfixit Codici Legum VViſigoth.

Kalendis Septembribus, dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in diem XIV. *Kal. Octob. Luna* 21. Et de Eruigio, eius ſucceſſore: *Suſcepit ſuccedente die, ſecundâ feriâ, glorioſus Dominus noſter Eruigius Regni ſceptra, quod fuit Idibus Octob. Luna* 16. *Æra* 718. *dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in ſuperuenientem diem Dominicum.* Nempe differebatur vnctionis ſolemnitas, quia ex vſitatâ conſuetudine continuò Regni ſuſcepti auſpicia ſubſequi debebat. Non enim illi primi fuerunt, qui ſacrâ vnctione in Regnum Gothicum conſecrati ſunt. Nam quòd in coronatione Bambæ fit iuriſiurandi mentio, cuius *fidem populus reddidit*, reſpicit Iulianus ad ſanctionem Concilij ſexti Toletani nationalis, quâ iam ante triginta quatuor annos conſtitutū fuerat ſub Cintilla Rege, *vt quiſquis ſuccedentium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non antè conſcendat Regiam ſedem, quàm inter reliquas conditiones ſacramento pollicitus fuerit, hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidê.* Et ante Cintillam, ſub Siſenando Rege, Præſules Hiſpaniæ, volentes vitam Regum ſuorum aduerſus perfidos munire parricidas, qui eis violentas manus inferre voluiſſent, tamquam vulgatâ circumſcribentes eos notiſſimaque periphraſi, *Chriſtos Domini* Reges ſuos vocant: *Et cùm Dominus dicat, Nolite tangere Chriſtos meos: & Dauid, Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? illis nec vitare metus eſt periurium, nec Regibus inferre exitium.* Et quinquaginta annis ante Siſenandum, hoc eſt, anno quingenteſimo octogeſimo quinto circiter, celeberrimus ille Catholicæ Fidei ſuſceptione, totiuſque Regni ſui conuerſione Recaredus, in Regno Gothorum eadem vnctionis ſolemnitate *coronatus eſt Regno*, vel, vt Lucas Tudenſis legit, *in Regno coronatus eſt*, prout his verbis teſtatur ſucceſſor ſancti Leandri, qui Recaredum conuerterat, S. Iſidorus, Hiſpalenſis Epiſcopus. Nam coronationem in ſe complecti quoque vnctionem, ex antiquo Eccleſiæ ritu, & Regulis Pontificalibus, extra controuerſiam eſt. Vnde Scriptoribus hiſtoriæ Gallicanæ nihil vſitatius eſt, quàm coronationis vocabulo totam illam ceremoniam vnctionis, & ſacræ

Concil. Tol. 6. c. 3.

Concil. Tol. 4. cap. 74.

S. Iſidor. in Chronic. Gothorum.

ſacræ inaugurationis exprimere. Ita Auctor Vitæ Ludouici octaui: *Ludouicus cum Blancha vxore ſua in Regem Franciæ coronatur:* & de Philippo Guilielmus Nangius: *Philippus Rex Franciæ vacante ſede Remenſi coronatus.* Et de Richardo: *Richardus Comes Cornubiæ apud Aquiſgranum in Regem Alemanniæ fuit coronatus.* Et Rigordus: *Philippus, à Deo datus, coronatus eſt Remis.* Et Adelhelmus: Stephanus Papa Ludouicum *cum diadematis impoſitione coronauit.* Nec deſunt Scriptores graues, qui Reges Hiſpaniæ etiam ante Recaredum ab initio ſuſceptæ cognitionis Chriſti, hoc eſt, ab ipſis primordijs Regni Gothici, facilè centum annis ante Clodouæum, vnctione in Regnum conſecratos eſſe teſtantur. Sed, quod nobis abunde ſatis eſt, Recaredus iſte, Chriſtianiſſimus Princeps, iam inunctus & coronatus fuerat primus omnium Catholicorum Regum totius orbis, ante ſeſqui-ſeculum quàm fuiſſet apud Francos de peculiari Regiâ vnctione cogitatum. Centum enim & ſexaginta facilè annos Pipinum anteceſſit, qui primus inter Francos Regiâ vnctione delibutus fuit.

Auctor Anonymus Vitæ Lud. 8.

Guil. Naing. in geſtis S. Ludouici.

Rigord. de geſtis Philippi Auguſti.

Adelhel. in Annal. Franc.

CAPVT XI.

Pipinus primus Regum Francorum inunctus eſt.

NAm quod plerique putant, Clodouæum fuiſſe in Regem à S. Remigio chriſmate cœlitus miſſo conſecratum, error videtur eſſe popularis. Neque enim inter antiquos quiſquam teſtis eſt iſtiuſmodi vnctionis Clodouęi, vel cuiuſpiam poſterorum Regum, niſi penè quingentis annis Clodouæo poſterior. Nam neque Gregorius Turonenſis, qui paulò poſt Clodouæum defunctum natus eſt, & accuratè quidquid lectione dignum Regibus ſuæ nationis accidit, memoriæ poſterorum tradit, vllam vnctionis Regiæ vel Clodouæi, vel cuiuſquam ſucceſſorum eius mentionem facit: nec Eginhartus, Caroli Magni ſcriba, qui vltimos primæ familiæ Reges videre potuit: nec Fredegarius, nec Aimonus, nec Adelhelmus, Monachi Benedictini, nec alius quiſquam,

quiſquam, qui ſæculis Merouingianæ ſtirpis vixerit, aut proximus fuerit. Quod ſanè incredibile eſt, ſi vnctio fuiſſet vſitata; nam ſimulatque ad Pipinum ventum eſt, omnes paſſim ab vnctione Regnum auſpicantur.

Nec ſanè cauſa defuit, cur poſteriorum ſæculorum Scriptores, Clodouæum Regem inunctum fuiſſe crederent. Legerant enim fortaſſe veterum quorumdam loca, quibus dicunt chriſmate vel vnctione, vel oleo cœlitus miſſo, Clodouæum in Regem *ſacratum*, *ordinatum*, vel *conſecratum eſſe*. Sic loquitur Hormiſda Pontifex ad S. Remigium, Archiepiſcopum Rhemenſem: ***quem*** Clodouæum ***ſacri dono baptiſmatis conſecraſti.*** Sic ipſe Gregorius Turonenſis in baptiſmo Clodouæi: ***Delibutuſque ſacro chriſmate., cum ſignaculo crucis Chriſti.*** Itaque cùm poſtea ſub Carolina ſtirpe Reges peculiari vnctione in Franciâ conſecrari cernerent, exiſtimaſſe videntur, etiam iſtam vnctionem eò eſſe referendam. Hoc eò procliuius ipſis fuit, quòd, iuxta doctrinam antiquæ Eccleſiæ, chriſmatis vnctio baptiſmo adhiberetur, vt fideles quilibet, ipſique adeò populorum Rectores, tamquam Chriſto ſimiles futuri, in Reges & Sacerdotes, ſeu ***in Regale ſacerdotium*** myſticâ ratione ſacrarentur. De quo Hincmarus, Archiepiſcopus Rhemenſis, ad Reges loquens: ***Qui fecit eos in baptiſmate Reges & Sacerdotes Deo noſtro, & genus Regium, ac Regale ſacerdotium, ſecundùm Apoſtolum Ioannem & Petrum.*** Et Ambroſius vnctione capitis ſignificari docet, ***Vt ſias***, inquit, ***electum genus, ſacerdotale, pretioſum. Omnes enim in Regnum Dei & in ſacerdotium vngimur gratiâ ſpiritali.*** Quæ doctrina ſicut etiam apud alios Patres perquàm communis eſt, ita occaſionem fortaſſe Scriptoribus poſterioribus præbuit, vt Clodouæum Regem peculiari diſtinctaque vnctione à baptiſmali ſacratum eſſe arbitrarentur, myſticum Regium in corporale tranſformando.

Apud Hincmar. in opuſc. 55. capit.

Greg. Tur. lib. 2. cap. 31.

Hincmar. de Diuortio Lothar.

lib. de initiand. cap. 6.

Nec ſanè mirùm, quòd nulla in primâ Regum ſtirpe mentio peculiaris vnctionis audiatur. Ritum enim inaugurandi Principes longè tunc Francis alium fuiſſe, mani-

feſtum eſt. Nam ſcuto impoſitus Rex nouus in altum ſublatus per caſtra circumferebatur. De Clodouæo Gregorius Turonenſis: *Plaudentes tam palmis quàm vocibus, eum clypeo euectum ſuper ſe Regem conſtituunt.* Et de electione Sigeberti: *Collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitumque ſuper clypeo ſibi Regem ſtatuunt.* Gundebaldus verò, vt idem tradit alio in loco, *parmæ ſuperpoſitus Rex eſt leuatus. Sed cùm tertiò cum eodem gyrarent, cecidiſſe fertur, ita vt vix manibus circumſtantium ſuſtentari potuiſſet.* Barbararum gentium ille mos erat, maximeque Germanorum; vnde Francis velut gentilitius adhæſerat. De Brinione Caninefatum primate (gens Batauiæ proxima eſt) Tacitus: *Impoſituſque ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, Dux diligitur.* Sic Iulianus à Gallis militibus Princeps renuntiatus eſt: *impoſituſque ſcuto pedeſtri, & ſublatus eminens, populo ſilente, Auguſtus renuntiatus.* Sic Gothi ſubinde, ſic Romani, poſtquam cum barbararum gentium illuvione mores earum imbibiſſent, Principes inaugurarunt. Huius ergò ritus meminerunt ſæpiùs Scriptores rerum Gallicarum, in primis familiæ Regibus, ſacratæ vnctionis antiquiores numquam. Hæc enim, fatentibus quoque vim veritatis non infimis Francicarum rerum Scriptoribus, à Pipino ortum habuit. Qui cùm ſibi Regni præter ius ſucceſſionis occupati conſcius eſſet, duplicis intra triennium conſecrationis auctoritate ſupplere nitebatur id, quod iuri deerat: vt omnes nouos legitimi hæredis motus, duplicis vnctionis, etiam Pontificiæ, veneratione ac ſolemnitate compeſceret. Hinc filios ſecum duos, Carolum & Carolomannum, ſimul vngi voluit. Idem eadem de cauſa fecit Carolus Magnus: idem Hugo Capetus, cum ſucceſſoribus, vſque ad tertiam generationem; qui etiam filios ſuos Regni habenis moderandis adhuc per ætatem inidoneos ſacrâ vnctione conſecrarunt, vt aduerſus legitimos hæredes, ſtirpem Caroli Lotharingiæ Ducis, ſeſe quaquâ ratione munirent.

Greg. Tur. lib. 2. Hiſt. cap. 40.

lib. 4. c. 46.

lib. 7. c. 10.

Tacit. lib. 4. Hiſt.

Amm. Marcell. lib. 20.

Videndus Caſſiod. lib. 10. Var.

Zonar. in Iuſtin. de Hypat.

Nicephor. Gregor. lib. 3. de Theodoro Lucæ filio.

Tillet.

Faucher lib. 6. c. 1.

Illud

Illud verò in vnctione Regum Hiſpaniæ conſideratione dignum, quòd, cùm Eccleſię ſanctione per Innocentium III. conſtitutum ſit, & in coronationibus Regum vſitatum, vt Pontifices vngantur in capite, Reges in brachio & humeris, ad ſignificandam auctoritatis vtriuſque differentiam: Reges tamen Hiſpaniæ peculiari prærogatiua in vertice vngebantur. Hoc enim paulò antè perſpicuis verbis Iulianus, Archiepiſcopus Toletanus, de Bambæ vnctione tradit: *Curuatis genibus oleum benedictionis per ſacri Primatis manus vertici eius refunditur.* Quo argumento, Regum Hiſpaniæ prærogatiua præ alijs nonnullis Regibus, inferiori modo inungi ſolitis, indicatur.

Innocent. cap. 1. de ſacra vnctione.

Iulian. in Chronic.

CAPVT XII.

Oleum cœlitus allatum non tribuit maiorem poteſtatis eminentiam, quàm ab Eccleſia ſanctificatum.

QVod verò hinc tandem poteſtatis eminentiam in Francorum Regibus, & conſequenter iuſtiorem bellandi cauſam, colligis, quòd chriſmatis miraculoſi vnctione coronatur, eandem ingenij tui dexteritatem ſapit. Non hoc ſentirent ipſi Reges Franciæ, ſi quo bellorum ingruentium vel incendij infortunio ſacra ampulla perijſſet; vel, alia quapiam cogente neceſſitate, aliò quàm Remenſi oleo, ſicut Henrico IV. contigit, perungi debuiſſent. Cùm enim Henrico ad coronationem adſpirante, ciuitas Remenſis forti præſidio teneretur, vnde ampulla ſacta non niſi magnâ difficultate adferri poſſet, quodlibet ſacrum oleum Proceres & Antiſtites Galliæ ad illam ceremoniam ſatis eſſe cenſuerunt: allatoque non chriſmate, vt eſt Remenſe, ſed oleo ſancti Martini, Carnuti conſecratus eſt. An ideo Henrico IV. minùs auctoritatis, minùs eminentis poteſtatis adfuiſſe putas; vel minùs diuinam, eminentem, auguſtamque futuram fuiſſe auctoritatem eius, minuſque iuſtam belli cauſam, ſi oleo ab Antiſtibus conſecrato delibutus fuiſſet? Non hoc arbitror, tibi dediſſet ipſe Rex, non hoc Antiſtites,

Fol. 36. Or entre tous les Monarches le Roy de France à la grace de cette onction, faicte d'vne huile miraculeuſement apportée par le S. Eſprit. Son autorité donc eſt plus eminente, plus auguſte, & plus diuine &c.

Scipion du Plaix.

 non

non Theologi. Vim habet aliquam ſine dubio inter Chriſtianos miraculoſa rerum quarumdam productio: ſed quòd earum vſus *maiorem, eminentiorem, auguſtiorem, diuinioremve*, vt tu loqueris, conferat Regibus auctoritatem, delirium eſt hominis vel hallucinatio, non ſatis vim veritatis Eccleſiaſticæ penetrantis. Quis enim neſciat, Baptiſmum in aqua ſimplici & conſecratâ, & cœlitùs miſsâ, eiuſdem eſſe ſanctitatis, eiuſdem in operando poteſtatis, eiuſdem denique auctoritatis creare Chriſtianos? Idem de chriſmate Confirmationis, de oleo Extremæ vnctionis, & ſacri Ordinis eſſe ſentiendum, veritas docet. Niſi fortè eminentioris diuinioriſque poteſtatis Antiſtitem, & Sacerdotem eſſe cenſeas eum, qui oleo cœlitùs miſſo ſacratus fuerit, quàm qui Pontificis benedictione conſecrato. S. Petrus Proceſſum & Martinianum aquâ, ex petra in hunc vſque diem miraculosè ſcaturiente, baptizauit: Deus aquis aliquando impleuit baptiſterium in Hiſpanijs; in Sicilia apud Lilybęum: S. Remigius paganum ægrotantem oleo catechumenorum, & chriſmate diuinitus miſſo poſt baptiſmum liniit. An tibi illi diuinitus allatis aquis baptizati, vnctique cœleſti chriſmate, diuinioris, eminentioriſq; poteſtatis, aut characteris fuerint Chriſtiani? Faceſſant illæ nugæ à Chriſtianorum cogitationibus. Diuinarum operationum illa ſupernaturalia inſtrumenta ſunt: quorum vilitas non impedit operantem Deum, neque præſtantia magis adiuuat. Stabiliter ille opus idem ſuum, effectum eumdem, cuiuſcumque tandem inſtrumenti interpoſitione, peragit. Sal, aqua, oleum, chriſma, vndecumque allata, vndecumque ſanctificata, idem omninò ad effectum illum Sacramentorum conferunt, quem ex Eccleſiæ vel Chriſti inſtituto operantur. Miniſter ipſe, qui illis vtitur, idem efficit (quod mirabilius) ſiue ſit bonus, ſiue malus: niſi Donatiſtarum cuipiam fortè ſententia placeat, qui bonitati, ſanctitatique inſtrumentorum tribui volunt, quod competit ſoli Deo. Sed iſtos tecum iugularet Auguſtinus, qui dicit: *Sacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicidâ miniſtrante polluatur.* Quia, vt idem optimè, *Petrus baptizet, Paulus*

Acta Proceſſ. & Martin.
Gregor. Tur. de glor. Mart. cap. 24. & 25.
Epiſt. Paſcaſij ad Leon. prim. Pont.
Hincmar. in Vita Remigij, & Flodoard. hiſt. Rem. lib. 1. c. 12.

Tract. 5. in Ioan.
Tract. 6.

Paulus baptizet, Iudas baptizet; hic eſt, qui baptizat, videlicet Chriſtus, qui ſolus *baptizat poteſtate, diſcipuli miniſterio*. Qualiſcumque ergò Sacramentorum miniſter fuerit, ſiue ſanctus, ſiue profanus, par effectus eſt, quem per eum Chriſtus operatur; æqualis poteſtas, quæ confertur, iuxta Auguſtini regulam, totius Eccleſiæ ſuffragio comprobatam: *Quomodo cùm baptizat bonus & melior, non ideo iſte bonum accipit, & ille melius; ſed quamuis bonus & melior fuerit miniſter, vnum & æquale eſt, quod acceperunt; non eſt melius in illo, & inferius in iſto: ſic & cum baptizat malus, illud, quod datum eſt, vnum eſt; nec impar, propter impares miniſtros, ſed par & æquale eſt, propter, Hic eſt, qui baptizat.* Quemadmodum igitur iſtud, *Hic eſt, qui baptizat*, nullam agnoſci ſinit miniſtri differentiam, ita nec materiæ: ipſe eſt quippe, qui per vtrumque nihil naturalis efficaciæ conferentem operatur effectum ſuum. Sit igitur aqua ad baptizandum ſimplex, ſit precibus Eccleſiæ conſecrata, ſit diuinitus allata, Hic eſt, qui baptizat. Sit chriſma aut oleum à miniſtris Eccleſiæ ſanctificatum, ab Angelis benedictum, cœlitus miſſum, Hic eſt, qui confirmat; Hic eſt, qui Sacerdotes ordinat; Hic eſt, qui Reges conſecrat; Hic eſt, qui ſuam cuique, parem omnibus, per inſtrumenta diuerſimodè ſanctificata tribuit poteſtatem. Quamquam cùm Eccleſia, vel Angeli materiam chriſmatis ſanctificant, quis niſi Deus inuiſibilem ſanctificationem de cœlo pluit? Ergò quiſquis etiam materiam ſanctificat, ſiue in cœlo ſiue in terris, Hic eſt, qui ſanctificat. Ita in omnibus effectibus, qui naturam ſuperant, ad ipſum debemus oculos conuertere, ex ipſo eſſe ſuſpenſi.

Idem Tract. 5.

Tract. 6. in Ioan.

Hoc fortaſſis inſinuatum nobis fuit, quando in veteri Teſtamento Reges Deus oleis diuerſis, diuerſoque modo ſanctificatis, conſecratos voluit, ſine diſcrimine collatæ poteſtatis. Nam Solomonem vnxit *Sadoc* ſummus Sacerdos ex *cornu olei de tabernaculo*, hoc eſt, chriſmate ſeu vnguento ſacratiſſimo, conſecrationi *tabernaculi & Sacerdotum* deſtinato: *quo* tamen *deinde*, vt S. Iſidorus tradit, *Reges quoque ſacrabantur:*

3. Reg. 1.

Exod. 30.

lib. 2. de Eccleſ. offic. cap. 25.

CAPVT XIII.

Strumarum ſanatio non tribuit abſolutiorem ſublimioremve poteſtatem Regibus Franciæ præ cæteris. Poteſtas illa ſanandi recens.

CVm longâ diſputatione gratiam ſanandi Strumas, ſeu, vt alij vocant, Scrophulas, Regibus Franciæ Arroyus vindicaſſet, concludit ex ea tandem præclariſſimè, vt ſolet, Regiam eorum auctoritatem eſſe *auguſtiorem, ſuperiorem, maieſtate pleniorem. Deum enim iſtâ miraculorum operatrice virtute fidem iſtius rei adſtruere voluiſſe.* In quo quidem primùm oblitus eſt propoſiti ſui. Nam oſtendendum quoquo modo erat, quid ad iuſtam belli cauſam adſerendam, vel certè colorandam, faceret Strumarum iſta depulſio, etiamſi aliquid forſan facere ad extollendam Regiam auctoritatem poteſtatemque putaretur. Sed hìc aqua ei hæret, vbi cardo rei vertitur.

Arroy fol. 46. De cette puiſſance diuine, que Dieu donne a nos Roys, nous deuons recognoiſtre leur auctorité Royale plus auguſte, plus ſouueraine, plus maieſtueuſe: puis que le fils de Dieu à voulu teſmoigner ſon pouuoir, & en affermir la croyance, par la vertu de faire des miracles, &c.

Deinde nec poteſtatem diuiniorem nemo niſi perquàm imperitus ex illa ſanitatis operatione colligere poteſt. Poteſtas enim Regum, & Pontificum, & cuiuſcumque legitimi Magiſtratus, non à miraculorum virtute, ſanitatumque dependet, non ex Prophetiæ, linguarumque variarum dono, non ex dæmonum eiectione, non quorumcumque mirabilium operatione, religata eſt. Quid, quod nec pietas ipſa, miraculorum omnium fons, ad altitudinem, depreſſionemque Regiæ poteſtatis ac maieſtatis quicquam facit? Non eam tribuit quæcumque pietas, ſi quis caret; non tollit impietas, ſi quis habet. Tota Regum auctoritas nutat, ſi à morum probitate, ſanitatumque patratione ſuſpenditur.

Quapropter ipſos fidei Chriſtianæ cardines nititur convellere, qui poteſtatem *ſublimiorem* gratiarum quarumcumque communicatione, quas Deus tribuit, cui vult, & quando vult, & quantas vult, metuendam eſſe decernit. Fides enim Chriſtiana docet, Magiſtratuum poteſtatem, quâ Rempublicã & Eccleſiam regunt, nullo pacto à morum probitate vel im-

Fol. 46. Plus ſouueraine.

vel improbitate, multò minùs vel à ſanitatum, vel quorumcumque miraculorum operatione pendere. Ipſi hæretici, quos ſuprà diximus, Huſſitæ non ita delirarunt, vt ab huiuſmodi extraordinarijs beneficijs Dei altiorem depreſſioremque poteſtatem petendam eſſe contenderent. Virtutem, pietatemque præpoſterè commendarunt;de miraculis,& ſanitatibus nulla mentio. Quam ſi ſemel opinionem vulgus imbiberit, vt ex miraculorum patratrice poteſtate maieſtatem, poteſtatemque Regum augeri aut minui putent, nil procliuius, quàm vt aperto per illam doctrinam aditu, ad labefactandam eorum maieſtatem, & ad ſeditiones,rebellioneſque concitandas animentur, quibus, contemptâ Principum poteſtate, prorſus excutiant iugum. Solidioribus profectò fundamentis illa nititur, quàm fluxâ illâ gratiarum, quas gratis datas Theologi vocant, operatione, ſine qua Regum auctoritas & maieſtas integerrima, altiſſima, abſolutiſſima: cum quâ decolorata, languida, tributaria, feudataria, denique mortua, & omninò nulla eſſe poteſt. Diuina enim auctoritas eſt, quæ eandem omninò poteſtatem, æquè integram, æquè ſublimem,æquè abſolutam Principibus,& malis & bonis, & miraculorum virtutes non operantibus, & operantibus, tribuit. Ille, qui ſupremam Imperij *Maieſtatem dedit Mario, ipſe & Cæſari,* inquit, Auguſt. *qui Auguſto, ipſe & Neroni, qui Veſpaſiano, vel patri vel filio, ſuauiſſimis Imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo, &, ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino, ipſe Apoſtatæ Iuliano.* Ipſe eſt enim, qui *dat regnum terrenum & pijs & impijs, ſicut ei placet, cui nihil iniuſtè placet.* Vnde naſcitur, vt eâdem auctoritate, eâdem maieſtate, eâdem diuinitùs datâ poteſtate regant impij, quâ regunt pij; miraculorum virtute deſtituti, quâ præditi; & eadem eis ſubmiſſio, reuerentia, obedientia debeatur. Si quid venerationis adijcit pietas, probitas, operandorum poteſtas mirabilium, hoc extraneum eſt Regiæ poteſtati, ac maieſtati, quæ nec attollitur earum præſentiâ, vt ſit ſublimior, ſeu *plus ſouueraine*, vt verbis vtar tuis, nec abſentiâ deprimitur.

lib. 5. de Ciuit. c. 21.

Idem

Quid

Quid enim? An Reges Franciæ Merouingios, & Carolinos omnes, ſub quibus maieſtas & poteſtas Imperij Francici fuit maxima, ipſumque tertiæ familiæ caput Hugonem Capetum, cum filijs & nepotibus, depreſſiore poteſtate Reges fuiſſe arbitraberis? ſic enim tua te præclara Theologia de ſuprema Regum poteſtate compellit. Luſtra hiſtorias, antiquitatum abſtruſos receſſus excute, nullum veſtigium inuenies, quo quemquam priſcorum Regum Franciæ ante Philippum primum, & filium eius Ludouicum Craſſum, illâ pellendarum ſtrumarum poteſtate viguiſſe arbitreris. Fatetur hoc ingenuè Scriptor Galliæ diligentiſſimus, & Francorum gloriæ ſtudioſiſſimus, Scipio du Plaix: *Ad me quod attinet, nullum adhuc documentum, nullum veſtigium huius gratia in duabus primis noſtrorum Regum familijs vidi. Nec ſanè veriſimile eſt, ſi eâ præditi fuiſſent, quin huius temporis Chronographi, in ſcribendis multis miraculis minoris momenti ſatis curioſi, prætermiſſent iſtud tam frequens, tam nobile, & glorioſum familiæ Regum Franciæ.* Nam quidquid aliqui de Clodouæo, & alijs conſequentibus fabulantur, nullius Hiſtorici antiquioris fide nititur. Quis enim credat, neminem antiquorum Scriptorum, qui vſque ad nauſeam delicatiorum huius temporis minutiſſima quæque miracula perſecuti ſunt, Gregorium Turonenſem, Aimonum, Eginhartum, Adelhelmum, Iuonem, adde Annales Fuldenſes, Sigebertum, Marianum Scotum, & ſimiles, neminem, inquam, illorum de re tantâ, tam vſitatâ, in oculis Franciæ & Europæ geſtâ, mentionem facturum fuiſſe, niſi Reges priores illâ poteſtate caruiſſent? Primus omnium, quantum inueſtigare licuit, Abbas Guibertus rem iſtam tetigit, qui Philippum primum, & Ludouicum Craſſum, ſexcentis videlicet annis poſt conditum Franciæ Imperium, illam ſanandi poteſtatem habuiſſe teſtatur. Quid ergò de cæteris omnibus dices? non eos habuiſſe ſupremam Regni adminiſtrandi poteſtatem? non enim ſuprema eſt, ſi in eodem ordine ſuperior datur. Quid verò de illis, quibus poteſtas illa ſemel obtenta perijt? An cum illâ etiam Regum perijſſe, vel emarcuiſſe poteſtatem? Nam de Philippo idem

Scipio du Plaix in Canoniz. S. Ludouici

Pour moy ie n'ay veu encore nulle preuue ny veſtige quelconque de cette grace ès deux premieres lignées de nos Roys: & n'y à point d'apparence, que s'ils en euſſent eſté douez, les Annaliſtes de ce temps là aſſez curieux d'eſcrire de beaucoup moindres miracles, en euſſent omis vn ſi frequent ſi notable, & ſi glorieux à la maiſon Royale de France.

Apud Scipionem du Plaix.

Abbas Guibert. Guibertus coætaneus eius dicit: *Cuius gloriam miraculi cùm Philippus pater eius* (Ludouici) *alacriter exerceret, neſcio quibus incidentibus amiſit.*

De priuatis etiam hominibus quid? Nam in vita S. Marculphi legitur, Dominum D'Aumont illam ſanandarum ſtrumarum habuiſſe poteſtatem. An & illum aliquid Regiæ, ſupremæque poteſtatis habuiſſe ſomniabis? per quod enim quidque augetur & minuitur, per hoc etiam vel ex toto, vel ex parte conſtitui ſolet. Quid de priſcis Auſtriæ Principibus, qui ab Habſpurgenſibus oriundi ſunt? Strumas, vt ferunt, vi quadam diuina ſanare poterant. Nam in Alſatia vallem aiunt Alberti dictam, quæ, cùm plurimos gignat ſtrumâ laborantes, plurimos quoque manu Principum illorum curatos vidit. An & illorum Principalem poteſtatem ſuper primos Franciæ Reges, vel ſuper ſucceſſores eorum, Auſtriæ Principes, eriges? quod omninò tibi dicendum eſt, ſi conſequenter deſipere velis.

Ioan. Pauli in Spudopædia. Vide Laurent. in Theat.

Regibus Hungariæ Icteri ſanandi virtutem conceſſam eſſe perhibent; Reges Hiſpaniæ crucis ſigno dæmones pellere. Eduardus Rex Angliæ geſtauit annulum, cuius contactus comitiali morbo ſalutaris erat. *Hinc natum*, teſtatur Polydorus, *vt Reges poſtea Angliæ conſueuerint in die Paraſceues multâ ceremoniâ ſacrare annulos, quos qui induunt hiſce in morbis omninò numquam ſunt*. Iidem Reges hac poteſtate ſanandi ſtrumas antè claruerunt, quàm vllum exemplum à Galliæ Regibus editum proferri poſſit. *Solebat*, inquit idem, *Rex Eduardus diuinitus ſolo tactu ſanare ſtrumoſos. Quod quidem immortale munus, iure quaſi hæreditario ad poſteros Reges manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibuſdam hymnis, non ſine ceremoniys prius recitatis, ſtrumoſos ſanant*. Eduardus autem viginti tribus annis ante Philippum Rex renuntiatus fuit. Quæ ſi vera ſunt, ſiue priùs, ſiue poſteriùs iſtâ virtute præcelluerint, ſublimioris profectò poteſtatis, & auguſtioris maieſtatis fuerint ipſe & ſucceſſores eius, Reges item Hiſpaniæ, & Hungariæ, quàm Pipinus, quàm Carolus Magnus, quàm Hugo Capetus, aliiq́ue priores Re-

Refert And. Laur. lib. de Strumis ex Chaſſanco in Catal. glor. mundi & Carolo Tapia.

Polydor. lib. 8. Hiſtor. Angl.

res Reges Franciæ, ſi tuis principijs credimus. Ipſe ſanctus Ludouicus anteceſſores & ſucceſſores ſuos Reges Franciæ miraculorum virtute ſuperauit: ergò & poteſtas eius Regia omnium illorum poteſtate ſublimior fuit. Quis, niſi deſipiat, ita ſapiat?

Quòd ſi oculis dignitatis Regiæ ſplendore præſtrictis, ad perſpicuam veritatem adhuc hæſitas, intuere ſaltem, quàm multos Gallia Antiſtites, ſummoſq; Præſules Roma viderit, miraculorum virtute celeberrimos, quibus nemo, niſi rerum diuinarum imperitus, Eccleſiæ gubernandæ poteſtatem ſublimiorem, auguſtiorem, diuinioremque dedit. Hæc enim prorſus eadem in omnibus, etiam ſine omnibus gratijs ſanctificantibus, & gratis datis, ſine incrementi, decrementique viciſſitudine, immobilis perſtat; ne ſi ſemel gubernantium auctoritas per mores aut dotes hominum quoquo modo varietur, illis magis magiſque langueſcentibus, ad interitum vergat. Quis neſciat Petrum Apoſtolum pleriſque ſucceſſoribus ſanctitate præſtitiſſe? nec tamen idcirco Paſtorali auctoritate, & poteſtate præcelluit. Non enim ipſius, ſed Dei inſtituentis, poteſtas & auctoritas fuit. *Sicut ergò permanet, quod in Chriſto Petrus credidit*, inquit S. Leo, *ita permanet, quod in Petro Chriſtus inſtituit.* Cuius inſtitutionis immobilis veritas facit, vt etiamnum *Petri in ſuâ ſede viuat poteſtas, & præcellat auctoritas.* Nam aduerſus huiuſmodi, qui præfecturę cuiuſcumque poteſtatem, ex hominū adminiſtrantium ſanctitate, vel miraculorum virtute metiuntur, rectiſſimè dixit idem S. Pontifex: *Petri dignitas in indigno hærede non deficit.* Leo Serm. 2. in anniuerſ. die Aſſumpt. Ibidem.

Quamobrem vt illam pernicioſam Principatibus opinionem Deus ex hominibus tolleret, illa ſanitatum quarundam beneficia, quæ miraris, etiam idololatris quibuſdam Regibus conferre permiſit, aut ipſe contulit, quando hoc occultior ordo prouidentiæ poſtulauit. Nemo tamen iſtis, niſi fortè Arroyus, ſublimiorem poteſtatem, quàm Chriſtianis multis Regibus, attribuerit. Veſpaſianus *oculorum tabe notum, & manu ægrum* tetigit, *ſtatimque conuerſa ad vſum manus, ac cæco*, Tacito ac Suetonio teſtibus, *reluxit dies*. Quæ quam- Tacit. lib. 4. Hiſt. Sueton in Veſpaſ.

quam rectiùs geniorum poteſtati tribuas, vt quæ non magis quàm Strumarum curatio à medicis deſcripta, & vſitata, vires naturæ ſuperauerint, nil mirum tamen fideique contrarium, ſi quis à Deo, Principum, *qui per ipſum imperant*, poteſtatem decorante, mira illa profluxiſſe arbitretur. Nouimus eum & ([a]) Infantibus exultationes, & ([b]) Deicidis, ([c]) Dæmonumque cultoribus veraciſſimas prophetias, & ([d]) Dæmonibus angelicas reuelationes, & ([e]) Aſinis dediſſe humanas voces. Nihil ergò mirabile, ſi fortè per idololatras, nullâ falſitatis vel impietatis eorum atteſtatione, mirum aliquid extra ordinem perpetrauerit. An fortè & aſinis inter aſinos tribues prærogatiuas alicuius poteſtatis? Perge porrò; nec iſtud enim abhorret ab ingenio tuo. Videſne, homo inconſiderate, temerarias aſſertiones tuas ab omni parte præbere latus? Quòd ſi tandem aliquando perſpicuæ percuſſus luce veritatis oculos aperueris, noli ad incrementum poteſtatis Regiæ, quaſi abſolutioris, *ſublimioriſque*, de hac ſanationum virtute gloriari. Prædica nobiſcum illam, venerare illam, age gratias beneficentiæ Dei, non putidæ adulationis, vel ſuperbiæ zelo; *ſed ſecundùm ſcientiam:* ne improuidâ tuâ temeritate ampliùs Regibus tuis noceas, quàm palpum obtrudendo profuiſti.

Prouerb. 8.

(a) Lucæ 1.
(b) Ioannis 11.
(c) Num. 23. & 24
(d) Aug. lib. 2. de Gen. c. 17. & lib. de diuin. Dæmon.
(e) Num. 22.

Plus ſouueraine.

CAPVT XIV.

Titulus, Chriſtianiſſimus, *nullam omninò regendi poteſtatem tribuit, nedum abſolutiſſimam.*

AD tertium iam fulcrum abſolutæ, ſupremæque præ cæteris Regibus poteſtatis veniamus, titulum, *Chriſtianiſſimus*, ex quo illam certo certiùs Arroyus demonſtrari putat. Ne verò in lubrico figat pedem, titulum illum, tamquam Regibus Franciæ maximè debitum, laborioſâ diſputatione vindicare conatur. Quanto molimine, mi Arroye, quantas aranearum telas texis, minutiſſimis ludibrium volatilibus! Ecce, diſputationis ergò, non repugno. Habe tibi titulum, *Chriſtianiſſimus*, ſi vis, etiam *Sanctiſſimus*,

Fol. 18. 64. & 83.

ctiſſimus, & ſi quid vltrà. Nego vel hilum ſuperioris, vel abſolutioris inde poteſtatis, vel auctoritatis accedere. Quis enim ita pingui Mineruâ Theologiam doctus eſt, ita, inquam, ſupinus & craſſus, qui neſciat, *Chriſtianum*, non eſſe titulum ſæcularis auctoritatis, aut poteſtatis? multò minùs, vt miſerrimè deliras, belli cauſas efficere iuſtiores? Chriſtus vnctum ſonat, quia *vnxit* eum *Deus oleo exultationis præ* Pſal. 44. *conſortibus ſuis*, hoc eſt, vt exponit princeps Apoſtolorum, quia *vnxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute*. Hinc Chri- Act. 10. ſtiani ſpiritum Chriſti, ſaltem credendo, participantes, Chriſtum ſe ſequi profitentur, hoc eſt, credendo ſaltem diſcipuli Chriſti fiunt, ſicut Ariſtotelici, diſcipuli Ariſtotelis; Platonici, diſcipuli Platonis. Hoc facer ipſe textus indicat, quando dicit, quòd Antiochiæ cognominati ſunt *diſcipuli* Act. 11. *Chriſtiani*. Ex quo fit, vt ſecundùm antiquorum vſum etiam non baptizati Chriſtiani dicerentur, hoc ipſo, quòd in Chriſtum crederent, & eius diſcipulos ſe eſſe profiterentur. *Quæris*, inquit Auguſt. *Paganus es, an Chriſtianus? Reſpondet Chriſtianus. ouis eſt enim Dei. Quæris, ne fortè catechumenus ſit, & irruat Sacramentis, reſpondet, Fidelis*, hoc eſt, lib. de Paſtor. c. 13. baptizatus. Nam ſoli Chriſtiani baptizati Fideles vſu antiquo vocabantur, vt ex ſolo Auguſtino plurimis locis oſtendi poteſt. Vnde Tractatu 44. in Ioan. de homine ſe profitente nec Iudæum, nec Paganum, ſed Chriſtianum: *Adhuc* Aug. Tract. 44. in Ioan. *quæris ab eo, catechumenus es, an Fidelis* &c. *quære ab eo, in quem credat? eo ipſo, quo catechumenus eſt, dicit, in Chriſtum.* Verùm vt diſcipuli Chriſti non ſolâ Fidei profeſſione, ſed etiam pleniore ſpiritus Chriſti communicatione, fiant magiſtro ſimiles, Baptiſmo & Confirmatione vnguntur Spiritu ſancto, ſicut & Chriſtus vnctus fuit: & hæc interior vnctio, quæ verè perfecteque Chriſtianum facit, exteriori quoque vnctione verticis adumbratur, frontis etiam efficitur. Vnde Apoſtolus: *Qui autem confirmat nos vobiſcum in* 2. Cor. 1. *Chriſto*, hoc eſt, in vncto, *& qui vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*. Spiritus igitur vnctio perfectos reddit Chriſtianos, quæ ſæculares

 digni-

dignitates ac præfecturas vt non deſtruit, ita nec tribuit; vt non minuit, ita nec auget. Propter ſalutem enim quiſque ſuam Chriſtianus eſt; propter alios poteſtate & auctoritate regendos, Rex, Imperator, Epiſcopus, Pontifex. Docet hæc præclariſſimè Diuus Auguſt. cuius vnicâ ſententiolâ funditus interimitur, quicquid de Chriſtianiſſimo ineptiſſimè fabularis: *Nos, quos in iſto loco, de quo periculoſa ratio redditur, Dominus conſtituit, habemus duo quædam: vnum, quòd Chriſtiani ſumus, alterum, quòd Præpoſiti ſumus. Illud, quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt; quòd autem Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo, quòd Chriſtiani ſumus, attenditur vtilitas noſtra: in eo, quòd Præpoſiti, non niſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Præpoſiti, qui perueniunt ad Deum faciliore fortaſſe itinere, & tanto fortè expeditiùs ambulantes, quanto minorem ſarcinam portant. Nos autem, excepto quòd Chriſtiani ſumus, vnde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, vnde rationem reddemus de diſpenſatione noſtra.* Et in alio ad populum loquens loco: *Quid debes eſſe tu cuicumque loquor veſtrum? Chriſtianus, fidelis* (id eſt, baptizatus,) *obediens: hoc tu propter te, hoc & ego propter me.* Et paulò antè: *Epiſcopi autem propter Chriſtianos populos ordinamur.*

lib. De Paſt. c. 1.

Libro de geſtis cum Emerito.

Viden', Chriſtianum eſſe, nihil omninò conferre in alterum poteſtatis aut auctoritatis? nec Pontificiam ergò, nec Epiſcopalem, nec Regiam. Niſi omnes Chriſtianos fieri velis, non myſticè, ſed realiter Pontifices, Antiſtites, populorumque Reges. *Chriſtianiſſimus* igitur ſalutem propriam Chriſtiani reſpicit, dans illi fidem; &, ſi Baptiſmo & Confirmatione conſecratus eſt, dans etiam Chriſti characterem, & Spiritum ſanctū; &, ſi perfectus eſt incenſam in obediendo, amandoque voluntatem, quâ fiat promptus ad profitendam, adeoque tuendam Chriſtianam fidem. Sed iuxta fidei Chriſtianæ cardines, non dat vllam, nec datam auget regendi populi poteſtatem. Quò fit, vt quamuis baptizatus confirmatuſque Chriſtianus tantæ perfectionis fuerit, vt zelo Paulum ſuperet, & miraculorum poteſtate montes transferat,

ferat, nihil ampliùs ſolâ Chriſtianiſſimi profeſſione poteſtatis in populum, & politicæ auctoritatis accipiat, quàm abiectiſſimus quiſque de plebe Chriſtianus. Sit igitur fide, baptiſmoque Chriſti *Chriſtianus*; ſit fide, caritate, zelo creſcente *Chriſtianior*; ſit fidei propagandæ, tuendæque voluntate *Chriſtianiſſimus*, ſiue miles ille fuerit, ſiue Senator, ſiue Rex Franciæ, ſiue Imperator, hoc ipſo nec minimùm quidem in regendi poteſtate atque auctoritate ſuperat Chriſtianum. Aliunde illa poteſtas datur, aliunde creſcit, aliunde culmen eminentiſſimum auctoritatis & maieſtatis adipiſcitur. Nimium à Chriſtianæ tramite veritatis exorbitat, quiſquis ex Chriſtaniſſimi profeſſione, hoc eſt, ex ipſa etiam integerrimâ Chriſtiani nominis conditione, multoque enormius, ex titulo *Chriſtianiſſimi*, quæ ſæpè eſt vmbra ſine corpore, ſupremam abſolutiſſimamque nititur vltra omnes Monarchas ſtabilire poteſtatem. Hippocrati verò tradendus eſt, quiſquis bellorum iniuſtitiam, quibus Europa perturbatur, & opprimitur Chriſti fides, *Chriſtianiſſimi* phaleris populo & militibus colorare, ac purgare contendit. Cernis igitur, quàm inanitur vires tuas triueris. Ne tamen aliquid magni te feciſſe putes, ſolis Franciæ Regibus præ cæteris titulum illum adſerendo, videamus, quibus fundamentis illa nitatur ædificij moles.

CAPVT XV.

Vnctio non tribuit Regibus Franciæ præ cæteris titulum Chriſtianiſſimi, *nec Sacerdotium.*

DVobus ex capitibus titulum illum eminenter eos mereri, & ab eis poſſideri, probas, ex charactere, præclariſque facinoribus.

Perfectio characteris Regum Franciæ in eo ſita eſt, inquis, *quòd vltra characterem baptiſmalem, quem cum ſubditis communem habent; alium accipiunt in coronatione ſua, qui tribuit eis veram auctoritatem Regiam, Sacerdotium:* quam infrà vocas *ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis, & gratiam viuifican-*

Fol. 54. Ie trouue la perfection de leur caractere, en ce, qu'outre l'onctiõ qu'ils reçoiuẽt au bapteſme, comme leurs ſuiets, ils en prennent vn autre en leur coronnement, qui leur donne la vraye auctorité royale, de ſacerdoce, & la grace viuifiante.

Fol. 58. Les Roys de France ont vne eſpece de conſecration Sacerdotale, puis qu'ils ſont mediateurs du peuple & du Clergé par l'onction.

viuificantem. Portenta audio nouæ Theologiæ: quæ multò ſatiùs eſſet cenſoriâ Sorbonæ ſeueritate, quàm cuiuſquam Theologi diſputatione, conteri. Iugulauit illa nuper ſalubri conſilio per Cenſuram, & eruditiſſimos Doctores ſuos, Petrum Aurelium & Franc. Halier, eos, qui baptiſmalẽ vnctionem in locum confirmationis obtrudere, & penè æquare voluerunt. Sed quantò iuſtius eorum zelus ac ſtylus in adulatores illos Regiæ poteſtatis inardeſceret, qui Regum vnctionem Sacramentis Chriſtianis inferre, & præferre moliuntur? Quod enim tandem eſt in Eccleſia Chriſti Sacramentum, quod ſimul & *characterem* imprimat, *& veram Regis auctoritatem, & gratiam viuificantem, & ſacerdotium, ſpeciemque conſecrationis ſacerdotalis* tribuat? Et quid ampliùs in Sacramentis Eccleſiæ poſtulaueris? Hæc verò in Eccleſia Chriſti ob oculos omnium doceri, libriſque ſpargi, omnibus ad tantum probrum conticentibus, ne fortè diſpliceant eis, qui talibus crepundijs milites ad illa funeſta Chriſtianæ fidei bella concitati gratulantur, quis probus æquanimiter ferat? Homo miſerabilis, vnctio Regum nec characterem imprimit, nec gratiam viuificantem, aut regiam auctoritatem tribuit, quæ iam ſuprà ſatis egimus, nec ſacerdotium, vllamque ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis confert. Eccleſia Chriſti nullam nouit ſpeciem conſecrationis ſacerdotalis, niſi quâ vel ſimplex Sacerdos, vel princeps Sacerdotum Epiſcopus conſecratur; nullum ſacerdotium, niſi vnicum, quo incruenta victima Corporis & Sanguinis Domini immolatur Deo. Hoc verò Regum vnctionibus aſſignari ſine damnato errore non poteſt. Quid verbis indiſciplinatis vteris, vt errores inſtilles rudioribus? Sacerdotium impropriè dictum, quo victimæ bonorum operum offeruntur Deo, neque confertur Regibus in coronatione ſua, neque ſolis illis competit, ſed omnibus perinde bonis Chriſtianis; neque ſacerdotium ſimpliciter vocandum eſt, niſi fortè ab hæreticis, ſed cum illa reſtrictione atque cautione, quâ S. Petrus loquitur, & nos loqui docuit, *Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.*

1. Petri 2.

Quòd verò errores tuos ex orationibus, quas inter ſacrandum fundit Pontifex, probari putas, toto cœlo falleris. Non eſt vel apex vnus, ex quo vel characterem eis, vel ſacerdotium tribui, vel tardiſſimus Theologiæ tyro arbitretur. Nam quòd ibi mentio fiat Aaronis, & vnctionis eius, quis niſi delirus ad ſacerdotij collationem rapiat? An Reges ſecundùm ordinem Aaron ad mactandos boues, animal ſcilicet ſine fraude doloque, Sacerdotes fieri ſomniaſti? Ipſe textus orationis explicat, quid ſibi velit, ſicut ipſe retuliſti; *Vt imitetur in ſeruitio Dei Aaronis exempla*, hoc eſt, vt in colendo Deo imitetur pietatem eius. Quid hoc ad collationem ſacerdotij? Quid item illud, quòd monetur iam inunctus, adeoque coronatus Rex, quando in throno collocandus eſt? *quantò Clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tanto ei potiorem in locis congruis honorem impendere memineris; quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem Cleri, & plebis permanere faciat.* Quaſi verò non poſſit Rex permanere mediator, hoc eſt medius, inter Clerum & populum, nihil ſibi honoris clericalis aut Epiſcopalis arrogans, ſed Clero honorem, tamquam ſacris altaribus, ipſique numini propinquiori, impendens, niſi ſacerdotium ei conferatur; vel ſacerdotium neceſſarium ſit, vt inter vtrumque mediator eſſe queat. Et cùm tam dextrè illuſiſſes imperitis, quaſi re confectâ concludis, *Totum iſtud in titulo, Chriſtianiſſimus, comprehenditur: qui ſignificat vnctum pra omnibus Chriſtianis:* nimirum vt *Chriſtianiſſimus*, quem inter Clerum & populum mediatorem conſtitueras, iam ſuper omnes, & Sacerdotes, & Antiſtites, & ſummos Pontifices, vnctus eſſe credatur. Nam & illos per Dei gratiam Chriſtianos eſſe puto. En quò prorumpit putida vappæ iſtius aſſentatio.

[Margin: à ce qu'il imite au ſeruice de Dieu les exemples d'Aaron.]

[Margin: Fol. 58. Tout cela ſe trouue au titre de Treſ-Chreſtien, qui ſignifie oint par deſſus tous les autres Chreſtiens.]

G CAP.

CAPVT XVI.

Geſta Clodouai vtrum titulum Chriſtianiſſimus *pepererint.*

TRanſis igitur ad alterum iſtius tituli fundamentum, præclarè geſta, propter quæ Regibus Franciæ præ cæteris meritò debeatur. Magna eſſe Regum Francorum merita in Eccleſiam nemo prudens diffitetur. Addere poſſumus eis, quæ recenſuiſti; poſſumus & detrahere. Nam, vt numerum tantùm, vel certè fucum faceres, ſine delectu in chartam conijcis, quidquid in mentem ac buccam venit. Quod ſi, quàm breuiſſimè fieri poteſt, declarauero, nolim quemquam exiſtimare, me alio ſpiritu in hac re duci, quàm veritatis, quam ipſi Francorum Scriptores litteris teſtatam reliquerunt.

Fol 59. Cloues eſtant bapiiſé & oinct proteſte qu'il vengera les iniures faictes à Ieſu Chriſt.

Et Primò quidem inter præclarè geſta, quibus iſte titulus comparatus eſt, ponis, quòd Clodouæus *baptizatus & vnctus*, vt inquis, *ſe Chriſti* (hoc eſt vncti) *iniurias vindicaturum proteſtatus eſt.* Falleris. Clodouæus adhuc tum erat catechumenus. Cùm enim ei S. Remigius Dominicæ paſſionis modum recitaſſet, Rex ait illi: *Si ego cum Francis meis inibi adfuiſſem, eius iniurias vindicaſſem.* Et poſtea ſubiungitur ab Aimono baptiſmus eius. Quam Clodouæi vocem ſi ſanctus Auguſtinus audiuiſſet, reſpondiſſet ei fortaſſis, id, quod cæco peccatores non exaudiri putante reſpondit: *adhuc inunctus* (id eſt catechumenus, nondum illuminatus) *loquitur.* Zelum enim habuit, ſed non ſecundùm ſcientiam; qualem Petrus, cùm percuteret in gladio.

Aimon. lib. 1, c. 16.

Tract. 44. in Ioan.

Fol. 59. Il chaſſa les Gots Arient. lib. 2, c. 34.

Addis: *Fugauit Gothos Arianos.* Rectè. Dicat cauſam Gregorius Turonenſis: *Valde moleſtè fero,* inquiebat Clodouæus, *quòd hi Ariani partē Regni teneant Galliarum. Eamus cum Dei adiutorio, & ſuperatis, redigamus terram in ditionem noſtram.* Ita zelus Chriſtianæ fidei militabat ambitioni. Quantas nunc iret clamor cœlo, ſi quis amicum Clodouæi ſucceſſoribus Regem, titulo diuerſæ religionis, vel cuiuſcum-

que

que prætextæ iniuriæ, ſceptro exueret! nam Gothi tanto iuſtiùs Gallias obtinebant, quanto Francis poſſeſſione priores, iureque potiores. Quid contra Gothos eum excitauerit, probant geſta aduerſus Sigebertum, cuius filium cùm pollicitationibus feciſſet parricidam, ipſum per ſubornatos, *bipenni cerebro illisâ*, interfecit, & Regno eius potitus eſt. Probant geſta contra Chararicum, quem, quia ſibi contra Siagrium ſuppetias ferre recuſaſſet, *circumuentum dolis cepit cum filio*, eoſq; priùs tonſos, ritu Monachorum, ne fortè capilli rurſum creſcerēt, *iuſſit pariter capite plecti. Quibus mortuis Regnum eorum cum theſauris & populis acquiſiuit*. Probant geſta aduerſus Regnacarium & Ricarium, fratres, Reges Cameraci, conſanguineos eius: qui cùm prælio victi ſe captiuos dediſſent Clodouæo, illum, quòd ſe capi ſiuiſſet, hunc, quòd fratrem non adiuuiſſet, ipſemet ludibundus, *eleuatam ſecurim capitibus defigendo*, interfecit. Probant geſta contra Rignomerin conſanguineum, fratrem iſtorum, quos interemerat. Nám, vt Gregorius, *Frater eorum Rignomeris nomine apud Cenomaniam ciuitatem ex iuſſu Clodouæi interfectus eſt. Quibus mortuis*, quòd caput rei eſt, totiuſque zeli ſcopus, *omne Regnum eorum, & theſauros Clodouæus accepit*. Probant geſta *aduerſus alios multos Reges vel parentes ſuos primos*, quibus pomeria regni eius arctabantur; quibus *interfectis*, vtpote, *de quibus zelum habebat, ne ei regnum auferrent, Regnum ſuum per totas Gallias dilatauit*. Probat animus ille, ex quo conſanguineis interfectis, iam ſcilicet pœnitens querebatur: *Væ mihi, qui tamquam peregrinus inter extraneos remanſi, & non habeo de parentibus, qui mihi ſi venerit aduerſitas, poſſit aliquid adiuuare*. Nam, vt teſtatur S. Gregor. Epiſcopus Turonenſis, *hoc non de morte eorum condolens, ſed dolo dicebat, ſi fortè potuiſſet adhuc aliquem reperire, vt interficeret*. Quę tam enormia & Ottomānica viſa ſunt Stephano Paſcaſio, in primis Galliæ erudito, vt, cùm declaraſſet, illos innocentes fuiſſe, nullamq; inuadendi cauſam fuiſſe Clodouęo, ſed potiùs gratulandi, quòd ſibi ſuppetias tuliſſent, indignatus exclamet, *Barbara profectò crudelitas indignaque Christiano, quâ miſe-*

Gregorius Turon. lib. 2. cap. 40.

Idem c. 41.

Idem c. 42.

Ibidem.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

 rorum

rorum iſtorum Principum terras occupauit. Quò fit, vt penè credam, quando ſuſcepto baptiſmo factus eſt Catholicus, non Arianus, plus ei mundana adfuiſſe ſapientia, quàm Religionis. & paulò pòſt: *Prudentius iſto non potuit ab eo conſilium capi iuxta regulas huius mundi ad conſeruandum ſtatum ſuũ* (quàm ſcilicet interficiendo ſuos conſanguineos) *ſi ex Machiauelli & ſectatorum eius placitis loqui velis.* Et poſt omnes, conſideratis ex ſancto Gregorio facinoribus iſtis, Scipio du Plaix dicit, * Clodouæum fuiſſe quidem *religioſum, ſed egregiè politicum, ambitioſum, inuidum, iracundum, vindictæ cupidum, ſanguinarium.* Quæ epitheta præclarè cum primo elogio, hoc eſt, cum *religioſo*, & Chriſti religionem profitente, concinunt. Ecce quem in aciei fronte collocaſti, vt *Chriſtianiſſimi* titulum cæteris præriperet.

Eſtiene Paſchier lib. 5. cap. 1. des recherches.
Cruautéz certes barbareſques, & indignes d'vn Chriſtien, par le moyen deſquelles s'impatroniſa du peu de païs, que ces pauvres Roys poſſidoient. Choſe qui me fait preſque croyre, que quand receuant le S. Sacrement de Bapteſme, il ſe fit Catholique, & non Arien, il y auoit en luy plus de ſageſſe mondaine, que de la deuotion.
Plus grand & ſage conſeil ne pouuoit eſtre par luy pris ſelon le monde, pour la conſeruation de ſon eſtat que ceſtuy, ſi vous en parlez en Machiauel & ſes eſcoliers.
* Il eſtoit grand politique quoy qu'il fuſt ambitieux, enuieux, cholere, vindicatif & ſanguinaire. *En la vie de Clotaire.*

CAPVT XVII.

Geſta Clotharij, & Clodoardi.

De Clodoardo quod adiungis, nihil ad rem, quàm agis de Franciæ Regibus, tituloq; *Chriſtianiſſimi*, facit. Non enim Rex, ſed inciſis capillis à tenera ætate Clericus, & poſtea Presbyter Pariſienſis fuit.

Clotharium igitur videamus, digniſſimum Clodouæo patre filium, quem eorum numero accenſes, qui præclaris facinoribus ſuis titulum *Chriſtianiſſimi* ſibi meruerũt. Itané verò
1. Reg. 10. Arroye, Clotharium? *Num & Saul inter Prophetas?* ſi non noſti rei veritatem, vbi eſt mens tua? Si noſti, vbi frons tua? Quod enim Clothario crudelius, luxurioſius, inceſtuoſius monſtrum dabis? Gloriæ Francorum amantiſſimus S. Gregorius Turonenſis, eius penè contemporaneus, me vindicabit à calumnia. Accipe ſimplicem ſynceramque rei hiſtoriam, nullâ falſi admiſtione, nullâ veri exaggeratione adulteratam. Frater Clotharij Chlodomeris, Rex Aurelianenſis, tres habuit filios, quorum primogenitus necdum decimum ætatis annum attigerat. Cùm eos Clotharius & Childebertus, fra-

tus, fratres, primùm Burgundiæ parte fruſtraſſent, quam eodem iure, quo Clodouæus vicina quæque, ſubiugauerant, in interitum conſpirant innocentium paruulorum, vt contra omne ius & fas eorum regno potirentur. *Miſerunt itaque ad* Greg. lib. 3. c. 18. *Reginam*, ipſiſſimam matrem ſuam Clothildem, *dicentes: Dirige paruulos ad nos, vt ſublimentur in Regno. At illa gauiſa, neſciens dolum illorum, dato pueris eſu potuque, direxit eos dicens, Non puto me amiſiſſe filium, ſi vos videam in eius Regno ſubſtitui. Qui abeuntes apprehenſi ſunt ſtatim. Tunc Childebertus atque Clotharius miſerunt Arcadium ad Reginam, cum forcipe, atque euaginato gladio; qui veniens oſtendit Reginæ vtraque, dicens: Voluntatem tuam, ô glorioſiſſima Regina, filij tui domini noſtri expetunt. Quid de pueris agendum cenſeas, vtrum inciſis crinibus eos viuere iubeas, an vtrumque iugulari. At illa exterrita nuntio, & nimium felle commota, præcipuè cum gladium cerneret euaginatum, ac forcipem, amaritudine prauenta, ignorans in ipſo dolore, quid diceret, ait ſimpliciter: Satiùs enim mihi eſt, ſi ad Regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quàm tonſos,* ad Monachatum. *Nec mora, apprehenſum Clotharius puerum ſeniorem brachio eliſit in terram, defigenſque cultrum in axillam crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater eius ad pedes Childeberti proſternitur, apprehenſiſque eius genibus, aiebat cum lacrymis: Succurre, piiſſime pater, ne & ego peream, ſicut frater meus. Tunc Childebertus lacrymis reſperſâ facie ait: Rogo, dulciſſime frater, vt eius mihi vitam tuâ largitate concedas, & quæ iuſſeris pro eius anima conferam, tantum ne interficiatur. At ille furore actus ait: Aut eijce eum à te, aut certè pro eo morieris. Tu, inquit, es inceptator huius cauſæ, & tam velociter de fide reſilis? Hæc ille audiens, repulſum à ſe puerum proiecit ad eum: ipſe verò accipiens, transfixum cultro in latere, ſicut fratrem prius fecerat, iugulauit. Deinde pueros cum nutritijs peremerunt: tertium verò Chlodoaldum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum fortium liberatus eſt. Hi quoque Regnum Chlodomeris* (id eſt, fratris ſui, cuius liberos trucidauerãt) *inter ſe æquâ lance diuiſerunt.*

 Hæc

Hæc parricidia cùm tam feliciter ſucceſſiſſent, aliud non
lib. [?], cap. 23. minùs deteſtandum aduerſus alium nepotem, filium Theodorici, fratris ſui, tentauerunt. *Conſurgentes enim*, inquit Gregorius, *Childericus & Clotharius contra Theodobertum, Regnum eius auferre voluerunt; ſed ille muneribus placatis à leodibus ſuis defenſatus eſt, & in Regno ſtabilitus.* Audi tertium. Cùm eius filius Chramnus patri rebellaſſet, prælio
Idem lib. 4. cap. 20. victum, iuſſit Clotharius non ipſum ſolùm, ſed vna *cum vxore & filiabus igne conſumi, incluſuſq; in tugurio cuiuſdam pauperculæ Chramnus, ſuper ſcamnum extenſus, orario ſugillatus eſt: & ſic poſtea ſuper eos incensâ caſulâ, cum vxore & filiabus, interijt.*

Prætereo Edictum eius aduerſus libertatem Eccleſiaſti-
Greg. lib. 4. cap. 2. cam: *indixerat* enim *Clotharius Rex*, inquiunt Gregorius
Aimon. lib. 2. c. 27. & Aimonus, *vt omnes Eccleſiæ Regni ſui tertiam partem fructuum fiſco diſſoluerent.* Sed cùm Iniurioſus Epiſcopus generosè ſubſcribere detrectaret, Regemque terrendo, diceret,
Gregor. ibid. *Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet, quia iniquum eſt, vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea repleantur:* territus tantâ libertate, & *virtute beati Martini*, Edictum reuocauit.

Libidines eius nefandas, inceſtaſque nuptias quis non
lib. 4. cap. 3. Chriſtianus deteſtetur? *Cùm eſſet nimium luxurioſus*, inquit Gregorius, primò *vxorem fratris ſui Chlodomeris*, cuius fi-
lib. 3. cap. 6. lios crudeliſſimè ab eo occiſos vidimus, *Gunthecam nomine*
lib. 4. cap. 9. *ſibi in matrimonium ſociauit.* Secundò *Vuldotradam, vxorem Theodualdi*, pronepotis ſui, *copulauit ſtrato ſuo.* Tertiò *Radegundem, cuius fratrem poſtea iniuſtè per homines iniquos occidit:* eamque ſexennio pòſt repudiauit. Quartò, cùm Ingundem coniugem accepiſſet, illaque rogaſſet virum ſuum, vt ſororem ſuam Aregundem nobili viro collocaret, eam ipſam ſibi ſociauit matrimonio, reſpondens Ingundi
lib. 4. cap. 3. adhuc viuenti, & vxori ſuæ: *requirens virum diuitem, atque ſapientem, quem tuæ ſorori deberem adiungere, nihil melius, quàm meipſum inueni. Itaque noueris, quia eam coniugem accepi.*

Habes

Habes parricidia, libidines, inceſtus, quibus Turcica palmam deferant. Et non erubeſcis, Arroye, talia Chriſtianæ religionis probra proferre, quæ tropæum tituli, *Chriſtianiſſimus*, præclaris ſuis facinoribus, te auctore, pepererunt? Etenim ne quicquam à me exaggerari putes, audi Scriptorem Gallum, gloriæ Gallicanæ perquàm ſtudioſum; qui cùm barbara illa ſcelera Clodouæi, Childeberti, & Clotharij retuliſſet, *Vidiſti*, inquit, *in hiſtorijs vmquam geſtarum rerum tam atrocium ſeriem*. Et aliquanto poſt: *Clotharius ille eſt, qui cùm nullum in anima ſua Deum agnoſceret, quàm effrenes affectus ſuos, omnes habenas laxauit inceſtuoſis libidinibus ſuis, falſo nomine matrimonij palliatis*, &c. *Quis vmquam vidit vitam tot inceſtuum impudentiâ flagitioſam, vel Principem, qui tant à cum licentiâ ſancto matrimonij nomine abuſus fuerit? Et non contentus præclaris iſtis facinoribus, barbaricâ crudelitate faſtigium eis imponere voluit*. Et mox, cùm retuliſſet viuicomburium innocentis vxoris, & filiarum paruularum innocentium, quas vnà cum rebelli filio ſuo interfecerat, *In vniuerſis*, inquit, *antiquorum hiſtorijs non inuenietis tam execrabile ſupplicium, quàm iſtud fuit*. Tu verò, ſatis, vt videtur, eſſe putas, vt, quibuſcumque libidinibus & ſceleribus Rex contaminatus fuerit, dummodò pœniteat eum in mortis limine conſtitutum, hac ſolâ pœnitentiâ, *Chriſtianiſſimi* titulum ſibi poſteriſque mereatur. Nam præclarè geſtarum rerum loco profers, quòd in fine *cum ſignis veri Chriſtiani eum pœnituerit*. O ineptiæ cæcitatem! Cur non ergò Reges illos primæ ſtirpis poſtremos, qui ſub Palatij moderatoribus Franciæ ſceptra tenuerunt, Dagobertum, Danielem monachum, aliàs Chilpericum, Theodoricum, Childericum, illoſque, qui, *Nihil-feciſſe*, præ nomen ſortiti ſunt, eorum accenſes numero, qui nomen *Chriſtianiſſimi* pepererint poſteris ſuis? Nam neque vitæ, tot ſcelerum atrocitate maculatæ, neque impœnitentis deſperatæque mortis monumenta reliquerunt. Sed, quemadmodum quodam loco ſanctus Auguſtinus ait, *Puto eſſe ſatiùs, cuiuſlibet inertiæ pœnas luere, quàm illorum armorum gloriam quærere*. Longè videlicet ſatius,

Eſtien Paſq. lib. 10 chap. 1. des recher. Viſtes vous iamais en Hiſtoire vne ſorte & liaiſon d'actes ſi inhumains, que ceux-cy? *Et plus bas*: C'eſt celuy, qui pour n'auoir autre Dieu en ſon ame, que ces deſordonees voluntes, lacha toute bride a ſes paillardiſes inceſtueuſes, les reueſtans d'vn faux manteau de mariage, *&c.* Viſt on iamais tant d'inceſtes eshontement desbordez, oy Prince qui ſi licentieuſement abuſaſt du ſacré nom du mariage que ceſtui? Et non contant de ces beaux traicts, il les voluſt couronner d'vne cruauté barbareſque. *Et plus bas*: En toute l'ancienneté vous ne trouuerez vne punition ſi execrable, que ceſtecy.

Fol. 60. Meurt auec des grandes contritions & teſmoignages d'vn vray Chriſtien.

Ludouic. Caroli manni filius apud Aimon. lib. 5. c. 41

lib. 3. de Ciuit. c. 14.

tius,

tius, & Chriſtianius eſt, nihil horrendorum ſcelerum iſtorum perpetraſſe, quàm ea perpetrata qualicumque delere pœnitentiâ; vel cuiuſcumque ignauiæ labe aſperſum viuere, quàm crudeliſſimæ luxurioſiſſimæque ſtrenuitatis gloriâ celebrari. Sed fumo ſæcularium cogitationum ebrius nil niſi mundanum faſtum admiraris, Imperij dilatationes, acies, prælia, victorias quamuis iniuſtiſſimas, hoc eſt, vt Auguſtinus, ***magna latrocinia***, quæ tibi ſtatim nominis *Chriſtianiſſimi* penè præclara merita videntur.

Capvt XVIII.

Geſta Dagoberti.

Fol. 60. Dagobert zelé pour l'Egliſe fit baſtir S. Denis en France.

GRadum deinceps ad Dagobertum promoues, qui titulum illum præclarè geſtis promeruerit, quia *Zeloſus*, inquis, *pro Eccleſia, ſancti Dionyſij ædem ſtrui fecit*. Titulum iſtum pro illius ædis ſtructura datum eſſe, non arbitror mentem Francorum eſſe, vel Pontificum, quibus illum acceptum referunt. Nam quamuis reuera populum ſuum in Regni exordijs iuſtè moderatus fuerit, ſi tamen effrenem in vitâ reliquâ licentiam in ſtatera ponderaueris, quaſi arena maris, iſtius ædis ædificatione, & zelo in ornandis Eccleſijs, hæc grauior apparebit. Adoleſcentulus inſtitutorem ſuum

Paul. Æmil. lib. 2.

Sadregiſillum, clariſſimum virum, à patre deſignatum Aquitaniæ præfectum, loris cæcidit, & , vt barbam more eius ætatis aluerat, totondit; quòd non, quàm reuerenter filium Regis oporteret, ſe ab eo obſeruari exiſtimaret. Viuente adhuc patre Clothario, Chrodoaldum ſine formâ iuris, quamuis intercederet pro vita eius Dagoberti pater, & quaſi veniam impe-

Idem. Fredegar. c. 52.

traſſet, iuſſit interfici: *cui Bertharius euaginato gladio ad oſtium cubiculi caput truncauit*. Mortuo patre nactus Impe-

Fredegar. c. 58. Aimon. c. 19. lib. 4.

rium, & quodam die, *priuſquam luceſceret, balneum ingrediens, Brudulphum auunculum fratris Ariberti interficere iuſſit, qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus, & VVellibaldo interfectus eſt*. Eiuſdem Ariberti filius Chilpericus, nepos Dagoberti, *factione ipſius fertur fuiſſe interfectus*.

Itaque

Itaq; *protinus Regnum Ariberti vnà cum Vaſconia Dagobertus ſuæ ditioni redegit.* Quod facinus deteſtabile recentior Scriptor Franciæ ex ambitione regnandi à Dagoberto perpetratum eſſe dicit, eò quòd fratricidium non ſucceſſiſſet. Ibid.c.23. & Fredegar. c. 68. Scipion du Plaix.

Morum tantâ fuit incontinentiâ, vt libidinibus Clothario non multùm cederet. *Gomatrudem Reginam, eò quod eſſet ſterilis, repudiauit. Nanthildem puellam à monaſterio raptam in matrimonium ſibi iunxit:* cui deinde aliam ſuperaddidit *Rangetrudem* nomine. Deniq; oblitus omnis honeſtatis ac timoris Dei, *non ſolum Eccleſiarum verùm etiam quorumque locupletum inhians rebus,* inquit Aimonus, *improbus effectus eſt prædo. Nam inter alia Eccleſiarum Galliæ ſpolia, ex occaſione Baſilicæ D. Dionyſij exornandæ, direptas valuas, fuſili ære fabrefactas, à templo S. Hilarij Pictauienſis fertur abſtuliſſe.* Ecce quàm Chriſtiana fuerit habita molis Dionyſianæ machinatio, quâ titulum Chriſtianiſſimi promeritum putas. Sed pergit Aimonus: *Luxuriæ tam effrenatæ ſe tradidit, vt, exceptis tribus, quæ cum nomine, cultu etiam fulciebantur regio, plurimus concubinarum ei obſequeretur numerus.* Exactiùs rem tradit Fredegarius: *Luxuriæ ſuper modum deditus. nam tres habebat maximè ad inſtar Reginas, & plurimas concubinas. Reginæ verò hæ fuerunt, Nanthildis,* ex monaſterio rapta; *Vulfgundis, & Berchildis. nomina concubinarum, eò quod plures fuiſſent, increuit huic Chronico inſeri.* Idem Franciæ Hiſtoricus, quem ſuprà memoraui, tantum earum numerum fuiſſe teſtatur, *vt pluribus Palatijs implendis fuiſſet ſatis.* Quam ob cauſam cùm S. Amandus Antiſtes eum reprehenderet, Epiſcopatu pulſus, & in exilium relegatus eſt. Aimon. lib. 4. c. 19. Ibid. c. 20. Ibid. Fredegar. c. 60. Qu'il y en auoit aſſez pour remplir pluſieurs Serrails.

Miſeret me profectò tui, Arroye, Scriptor ſi quis vſpiam gentium miſerabilis, qui talibus tituli *Chriſtianiſſimi* fundatoribus gloriari voluiſti. Quantò ſatiùs tibi fuiſſet totam primam Regum tuorum familiam penitùs ſupprimere, quorum decem aut vndecim poſtremos veſtri ſcriptores prorſus à maioribus degeneraſſe profitentur, pleroſque cęteros adhuc barbaricam paganiſmi Germanici redoluiſſe feritatē. Et reuera, ſi veritatem ſinè fuco loqui liceat, rem acu tetigēre. Horrent

Hiſtorici facinorum & parricidiorum immanitatem attingere, quibus Regij ſanguinis proceres ad multos annos in ſe mutuò ſæuierunt. Quam ob cauſam etiam Deus Regnum ab eorum proſapia videtur tranſtuliſſe. Accipe eumdem illũ ſcriptorem ſine inuolucris veraciter confitentem id, quod res eſt: *Si fas eſt ſcrutari arcanas cauſas, cur Deus Reges illos depreſſerit, & diuinam prouidentiam ingredi liceat, arbitror oraculum iſtud, quo dicitur, Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus; &, Viſitabit peccata patrum in tertiam & quartam generationem, puniuiſſe crimina maiorum in poſteris: quandoquidem Deus exhorreſcat parricidia & periuria, quibus nonnulli Reges, & Principes, ſucceſſores Clodouei, fœdarunt manus & conſcientias ſuas.*

Du Plaix en Chilperic troiſieſme: l'eſtime que l'oracle qui porte, que Dieu aura en abomination & ayant en horreur les parricides & pariures, dont aucuns Roys & Princes ſucceſſeurs de Clouis ſouillerent leurs mains & leurs conſciences, punit leurs crimes en leur poſterité.

In ſecunda ac tertia Regum ſtirpe Carolinâ atque Capetianâ nonnulli ſunt, à quibus Apoſtolicæ ſedis dignitas præclarè libertaſq; defenſa eſt, Pipinus præcipuè, & Carolus Magnus, filius eius, ſed priuatæ rei ſtudium non hic egiſſe in primis partes ſuas, & Religionis nomine firmandæ nouorũ hominum auctoritati non eſſe velificatum, quis auſit polliceri? Probè nouerat Pipinus, ſe nullo iure thronum Regium conſcendiſſe, ſed, vt Galli ſentiunt, qui non audent auctoritatem exauctorandi Reges populo aut proceribus dare, ſceptrum ex legitimi hæredis manibus ambitu rapuiſſe; vt nos poſt Regionem & Annales Francorũ loquimur, per ***mandatum* & *auctoritatem Apoſtolicam*** accepiſſe, quæ Gallos à fidelitatis iureiurando liberauit. Sed vtcumque ſe res habeat, quid poterat Pipinus, & omnis poſteritas eius, niſi ſummam deuotionem erga defenſionem Sedis illius profiteri, cuius auctoritas iniuriam Merouingijs irrogatam populorũ animis eximebat, aut tegebat? Cuius vnum fulmen, vna calami ſtructura plures ei aduerſarios ciere poterat, quàm cũ omni fortunâ ſuâ debellare potuiſſet. Hinc illa humillima Pipini legatio ad Pontificem, quâ per Epiſcopum VVirdſburgenſem pericula Chriſtiani orbis exaggerat, niſi Pipino ſceptrum deferatur. Hinc illa pathetica ad Pontificem obteſtatio: hinc illa pollicitatio, quòd *vno ex edicto, ſoluendiſque iuriſiurandi religione*

In Chronicis

Paul. Æmil.

religione Francis, plus apud mortales immortaleſque gloriæ inuenturus eſſet, quàm inter mortales ex impietate victa Martellus reportauerat. Hæc publica erat Legatorum oratio: Sed, vt optimè notauit Scriptor iſte Galliæ eruditus, ſecreta in aurem inſtructio erat, *Si Pontifex Pipini placitis faueret, de defenſione contra hoſtes ſuos, præſertimque Longobardos, ſecurum eſſe poſſe. Quam ob cauſam etiam Pontifex libenter aſſenſus eſt omnibus poſtulatis eius.*

Du Plaix: mais le mot à l'aureille eſtoit, qu'en fauoriſant les deſſeins de Pepin ils s'aſſeuroient auſſi, qu'il le defendroit de ſes ennemis & meſme contre les Lombars. C'eſt pourquoy auſſi le Pape entendit volontiers à tout ce, qu'ils deſiroient de luy.

Ex quibus perſpicuum eſt, vinum Pipini fuiſſe miſtum aquæ, argentum ſcorijs, deuotionem cupiditati; vel, quòd deteriùs, Apoſtolicæ Sedis deuotionem propriæ auctoritati firmandæ militaſſe. Nam, vt erat homo minimè rerum ciuilium imperitus, facilè peruidebat, ſe rem tantam non ſine grauiſſimo diſcrimine effectam dare poſſe; quam Carolus Martellus, pater eius, tot victorijs inclytus & formidabilis, ne tentare quidem auſus fuerat. Paulus Æmilius id, quod res erat, apertè prodit: (Paul. Æmil.) *Vt animi mortalium proni in ſpem maximarum rerum ſunt, Regium nomen non diſſimulanter affectare* (Pipinus) &c. *Vna ea res Pipinum deterrebat, quòd Regium nomen in quocumque ac qualicumque foret, ſanctum auguſtumque ſemper fuerat. Quemnam tanta ceruicis, tamque ſublimi vertice inueniri poſſe, qui de Regno transferendo à magni Clodouæi ſtirpe verba facere audeat? Nimirum hanc tantam, tamque noui exempli rem alibi tentandam eſſe, quam in Francia, quæ ſacramento Regi dicto deuincta religione teneretur. Vbi autem melius, quàm in vrbe Roma, tunc virtutis ſanctitatiſque ſeminario, rationem virtutis haberi poſſe? quam vnam vmbra Regis, imaginarioque ſceptro, ac ſtupido Childerico ſtatuebat opponendam.* Iudicent nunc, quotquot publicarum rerum gubernaculum tenent, & inexſpectatas iſtius oceani periculoſaſque procellas norunt, quę in tali ſceptrorum tranſlatione, ſubito ventorum flatu concitantur, vter vtri magis neceſſarius fuerit, Pontifici Pipinus, an Pipino Pontifex; vter vtri plus contulerit beneficij, Apoſtolicæ Sedi Pipinus armis ſuis, an Apoſtolica Sedes Pipino auctoritate ſuâ: quæ quemadmodum iuriſiurandi diſpen-

 ſatione

Digitized by Google

ſatione à Childerico ſubditorũ animos auellebat, ita quoſuis aduerſantium motus calculi ſui adſtipulatione compeſcebat. Hinc enim & anathematis diras in eos torſit, qui alium inpoſterum Regem, quàm ex Pipini proſapia, ſibi deligerent. Hoc ſcio, longè ſanctiùs Pontificem diſpenſationem illam conceſſiſſe, quàm Pipinum petijſſe; longè puriùs illum Apoſtolicæ Sedis defenſionem admiſiſſe, quàm hunc obtuliſſe. Quâ in re ſicut deuotio erga Sedem Apoſtolicam nonnihil miniſter ambitionis fuit, ita, niſi arma vitamque ſuam illi tuendæ deuouiſſet Pipinus, ac tota poſteritas eius, ambitus magnitudinem ingratitudo ſuperaſſet. Quòd ergò Sedes Apoſtolica à Carolinis maximè defenſa eſt, itemque à Capetianis extorta Saracenis Palæſtina, vexillaque Chriſtiana per orientem circumlata, hæc nimirum propriè illa geſta ſunt, quibus prudentiores Franci titulum *Chriſtianiſſimi* acceptum ferunt; non illa, quæ tu etiam in nonnullis ſecundæ ac tertiæ ſtirpis Regibus inſulsè crepas.

CAPVT XIX.

Geſta Lotharij & Ludouici Quinti, quibus, auctore Arroyo, titulus Chriſtianiſſimi *comparatus eſt.*

NAm quis ſine riſu legat, quòd Lotharium, filium Ludouici Pij, tamquam Herculem aliquem obijcis, qui ſuis meritis *Chriſtianiſſimi* titulum Franciæ Regibus aſſeruerit? nimirum, quia monachatum arripuit anno poſtremo vitæ ſuæ. Itane ex monachatu Imperatoris Germanici titulum Regum Franciæ deriuabis? Nam Lotharius numquam Rex Franciæ, ſed, Carolo Caluo eius fratre Regnum iſtud moderante, Imperator dumtaxat, fuit. Quid, quòd Lotharius, teſtibus ipſis Galliæ Scriptoribus, inter corruptiſſimos Principes, quos Francia vmquam tulit, referri mereatur? Longa hiſtoria eſt, & facinorum prolixa ſeries. Summam eorum breuiſſimè recentior Franciæ Hiſtoricus complexus eſt, quam ſi veterum verbis & atteſtatione diducerem, tragœdias theatro dignas mundo exhiberem.

Fol. 16. Lothaire faiſant vne conuerſion de ſainct, ſe met dans vn monaſtere, quitant l'empire.

Numquam

Numquam Francia corruptiorem, inquit ille, *Principem vidit, quàm Lotharium: qui in iuuentute ſua Franciam ad rebellionem aduerſus proprium patrem Ludouicum Pium concitauerat; qui patrem ignominioſè Imperio degradari, tonderi, & monaſterio includi fecerat; qui Eccleſias ſpoliauerat; qui Eccleſiaſticos deprædationibus concuſſerat; qui toties peierando ſoluerat ſacramenti fidem, quoties putabat commodo ſuo cedere; qui effreni ambitione ſortem hæreditatis fratribus rapere tentauerat; qui cruentiſſima illius carnificina, quâ Nobilitas Franciæ trucidata eſt in prælio Fonteneo, auctor fuerat. Vt verbo dicam, qui nihil ſpirabat, niſi ſuperbiam, impietatem, ſanguinem, tyrannidem.* En ſuis coloribus, & infra verum, depictum Lotharium; quem incredibili ſtupore inter præcipua Chriſtianiſſimi nominis fulcra ponis. Recordare, obſecro, te hominem hominibus, & non blitis, aut fungis loqui.

Du Plaix en Charles le Chauue: Il n'y eut iamais Prince François plus corrompu que Lothaire, qui auoit en ſa ieuneſſe faict reuolter la France contre Loys le Debonnaire ſon propre Pere, qu'il auoit honteuſement faict degrader, tondre, & enfermer dans vn cloiſtre, qui auoit rauagé les Egliſes, rançonné les Eccleſiaſtiques, fauſſé ſes ſermens autant de fois qu'il en penſoit tirer aduantage, qui par vne ambition deſordonnee auoit voulu rauir a ſes freres leur partages; qui auoit eſte cauſe de la treſ-ſanglante boucherie, qui fuſt faitte de la Nobleſſe Françoiſe a la iournee de Fontenay: Bref, qui ne reſpiroit rien qu'orgueil, impieté, tyrannie.

Quâ verò fide voluiſti Ludouicum quintum Lothario accenſere, vt & iſte titulum *Chriſtianiſſimi* meruiſſe cenſeatur? Omnes enim Hiſtorici Franciæ probatiores, Tilletus, Claudius Fauchetus, Belleforeſtus, du Haillan, Ioannes de Serres, Scipion du Plaix, vno ore Ludouicum quintum vocant filium Lotharij, poſtremum ex Carolina ſtirpe Regem. Cui non ſolùm iſti, ſed etiam veteres, Glaber, & Continuator Aimoni teſtimonium perhibent, quòd iuuenis defunctus ſit, nullâ omninò re geſtâ, quæ vel litteris tradi mereatur. De quo Fauchetus: *Odorannus vocat eum,* Ludouicus nihil fecit, *propter exiguum tempus, quo vixit: quod lingua Latinæ minus periti verterunt* Faineant. De quo Bernardus du Haillan: *Quidam Ludouicum quintum nomine vocauerunt* Faineant, *quòd propter vitæ breuitatem tempus eum defecerit, ne aliquid memoratu dignum perpetraret.* De quo Ioannes de Serres: *Ludouicus quintus vnum dumtaxat regnauit annum: obijt ſine hærede, ſine amicis, ſine monumento ſui. Vocatus eſt per Antonomaſiam* Faineant: *quòd nihil aliud boni fecerit, niſi quòd meliori locum ceſſit.* De quo Scipio du Plaix: *Non aliam ſui memoriam reliquit poſteris, niſi*

Arrey fol 61. Louys cinquieſme defend le Pape contre l'Empereur.

Glaber lib. 1. c. 3. Continuat. Aimon. lib. 5 cap. 44.

Fauchet en Lothaire: Odoran l'appelle *Ludouicus nihil fecit*, c'eſt a dire, Louys qui ne fiſt rien, a cauſe du peu de temps qu'il veſquiſt &c.

Du Haillan: Louys V. quelques vns ont l'appelle *Faineant*, pource que il n'euſt aucun loyſir de faire aucune choſe memorable, a cauſe de la brieueté de ſon regne.

De Serres: Il mouruſt ſans heritier, ſans amis, ſans memoire: il fuſt auſſi appelle *Faineant*, par excellence pour n'auoir autre choſe qui vaille que laiſſer la place a vn meilleur Prince, & plus utile, que luy.

quod

Du Plaix: N'ayant laiſſé autre memoire de ſoy, ſi ce n'eſt qu'il fuſt le dernier Roy de la lignée de Charle Magne.

quòd poſtremus Carolinæ familiæ Rex fuit. Miror ita te abuti ſimplicitate rudiorum, vt eruditorum iudicium non vereare. Nullus enim omninò Papa à Ludouico quinto defenſus fuit.

CAPVT XX.

Philippi Pulchri geſta ad promerendum titulum Chriſtianiſſimi.

Fol. 62. Philippes le Bel reçoit & protege le Pape refugié en France.

ETiam in Philippo Pulchro præclara nominis iſtius merita commendas, quòd *receperit, protexeritque Papam, in Franciam fugitiuum.* Hic verò omnes limites verecundiæ prætergrederis. Nemo Pontifex Philippo imperante in Franciam fugit, protectuſq; fuit. Ipſe potiùs Philippus, cùm Raimondum, Archiepiſcopum Burdegalenſem, ſubditum ſuum, infami pacto, pudendiſque conditionibus interpoſitis, ac receptis ad implendi ſecuritatem obſidibus, ad Pontificatum promouiſſet, odioſâ Deo viriſque bonis peruerſitate permoûit, vt Sedem Apoſtolicam Auinionem transferret; non alia ſanè de cauſa, vt Galliæ Scriptores notant, *niſi vt ſpiritualia temporalibus ſubderentur.* Qui tantâ rabie in Bonifacium VIII. flagrauit, vt contra ius gentium Legatum eius, Epiſcopum Apameenſem, mandata Domini ſui perferentem, in carcerem compingeret: ipſumque Bonifacium, hæreſios nefandorumque criminum accuſatum, à quibus per Concilium plenum abſolutus fuit, habitu Pontificali indutum, in thronoque ſedentem, ceperit. Siarra namque, capitalis hoſtis Bonifacij, & Felix Nogaretus, nobilis Franciæ, à Rege ſubornati, intromiſſis militibus Gallis in Anagniam, effractis oſtijs, ſtrictiſque gladijs inuadunt Bonifacium. Qui cùm conſtāter Felici Albigenſis hæreſis exprobraſſet labem, manu ferreâ, cum ſanguinis effuſione, percuſſus, per triduum captus, indeque Romam ductus eſt. Vbi, ſi fas eſt verum dicere, quid aliud Philippus, niſi necis Pontificiæ reus, & auctor fuit? Nam paucis diebus pòſt Bonifacius morbo ex captiuitate & animi ægritudine contracto perijt. Felix in facinoris

Du Plaix: le Roy ayant trouué moyē de traduire le S. Siege en France, pour faire ſeruir l'eſtat ſpirituel au temporel.

Ioannes Villani. Gaguinus. Platina. Ioan. de Serres & alij recentiores.

facinoris patrati præmium Baroniâ remuneratus eſt. Nec morte Pontificis placatus, etiam cineres eius perſecutus eſt. Siquidem conatu impijſſimo, ipſiſque cœlorum incolis iniurioſo, ſancto ſcilicet Ludouico, Regi Galliæ, Philippi auo, quem catalogo Sanctorum adſcripſerat Bonifacius, inſtitit, vt damnatâ Bonifacij tamquam hæretici memoriâ, ipſius acta reſcinderentur, extractoque corpore, flammis oſſa comburerentur. Hæc ſunt præclara illa facinora Philippi Pulchri erga Romanam Cathedram, quæ commemorare debuiſſes, vt rectè de geſtis eius, titulique, *Christianiſſimi*, meritis lector ſaperet. Nam cùm ea ſedatiori, quàm Arroyus, maturitate ſcriptor Galliæ recenrior ponderaſſet, longè ſanius iudicium tulit: *Hic*, inquit, *Monarcha cum à maiorum ſuorum zelo erga Catholicam Religionem deflexiſſet, Deus etiam ſuam ab eo gratiam, ac benedictionem abſtulit. Vehementer vindicta cupidum aduerſus Bonifaciū octauum ſe exhibuit, cuius ne memoriæ quidem ac cineribus poſt fata parcere voluit. Excuſari non poteſt ab extraordinarys exactionibus, quibus populum Clerumque Regni ſui preſſit. Sedem Apoſtolicam in Franciam pertraxit, rationibus ductus politicis, vt* RELIGIONEM TEMPORALI STATVI HABERET SERVIENTEM.

Scipion du Plaix en la vie de Philippe le Bel, à la fin.

Ce monarque s'eſtant eſloigné du zele de ſes predeceſſeurs enuers la Religion Catholique, Dieu eſloigna de luy ſa grace & benediction. Il ſe monſtra grandement vindicatif enuers le Pape Boniface VIII. n'ayant pas meſme voulu eſpargner ſa memoire apres ſa mort, ny ſes cendres &c. Il ne peut eſtre excuſé des impoſts & ſubſides extraordinaires, dont il ſurchargea ſon peuple, & le Clerege de ſon Royaume &c. Il attira le S. Siege en France pour des conſiderations politiques, voulant faire ſeruir la Religion à l'eſtat temporel.

Et Gilbertus Genebrardus inter eruditos Franciæ non ignobilis: *Philippus Rex, cuius operâ captus fuerat* (Bonifacius) *atque interierat, Deo vnctum ſuum vlciſcente, nunquam deinceps proſperè ſe habuit, vt ab aliquo Epiſcopo prædictum fuerat.* Nec ſanè Philippus ipſemet eò proſiluit impudentiæ, vt ſe de Sede Apoſtolicâ tam bene meritum, quemadmodum tu ſomniaſti, arbitratus fuerit. Nam facinoris ſui conſcius, eundem iſtum Raimundum Archiepiſcopum Burdegalenſem, qui rectiùs ab alijs Bertrandus Gottho nominatur, cùm ſummo Pontificatui admoueret, iſtam primam interpoſuit conditionem; *vt ſibi abſolutionem facinoris à ſe commiſſi aduerſus Bonifacium impenderet*, ſecundam verò, *vt eius Executores pariter reconciliarentur Eccleſiæ:* quarum vtramque ſicut ſtipulatus erat, ita obtinuit. Numen profectò ipſum aliter quàm Arroyus, videtur iudicaſſe, dum non ſolum imminentes ei

Genebrard. lib. 4. Chron.

CAPVT XXI.

Titulus Chriſtianiſſimi, *vnde, & quando datus, quam vim habeat.*

HÆc igitur merita Philippi Pulchri,& quorundam aliorum Regum ſi recenſere tibi placuiſſet,facile manuductus fuiſſet Lector, vt intelligeret, non à virtute, præclariſque facinoribus multorum Regum, quos prædicaſti, quorumque vitam non ſatis Chriſtianam fuiſſe res ipſa clamat, ſed à ſummis Pontificibus, defenſionem ſedis Apoſtolicæ ſibi petentibus, aut gratulantibus, Pipini ætate, ac deinceps aliquoties titulum iſtum attributum eſſe, multiſque poſterorum deinceps datum; vt potiùs, quemadmodum in ſolemnibus titulis fieri ſolet, quid eſſe deberent, quàm quid eſſent, elogij ſplendore monerentur. Sic enim *Optimum* Feſtum, & Felicem, homines paganos, Paulus appellat; & Anglus ſeipſum etiam *fidei defenſorem:* & illos duos, quos ex Act. 24. & 26. Regibus tuis hæreticos fuiſſe confiteris, ſe Chriſtianiſſimos exiſtimaſſe, non, arbitror, diffiteberis.

Nam qui Clodouæo, primo Chriſtiano Francorum Regi, titulum *Chriſtianiſſimi*, velut prærogatiuam aliquam, præ cæteris vel Regibus vel non Regibus, à S. Remigio in teſtamento ſuo inditum arbitrantur, non ſatis phraſin Sancti, illaque non ſatis Chriſtiana Clodouæi geſta ex antiquioribus commemorata, conſiderant. Quis enim hominem, tantâ furentem in innoxios crudelitate, tanto flagrantem ambitionis æſtu, *Chriſtianiſſimum*, &, quod abſurdius eſt, *Pijſſimum*, ſicut ibidem dicitur, appellauerit, ad aliquam ei prærogatiuam præ cæteris tribuendam? Sed Sanctus ille de defuncto loquebatur: quos *Chriſtianiſſimos, pijſſimos, ſanctæ recordationis*, ſicut eum ibidem vocat, nuncupare ſoliti ſumus, vt ſpem, quam de omnibus in Chriſtianâ pace defunctis gerimus, illâ Chriſtianitatis, & pietatis, & ſanctitatis nomenclaturâ teſtemur. Argumento eſt, quòd in eodem teſtamento Iouinum, priuatum, hoc eſt, extra Regiam, omnemque ſu-

CAPVT XXII.

Titulus, Chriſtianiſſimus, *aliquot ſæculis, antequam ſummi Pontifices eum Regi Galliæ conceſſiſſent, Hiſpaniæ Regibus vſitatus, ac debitus fuit.*

QVaptoptet, cùm tu tot paginas tam præpoſteris & fallacibus quorumdam laudibus impleueris, *vtinā iam ſuſtineres modicum quid inſipientiæ meæ, vt & ego modicum quid glorier.* Suſtinetis enim, ſi quis hæreticos, impioſq; Principes, præclariſſimos, nemini ſecundos, incomparabiles, Catholicis æquiſſimos, gemente licet diſperſoq; per eum Germaniæ Clero, & ſquallentibus Catholicorū Eccleſijs, prædicet. Ita ſcriptis exaratū oculis æquis legitis; vulgatis, ſpargitis: ne forte fœdera cum ipſis pacta, *Chriſtianiſſimi* nomine indigna videantur. Liceat ergò mihi tantillum pro veritate loqui, ſi pro falſitate tibi tanta licuère. In quo quis audet gloriari, audeo & ego. Chriſtianiſſimi nomen Franciæ Regi antiquæ poſſeſſionis iure vindicas, tamquā *Carolo Caluo* in ſua coronatione datum, ab *Innocentio, Honorioque III.* repetitum, & ante illos à *Mauritio* Cæſare attributū. Si de poſſeſſione, antiquitate, firmitateque loqueris, causâ, mi Atroye, cecidiſti. Seſqui-ſæculo, & amplius, antequā vllus Pontifex maximus, aut vlla Synodus Eccleſiæ Cat. Caluū vel quemquam Regē præcedentium Chriſtianiſſimū nuncupaſſet, Reges Hiſpaniæ iam poſſeſſionē eius occupauerant. Non hiſtorici cuiuſpiā obſcuri atteſtatio, non epiſtolij inſcriptio, ſed integra Eccleſiæ Concilia pleniſſimam faciunt fidē. Nam anno quingenteſimo nonageſimo octauo, hoc eſt, centū & quinquaginta annis, ante Pipini Regnum, Recaredus, qui totam Gothorum gentem ad Catholicam fidem exemplo & verbis traxerat, à Cōcilio Toletano, ſub ipſo celebrato, vocatur *Chriſtianiſſimus, & amator Dei,Glorioſiſſimus Dominus.* Et anno ſequenti ſtatim in ingreſſu Concilij Barcinonenſis dicitur, *Chriſtianiſſimus & pijſſimus Dominus Recaredus Rex.* Itaque Ioan. Biclarenſis Abbas, à S. Iſidoro Hiſpalenſi ante mille plus minùs annos commendatus, Recaredo coætaneus, à quo Gerundenſi Epi-

2. Cor. 11.

Fol. 63. Charles le Chauue en ſon ſacre eſt appellé Roy tres-Chreſtien en l'an 869 il y à enuiron 800. ans, les Papes Innocent & Honore 3. appellent les Roys de France tres Chreſtiens.

Concil. Tol. ſub Recaredo Æra 635.

Conc. Barcinon.

Digitized by Google

copatui admotus fuit, in Chronico, quod Recaredi ætate terminauit, *In quâ*, inquit, *Synodo memoratus Chriſtianiſsimus Recaredus* &c. Quam honorificam eius nomenclaturam à ducentis annis Rodericus Santius, Epiſcopus Palentinus, aliquoties imitatus eſt. De Siſeburo reſtantur, qui res Hiſpaniæ iam ab aliquot annorum centurijs memoriæ mandauerunt, eum à Scriptoribus antiquioribus *Chriſtianiſsimum* nuncupari ſolitum. *Hic* (Siſebutus) *Chriſtianiſsimus per Hiſtoriatores vocatur*, ait Alphonſus, Epiſcopus Burgenſis. Et Rodericus Santius, *hic Chriſtianiſsimus & Religioſiſsimus appellatur*. Et à quadringentis annis, ante vtrumque, Rodericus Toletanus eodem eum nomine appellat. Anno verò 638. Conciliũ nationale totius Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis de Chintilano Rege dicit: *Inſpiramine ſummi Dei Excellentiſsimus & Chriſtianiſsimus Princeps, ardore fidei inflammatus, Regni ſui Sacerdotibus præuaricationes, & ſuperſtitiones eorũ eradicare elegit funditus*. Et rurſum: *Gratias agimus Chriſtianiſsimo, & Glorioſiſsimo Chintilano, Principi noſtro, cuius ſtudio aduocati, & inſtantiâ collecti ſumus*. Ecce quot annis, imò ſæculis, ante Carol. Caluum, Innocentiũ, & Honorium, de quibus tu nominis iſtius decus trahis, imò ante Car. Magnum, & Pipinũ, omnemq; Rom. Pontif. indulgentiam, etiam tempore Mauritij Cæſaris, Hiſpaniæ Reges *Chriſtianiſsimi* titulo vtebantur.

Ioan. Biclar. in Chron.

Rodericus Sant. in Recaredo

Alphonſus in Anacephalæoſi.

In Siſebuto.

Rodetic. Toletan. lib. 2.

Conc. 6. Tol. Æra. 676. capit. 3.

Cap. 19.

Capvt XXIII.

Vis tituli Catholicus *expenditur: & cur neglecto* Chriſtianiſſimi *titulo, quem obtinuerant Hiſpaniæ Reges,* Catholici *dicti ſint.*

CVr ergò, inquies, ille titulus ſuccedentium ſæculorum lapſu ab Hiſpanis Regibus prætéritus eſt, ſi eis antiquæ poſſeſſionis vſu ac iure debeatur? Cauſa in promptu eſt: quòd in Catholicæ Eccleſiæ fide, & phraſibus eruditi Principes, nomen *Chriſtiani*, fidelibus impoſitum eſſe ſcirent, vt fideles Chriſti à paganis ac Iudæis, hoc eſt, Chriſti fidem omninò detrectantibus, non verò à ſchiſmaticis, atque hæreticis, diſtingueret. Hinc etenim fit, vt, quicumque ſe Chriſtianum dixerit, hoc ipſo quidem neque paganus, neque Iudæus

dæus eſſe intelligatur, manente tamen ambiguitate, quam ſectam Chriſtiani nominis profiteatur. Inde illa phraſis Auguſtini, quâ *Chriſtianorum plures hæreſes* eſſe ſcripſit. Et in Epiſtola 56. *Videmus nullum iam errorem ſe audere extollere, ad congregandas ſibi turbas imperitorum, qui non Chriſtiani nominis velamenta conquirat.* Inde illud examen, de quo ſuprà diximus, ex diuerſis Auguſtini locis, quo initiandi rogabantur, *Chriſtianus es?* Cui quæſtioni, inquit Aug. *reſpondet, Non ſum, ſi paganus eſt, aut Iudæus* &c. vt oſtenderet Chriſtianum hoc nomine à pagano Iudæoque ſecerni. Hac ergò doctrinâ inſtituti Hiſpaniæ Reges, & Antiſtites, alia nomina quæſiuerunt, quibus propriè à ſectis, quas, relicto Arianiſmo, repudiauerant, hoc eſt, ab hæreticis capitaliter ſibi inuiſis, & à ſchiſmaticis, vnitatis Eccleſiaſticæ vaſtatoribus, diſiungerentur. Quare, relictâ *Chriſtianiſſimi* nuncupatione, cuius poſſeſſionem vacuam vltrò Francorum Regibus reliquerunt, *Orthodoxi & Catholici* appellati ſunt; vt *Orthodoxi* titulus eos diſtingueret ab hæreticis, *Catholici* à ſchiſmaticis; vel potiùs ab vtriſque. Nullus enim hæreticus orthodoxam fidem tenet, ſæpè ſchiſmaticus: nullus hæreticus aut ſchiſmaticus Catholicus eſſe poteſt. Nam iſta nomenclatura Chriſtianum à quocumque ſchiſmatico & hæretico euidentiſſimè certiſſimeque diſtinguit. Hinc illud S. Auguſt. de hæreticis: *Tenet me ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, vt, cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum, vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.* Et ante Auguſtinum, S. Pacianus Barcinonenſis, hoc eſt, Hiſpaniæ Præſul: *Ego fortè ingreſſus populoſam vrbem hodie, cùm Marcionitas, cum Apellecianos, Cataphrygas, Nouatianos, & cæteros huiuſmodi comperiſſem, qui ſe Chriſtianos vocarent, quo cognomine congregationem meæ plebis agnoſcerem, niſi Catholica diceretur?* Quid clarius, quàm Eccleſiam *Catholicæ* nomine ab omnibus hæreticorum conciliabulis diſcerni, à quibus tamen nomine *Chriſtiana* nullâ ratione diſcernitur?

lib. de vtil. cred. cap. 11.
Aug. epiſt. 56.
Tract. 44. in Ioan.
Aug. lib. contra Epiſt. Fund. cap. 4.
Pacian. Epiſt. 2. ad Sympron.

Iam vide, quî non tantùm ab hæreticis, ſed etiam à ſchiſmaticis, hoc eſt, ab omnibus peſtibus fidei, vnitatiq́ue inimicis, eâdem appellatione ſeparetur. *Velint nolintve*, ait August. lib. de vera relig. cap. 7. *ipſi quoque hæretici, & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab vniuerſo orbe nuncupatur.* Et idem ille ſanctus Pacianus, cùm docuiſſet, ingruentibus poſt Apoſtolos hæreſibus, quæ Eccleſiam in partes lacerabant, opus fuiſſe proprio nomine, *quod incorrupti populi diſtingueret vnitatem*, nullâ ſcilicet hæreſi vel ſchiſmate divulſam, ſtatim ſubijcit: Pacianus Epiſt. 1. ad Sympron. *Ne æſtues, Frater, Chriſtianus mihi nomen, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat, hoc oſtendit: hoc prodor, inde ſignificor.* Et ſanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Antiſtes: Cyrill. Hieroſol. catech. 18. μηδὲ (ἐξέταζε) ποῦ ἐστὶν ἁπλῶς ἐκκλησία, ἀλλὰ ποῦ ἐστὶν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Τοῦτο γὰρ ἰδικὸν ὄνομα τυγχάνει τῆς ἁγίας ταύτης, καὶ μητρὸς ἡμῶν ἁπάντων: *Ne petas, vbi ſit Eccleſia, ſed vbi Catholica Eccleſia? hoc enim nomen proprium eſt huius ſanctæ Eccleſiæ, matris omnium noſtrûm.* Catholicum enim propriè eſt nomen vnitatis, atque communionis cum Eccleſiâ totius orbis, repugnans ex diametro ſciſſioni vnitatis Eccleſiaſticæ, ſiue per hæreſin, ſiue per ſchiſma diuellatur. Ex quo naſcitur, vt Catholicus hoc ipſo, quo Catholicus, vtrâque & ſchiſmatis & hæreſis labe careat: quorum vtrouis tota Catholici nominis ratio prorſus perit. *Nec* Aug. lib. de fide & Symbolo c. 10. *hæreticus*, inquit Auguſt. *pertinet ad Eccleſiam Catholicam, quæ diligit Deum, nec ſchiſmaticus, quoniam diligit proximum.* de quo non eſt iam pluribus dicendi locus.

Cùm hæc igitur, iuxta antiquorum doctrinam, certa ſint, vt nomen, *Catholicum*, rationem Chriſtiani vagam, hæreticis ſchiſmaticiſq́ue communem, includat, contrahat, & à capitalibus Chriſtianiſmi vitijs, hæreſi atque ſchiſmate, diſcriminet, Hiſpaniarum Reges, vt Chriſtianæ ſuæ fidei ſyncetitatem, vnitatiſq́ue Eccleſiaſticæ dilectionem propriјſſimè potentiſſimeq́ue teſtarentur, præclariſſimo iſto cognomine Eccleſiæ, *Catholicos* ſe nuncuparunt, & à Præſulibus, Pontificibus,

cibus, Eccleſiæque Comitijs appellati ſunt. Quam nominis Catholici præ Chriſtiano præcellentiam vt Auguſtinus deſignaret, plerumque quando non quolibet modo Chriſtianum, cuiuſmodi & hæreticus eſſe poteſt, ſed Orrhodoxum, vnitatique ſociarum Eccleſiaſticæ, vult exprimere, *Chriſtianum Catholicum* vocat: *quarum* (hæréſεων) *aliquam qui tenuerit, Chriſtianus Catholicus non erit.* Et præclariſſimè Collarionis Carrhaginenſis Parres, quorum Auguſt. choragus fuit: *Afrorum Chriſtianorum Catholicorum hæc vox eſt: Nos vniuerſo orbi Chriſtiano communione cohæremus.* Nimirum, quia non ſufficit eſſe Chriſtianum, niſi ſit in Chriſtianæ fidei profeſſione, in ipsâque Eccleſiaſticâ vnitate, ſine hæreſis, ſine ſchiſmatis labe, Catholicus. Vnde proficiſcitur, vt, ſi Francorum Regum aliquis in hæreſin laberetur, quemadmodum duos lapſos eſſe dicis, vel eriam in ſchiſma, ſine ſcrupulo ſe Chriſtianiſſimos appellarent, Carholicos nullo modo. *Hoc enim*, vt Cyrillus dixit, τοῦτο γὰρ ἰδικὸν ὄνομα τυγχάνει τῆς ἁγίας ταύτης, καὶ μητρὸς ἡμῶν ἁπάντων, *nomen proprium eſt huius ſanctæ Eccleſiæ, matris omnium noſtrûm.* Ecce tibi cauſam, Arroye, cur Hiſpaniarum Reges, cùm *Chriſtianiſſimi* titulo ab ipſis fidei ſuæ exordijs inſignirentur, glorioſo *Orthodoxi*, maximeque *Catholici* cognomine delectati ac deſignati ſint. Ex quo perſpicuum eſt, quàm imperitè dicas, *Catholici* nomen, non virtutis, ſed amplitudinis eſſe vocabulum. Complectitur enim duplicem illam virtutem excellentem Chriſtiani hominis, Orthodoxam Chriſti fidem, & gluten vnitatis, hoc eſt, fidem, vnitatiſque charitatem: quarum alterutrâ qui caruerit, næ ille Chriſtiani hominis vmbra, fumus, nihil eſt, quantumuis Chriſtianiſſimus ſub hæreſi, vel ſchiſmate appelletur.

Aug. lib. de hæreſ.

in Collat. Carth. 3. diei num. 100.

Cyrill. ſup.

CAPVT XXIV.

Antiquitas tituli, Catholicus, *quatenus Hiſpaniarum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo*, Orthodoxus.

Fol. 64. Les Roys Catholiques ſont appellez ainſi deſpuis enuiron cent ans.

QVòd verò *Catholici* cognomen *à centum circiter annis* Hiſpaniæ Regibus adhæſiſſe cauillaris, prodit hominis ſupini imperitiam atque temeritatem. Nam, vt prætercam Ferdinandum Magnum, qui ante centum & triginta circiter annos à Romano Pontifice; & prædeceſſorem eius in Aragoniæ Regno Petrum decimum tertium Regem, qui ante quadringentos annos ab Innocentio III. Catholici cognomento honorati ſunt; iam ante octingentos annos Alphonſus primus, ſtatim ab irruptione Saracenorum, ſcriptorum omnium atteſtatione, glorioſo *Catholici* nomine illuſtris fuit. Et ante diluuium iſtud infidelium, Recaredo Regi, ante nongentos & quinquaginta annos, ab vniuerſis Epiſcopis Hiſpaniæ in Concilio tertio Toletano acclamatum eſt: *Cui à Deo æternum meritum, niſi vero Catholico Recaredo Regi?* & quia Catholicus, vt diximus, ſine Orthodoxâ ſeu Catholicâ fide eſſe non poteſt, vſque adeò, vt Orthodoxus & Catholicus pro iiſdem ſæpè vſurpari ſoleant: hinc eſt, quòd communiſſimâ appellatione Reges Hiſpaniæ iam à nongentis & quinquaginta annis titulo proprio *Orthodoxi* vocabantur: quo nihil aliud Eccleſiæ Patres quā Catholicos deſignare voluerunt. Nam anno D. 693. Concilium Toletanum decimum ſextum ſic inchoatur: *Dum anno ſexto Inclyti & Orthodoxi Dom. Principis noſtri Legicani.* Et poſtea Concilij Patres laudant Deum, quòd *Orthodoxi Principis* (cor) *intimo igne ſui amoris reddiderit feruidum.* Et anno 691. Concilium Cæſarauguſtanum tertium inſcribit Conuentum ſuum, *anno quarto Orthodoxi & Sereniſſimi Domini noſtri, Egicani Regis.* Et in fine Concilij: *Orthodoxo & Sereniſſimo Domino noſtro Egicano Regi multiplices gratiarum actiones perſoluimus.* Et anno Dom. 688. Concilium Toletanum. xv. ſic exorditur: *In nomine Dom.* IESV *Chriſti incipit Synodus Toletana* 15. *ſexaginta*

Vazæus. Roderic. Arch. Tolet. Luc. Tuden. &c.

Concil. Tolet. 3. Æra. 627. hoc eſt, anno Chriſti 589.

Concil. Tol. 16. Æra. 731.

Concil. Cæſaraug. 3. Æra. 729.

Concil. Tolet. 15. Æra. 726.

ſexaginta vnius Epiſcoporũ, acta anno primo Sereniſſimi & Orthodoxi Egicani Principis. Et anno ſexcenteſimo quinquageſimo tertio Concilium Toletanum octauum ſic auſpicatur acta ſua: *anno quinto Orthodoxi, atque glorioſi, & verè clementiæ dignitate præcipui Receſſuindi Regis.* Et anno ſexcenteſimo trigeſimo octauo in Concilio 6. Toletano Antiſtites congregati dicunt: *Conuenientibus nobis Hiſpaniarum Galliciæque Pontificibus ſummis, Orthodoxi, & glorioſi Chintilani Regis ſalutaribus hortamentis* &c. Et in ipſis primordijs ſuſceptæ Catholicæ fidei ſub Recaredo Rege, anno quingenteſimo octogeſimo nono, Concilium tertium Toletanum totius Hiſpaniæ acclamat Regi ſuo: *Cui præſens gloria, & æterna, niſi vero Orthodoxo Recaredo Regi?* Quibus acclamationibus & inſcriptionibus Conciliorum nil aliud indicatum volebant *Orthodoxi* nomine, quàm id, quod alio vocabulo *Catholicum* dicimus, vt perſpicuum eſt ex Concilio octauo Toletano, quod de Receſſuindi fide loquens, *Ob hoc,* inquit, *ſui Regni apicem à Deo ſolidari praoptat, ſi Catholicæ fidei pereuntiũ turmas acquirat, indignum reputans, Orthodoxæ fidei Principem ſacrilegis imperare, & infidelium ſocietate pollui.* Vbi Catholicam & Orthodoxam fidem, eamdem omninò duobus vocabulis indigitat. Et Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, qui ſchiſmate ab Eccleſia diſceſſerant, *Orthodoxum* diſputatorem, tamquam Catholicum, *Luciferiano* opponit.

Conc. Tolet. 8. Æra 691.

Conc. Tol. 6. Æra 676.

Conc. Tolet. 3. Æra 627.

Conc. Tolet. 8. c. 12.

CAPVT XXV.

Perſtringuntur breuiter Hiſpanorum antiquorum geſta, quibus Catholici, Orthodoxi, Chriſtianiſſimi, *nuncupari meruerunt.*

NEc inani dumtaxat affectatione titulorum Hiſpaniarum Reges ſe *Chriſtianiſſimos, Orthodoxos, Catholicos,* ſed rebus ipſis luculentè probauere. Cùm enim Deo per horribilem Saracenorum irruptionem Gothorum peccata flagellare placuiſſet, difficile dictu eſt, quid primùm in illius

illius cladis reliquijs admirere; an fidem immobilem, quâ, totâ iam Hiſpaniâ per Saracenos occupatâ, primi religionis vindices ſe ſubleuari poſſe crediderunt; an ſpem infractam, quâ non deſperauerunt; an fortitudinem incredibilem, quâ per octo ſæcula Barbaros, Chriſtianæ fidei peſtes, repulerunt, attriuerunt, extinxerunt. Quoties (a) quadraginta, (b) quinquaginta, (c) ſeptuaginta, (d) octoginta, (e) ducenta, (f) quadringenta, & amplius, millia infidelium, Reges Hiſpaniæ vno prælio cæcidere? Quoties neque (g) numerus cadauerũ proſtratorum iniri præ multitudine immenſa potuit? Quoties, vndarum loco, hoſtili ſanguine (h) flumina cruentata voluerunt? Decem millia magnatum Saracenorum vnum prælium cæſos vidit. Cantet Gallia Regum ſuorum aduerſus infideles præclara facinora. Non ſuccenſemus eorum virtuti, ſed libenter applaudimus. At duodecim citra hyperbolen, & plures, Hiſpania dabit, qui rerum aduerſus infideles geſtarum magnitudine, Saracenorum, nunc vno nunc diuerſis prælijs occiſorum, multitudine, copiarum confligentium imparitate, æquent aut ſuperent. Quot illic Reges (i) ſanguine ſuo contra Mauros fuſo ſua delicta deleuerunt, animas profuderunt, cadaueribus ſuis iter infidelibus obſtruxerunt! Non eſt prouincia, quaquà pater Hiſpania à Pyreneis montibus vſque Oceanum, quam non infeſto Marte ſubegerint Chriſto; non oppidum, quod non hoſtibus crucis extorſerint; non foſſa ciuitatis, quam non corporibus ſuis impleuerint; non mænia, quæ non cruentauerint; non paſſus penè terræ, quem non Chriſtianæ fidei ſanguine ſuo redemerint. (k) Quàm crebrò deſperatis rebus quaſi ad certam carnificinam obtulerunt ſe, lacrymiſque in cœlum clamantibus auxilium impetrarunt? Omnia gentis illius Inſignia, quibus domi militiæque clari ſunt, nil niſi facinora contra Saracenos, hoc eſt, hoſtes fidei perpetrata, teſtantur. Quid enim Leo rubeus Legionis, caſtrum in campo rubente Caſtellanum, niſi ſanguinem Saracenicum à Pelagio Alphonſoque nono fuſum profitentur? Quid Catenæ Nauarræ, niſi ruptas à Sanctio forti Maurorum catenas? Quid quinque ſcuta Luſitanica, niſi quinque Reges Agareni-

a) Petrus 1. Rex Arag.
b) Froila, Alphonſi Catholici filius.
c) Alphonſus Caſtus, & Ramirus primus.
d) Ramirus 2.
e) Alphonſus 9. in prælio de las nauas de Tolofa.
f) Alphonſus 11. alij ducenta, alij quadringenta, quinquaginta millia.
g) Ordon. 1. & 2. itemque Alphonſus 9 iuxta Luc. Tudenſ.
h) Sub Sanctio 5. Rege Luſitaniæ.
i) Alphonſ. 5. apud Varæum.
Alphonſus 7. apud Phragam.
Garſias Enniccus Rex Aragoniæ.
Sanctius, pater Petri apud Olcam.
Sebaſtian, Rex Luſit.
k) Pelagius, Ramirus Primus, Alphonſus 1. rex luſit.

Agarenicos, ab Alphonſo primo inauditâ ſtrage ſuperatos? Quid quatuor Maurorum capita antiquitùs Aragonijs, niſi tot Reges vno prælio cæſos clamant? Crux in arbore priſcis Suprarbrenſibus, flammea primis Aragonijs, cærulea Luſitanis, quid niſi auxilia cœlitùs in prælijs impetrata proteſtantur? Quid denique cruentæ cruces in chlamidibus, ſanguineus enſis in pectoribus, niſi decora illa priſca maiorũ à Saracenis reportata,& pectora neci deuota pro gloria Crucis probant? Parum abeſt, quin exclamem, O felix culpa Roderici, quæ tales meruit habere expiatores! Vno infelix natio, quòd tot Achilles, tot facinora, priſcis Romanis inuidenda, multorum ſæculorum lapſu Homeris caruêre, quorum voce nobilius in totius orbis theatro ad veritatis teſtimonium maioribus, virtutiſque documentum poſteris, reſonarent. Sed barbaries illa Saracenica, contra quam tot ſæculis luctati ſunt, quemadmodum eorum virtuti campum præbuit patentiſſimum, ita exſtinctâ vbique Græcâ, Romanâque litteraturâ, poſteritati inuidens, præclarorum facinorum monumenta, atque ornamenta ſubtraxit. Paucula dumtaxat in breuibus Chronicis veſtigia rerum, in ipſiſque Regum cognominibus, quaſi extrema facinorum capita, vaſtarumque quaſi ædium fundamenta remanſêre. Ex quibus conijcias, quanta eis ſubſtructionum moles incubuerit. Cùm enim in longa Regum ſerie vix vnus aut alter plerumque pręcæteris caput efferat, qui præclaro virtutis alicuius epitheto celebretur, quis non miretur, in hac vna Iberica natione, pleroſque Reges, in quamcumque te Hiſpaniæ plagam verteris, fortitudinis bellicę, aut ciuilis, humanæ, Chriſtianæque virtutis nomine fuiſſe celebratos? Teſtes ſunt tot illuſtria Regũ cognomina, quaſi totidem tropæa, quibus eorum virtus æternitati conſecrata eſt. Hinc enim à religioſa in Deum pietate alius (a) *Amator Religionum*, alius peculiariter (b) *Catholicus*, alius (c) *Chriſtianiſſimus* dicebatur: alius à ciuili virtute (d) *Sapiens*, (e) *Bona memoria*, (f) *Caſtus*, (g) *Munificus*, (h) *Iuſtus*, (i) *Deſideratus*, (k) *Benignus*, (l) *Honeſtus*, (m) *Pater pauperũ, Defenſor viduarũ, Tutor pupillorum, Iuſtus Iudex omniũ*; alius à bellica fortitu-

a) Sanctius 5.
b) Petrus 2. Rex Arag.
c) Ramirus 1. Arag.
d) Alphonſus 10. & Alphonſ. 5. Aragoniæ.
e) Ioannes 1. Rex Luſit.
f) Alphonſus 2. & Alphonſ. 2. Arag.
g) Alphonſ. 3. Arag.
h) Iacob. 2. Arag.
i) Sanctius 3.
k) Alphonſ. 4. Arag.
l) Ferdinand. 1. Arag.
m) Sanctius 3.

n) Alphonſ. 1. Arag.
o) Alphonſ. 8. & Sanctius 3. Arag.
p) Iacob. 1. Arag.
q) Alphonſ. 5. Arag.
r) Alphonſ. 9. & Carol Rex Nauarræ
ſ) Sanctius Rex Nauar.
t) Alphonſ. 5. Rex Luſit.
u) Alphonſ. 3. Ferdin. 4. Petrus 3. Arag.
x) Ioan 2. Arag.
y) Carol. 5. Imp.
aa) Sebaſt. Luſit.
bb) Theobald. 7. Nauarræ
cc) Theobald.

fortitudine, præclariſve facinoribus contra Saracenos perpetratis, (n) *Bellator*, (o) *Imperator*, (p) *Expugnator*, (q) *Magnanimus*, (r) *Nobilis*, (ſ) *Fortis*, (t) *Africanus*, (u) *Magnus*, (x) *Verè magnus*, (y) *Maximus & Fortiſſimus*; vt non Regis virtutibus fulſiſſe, ſed de palma quaſi inter ſe contendiſſe videantur. Hinc alij aduerſus infideles in (aa) Mauritaniam, alij in (bb) Africam, alij in (cc) Palæſtinam traiecerunt, vt Crucis gloria in media infidelitatis nocte rutilaret.

Capvt XXVI.

Geſta Hiſpanorum Regum recentiora pro fide Chriſti inter paganos propagandâ.

Lucæ 16.

SEd quia prouerbium incarnatæ Veritatis falſum eſſe non poteſt, *Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt*; par tantis animis, ac virtuti ſtadium parabatur. Cùm enim gentem Ibericam Deus, & Reges eius tantæ fidelitatis probauiſſet, vt, quidquid maiorum quorumdam flagitia poſteris ademerant, locupletato fœnore reſarcirent, pulſis deletiſque omnibus, à quibus pulſi, tantumque non deleti fuerant, æquiſſimam exploratæ virtuti mercedem dedit. De Chriſti Imperio iam pridem Pſaltes Regius cecinerat: *Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* Iam quindecim ſæculis exſpectabatur, vt impleretur id, quod Iſaias vaticinatus erat: *Ecce iſti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & iſti de terra Auſtrali.* Vbi textus originalis ſonat, מארץ סינים *de terra Sinim. Aquilo* iam crediderat; ſed ſaturatus, & impinguatus de veritate nauſeabat. Reſtabat *Mare*, quo nomine Scripturæ Occidentem notant. *Terra Sinim*, hoc eſt, Chinarum Indiaque deerat: de quibus in eodem loco ſponſę ſuę, Eccleſiæ ſuæ, interpoſitâ iuriſiurandi firmitate, promiſerat: *Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa.* Sed quî, quâ ratione mirabile fiet, vt res tanta, tam exſpectata compleatur?

Pſal. 71.

Iſaiæ 49.

Ibidem.

Ecce

Digitized by Google

Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt. Hoc ſignum, hanc, inquam, Crucem filij ſui in dexteris illis fixit, quæ illam octingentorum annorum laboribus, ſudoribus, ſanguine, Saracenorum manibus extorſerant, & innumeris victorijs rutilantem in altiſſimâ Europæ ſpeculâ conſtituerant; vt ad longinquas illas barbaraſque nationes, gloriam eius pati conſtantiâ circumferrent. Nec exſpectationem Domini probata toties Regum iſtorum virtus ac fortitudo deluſit. Quantâ enim Dominici ſigni gloriâ, quanto Religionis incremento, quantâ animarum ad Eccleſiam properantium vindemiâ, terram Sinim, Orientis & Occidentis Indias, extremos denique abſtruſoſque mundi receſſus, vexillum Crucis Hiſpaniæ manibus geſtatum circumuolitet, nemo poteſt niſi gloriæ Regum iſtorum æmulus diffiteri. Ipſa Eccleſia, rei inexſpectatæ magnitudine quaſi attonita, & præ lætitia tamquam impos ſui, in eodem loco & ſibi, & ſalutis tantæ auctoribus ita gratulatur: *Quis genuit mihi iſtos? Ego ſterilis, & non pariens, tranſmigrata, & captiua: & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta, & ſola: & iſti vbi erant?* Quanto affectu quærit, quanto ſtupore miratur? Ego iam in Europa ſterilis, & non pariens: ego, hæreticis pleraque occupantibus, partim tranſmigrata, partim captiua: ego, Regibus Chriſtianis me deſerentibus, imò oppugnantibus, deſtituta & ſola; quis genuit iſtos? quis enutriuit iſtos? vbi erant iſti? quos quindecim ſæculis quæſiueram, nec eorum vel famam audieram, vbi erant iſti? quis genuit? quis enutriuit? Nempe Hiſpaniarum Regibus prouincia illa, laus illa ſolis debebatur, qui Crucis gloriam altiùs extulére, qui Domini ſui imperium latiùs diffudére, qui Eccleſiæ pomeria longiùs protulêre, quàm quicquid ſimul Regum & Imperatorum à Conſtantini Magni temporibus in hunc vſque diem fuit. Nolite putare, me affectibus erga Deum, vel homines, perturbatum extra metas rapi, vel hyperboles beneficio rei ipſius magnitudinem velle ſuperare.

Ibidem.

Ibidem c. 49.

Act. 26. *Veritatis & ſobrietatis verba loquor.* Nec enim Italia, aut Gallia, aut Anglia, aut magna pars Germaniæ cuiuſquam Regis armis debet, quòd fidem veritatis acceperit, exſtinctamve ab infidelibus recuperauerit. Pleræq; plagarum iſtarum Chriſtianæ Reges ſuos fecêre Chriſtianos, non ab illis factæ ſunt: aliæ traditam Regibus fidem, illis veritatem repudiantibus, aut indirectè oppugnantibus, iterum perdiderunt. Denique quicquid ab alijs Regibus Eccleſiæ finibus adiectum eſt, Europæ terminis ita comprehenditur, vt vix extremos Aſiæ limites radat. Hi verò præclariſſimam Europæ partem Deo ſua conſtantiâ reddiderunt; Africæ, Aſiæque diffluentem vndique veſtem veluti limbo quodam, Monaſterijs, Eccleſijs, Chriſtique Cruce variegato, cinxerunt; inſulas remotiſſimas Dei laudibus impleuerunt; partem Americæ, totâ Europâ vaſtiorem, Eccleſiæ imperio adiecerunt; Chriſti gloriam orbis terrarum limitibus terminarunt. Hoc verò
1. Ioan. 3. Atroye, eſt eſſe Chriſtianiſſimum, *non verbo, neque linguâ, ſed opere, & veritate.*

Sed hîc occlamant, Dominationis magnitudinem, non fidem Catholicam, Hiſpanos quærere. Quibus viciſſim ego: Si facerent, pares eſſent Pipino, alijſque non paucis Galliæ Regibus, qui propter priuata ſua, aut publica Regni commoda, Sedem Apoſtolicam coluerunt. Quid enim? An maiorem hîc intentionis puritatem à Regibus Hiſpaniarum exigere volunt, quàm à ſuis, quos inter præſtantiores ponũt, quàm à Religioſis ipſis, & Eccleſiaſticis paſſim præſtari vident, qui dextrum oculum in cœlum, ſiniſtrum in terram & temporalia commoda defixum gerunt? Nam quamquam ſatiùs, & rectiùs, & diuiniùs eſſet, vtroque oculo cœlum aſpicere, verumtamen vt poſſumus, quando non vt volumus. Et, vt hodie rerum cœleſtium frigus, aut neglectus eſt, multùm promouiſſe nos arbitramur, ſi, non dico à Regibus, ſed à vulgo mortalium impetrauerimus, vt temporalium ſaltem vtilitatum blandimento allecti, ad res ſpiritus diuinaſque ſe ſubleuari ſinant. Mirum interim, Hiſpanorum Regum ambitionem, quam accuſant, ita æquitatis ac Dei legibus eſſe tem-

peratam,

peratam, vt non ſe exerat, niſi cum fidei dilatatione coniuncta ſit. Magnum profectò frenum eſſe neceſſarium eſt, cuius metas iſte dominationis impetus ita vereatur. Vtinam & Gallicam iſtis pietatis cancellis coërceret Deus! Vtrum enim, quæſo te, Reipublicæ Chriſtianæ vtilius, fidem Catholicam, aliquo temporalium emolumentorum impulſu, per Ortum & Occaſum ſparſum ire, an vano (ſic pleríque ſapientes exiſtimant) vnius Gallici Regni metu, ſparſam iam à temporibus Apoſtolorum in vtraque Germania, per ſuppetias hæreticorum, exſtinguere?

CAPVT XXVII.

Geſta pro fide Catholicâ contra hæreſes tuendâ, quibus titulus, Chriſtianiſſimus, &, Catholicus, *debetur.*

ET hæc quidem aduerſus eos, qui Chriſtum execrantur, Saracenos; & pro illis, qui eum hactenus ignorauerunt, paganis, per Hiſpaniarum Reges perpetrata ſunt. Quòd ſi bella Chriſtiana cum hæreticis geſta delibauero, quis Regum, vt iſti, publicæ veritatis luce factis atteſtante, gloriari poteſt? Cùm Hiſpania penè ducentis annis ſub Arianorum impietate gemuiſſet, ſimulatque Gothicam gentem Catholicæ radio fidei perfudiſſet Deus, Reges eius, ipsâ coronationis & vnctionis die, *Catholicam fidem ante altare* profitebantur: (Chronic. Iuliani. & Roderic. Tol. lib. 3. cap. 1.) deinde ſacramento deuouebant caput ſuum, ſe non permiſſuros, vt ab infidelibus illa violaretur. Nam in Concilio Toletano, (Concil. Tolet. 6. cap. 3.) ſub Chintillano, à nongentis & nonaginta ſex annis celebrato, ſancitur, vt, antequam Regiam conſcendat ſedem, inter reliqua conditionum ſacramenta polliceatur, *hanc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidem. Et ſi ipſe*, inquit Concilium, *temerator huius extiterit promiſſi, ſit anathema.* Hinc tantus erat primorum Regum zelus, vt Chintillanus iam tum, teſtibus iſtius Synodi Patribus, *nō ſineret degere in Regno ſuo eum, qui non eſſet Catholicus.* (Ibidem cap. 3.) Et quindecim annis pòſt, de Receſſuindo Rege Concilium Toletanum 8. teſtatur, quòd *ob hoc ſui Regni apicem à Deo ſolidari præopta-* (Concil. Tolet. 8. cap. 11.)

 ret, ſi

ret, ſi Catholicæ fidei pereuntium turmas acquireret, indignum reputans Catholicæ fidei Principem ſacrilegis imperare. Quod in hunc vſque diem Hiſpaniarum Reges in vniuerſis ditionibus ſuis, in Europa, Aſia, Africa, America, imitantur, vbi nullus publicus alrerius religionis, quàm vnius Dei in Catholica fide, cultus floret. Et multis annis ante Receſſuindum, & Chintillanum, ſtatim in ipſa Gothorum conuerſione, Recaredus *neminem in Regnô ſuo* ne quidem *militare permiſit*, qui regno Dei per hæreſim hoſtis exiſteret. Quo ardenti Catholicæ fidei zelo hoc effectum eſt, vt, cùm ante Recaredum vehementiſſimè ad vſque carceres, & capitis ſupplicia in Catholicos Ariana ſecta ſæuiret, poſt paucos annos, quod admiratione dignum eſt, ſub Cindaſuindo Rege, nullus in Hiſpania infidelis reperiretur.

Francíſc. Tarapha.

Roderic. Tolet. lib. 2. c. 21.

Hanc fidei ſynceritatem, poſt illatam Hiſpaniæ à Saracenis cladem, tantâ poſteri æmulatione ſeruarunt, vt ex grauium ſcriptorum teſtimonio, ab accepta primùm per Gothos Catholicâ fide, in hunc vſque diem, nulla hæreſis apud Hiſpanos publicè recepta fuerit.

Roderic. Santius p. 2. c. 2. Alphonſ. à Carth. in anaceph. c. 27. Ioan. Vazæus. Lambertin. &c.

Quid, quòd in hac horrendâ diuerſarum hæreſium irruptione, quibus ſcelera Chriſtianorum hoc præterito præſentique ſæculo flagellata ſunt, ſola & omnia Regna, quæ Hiſpaniarum Regi parent, ab illis peſtibus integra perſtitêre, Caſtella, Aragonia, Luſitania, Nauarra, Sicilia, Neapolis, Baleares? Omnia cætera Europæ Regna, in oriente Polonia, Hungaria; in occidente Anglia, Scotia; in ſeptemtrione Suecia, Norwegia, Dania; in auſtro Francia, Nauarraque Gallicana; in omnium meditullio Romanum Imperium, ac Bohemia, ſectariorum erroribus dederunt manus. Quid verò mirabilius, quàm quòd in ipſa Hiſpaniâ, tot monarchijs olim diſtractâ (id quod inter Patriarchales Cathedras ſola Romana ſedes meritò gloriatur) nullus vnus in omnibus omninò Regnis Rex inuentus fuerit, à primo Catholico Rege Recaredo vſque ad Philippum IV. qui ab auita Chriſtiana, Orthodoxa, Catholica fide deuiauerit? Quamuis enim hæreticorum ope nonnemo in thronum euectus, eis priſtinam liber-

tatem

Digitized by Google

tatem reuocandam, aut indulgendam, quemadmodum nuper Henricus IV. Francorum Rex, præpoſterâ gratitudine cogitauerit, morum ille, non fidei error, aut labes fuit. Nauarræ tamen Gallicanæ Reges hîc excipio, qui ſtatim à Regni laceratione, iſtâ cęleſti benedictione caruerunt. Prodigij profectò loco non iniuriâ hoc cenſuero, niſi tot ſæculorum decurſu compertum eſſe ſcirem, quemadmodum in inſulæ Galatæ terra ſcorpiones, & Baleari ſerpentes, ita in Hiſpaniarum ſolo hæreſes mori: &, vt manus Francorum Regum ſtrumis, ita maiori miraculo, Regum Iberorum oculos fidei peſtibus eſſe fatales. Hoc probat illa quodammodò naturalis eorum cum ſectariorum erroribus antipathia, quâ fidem Chriſti, vbicumque & quantumcumque per improbam perduellium peruicaciam licet, amiſſam reuocant, collapſam integrant, ſtantem ſartam tectam omnium theſaurorum ſuorum profuſione conſeruant. Quis enim, niſi inuidus vel rerum prorſus imperitus, neget, quidquid ſynceræ religionis in Belgio, à pecunijs, fœderibus, militibus, armis Francorum & Batauorum intactum permanet, id Hiſpani Regis fidelitate defenſum eſſe? Quidquid fidei Chriſtianæ in Germaniâ, Francorum, hæreticorumque fœdera, conſilia, arma reliquêre, hoc Catholici Regis armis, militibus, ſumptibus, Rempublicam debere Chriſtianam? Non res in angulo, aut vltimâ Thule geſtas loquor: totius, præter æmulos, Europæ theatrum annuit, applauditque veritati. Propter hanc fidei defenſionem ſæuit inuidia; hinc rumpuntur ilia Codri; hinc impatiens iugi rebellio, & hæreſis libertatis auida mordet frenum; hinc patrimonia Regia, hinc gentilitiæ familiæ decus periclitantur; cui nihil antiquius, quàm Chriſtianam ſubditorum ſuorum ſalutem omni temporali Regnorum ſuorum tranquillitate, ſplendore, opibus, theſauris, habere potiorem. Nam quidquid Aſia & Africa tranſmittit opulentiæ, quidquid opum viſceribus Indiarum eruitur, quidquid omnium Regnorum cenſus vſitatus, & inuſitata ſubditorum liberalitas fundit, hoc totum fidei Catholicę propagandæ tuendęque dedicatur. Nimirum vt Regnorum omnium Regis Hiſpani opulentia, vires,

Plin. lib. 35. cap. 19.

vires, ac ſalus illius honori militent, qui Regibus ſummâ poteſtate dominatur; & quâdam Chriſtianę pietatis reciprocatione, cuncta in fontem refluant, vnde cuncta prodierunt. Hoc verò eſt, Arroye, iterum dico, hoc eſt, inquam, eſſe Chriſtianiſſimum, non apicum, titulorumque ſuffragijs, ſed
1. Ioan. 3. rerum ipſarum teſtimonijs; *non verbo, neque linguâ, ſed opere & veritate.*

CAPVT XXVIII.

Titulus, Glorioſiſſimus, *&*, Religioſiſſimus, *antiquâ poſſeſſione, & nouo iure eſt Regum Hiſpaniæ.*

QVæ cùm ita ſint, nihil iuſtius quiſquam paulò æquior iudex, nihilque rebus geſtis congruentius arbitrabitur, quàm ſi Reges Hiſpaniarum duos illos titulos, *Glorioſiſſimus* & *Religioſiſſimus*, antiquiſſimæ certiſſimæque poſſeſſionis iure poſtliminio ſibi vindicarent. Eſt enim compertæ veritatis, vtrumque titulum fuiſſe priſcis Gothis familiariſſimum: quorum alterum quidem ſpectata pietas poſt ſuſceptam fidem, alterum rerum geſtarum magnitudo peperiſſet. Vtriuſque vſus in monumentis antiquis ad Saracenicam vſque vaſtationem teſtatiſſimus eſt. Nam ſtatim in Concilio tertio Toletano, vbi hæreſis Ariana à Recaredo Rege, totâque
Concil. 3. Tolet. Gothicâ natione abiurata eſt, ſic Antiſtites præfantur: *Cum pro fidei ſuæ ſynceritate idem Glorioſiſſimus Princeps omnes Pontifices in vnum venire mandaſſet.* Et in ſermone, quem Catholicus Antiſtes ad Gothicam nationem ibidem habuit:
Ibid. *Officij noſtri curâ de fideliſſimi ac Glorioſiſſimi Principis admonitione compellimur.* Ipſum quoque Concilium tertium inſcribitur ſub *Glorioſiſſimo Recaredo* Rege celebratum: quæ honoris nomenclatura facilè ſexies aut octies in eadem Synodo repetitur. Et ſanctus Gregorius, Romanus Pontifex, ad S.
Greg. lib. 7. Epiſt. 41. Leandrum, Epiſcopum Hiſpalenſem: *Explere nullatenus valeo gaudium meum, quòd communem filium Recaredum, Glorioſiſſimum Regem, ad Catholicam fidem integerrimâ agnoui deuotione conuerſum.* Ipſe Recaredus in Edicto, quo Synodum

dum Toletanam confirmauit, ita ſeſe nominat: *Glorioſiſſimus Dominus Recaredus Rex, vniuerſis ſub regimine noſtra poteſtatis conſiſtentibus.* Quod euidens argumentum eſt fuiſſe titulum quaſi gentilitium. Et ſub Gundemaro Rege Synodus Toletana quædam inſcribitur habita *anno primi Glorioſiſſimi Gundemari Regis.* Et confirmatio Concilij vocatur *decretum Glorioſiſſimi Principis noſtri Gundemari.* Quid multis? Omnia paſſim Concilia antiqua vſque ad vltimum Gothorum Regem Rodericum celebrata iſtis honorificis nomenclaturis plena ſunt, (a) Narbonenſe, (b) Hiſpalenſe, (c) Cæſarauguſtanum ſecundum, (d) Oſcenſe, (e) Tarraconenſe ſub Siſebuto Rege, (f) Toletanum quartum ſæpiùs, (g) Toletanum quintum, ſub Chintillano, (h) Toletanum ſextum, (i) Toletanum ſeptimum, ſub Cindaſuindo, (k) Toletanum decimum, ſub Receſuindo; denique reliqua deinceps Concilia Hiſpanica vſque ad (l) Toletanum decimum ſeptimum, ſub Egicano, hoc eſt, paulò ante Rodericũ Regem, ſub quo priſca Hiſpaniæ Gothorumq; Regum gloria per Saracenos exſtincta eſt. Quod elogium vſque adeò regiæ dignitati apud Gothos propriũ erat, vt & (m) Reginæ eodem titulo compellarentur: & eius loco, quòd nunc ſuã Maieſtatem dicimus, tunc Reges Gothorum, *Sua Gloria*, vocarentur, de quo non pauca apud antiquos exſtant teſtimonia; vt in (n) Synodo Toletana decima tertia ſæpiſſimè, itemq; duodecima, & alijs locis plurimis: vſque adeò, vt ſinguli penè tituli vel ſubſcriptiones Legum Wiſigothicarum, quarum Codicem Pithæus edidit, iſto elogio conſignatæ ſint.

Edict. confirm. Synodi 3. Tolet.

Concil. Tol. ſub Gundemaro Æra 648.

Ibid.

a) initio Concilij. ſub Recaredo Æra 627. hoc eſt anno 589.
b) in fine Concil. Æra 618.
c) initio Concil. Æra 630.
d) in inſcript. Cõc. Æra 636.
e) Æra 652.
f) initio & in fine & canone 74. Æra 681.
g) Canone 9. & in initio Æra 674.
h) Canone 17. & 19 Æra 686.
i) Canone 6. Æra 684
k) initio, & in decreto pro Potamio Æra 694
l) initio & Canone 7. & in gratiarum actione ad Regem Æra 731.
m) vide Concilium Tolet. 15. & 17. item Toletanum 3. de vxore Recareſſ.
n) Conc. Tolet. 13. in libel. Eruigij & in edicto confirmat. &c.

Codex Leg. VViſigoth. 12. lib. editus per Pithæum.

Alter honorificentiæ titulus erat, *Religioſiſſimus*; nota pietatis antiquorum Regum, ad tuendam Catholicam fidem. Qui quidem ante cladem Saracenicam Regibus tanto conſenſu attributus fuit, vt non minùs, quàm alter ille, *Glorioſiſſimus*, hæreditarius fuiſſe videatur. Nam Concilium Toletanum decimum ſeptimum ſic inſcribitur: *Decurrente Imperij anno Religioſiſſimi, ac Sereniſſimi Domini noſtri Egicani Regis ſeptimo.* Et in gratiarum actione Antiſtitum, qui confluxerant: *Orantes, vt Orthodoxo & Religioſiſſimo Principi*

Concil. Tol. 17.

In præfat. & poſt libel. Regis. *noſtro Egicano longæuitatem largiatur.* Quę nuncupatio Egicani Regis aliquoties in Concilio Toletano decimo ſexto iteratur. Et ante Egicanum, Eruigius vocatur à Concilio Toletano decimo tertio *Religioſiſſimus Princeps, diuino igne ſuccenſus.* Et circa finem Antiſtites dicunt: *Inuictiſſimo quoque atque Religioſiſſimo Principi Eruigio Regi multiplicem gratiarum exhibitionem perſoluimus.* Et ante Eruigium Concilium Toletanum decimum inſcribitur habitum *anno octauo Glorioſiſſimi Domini & Religioſiſſimi Receſuindi.* Et ante Receſuindum Concilium Toletanum ſextum Chintillani *Religioſiſſimi Principis deuotionem cum magna veneratione* ſuſcipit. Et ante Chintillanum Concilium Toletanum quartum de Siſenando Rege loquens, *dum ſtudio,* inquit, *Religioſiſſimi Siſenandi Regis conueniſſemus:* quam Regis nuncupationem ſæpiùs ibidem repetit. Et ante Siſenandum fons Catholicæ religionis inter Gothos Recaredus à Concilio Toletano tertio vocatur non tantùm *Princeps Religioſiſſimus,* ſed etiam, propter ardorem fidei, ſummumque ſtudium propagandæ religionis, *Piiſſimus, Deo Fideliſſimus, Glorioſiſſimus;* adeoque *Sanctiſſimus,* in Concilio Cæſarauguſtano.

Conc. Tol. 13. c. 1.

Ibid. c. 13.

Concil. Tolet. 10. in frontiſpicio.

Concil. Tolet. 6. c. 2.

Concil. Tolet. 4 in præfat. & c. 58. & 75. in fine.

Conc. Tol. 3. c. 1.

In præfat. Conc. 1. Conc. Cæſar Aug. initio.

Vt verò Hiſpani radicem ſcirent, vnde tanta, & tam conſtans in Regibus ſuis Catholicæ fidei æmulatio promanauerit, in eadē Toletana Synodo, vbi hæreſis Ariana à tota Gothica natione, zelo Recaredi Regis eam prouocante, abiurata eſt, eidem Regi tamquam Apoſtolo ſuę nationis acclamatur: *Ipſe mereatur veraciter Apoſtolicum meritum, qui Apoſtolicū impleuit officium.* Et iſta ratio eſt, cur in picturis Crucem Recaredus, nempe tamquam Gothorū Apoſtolus, manibus tenet. Nam propter expulſionem hæreſis Arianæ Crucem ei datam eſſe, teſtis eſt Alphonſus Carthagena. Apoſtolatus verò, quem ei Toletana Synodus tertia, hoc eſt, totius Hiſpaniæ Epiſcopi acclamarunt, Crucem eſſe documentum, ac teſtimonium, S. Stephani primi Hungariæ Regis exemplo, manifeſtum eſt. Is enim cùm Hungaros ad Catholicam perduxiſſet fidem, Pontifex Romanus ei facultatem dedit, vt Crux ante Regem, tamquam Apoſtolatus inſigne, geſtaretur, cum hoc elogio, vt Cartui-

Conc. Tolet. in fine.

Alphon. Carthag. in anacephalæoſi c. 17.

Cartuitius refert, *Ego ſum Apoſtolicus: at ille meritò Chriſti Apoſtolus dici poteſt, cuius operâ tantum populum ſibi Chriſtus requiſiuit*. Crux igitur in manibus Recaredi muneris *Apoſtolici* argumentum eſt: vt non miremur, ex tali Catholicæ religionis baſi ac radice tam ſtabilem in fide ſurrexiſſe Monarchiam. Nam ex iſto *Religioſiſſimi*, & *Pijſſimi*, *Deoq́; fideliſſimi*, & *Glorioſiſſimi*, & *Chriſtianiſſimi*, & *Sanctiſſimi*, & *veri Orthodoxi*, & *veri Catholici*, & *Apoſtolici* Recaredi ſanguine, qui Catholicum Imperium primus fundauit, & ex Pelagij, qui primus reſtaurauit, & ex generi eius Alphonſi Catholici, qui reſtauratum primus amplificauit, Philippus quartus, cui hodie Hiſpaniarum Regna parent; non interruptâ maiorum imperantiũ ſerie propagatus eſt. Quapropter cùm fidei tuendæ propagandæque zelo, & rebus glorioſiſſimè geſtis, poſteri poſt Saracenicam calamitatem maiores ſuos, hoc eſt, omnes poſt Recaredum vſque Rodericum longè ſuperauerint, iuxta id, quod S. Iſidorus iam iam moriturus, poſt prophetatam Hiſpanijs imminentem cladem, in Synodo Toletana vaticinatus fuerat,

Cartuitius in vita S. Stephani Regis Hungariæ.

Ita vocatus fuit à Concil. vt ſuprà.

Gloria maior erit vobis, & gratia Chriſti
Extollet Gothos vberiore bono;

quis non vtrumque titulum, *Glorioſiſſimus*, & *Religioſiſſimus*, iure auitæ ſtabiliſque poſſeſſionis, iure defenſæ propagatęque religionis, iure facinorum, omnem priſcam Catholicæ nationis gloriam pietate, zelo, conſtantiâ, magnitudine, multitudine, ſplendore ſuperantium, Regibus Hiſpaniarum debitum eſſe fateatur? Sed nimirum factis præcellere malunt, quàm nominibus; modeſtiâ morum, quàm titulis honorũ: vt quod religioſius eſt atque glorioſius, non minùs gloriam contempſiſſe, quàm gloriæ meritum appetiſſe noſcantur. Et hæc de titulis ſufficiant, ad inſulſam iactantiã hominis iſtius retundendam, qui ex titulo, *Chriſtianiſſimus*, qui meritò Chriſtianis venerationi eſt, rebuſque pro fide geſtis, neſcio quàm ſupremæ ſuper omnes Reges poteſtatis prærogatiuam, iuſtioremque bellandi cauſam ſomniauit.

Digitized by Google

CAPVT XXIX.

Mens Arroyi exorbitans de Lege Salicâ *proponitur. Inanitas conatus eius.*

VEniamus nunc ad Legem Salicam, Scriptoris huius Palladium, vi cuius Regum Franciæ auctoritatem, ſupremamque poteſtatem tuetur maiorem eſſe, quàm cæterorum Regum, iuſtioremque ſuſcipiendi belli cauſam effici. Nam iſta duo ſunt, quæ vinculis adamantinis ex Lege Salicâ ſequi ac dependere profitetur. Hinc nullius Hiſpanicę metaphyſicę ſubtilitate vim argumenti, quod ex hac Lege petitur, eneruari, frangique poſſe putat. Lex enim Salica, vt ipſe citat, ex titulo de matrimonio, iſta eſt: *De terra verò Salicâ nulla portio hæreditatis mulieri veniat; ſed ad virilem ſexum tota terra, & hæreditas perueniat.* Qua lege ſancitur, vt Regia auctoritas, inquit, ad ſucceſſores maſculos, maioris firmitatis ergò, tanta tranſmittatur, quanta in prędeceſſoribus fuit, excluſis omnibus extraneis, propter quos excludendos lex iſta eſt condita. Cùm igitur Ludouicus decimus tertius Carolo Magno, cæteriſque Regibus, maſculinâ ſerie ſuccedat; *eadem eſt in ipſo auctoritas, ſeu idem ius*, quod in Carolo Magno fuit. Sed huius auctoritas ſiue ius in vniuerſam Germaniam, Italiam & Hiſpanias ſe porrigebat; igitur & Ludouici decimi tertij. Hanc igitur Legem, tamquam ex quâ tota Regum Francorum auctoritas & ius pendeat, immutabilem, omnibus telis inconcuſſam, omnibus tormentis inexpugnabilem, reddere conatur, vtpote quam *naturalem, diuinam, æternamque* legem ſine tergiuerſatione agnoſcere debeamus, omni lege *connubiali, teſtamentariâ, donatione, apochâ, præſcriptione* ſuperiorem. En tibi, Lector, myſteria Salicæ legis arcana, abſtruſa, hactenus nec fando quidem Politicis aut Theologis audita. Lex iſta naturalis, diuina, æterna: hinc auctoritas Regum Franciæ ſuper omnes Reges, hinc poteſtas in omnia penè Europæ Regna, hinc belli paciſque iura religata ſunt. Hæccine monſtra cogitationum, Arroye, aſcendunt in cor tuum, & non perturbant frontem tuam?

Fol. 69. Tant y à, on ne peut, ſe deſendre de cet argument, i'en deffie tous les Hiſpagnols, qui ſont ſi grans Metaphyſiciens, ſi on n'apporte vne loy ſuperieure &c. Apud Arroyum Fol. 67.

Vid. fol. 67. & 68.

Fol. 68. L'auctorité de Charle Magne qui à eſté ſur l'Alemagne, ſur l'Italie, & ſur les Eſpagnes doit eſtre en Louis le Iuſte. Ie le monſtre clairement par la vertu de la loy Salique &c.

Fol. 70. On ne trouuera iamais vne loy ſuperieure à la noſtre, qui l'ait ruinée, car elle eſt diuine, eternelle, naturelle, & iuſte, ſelon le droit des gens.

Et Fol. 78. Doncques la loy Salique n'eſt pas ſeulement iuſte mais eternelle.

Et Fol. 81. Or ces loix humaines ne ſont pas au deſſus de celle qui eſt ſi diuine & eternelle.

Sed

Sed antequam de præclaris illis tuæ Salicæ Legis elogijs natura, vi, vt ea tu depingis, quidquam dicam, attende, quæſo, quàm leui impulſu vniuerſa machina tam operoſa, quam ſtruxiſti, tota irrita & caſſa corruat, nec aliud niſi, crepundiorum inſtar puerilium, inanem ſtrepitum excitet. Ecce nego ex Lege Salica tuâ maiorem Regi Franciæ auctoritatem, ſublimiorem poteſtatem, ius prægnantius in vlla Regna, vel prouincias accedere, quàm ſi citra Salicam Legem, iure ſucceſſionis, alijs Regnis vſitato, etiã fœminæ ſuccederent. Veritas iſta tibi ipſi, Arroye, velis nolis ineluctabilis eſt, niſi Regum tuorum auctoritatem, & poteſtatem, & iura, quæ tu Coronæ Franciçæ indiſſolubili vinculo vnita eſſe putas, vno ictu letali interempta velis. Quid enim? quando priſci Franciæ Reges maſculâ prole deſtituti, non iure Salicæ ſucceſſionis, ſed adoptionis Regna ſua tranſtulerunt, vt Guntranus, Rex Aurelianenſis, in Childebertum, iſtâ verborum formulâ, *Peto, vt hic nepos meus mihi ſit filius: vna nos parma protegat, vnaque haſta defendat*; an auctoritas, poteſtas, & iura Regia, ſi nulla fuiſſet Lex Salica, diminuta tranſiuiſſent? Et quando Odo, non hæres ſanguinis, electus & conſecratus fuit Rex, contra Salicam ſanctionem, ideóne auctoritas, poteſtas, & iura Regia decolorata tranſierunt? Et quando Pipinus, ſuppreſsâ penitus ſtirpe Merouingicâ, adhuc viuente, & Capetus Carolinâ, non iure ſucceſſionis, ſed electionis, Regno cum conſenſu omnium inaugurati ſunt, ideone minori auctoritate, poteſtate, aut iure regnarunt? Quid ſi etiam omnes rami ſanctæ arboris Ludouici, vt Valeſius nuper, ita & Borbonius, exareſcerent, quod de Merouingica familia, & Carolina experti ſumus; ideone auctoritas Regum languidior, poteſtas depreſſior, iura Regia in aliquo labefactata cenſerentur? Non arbitror, Arroye, nec arbitrabitur in Francia, quiſquis tantillo acutius, quàm tu, ſapit. Nimis pingue de rebus iſtis philoſopharis. Auctoritas, & poteſtas, & ius in Regna extranea, quod Regibus tamquam Regibus competit, non à maſculinæ ſerie ſucceſſionis pendet. Nam ſiue maſculi, ſiue fœminæ, ſucceſſione, adoptione, electione, vel aliâ quacum-

Et ibidem. D'ailleurs ces loix humaines deſquelles nos ennemis ſe peuuent preualoir, ſont loix de mariage, teſtamentaires, de donations entre vifs, de quitances, de præſcriptions : tout cecy ſont de petites toilles d'aragnée.

Greg. Tur. lib. 5. cap. 18.

Otto Friſing. lib. 6. cap. 10

Aimon. lib. 5. c. 42.

 que

Digitized by Google

que legitimâ tranſmiſſione Regnorum ſceptra ſuſcipiant, eadem auctoritate, & poteſtate, & maieſtate, & iuribus regnat, quiſquis regnat, ac ſi ex Salicâ lege ſuccederet. Quaſi verò in Romano Imperio, & in Regno Poloniæ, vbi electio Imperatores & Reges facit, vel in Regno Hiſpanico, & Anglicano, vbi & fæminarum ſucceſſio locum habet, non eâdem prorſus auctoritate, & poteſtate, & alio quocumque in exteras prouincias iure, potirentur, quo maiores eorum potiti ſunt; haud ſecus atque ea ad Reges Franciæ integra à maioribus, illibataque transferuntur. Regni, Arroye, non Regis iura ſunt, maximè iuxta te, quæ ſucceſſoribus maiores tradunt. Coronæ, quæ nec oritur, naſcente Rege, nec moriente moritur, auctoritate, poteſtate, maieſtate, ac iuribus fruitur, quiſquis quacumque legitimâ ſubſtitutione, maximeque ſucceſſione, ſiue maſculus fuerit, ſiue fæmina, ad illum apicem dignitatis admouetur. Quâ enim poteſtate primi populorum Rectores à Republicâ in illo maieſtatis, & poteſtatis, & auctoritatis culmine, iuriſque plenitudine, ſiue in Rempublicam, ſiue in alias etiam exteras plagas, ei coniunctas, conſtituti ſunt, eâdem etiam quâcumque probatâ, ſiue maſculinâ ſiue fæmininâ ſucceſſione, ſiue etiam electione, Regnorum auctoritas ſuis numeris abſoluta tranſmittitur. Sic Abbates, ſic Antiſtites, ſic Pontifices, non minùs nunc electione, quàm olim carnali maſculorum ſucceſſione, totâ præcedentium auctoritate, poteſtate, iure potiuntur. Quæ cùm ſint plana, lippiſque & tonſoribus nota, quid opus neſcio ex quibus abſtruſis Salicæ Legis antris tantâ falſitatis admixtione tenebroſis, Principalem auctoritatem in ſucceſſores, perpetuaque coronæ iura proferre? Nimirum, vt imperiti ad Salicæ Legis nuncupationẽ attoniti, neſcio quam myſterioſam præ cęteris Regibus poteſtatem, & iura in vicinorum Regna, prouinciaſque ſomniarent, & quaſi pro tuendis aris & focis pręcipites in arma ruerent. Huc enim tota iſta ambitioſa, & inſidioſa ſpectat oratio. Huc illi aculei, in Francorum animos hic illic ſparſi, quibus ad recordandum Salicæ legis, & vnctionis, & oblitorum rancidorumque iurium ſtimulantur.

CAP.

CAPVT XXX.

Deteguntur errores, ac deliria Arroyi de Lege Salicá.

Cùm igitur tam inaniter lacertos tuos exſerueris, vt neque ſtante Lege Salicá, quæ ſolis maſculis ſceptrum deſert, Francorum iura in extraneas terras iuuentur, neque cadente lædantur, ſed potiùs, fœminis in Francia ſceptrum hæreditantibus, roborentur, quidquid illâ de lege diſputaſti, tamquam ſomnium ægrotantis contemni poterat. Sed ne infirmitate te potiùs, quàm iudicio præteritum conqueraris, non grauabor nonnulla capita in tui gratiam perſtringere, vt quid de te ſentire debeas, vel ipſi tibi, ſi aliquid luminis tibi reliquum eſt, vel certè alijs eluceſcat.

Primum itaque, quòd tamquam Legem Salicam illa verba profers: *De terra vero Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terra, & hæreditas perueniat*; vi cuius maſculi ſoli Franciæ ſceptra moderentur, perſpicuè falleris. Fol. 67. Lex illa non de Regno, & iuribus eius, ſed de priuatorum ſucceſſione tractat. Loquitur enim, vt ex ipſo titulo liquet, de *Allodijs*, quæ iuxta Iuriſperitos cum iure Coronæ commune nihil habent. Itaque non ignobiles Galliæ ſcriptores *craſſam ignorantiam* eorum, *erroremque popularem* vocant, qui legem illam Salicam putant pro Coronæ ſucceſſione ſancitam. Excute vniuerſum Salicarum Legum Codicem, ſiue à primis illis Conſiliarijs, VViſogaſto, Bodogaſto, Salogaſto & VVidogaſto conditum, ſiue à Clodouæo, vt volunt, correctum & à ſucceſſoribus eius, Caroloque Magno, meliori ordine digeſtum, nullam inuenies conſtitutionem, quæ de Coronæ ſucceſſione quicquam, vel de iuribus eius ſanciat. Ipſe Legum prologus ſatis oſtendit, eas ad priuatos in officio, pace, & concordia continendos, latas eſſe. Quamobrem quòd maſculis maſculi in Regnum Franciæ ab initio huc vſque ſucceſſére, potiùs conſuetudini, vim legis obtinenti, quàm legi Salicæ; vel certè legi Salicæ à priuatis, quos illa conſtringebat, per ſimilitudinem ad Regni ſucceſſionem tranſlatæ,

Du Plaix proleg. 5. Leur ignorance eſt bien plus groſſiere en ce, qu'ils ont creu que la loy Salique fut eſtablie pour la ſucceſſion de la couronne &c. *Et plus bas.* Partant c'eſt vne erreur populaire de rapporter à la loy Salique la preference des maſles aux femelles en la ſucceſſion du Royaume.

tranſlatæ,tribuendum eſt;vtpote quæ multò potiorem in Regno, quàm in allodijs, vel feudis rationem habere videbatur.

Fol. 66. Si cette loy n'a pas voulu, qu'vn eſtranger regnaſt dans l'empire des François.

Secundò, Quòd hanc legem latam eſſe dicis, *vt extranei ſeu allophyli à ſceptro arcerentur*, falſum eſt,& à te confictum. Extranei ſæpenumerò in Franciæ Regno rerum potiti ſunt. Teſtis eſt Ægidius Romanus, qui Francis non inuitis octo annos, fugato Childerico, præfuit. Teſtis Pipinus, qui, auctoribus Galliæ Scriptoribus, ex Senatorio Romanorum ſanguine per Ansbertum Principem Auſtraſium oriundus fuit. Teſtes Odo, & Robertus, conſecrati Reges: teſtis denique Hugo Capetus, viginti octo Regum parens, quos tres Saxonici generis fuiſſe, vel certè ex priſca Gallorum ſtirpe, non Francorum, Scriptores multi tradunt: vt ſanè, ſi allophyli Reges eſſe nequeant vi Salicæ Legis, Regibus legitimis à nongentis ferè annis, contra tuam Salicam legem, carueritis. Itaque non extranei ſeu allophyli à Regno, ſed fœminæ vi Salicæ iſtius legis excluſæ ſunt, quemadmodum ex ipſis verbis perſpicuum eſt. Vera Legis ratio duplex fuit. Vna, quòd ſexus maſculinus maiori prudentiâ, fortitudine, auctoritate polleat, ad Rempublicam adminiſtrandam neceſſarijs. Altera, quòd primi Franci, cùm Galliam ſubegiſſent, maſculâ ſibi virtute opus eſſe cernerent, ad tuendum armis, quod armis comparauerant. Quòd ſi non alia fuiſſet legis ad fœminas arcendas ratio, quàm ne allophyli ſceptro potirentur, quid expeditius, quàm vt eàdem lege ad nubendum Francis homophylis fœminæ cogerentur?

Paul. Æmil. lib. 1.

De Saincte Marthe, Scipion du Plaix.

Tertiò, Quòd Salicam legem infringendam dicis, ſi alienigena ſceptrum obtineret, falſum eſt. Non eſt apiculus in iſtâ Salicâ, quam retuliſti, ſanctione, quæ maſculum alienigenam Regem Franciæ eſſe vetet, ſi Rex Francorum fortè ſine liberis defungatur, vel liberos habeat, deficiente Regiâ ſtirpe Francorum, ad ſceptrum regendum inidoneos.

Fol. 68. Vn eſtranger regneroit ſur l'autre (partie du royaume) qui eſt contre la loy Salique, & la loy de Moyſe.

Quartò, alienigenam Francis imperare *Moyſaicæ legi contrarium*, ideoque cauendum eſſe tradis. Error eſt, vel delirium. Quis ita peregrinus eſt in Ieruſalem Chriſtianâ, qui neſciat, neque Francos, neque Hiſpanos, neque vllos omninò Chriſtia-

Chriſtianos iudicialibus Iudæorum legibus adſtringi? multaque à Chriſtianis Regibus rectè vſurpari, quæ Iudaicis vetabantur? niſi fortè libertatem Chriſtianam in veteris legis abolitam redire ſeruitutem velis. Quaſi verò lex Moyſaica Reges illos Chriſtianos premat, qui aliâ, quàm Salicâ, vtuntur ſucceſſionis lege: vel ſanctionibus eius Francorum Reges premantur, ne vxores alienigenas ducant, vel, ne *multiplicent ſibi equos*, vt Deuteronomium iubet; vel, vt ſibi *deſcribant Deuteronomium, legantque omnibus diebus vitæ ſuæ*, aliaque ſexcenta, quæ Iudaicis Regibus præſcribebantur. Deut. 17.

Quintò, Legem Salicam ais eſſe *naturalem*. Nihil falſius. Omnium Theologorum ſenſus eſt, legem naturalem ab humana diſtinctam eſſe. Ipſe ſanctus Thomas te retundat, quem toties iniquiſſimè vaniſſimeque Doctorem tuum nuncupas: *Ex præceptis legis naturalis, quaſi ex quibuſdam principijs communibus, & indemonſtrabilibus, neceſſe eſt ratio humana procedat, ad aliqua magis particulariter diſponenda. Et iſta particulares diſpoſitiones adinuentæ ſecundum rationem humanam dicuntur leges humanæ.* Quis enim niſi inſipiens dicat, legem Salicam eſſe principium commune, & indemonſtrabile? aut quis neſciat, eam, ſi aliqua talis eſt, ſecundùm rationem humanam à primis Regibus, vel ſapientibus eorum Conſiliarijs, adinuentam eſſe? nec ipſe negas, quando dicis, *Priſcos Francorum legiſlatores ita ſanxiſſe.* Quomodo ergò naturalis eſt, ſi homines eam ſanxerint? Nónne omnium Doctorum iudicio, lex naturalis, inſtar proprietatis naturæ rationalis, cum ipſa, & viſceribus eius impreſſa naſcitur? Vnde Auguſtinus: *Furtum certè punit lex tua, Domine, & lex ſcripta in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas.* Et libro ſecundo de ſermone Domini in monte: *Quis ſcribit in cordibus hominum naturalem legem, niſi Deus?* Deinde, nónne, quòd iſta terra mea, vel tua ſit, maſculorum, vel fæminarum, lege humanâ factum eſt? *Vnde quiſque*, inquit Auguſt. *poſſidet quod poſſidet? nónne iure humano? Tollet iura Imperatorum:*

Fol. 70. Elle eſt diuine, eternelle, naturelle, & iuſte, ſelon le droit des gens. Et Fol 74. Elle eſt naturelle puis que naturellement &c.

1. 2. q. 91. art. 3.

Fol. 66. La raiſon pourquoy les anciens ſages legiſlateurs des François l'ordonnerent ainſi, fuſt &c.

Aug. lib. 2. Confeſſ.

Aug. lib. 2. de Serm. Dom. c. 9.

Tract. 6. in Ioan.

& quis audet dicere, Mea eſt iſta villa, aut Meus eſt ille ſeruus &c? *Per iura Regum poſſidentur poſſeſſiones*. Quo modo ergò Lex Salica, quâ terra maſculis tribuitur, poteſt eſſe naturalis? An & illa Salica lex naturalis eſt, quâ fœminis res familiares, ſupellex, & huiuſmodi conceduntur? Cum verò nemini dubium ſit, naturalis legis violationem eſſe peccatum, an cæteras Reſpublicas & Monarchias, quotquot non vtuntur Salicæ ſucceſſionis lege, contra legem dices peccare naturalem? Perge porrò, Arroye, adde & hoc paradoxis tuis, vt, abſolutâ comœdiâ, cum ſibilo pueri poſſint plaudere.

Ibid.

Fol. 74. Partant eſtant naturelle & des hommes, elle eſt des gens.

Fol. 72. Elles ſont dites loix des gens, quand elles appartienent ſeulement aux hommes

2. 2. q. 57. a. 3.

l. 9 D. De iuſt. & iure.

Sextò addis, eam eſſe *legem gentium*, eò quòd lex gentium ſit, quæ ad *ſolos homines*, inquis, *pertinet*, non ad cætera animantia: & ad illam inſulſam abſurditatem tuam comprobandam etiam D. Thomam obtorto collo trahis. S. Thomas ad ſolos quidem homines ius gentium pertinere teſtatur: ſed non ita ineptus eſt, vt quamcumque legem, ad ſolos homines pertinentem, legem gentium eſſe putet. Nam in eodem loco exſertè adducit ex Caio Iuriſconſulto: *Quod ratio naturalis inter omnes homines conſtituit, id apud omnes homines, ſiue gentes cuſtoditur, vocaturque ius gentium*. Legémne Salicam inter omnes natura conſtituit? Apud omnes homines illa cuſtoditur?

Fol 74. Elle eſt diuine, en tant qu'elle deriue par l ulterement de la diuine prouidence, & qu'elle eſt naturelle: elle deriue de la diuine prouidence 1, parce que les Roys regnent par icelle, 2 parce que Dieu meſme l'a eſtablie par la bouche de Moyſe. Vide & alia verba paulò ante citata.

Septimò, eſſe *legem diuinam*, eò quòd *ſit naturalis*, inquis, *& ſingulariter à diuina deriuetur*: tùm quòd Sapientia dicat, *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*: tum quòd eam *Deus ipſe per os Moyſis inſtituerit*. Quot ſententiæ, tot lapſus. Theologe miſerabilis, Lex Salica non eſt naturalis, non eſt à Deo per os Moyſis inſtituta. Alia lex eſt, quam Deus per Moyſem, ac de ſolis Iudæorum Regibus tulit. Ipſe faſſus es, & omnes vnanimiter auctores, qui de Salicis legibus aliquid litteris mandauerunt, humanū inuentum eſſe, ab hominibus, Deum verum ignorantibus, paganis, idololatris inſtitutum. Quid hic te iuuat, quòd per ſapientiam conditores legum iuſta decernunt? Nónne omnes leges iuſtæ, quibus vel populo, vel Optimatibus, vel

Regibus,

Regibus, electione, adoptione, ſucceſſione, ſiue maſculorum, ſiue etiam fęminarum, gubernacula committuntur, iſto modo à diuina lege deriuantur? Humana quippe ratio ſcintilla quædam diuinæ lucis eſt, quâ ſuper homines fulgente conſtituitur, quidquid æquum & iuſtum humanâ legiſlatoris cuiuſcumque lege ſancitur.

Octauò, eſſe *legem æternam*. Adijce, eſſe Deum; vt nemo imperitorum, vim legis æternæ fortè neſcientium, dubiter, *multas te litteras ad inſaniam conuertiſſe*; erroreſque te ſeuerâ Sorbonę Cenſurâ dignos eructare. Quid enim eſt lex æterna, niſi ipſe Deus? Omnium namque Theologorum conſenſu, S. Thomę concinentium, *lex æterna eſt ratio diuinæ ſapientiæ, ſecundùm quod eſt directiua omnium actuum & motionum.* Ratio verò diuinæ ſapientiæ nihil eſt niſi ſapientia Dei, atque ipſe Deus. Quamobrem S. Auguſt. Lex æterna eſt, inquit, *ratio diuina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans*. Quantæ igitur dementię eſt, legem Salicam etiam æternam perſpicuis verbis appellare; & quidem excogitatis argumentis probare, *quod æterna eſſe debeat?*

Fol. 78. La loy Salique n'eſt pas ſeulement iuſte mais eternelle. Vide ſuprà &c. Act. 26.

1. 2. q. 93. a. 1. in Corpore.

lib. 22. contra Fauſt. cap. 27.

Fol. 75. Que la loy Salique doit eſtre eternelle, il ſe preuue, parce qu'elle deriue de l'eternelle, diuine &c.

Nam quòd lex Salica nonnihil in ſuo genere de æterna lege participat, adeoque data eſt, vt publicum bonum perſeueret, nemo, niſi inſigniter delirare velit, ſatis eſſe dixerit, vt propterea etiam æterna nuncupetur, ac ſit. Etenim omnibus iuſtis legibus conuenit, ex æterna lege, ſicut radios à Sole fluere, & commune bonum perpetuâ, quantum fieri poteſt, ſtabilitate munire. Quibus tamen cùm nihil vetet, per nouas leges, & conſuetudines, & contractus, & præſcriptiones, & huiuſmodi, fieri præiudicium, vt vel certis caſibus fortiori cedant, vel etiam hominum voluntate prorſus intereant: ita nihil accidet impoſſibile, aut inuſitatum, ſi & lex Salica ſubinde multas patiatur exceptiones, quemadmodum nonnullas paſſa eſt, legibuſque alijs & conſuetudinibus fortioribus paulatim irrepentibus concedat locum, iuſtis præſcriptionibus cedat, aliâ humanâ poteſtate aboleatur.

M ij Quicquid

Digitized by Google

Quicquid enim humanâ poteſtate conſtitutum eſt, nihil abſurdum, ſi humanâ poteſtate deſtruatur.

Cùm igitur tantâ dexteritate atque ſoliditate, quantâ vidimus, argumentum tuum ex *vnctione* Regum Franciæ, ex *curatione ſtrumarum*, ex elogio *Chriſtianiſſimi*, ex lege *Salica*, tam ſcilicet naturali, tam diuinâ, tam æternâ, texuiſſes, concludis âcutiſſimè, ſolidiſſimeque, *propoſitionem tuam*, quâ dixeras, *Supremam Regum Francorum poteſtatem maiorem eſſe, quàm cæterorum Regum totius orbis, eſſe indubitata veritatis*. Cùm quilibet potiùs, cui eſt mens ſana in corpore ſano, concludendum eſſe videat, penè totum, quod illis de rebus incomparabili abſurditate, & cæcitate diſputaſti, non eſſe niſi ſentinam fœdorum errorum, & mentis hallucinationum. Propter quæ quilibet ingenuus Theologiæ ſacratioris tyro loquacitatem ſuam ſeptennij ſilentio, vel temeritatem, atque inſcitiam ſuam totius vitæ rubore damnaret. Quod eò iuſtius tibi faciendum eſſe veritas clamat, quòd tota illa theatralium fallaciarum ſcena non aliò tendat, quàm vt ex iſtis parergis capitibus iuſtiores bellandi cauſas, aduerſus vicinos Reges, proficiſci, turba militum imperita, & vulgus credat, quemadmodum tu ipſe, neſcio quâ mentis vacillantis impotentiâ, credidiſti.

Fol, 83. Ma propoſirion doncque eſt indubitable, par la quelle ie diſois, que l'auctorité ſouueraine de Rois de France eſt plus grande, que celle des autres Rois du monde &c.

CAPVT XXXI.

Tranſitur ad ſecundam Quæſtionem Arroyi, de iuſtitia armorum Franciæ. Prima ratio iuſtitiæ eſt Salica Lex. *Oſtenditur eam, iuxta ſenſum Arroyi, ſæpè in Francia eſſe violatam.*

NVnc ſecundam Quæſtionem aggrediamur, quâ Arroyus quærit, Vtrum Rex Franciæ iuſtas inferendi belli rationes habeat. Loquitur autem ſine vlla quæſtionis limitatione, cui, vel propter quid peculiariter bellum inferri poſſet; vt intelligamus, omnibus penè Europæ Chriſtianæ Principibus, Britanniç Rege excepto, Pontifici Maximo, Imperatori, Hiſpaniarum Regi, Polono, Hungaro, Dano, omnibus

Fol. 84. Queſtion 2. Des raiſons iuſtes, que les Rois de France ont de faire la guerre.

omnibus Imperialibus ciuitatibus, Dynaſtiſque Germaniæ, atque Italiæ, bellum hoc intentari; omnibus eſſe metuendum, ſi ſors Francis adſpirauerit, omnibus eſſe de defenſione cogitandum. Nam rationes, quibus auctor iſte nititur, Salicâ videlicet ſucceſſionis lege, in omnia omninò, quæ maiores Francorum armis ſibi ſubegerunt; vnio iſtorum omnium ad Coronam Franciæ; ius gentium, quod ipſe prædicat; aliaque ſingularia in ſingulos quoſque exiſtimata iura, neminem iſtorum ſinunt eſſe ſecurum. Videamus igitur, quibus cardinibus vertatur vaſtæ & inauditę prętēſionis huius immanitas.

Prima & capitalis ratio eſt *Salica Lex*: vi cuius maſculi ſoli maioribus ſuis in omnia ſibi tranſmiſſa iura ſuccedunt. Fol. 86. 87. 88. & 89. Quæ lex ſemper, inquit, in vſu Francorum fuit, quàm diu memoria eorum in monumentis reperitur. Atqui Ludouicum decimum tertium maſculinâ ſerie ex Carolo Magno propagatum eſſe, ex auctoribus liquet: ergò in omnia Caroli Magni & ſucceſſorum iura ſuccedere debet. Ecce totam argumenti vim breuiter comprehenſam. Sed nonnulla iſtorum tot difficultatibus implexa ſunt, vel potiùs tam perſpicuè falſa, vt, ſi cauſa ex illo principio religata pendeat, nihil procliuius ſit, quàm ingentem illum promiſſoris hiatum ſolidâ veritatis demonſtratione fruſtrare, totamque prætenſionum ſegetem vno ictu ſuccidere.

Louys le Iuſte au iourd'huy regnant viene de tous les Rois ſes predeceſſeurs par la voie maſculine ſelon la meſme loy &c. Fol. 87.

Et quamuis non multùm interſit ad huius cauſæ victoriam, vt Scriptor iſte putat, vtrum maſculi, an etiam fæminæ in ſceptrum Franciæ iure ſuccedant, omniumque bonorum paternorum hæredes ſint, vt iam ſuprà ſatis ſuperque declarauimus: operæ pretium tamen eſt oſtendere, legem illam ſucceſſionis, quâ maſculos terræ Salicæ à maioribus relictæ hęredes eſſe conſtituitur, eo ſenſu (ſicut iſte ſentit) vt non ſolùm fæminę, ſed etiam maſculi extranei per illam excludantur, non ita ſemper inter Francos obſeruatam fuiſſe, quin quoties vel Regno vel Proceribus potentioribus vſu venerit, legem iſtam formamque ſucceſſionis immutauerint. Argumento ſunt exempla manifeſtiſſima. In ipſis Regni exordijs, iam inſtitutâ Salicâ lege, Childericus maſculus Regno pelli-

 tur,

Digitized by Google

tur, &, prætermiſſis omnibus conſanguineis eius, hoc eſt, filijs Clodionis, patris eius, in quos, vel poſteros eorum, poſtea Clodouæus ſæuijt, Ægidius Romanus Procerum conſenſu ei ſubſtituitur, nullâ Salicæ legis habitâ ratione, multoſque annos Francis præfuit, & in hunc fortè diem in poſteritate ſua pręfuiſſet, niſi domeſticorũ proditione perijſſet. Quid? Childericus Tertius, & Carolus, Dux Lotharingiæ, nónne veri ex illa Salica lege hæredes erant? Nónne alter, non exſpectatâ ampliùs liberorum propagatione, tonſus ac depoſitus, alter etiam liberis florens præteritus fuit? Cauſas ſi probas, poſſunt ergò hæredes maſculi, cùm Proceribus Regni viſum eſt, Salicâ illâ ſucceſſione deijci, ſi parens diſſolutior, vt Childericus primus; ſi ignauior, vt ille tertius; ſi Francis inuiſus, ſicut Carolus fuit. Si non probas, iam prima familiarum veſtrarum capita vſurpationis & tyrannidis labe afficis. Et vbi iam illa præclara tua diſputatio de *æternitate*, *diuinitate*, *naturalitate*, *immutabilitate* Salicæ legis, aduerſus quam nulli contractus, nulla donatio, nulla præſcriptio, vtpote futiles atque fragiles, *tamquam aranearum tela*, præualere queant? Nam, quod deterius eſt, ſecundùm principia tua, vtrique & Childerico & Carolo ſucceſſerunt Principes, quorum neuter Salicus hæres erat, & proſapiam ſuam, vt acceptiores eſſent Francis, ad Merouingicam & Carolinam ſtirpem ex ſolo fæminarum propagatione referebant.

Abbas Vrſp. Greg. Turon. in Epit. c. 12. & lib. 2. cap. 42.

Fol. 81. Tout cécy ſont de petites toilles d'aragnée &c.

Quòd ſi ad aliorum Principatuum ſucceſſionem oculos conuertamus, quæ non minùs, quàm ipſius Regni, Salicâ illâ lege gubernari debet, non raró etiam fæminę terrarum hęreditatem, contra pręſcriptum Salicę, quam protuliſti, legis adierunt. Ducatum Normandię per Mathildem, matrem ſuam; per Leonoram verò Guilielmi, Aquitanię Ducis, hęredem, vxorem ſuam, Ducatum Aquitaniæ, & Comitatum Pictauienſem, Rex Anglię Henricus accepit. Frater S. Ludouici Carolus, cùm duxiſſet Beatricem, Comitis Prouincię filiam, Comitatum illum adeptus eſt: alter frater eius Alphonſus Comitatum Tholoſanum, vxore ductâ Raymundi filiâ. Comitatus Burgundię filię Ducis Othelini Ioannæ tamquàm

hęredi

hęredi ceſſit, quâ nuptâ Philippo, Philippi Pulchri filio, Coronę vnitus eſt; rurſumque auulſus, ac Ioannę, Philippi Longi filię, in dotem datus. Ioanna Henrici Nauarrę Regis filia, tamquam hęres patris, Philippo Pulchro nupſit, Comitatumque Campanię & Brienſem in dotem attulit, qui ex illo tempore Coronę affixi manent. Quę ſatis perſpicuè probant legem Salicam, prout illam explicuiſti, tam in capite, quàm in membris, hoc eſt, tam in Regno, quàm in terris inde dependentibus, ſępenumero eſſe violatam.

CAPVT XXXII.

Ludouicus decimus tertius non eſt ortus ex ſtirpe Clodouæi maſculinâ ſerie, & ita non ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis.

SEd quia parum ad præſentem cauſam intereſſet, dum conſtaret, Ludouicum decimum tertium reuera præcedentibus Regibus maſculinâ procreatione ſuccedere; ad alterum caput accedamus, quo Arroyus confidenter dicit, eum *ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis maſculinâ ſerie propagatum eſſe.*

Vbi mihi ſine temeritate multò confidentiùs dicere poſſe videor, duobus ex capitibus hoc perſpicuè eſſe falſum; idque tantâ certitudine, quanta in rebus hiſtoricis iure à peruicaciſſimo quoque poſtulari poſſit. Ludouicus enim decimus tertius Clodouæo ſuccedit; ex cuius tamen progenie maſculina conſtat eum nullo modo eſſe procreatum. Nam Hiſtorici vno ore teſtantur, Regnum Francorum ex Merouingica ſtirpe, cuius erat Clodouæus, ad Carolinam eſſe tranſlatum: neque tamen Carolus Magnus, neque Pipinus Breuis, pater eius, ex illa ſtirpe procreati ſunt; multò minùs Ludouicus decimus tertius, cuius proſapiam in Carolum Magnum vſque ſubuehere conaris. Hanc Regni ex vna familia in aliam tranſlationem diſertis verbis aſſerunt Annales Francorum: *Hildericus Rex, qui vltimus Merouingorum Francis imperauit, depoſitus, & in monaſterium miſſus eſt: Pipinus verò Regni honore*

Fol. 87. Vide verba paulò antè citata.

Annal. Franc.

Marian. Scot. in Chron.
honore ſublimatus &c. Hoc idem teſtatur iiſdem ferè verbis
Otto Friſ. lib. 5. c. 23.
Marianus Scotus. Hoc Otto Friſingenſis: *Pipinus, detonſo Hilderico, & in Monaſterium detruſo, poſtmodum in Regem vngitur Hic Merouingorũ regno finito, Carolinorũ* &c. *cœpit.* Hoc Andreas Syluius in Synopſi Merouingica, quam à qua-
And. Sylu. lib. 1. Synopſ.
dringentis annis ſcripſit. nam ad Pipinum veniens, *Hic*, inquit, *eſt finis Regni Merouingorum.* Hoc Wernerus Rollewinck, de Zacharia Papa loquens: *Regnum illud famoſiſſimum*
VVernerus Rollevvinck.
tranſtulit de veris hæredibus ad genus Pipini. Hoc Paulus Æmilius, qui Pipinum *de Regno tranferendo à magni Clodo-*
Æmil. lib. 2.
uæi ſtirpe, apud Pontificem verba feciſſe ſcribit: *vnumque Childericum Regem, aliquam fuiſſe magni Clodouæi ſobolem, ſine liberis*, cùm Pipinus Rex renuntiatus fuit. Hoc ante omnes iſtos profitetur Eginhartus, Caroli Magni ſcriba, Pipino
Eginhart. in Vita Caroli Magni.
coætaneus: *Gens Merouingorum, de qua Franci ſibi Reges creare ſoliti erant, vſque ad Hildericum Regem, qui iuſſu Romani Pontificis depoſitus, ac detonſus, atque in monaſterium truſus eſt, duraſſe putatur. Quæ licet in illo finita poſſit videri, tamen iam dudum nullius vigoris erat.* Vbi quòd languidis illis vtitur vocabulis, *putatur, finita videri poſſet*, cauſa eſt, quòd Pipinus, vt populo Francorum eſſet gratior, videri vellet ſaltem per fæminas ex illorum Regum ſtirpe ſatus. Nam
De Sainčte Marthe.
alioquin ſanguine maſculino Romanus erat, ex ſtirpe Senatoria, vt Galli quidam Scriptores notant. Hoc denique ma-
Ioan. du Tillet. Claud. Fauchet lib. 6. F. Bellefor. in Pipino. Bernard. du Haill. in Pipino. De Serres. Du Plaix.
gno conſenſu tradunt recentiores, Ioannes Tilletus, qui dicit hoc neceſſariò eſſe confitendum; Claudius Fauchetus, Belleforeſtus, Du Haillan, Ioannes de Serres, Scipio du Plaix, aliiq́ue plurimi: quorum plerique magnum aliquid ſe Pipino tribuere putant, quòd eum fæmininâ ſaltem ſerie ex Clodouæo deſcendiſſe commendent. Nam ſcriptor Vitæ S. Arnulphi, Andreas Syluius, itemq́ue vetus quoddam Chronicon
Geneal. S. Arnulphi. Chronic. Lemouic. And. Sylu. in Synopſi.
ſancti Martialis Lemouicenſis, quo fortè Naugius adiutus fuit, proſapiam eius ex Blithilde, filia Clotharij, nempe ſecundi, vel rectiùs primi, trahit. Hæc enim ex marito ſuo Anſberto genuit Arnoldum, Arnoldus Arnulphum, qui, mortuâ vxore, Epiſcopus Metenſis fuit, Arnulphus Anchiſum, hic

Pipinum

Pipinum cognomine Groſſum, Pipinus Carolum Martellum, Martellus Pipinum, primum Carolinæ familiæ Regem: quam genealogiam & Paulus Warnefredus in ſerie Epiſcoporum Metenſium agnoſcere videtur. Vides igitur, Arroye, quantâ temeritate contra antiquorum Scriptorum fidem, dicas, Ludouicum XIII. ex omnibus Regibus, prædeceſſoribus ſuis, maſculinâ ſerie deſcendere. Hoc itaque eſt primum, quod dixi, falſitatis caput.

VVarnefredus de Epiſcopis Metenſibus.

CAPVT XXXIII.

Scriptores tam antiqui quàm recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludouicum XIII. non eſſe ſatum ex progenie Carolina per maſculos.

ALterum falſitatis caput eſt, quòd non minùs perſpicuè falſum ſit, cum ex Carolo Magno, quemadmodum tu maximè contendis, maſculorum procreantium ſerie eſſe propagatum. Sed vt nubem quandam denſiſſimam teſtium, paradoxam illam aſſertionem tuam iugulantium, à te auertas, aliquos eſſe dicis, qui ſeriem illam, in Hugone ſcilicet Capeto, interruptam eſſe tradant; ſed celebriores eſſe, qui tecum ſentiant. O fidem qualiumcumque Theologorum! Itáne verò aliqui ſunt, qui catenam propagationis Carolinæ per maſculos fractam ſcribunt? Et celebriores, qui tecum negent? Veniam mihi dabit, Lector, ſi ſuis verbis loquentes antiquos, nouoſque auctores proferam, qui vno ore Carolinum genus in Ludouico Quinto defeciſſe, & in aliam familiam Francorum Regnum tranſlatum eſſe, teſtantur. Quid enim aliud ſignificat ſcriptor perantiquus Glaber Rodulphus, Capeto penè coætaneus, quando de Lothario & Ludouico, Capetum præcedentibus, dicit: *In his duobus Regale ſeu Imperiale illorum genus regnandi finem fecit?* Et rurſum, cùm alibi dicit, *Finitum eſſe tam regnandi, quàm imperandi apud Italiam & Galliam magnorum Regum genus; ac ſui generis cæterorum Regum.* Quid aliud ſignificat antiquus quoque ſcriptor, Continuator Aimonii:

Fol. 87. Il eſt vray, qu'il y à des Hiſtoriens, qui ont eſcrit, que la loy à eſte interrompue, Mais auſſi en y a il, & des plus celebres, qui ſouſtiennent, & teſmoignent le contraire.

Glaber lib. I. c. 1.

Cap. 3.

Cont. Aimoni lib. 5. c. 44.

Eodem anno vnctus eſt in Regem in Remenſi ciuitate Hugo Dux. Hic defecit regnum Caroli Magni? Et adhuc clarius, quando Robertum, Hugonis Capeti auum, *virum Saxonici generis* vocat. Quid aliud ſignificant Geſta Francorum, ab Iuone Carnotenſi in Epiſtolis introducta, in quibus ſimiliter dicitur, *Robertum Comitem Andegauorum*, ex quo Hugo Capetus propagatus eſt, *fuiſſe Saxonici generis?* Quid aliud ſignificat ipſemet Iuo Carnotenſis, quando dicit: *Ludouicus captus à Francis Lauduni interijt; ſicque progenies Caroli Magni defecit. Hugo filius Hugonis Capeti* (forte Capetus) *Rex Francorum* XXIX. *regnauit annis decem?* Quid aliud ſignificat auctor Genealogiæ S. Arnulphi ex Metenſis ſcholæ membranis eruta, quando dicit: *Hoc* (Ludouico) *mortuo ſine liberis, tranſlatum eſt Regnum ad Hugonem Capet, filium Hadewidis?* Quid aliud ſignificat Fragmentum quoddam hiſtorię ex antiqua membrana Floriacenſis cœnobij in lucem à Pithæo editum, quando dicit: *Ita*, mortuo ſcilicet Ludouico V. *Francorum Regum ſecundâ deficiente lineâ, Regnum in tertiam eſt tranſlatum?* Quid aliud ſignificat Andreas Syluius, in Synopſi ante quadringentos annos exaratâ, quando dicit: *Eodem anno vnctus eſt Hugo Dux in Regem: & hic deficit progenies Caroli Magni?* quod paulò ſuperiùs etiam pluribus declarauerat. Quid aliud ſignificat Fragmentum hiſtoriæ de Vita Ludouici VIII. ab Anonymo quodam antiquo ſcriptum, quando dicit: *Hugone Caputio, Comite Pariſienſi, & Duce Francorum Regnum inuadente, tranſlatum eſt de genealogia Carolorum in progeniem Comitum Pariſienſium; qui de genere Saxonum proceſſerunt?* Quod iterum iterumque ibidem repetit. Quid illud ſignificat Platina, quando in Gregorij V. Vita dicit: *In Ludouico, Lotharij filio, genus Caroli Magni defecerat, Regnumque illud ad Hugonem Ducem, cognomento Caputium, venerat?* Quid aliud ſignificat Wernerus Rollewinck, quando dicit: *Carolina ſtirps eijcitur de Regno Franciæ, & Comes Pariſienſis arripuit Regnum circa hæc tempora?* Quid aliud ſignificat Hermannus Scheidelius in Chronico ante ſeſquiſæculum circiter conſcri-

Margin notes: lib. 5. cap. 41. — Apud Iuonem epiſt. 70. — Iuo Carnot. in Chronico. — Geneal. S. Arnulphi. — Fragment. hiſtor. Flor. cœnobij. — And. Sylu. in Synopſi Merouingica. — Fragment. hiſt. Ludouici VIII. — Platina in Greg. 5. — VVerner. in Faſc. temporum.

conſcripta, quando dicit: *Ludouicus IV.* (alij quintum eſſe volunt) *eius nominis Francorum Rex, & vltimus ex Caroli Magni genere natus* &c. *Hugoni ſtrenuiſſimo militi ex teſtamento Regnum & vxorem donat?* Quid aliud ſignificat Ioannes à Leydis, Trithemio Abbati Spanhemẽſi coætaneus, quando dicit: *Ludouico poſt tres annos Regni ſui ſine liberis defuncto, terminatáque in eo lineâ Caroli Magni, quantum ad Regnum Franciæ*, &c. *vſurpat iterum Regnum Francorum Hugo Capetus?* Hoc ipſum tradunt & alij vnanimiter; Nauclerus, quando dicit, *tranſlatum eſſe Regnum* à Ludouico *ad Capetum*; nimirum quia à ſtirpe in ſtirpem Regnũ tranſlatum fuit. Hoc ipſum tradit Sabellicus: *In Ludouico, Lotharij filio, Caroli Magni gens defecerat, regnumq; ad Hugonem venerat, cognomento Caputium.* Et paulò inferiùs de Roberto, Capeti filio, addit: *Robertus primus bonis artibus Gallorum & cæterarum gentiũ ſtudia de Caroli Magni ſtirpe ad nouitatem ſui generis traxit. Et cœperant non tantum nouum in Rege genus pati, ſed nouorum etiam virtutes mirari.* Hoc ipſum tradit Chronicon magnum Belgarum: *Cùm Ludouicus vltimus de ſtirpe Caroli Magni vno anno regnaſſet in Francia, veneno mortuus eſt. Et ſic Regnũ Galliæ à Caroli Magni familia poſt annos 237. ad familiam Comitum Pariſienſium transfertur.* Hoc ipſum tradit Maſſæus in ſua multiplici Chronicorũ hiſtoria: *Defuncto Ludouico, patruus eius Carolus debebat ſuccedere: ſed Hugo Capetus, Comes Pariſiorum, vſurpauit Regnum. Et hic primus à ſtirpe Caroli Magni alienus.* Et infrà: *quam ſtirpem Carolinam omninò abolere ſtuduit Hugo.* Hoc ipſum tradit Paulus Æmilius: *Ludouicus, Lotharij filius, vltimus, qui ex agnatione Caroli Magni Regium nomen geſſerit.* Et paulò inferiùs: *Ita tertium ſtemma* (Hugo Capetus) *in ſolio locatur, haud quaquam Francis pænitendum.* Hoc ipſum tradit Ioannes Auentinus in Annalibus Boiorum: *Hugo nepos ex ſorore Imperatoris Ottonis primi, paternam quoque originem ex Saxonia trahens, Galliam Romanam inuadit.* Et aliquantò pòſt: *Progenies Caroli Magni, dum pro Germania Imperio decertat, Celtarum quoque Regno excluſa eſt.* Hoc ipſum tradit Volaterra-

Herman. Schedel. in Chronico.

Ioan. à Leyd. lib. 7. Chron. Belgic. c. 14.

Náucler. Gen. 33.

Sabellicus Ennead. 9. lib. 2.

Chronic. magnum Belgic.

Chriſt. Maſſæus lib. 15.

Paul. Æmil. lib. 3.

Ioan. Auentin. lib. 5. Annal. Boiorum.

Raphael Volaterr. lib. 3. Geograph.

Volaterranus in ſua Geographia: *Ludouicus poſtremus ſanè in Caroli familia:* cui *Hugonem Capetum*, tamquam tertij *generis ſeu progeniei* caput, ſucceſſorem ſubijcit. Hoc ipſum

Ioan. Till. in Chronico.

tradit Ioannes Tillius: *Ludouicus Rex generis Caroli Magni & Francorum poſtremus.* Et ad Hugonem Capetum tranſiens, *Tertium*, inquit, *Regum Franciæ genus, quod vſque ad noſtra tempora regnat.* Hoc ipſum vno conſenſu volunt recentiores Franciæ Scriptores. Belleforeſtus: *Iſte*, Ludouicus, *poſtremus ex ſtirpe optimi Regis & Imperatoris Caroli Magni fuit: nullos enim liberos habuit, qui ſuccederent, atque ita Regnum Franciæ extra ſtirpem Caroli Magni in genus Hugonis Magni tranſlatum fuit.* quem ex antiquis Gallis oriundum eſſe declarat. Bodinus in ſua Republ. *Hugo Capetus, intermortuâ Caroli Magni ſtirpe, cùm Præfectus Prætorio opibus & gratiâ plurimum valeret, Carolum, Lotharingiæ Ducem, qui vnus cum Otthone filio ex omnibus Caroli Magni nepotibus reſtabat, de Imperio deiecit.* Ioannes Du Tillet in Ludouico Quinto: *Ludouicus vltimus fuit ſtemmatis Carolini, quod non durauit niſi ducentos triginta quinque annos.* Et mox maſculinum Capetiorum genus ex Saxonia acceſſit. Claudius Fauchetus: *In ipſo* (Ludouico) *defecerunt Reges Francorum ex ſtemmate Carolino, 225. annis, poſtquam Pipinus fuiſſet coronatus Rex à Bonifacio.* Stephanus Paſcaſius, antiquitatum Franciæ explorator curioſus: *Hugo Capetus Coronam Franciæ ex familia Caroli Magni ad ſuos tranſtulit*; prolixeque demonſtrat eum ex Saxonica familia propagatum eſſe. Bernardus du Haillan: *Hugo Capetus ſacratus & vnctus fuit Remis: atque ita Regnum Franciæ à ſtemmate Caroli Magni diſtractum eſt, & in nouum ſtemma tranſlatum.* & infrà, cùm dixiſſet, aliquos velle, quòd ex parte matris è Carolo Magno procreatus eſſet, ſubnectit iſta: *Corona Franciæ ſaltem ex rectâ & maſculina linea propagationis Caroli Magni ablata fuit.* Gilbertus Genebrardus, ſcriptâ Chronologiâ celebris: Carolini *etiam ipſi Monarchiam perdiderunt, & in alienam familiam Hugonis Capeti tranſmiſerũt.* Vnde *nouam & tertiam progeniem* vocat *Comitum*

Belleforeſt. en Louys 5. C'eſtuy cy fuſt le dernier de la lignée du bon Roy & Empereur Charle Magne: car il n'euſt nuls enfans pour luy ſucceder, & par ce fuſt le Royaume de France hors de la ligné dudit S. Charle Magne &c.

Bodinus lib. 4. de Republ.

Du Tillet en Louys 5. A eſté le dernier de la lignée des Charliens.

Fauchet. En luy defaillirẽt les Roys François de la lignée Charlienne &c.

Paſquier liu. 6. des Recherches chap. 1. Hugo Capet tranſmit au ſiens la couronne de France de la famille de Charle Magne.

Du Haill. Et ainſi fuſt le royaume de France diſtrait de la lignée de Charles le Grand, & transferé a vne nouuelle race. *& plus bas:* Tant y a, que la couronne de France fuſt oſtée de la droitte & maſculine ligne de Charles le Grand.

Genebrard. lib. 4. Chronolog.

mitum Pariſienſium. Michael Maucletus in ſua Monarchia: *Vltimus Regum Franciæ de generoſiſſima religioſiſſimaque Caroli Magni ſtirpe Ludouicus huius nominis quintus fuit.* Et ſequenti capite Capetum inducit tamquam *primum fontem Regum tertiæ radicis atque proſapiæ:* cuius ſtemma tantùm *maternum*, ſecutus Nangij Chronicon, ex Carolo Magno deducit. Ioannes de Serres in Inuentario ſuo: *Vt progenies Pharamundi, quæ Romanos pepulerat, à Pipino pulſa fuit, ita Hugo progeniem Pipini expulit* &c. *Quid enim ad oſtendendum, legitimum Regem fuiſſe Capetum, iuuat, quòd ex ſanguine Caroli Magni, ex parte matris Haigondæ, filiæ Ottonis, Ducis Saxoniæ & Imperatoris, procreatus dicitur? Nam iſtâ conſideratione illa non potuit eſſe ex ſtirpe Caroli Magni, quæ citra dubium in Ludouico quarto Arnulphi filio defecerat.* Iacobus Gordonius in opere ſuo Chronologico: *Obijt Ludouicus Carolinorum Rex vltimus ſine liberis. Hugo Capetus, fortunâ, viribus, & mortalium ſtudijs ſuperior* (Carolo Lotharingo) *euaſit primus Gallus Gallorum Rex;* hoc eſt ex ſtirpe priſcorum Gallorum, non Francorum, procreatus. Scipio du Plaix in ſuis Annalibus: *Ecce ſecundas vices, quibus Franci fundamentalem monarchiæ ſuæ legem infregere, Regum ſceptrum ex manibus naturalium ſucceſſorum in extraneos transferendo.* Dionyſius Petauius, in hiſtorijs perquam eruditus: *Poſtremus è Caroli genere Ludouicus, Lotharij filius. In eo Caroli progenies, ac ſecunda Regum familia deſijt, anno poſt inaugurationem Pipini ducenteſimo triceſimo quinto.*

Maucletus de monarch. parte 4. lib. 7. cap. 12.

cap. 13.

De Serres en ſon Inuent. Comme la race de Pharamont fuſt depoſſedée par Pepin, auſſi Hugues Capet chaſſa celle de Pepin &c.

Car à quoy ſert pour legitimer la royauté de Capet, de dire, qu'il eſtoit du ſang de Charle Magne, du coſté de la mere Aauoye fille de Ottho, Ducq de Saxe & Empereur? Elle en cet egard ne pouuoit pas eſtre du ſang de Charle Magne, qui ſans doute defaillit en Louys 4. fils d'Arnoul.

Iacob. Gordon. in opere Chronol. ad annum 987.

Scipio du Plaix Tomo 2. Voicy la ſeconde fois que les François ont enfraint la loy fondamentale de leur monarchie en traduiſant le ſceptre royal de la main des ſucceſſeurs naturels en vne eſtrangere.

Dionyſ. Petau. in rationar. temp. lib. 9. cap. 16.

Sed omnium, quos produxi, teſtium, & omnium, quos produxiſti tamquam aduerſantium, auctoritatem ſuperat venerabilis ille Fulco, Archiepiſc. Remenſis, coætaneus tam Carolo Simplici ex Carolinâ ſtirpe Francorum Regi, quàm Roberto & Odoni, fratribus germanis, ex eodem Roberto Forti natis: quorum Robertus, pater Hugonis Magni, auus Capeti; Odo propatruus eius fuit. Teſtis eſt enim iſte Fulco, Odonem, qui tamquam tutor impuberis Caroli, vt maiori polleret auctoritate, Rex Franciæ cum ſolemnibus vnctionis ceremonijs conſecratus fuerat, à Regiâ Francorum proſapiâ,

quæ tunc inter Francos in ſolo Carolo Simplice remanſerat, alienum fuiſſe. Nam ſe excuſans apud Arnulphum Tranſ-Rhenenſem Regem, quòd Carolum Simplicem tractandis Regni habenis admouiſſet, inter cætera dicit,ſe,cùm nullum ab Arnulpho, tamquam Caroli conſanguineo,conſilium vel conſolationem accipere potuiſſet,coactum Odonis iſtius dominatum ſuſcepiſſe,*qui ab ſtirpe Regiâ exiſtens alienus, Regali tyrannicè abuſus fuerit poteſtate.* Hinc poſtea ſe hoc ſolum, quod reſtabat, egiſſe, vt eligeret *eum Regem habere, quem ſolum poſt ipſum* (Arnulphum) *de Regiâ ipſius habebant progenie, & cuius prædeceſſores, & fratres extiterunt Reges,* hoc eſt, Carolum Simplicem. Repetit iterum, quòd cùm *Regalis culminis ſucceſſio ſemper huc vſque viguerit; tunc verò ille tantum Princeps, & hic paruus propinquus eius Carolus de totâ Regali ſtirpe remanſerint.* Addit denique, *tot iam de alienâ ſtirpe Reges exiſtere, & adhuc eſſe plures, qui ſibi Regium nomen affectent.* Ad extremum ſupplicat, *vt hi, qui ex alieno genere Reges extabant, vel exiſtere cupiebant, nõ præualerent contra eos, quibus ex genere honor Regius debebatur.* Quibus verbis aliquoties iteratis perſtringuntur Odo & Robertus, qui ſibi & poſteris iam tum, cùm exareſcere Carolinum ſtemma cernerent, ad Regium Thronum viam ſternebant. Siquidem vtrique conſecrationem Regiam adepti ſunt, & ſceptrum Francicum partim rapuerunt, partim tyrannicè moderati ſunt. Quòd ſi Robertus, Capeti auus, & Odo, propatruus eius, germanus Roberti, *à Regia Francorum ſtirpe alieni* fuerunt, ſoluſque Carolus Simplex in Franciâ ex illo ſtemmate ſuperſtes erat, quod Fulco Regij ſanguinis & iuris ſtudioſiſſimus, & inter primos Regni proceres, ignorare non potuit; profectò Capetum ex Regiâ Carolinâ ſtirpe per maſculos propagatum eſſe, impoſſibile eſt. En tibi vltimas, Artoye, Carolinæ proſeminationis fibras radicitùs exciſas, ex quibus germen aliquod Capeto, aut eius poſteritati, pullulare potuiſſet: en ius omne ſanguinis ei extinctum, cauſamque damnatam, antequam naſceretur.

Fulco in literis ad Arnulphum apud Flodoard, lib. 4. hiſt. c. 5.

Sed quid opus pluribus? Plerique auctores etiam Hugonis ge-

nis genealogiam texunt, & ad Magnum vſque Witikindum Saxonem perducunt, quem Carolus Magnus vix tandem multis prælijs domuit. Witikindus enim, inquiunt, filium genuit Witikindum, cui quidam tertium eiuſdem nominis adiungunt, Witikindus Robertum Fortem, iſte Robertum ſecundum Regem, vel tyrannum Franciæ, Robertus Hugonem Magnum, Hugo Magnus Hugonem Capetum. Quæ latiùs tradunt Ioannes Tilletus, de Serres, Paſcaſius, Du Plaix, locis citatis; ac breuiter attingit du Haillan, Franciſcus Haræus, in Annalibus ſuis; itemque ex antiquis, Geſta Francorum apud Iuonem Epiſtolâ ſeptuageſimâ, Continuator Aimoni, Fragmetum hiſtoriæ Ludouici Octaui, dum Robertum, Hugonis Capeti auum, *Saxonici generis virum* appellant, Andreas Syluius in Synopſi, alij.

Vides, arbitror, ex iſtis, Arroye, quanto conſenſu tum veteres tum recentiores, præſertim rerum Francicarum Scriptores, qui res iſtas ex profeſſo indagarunt, & nihil intactum reliquerunt, vt familia Caroli Magni perpetuata videretur, tradant Carolinam proſapiam in Ludouico defeciſſe, & Regnum ad nouam ſtirpem in Hugone tranſlatum. Cuius rei conſtantiſſima veritas ita omnium Francorum animis hæret, vt inter eos nil ſit celebratius, quàm tres hactenus Regum familias Regni habenas tenuiſſe. Nónne iſtud cantant & in montibus paſtores veſtri, & in theatris poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in Scholis, & ipſæ mutæ picturæ in parietibus veſtris? Ad me quòd attinet, neminem hactenus Hiſtoricum, vel Scriptorem antiquiorem, qui hoc cum aliquo fundamento inficias iuerit, vidiſſe memini. Quid verò tibi, Arroye, ſi quid ſupereſt, poſt iſtos Hiſtoricorum flores, quos recenſuimus, niſi fæces, reliquum eſſe poteſt? Videamus interim, quid tanto Scriptorum exercitui opponere, vel, quod mirabilius eſt, etiam præponere audes.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT XXXIV.

Tranſitus ad obiectiones. Non aduerſatur nobis Ioannes Papa VIII.

Fol. 87. & 88. Mais auſſi en y a il, & des plus celebres, qui ſouſtiennent & teſmoignent le contraire comme on verifie par le teſmoignage de deux Papes Innocent 3. & Ioan. 8. Par l'atteſtation du grand Cardinal Baronius, qui ne le dit pas ſeulement, mais qui le preuue. Nous auons ce grand homme Cuyas pour nous, Belleforeſt, Guillaume de Nangis, l'ancienne Chronique de Sens.

SVnt, inquis, *ex celebrioribus, qui contrarium ſuſtinent ac teſtantur: vti probatur duorum Pontificum teſtimonio, Innocentij III. & Ioannis VIII. Nec non atteſtatione magni Cardinalis Baronij, qui non ſolùm iſtud aſſerit, ſed etiam probat. Habemus pro nobis magnum illum Cuiacium, Gulielmum Nangium, antiquum Chronicum Senonenſe.* Hæc ex Caſſano malâ fide rapuiſti. Ipſe vera dixit, tu falsa: ipſe, vt probet Capetum eſſe ex ſtirpe Caroli Magni ſatum, nihil illo loco de maſculina vel fæminina definiens, quod aliquorum Scriptorum teſtimonio probari poteſt; tu ſubſtituis ſolitâ temeritate maſculinam, vel, ſi fortè vterque maſculinam intelligit, cæcus cæcum in foueam præcipitauit. Singulos preſſo pede exploremus.

Ioan. Papa ad Hugonem Abbatem Epiſtola 305.

Primus igitur, vt eum, qui tempore præceſſit, præponamus, *Ioannes Papa Octauus eſt.* Verba, quibus niteris, ex inſcriptione quarumdam litterarum ad Hugonem Abbatem petita ſunt: *Hugoni ſtrenuo, nobili, Regali proſapiâ edito, atque excellentiſſimo Abbati.* Præclara baſis, cui tanta moles, ius in maximam Europæ partem, imponatur. Sed multiplici reſponſione facillimè euerti poteſt.

Regino ad annum 887.

Prima eſt, Hugonem illum Abbatem non eſſe Hugonem Magnum, patrem Hugonis Capeti, ſed alium longè ſeniorem, qui defunctus eſt anno octingenteſimo octogeſimo ſeptimo, centum annis ante Regnum Capeti. Teſtis eſt Regino in Chronico iſtius anni: *Eodem tempore Hugo Abbas, magna pietatis vir, & magna prudentia, Aurelianus moritur.* Cuius Ducatus traditur patruo Hugonis Magni Odoni, poſtea Regi Franciæ, qui in tutorem Caroli Simplicis aſſumptus fuit. Hugo verò Magnus vixit facilè ſeptuaginta annos poſtea. Nam mortuus eſt circa annum 956. Itaque quamuis ille Hugo Abbas Regalis eſſet proſapiæ, non continuò etiam

Hugo

Hugo Magnus, vel Capetus, filius eius. Vtrum homonymia nominis (*Hugo Abbas*) te non feſellerit, vt, quemadmodum procliue eſt, id quod de primo illo Hugone à Papa dictum eſt, tamquam de ſecundo Hugone, patre Capeti, prolatum arripueris, equidem neſcio. Hoc ſcio, vtrumque illorum, imò & Hugonem Capetum, Abbatem fuiſſe nuncupatum. De Hugone illo ſeniore res eſt vulgatiſſima. de quo ſic Continuator Aimoni: *Robertus ſupradictus Princeps cupiditate magis ductus, quàm curâ animarum ſollicitus, Abbatiam S. Germani accepit, ſeque Abbatem poſt ſupradictum Hugonem Abbatem vocari fecit.* De Hugone Magno, patre Capeti, ſic ibidem: *Sub hoc etiã Rege Rodulpho, Hugo Magnus Abbatis nomen poſt obitum patris ſui Roberti ſupradicti ſumpſit.* Qui Hugo Magnus, cùm iam defunctus eſſet apud *Dordingam villam*, ſepultuſque Pariſijs, ſic loquitur de filio eius Hugone Capeto: *Anno 4. Lotharij Regis ſub Abbate Hugone, & Duce Francorum, Galtherius Archicuſtos exſtitit Decanus cœnobij S. Germani.* Ex hac ergò nominum *Hugonis* & *Abbatis* homonymia fortaſſe contigit, vt Hugo Abbas, qui *Regalis proſapiæ* fuiſſe dicitur à Ioanne Papa, à te exiſtimatus fuerit fuiſſe Hugo Magnus, itidem Abbas, pater Capeti.

Contin. Aimon. lib. 5. cap. 41.

Ibid. cap. 42.

Ibid. cap. 44.

Nam quòd aliqui putant iſtum ſeniorem Hugonem Abbatem fuiſſe fratrem Roberti primi, qui Hugonis Magni auus fuit, nonnihil fluctuant. Etenim Regino, & Aimonus, qui ſæpè iſtius Hugonis Abbatis meminêre, numquam eum fratrem Roberti nominant, cùm tamen in Roberti genealogia deorſum pertexenda ſatis accurati ſint.

Secunda eſt, Etiamſi Hugo ille primus Abbas eſſet Roberti frater, illius, vnde Capetus natus eſt, non tamen idcirco *ex proſapia Regali* Caroli Magni fuiſſe, rectè probaretur. Poſſunt enim & alij eſſe, qui Regiâ vel dignitate, vel titulo fruerentur, vel ſanguine nati eſſent extra ſtirpem Caroli, ad quos Hugonis iſtius ſtemma referretur. Sic enim videmus nepotem Hugonis iſtius Rodulphum ſe *Regem Burgundiæ* vocaſſe, de quo Regino: *Coronam ſibi impoſuit, Regemque appellare ſe iuſſit.* Eodem ferè tempore Berenga-

Regino lib. 2. ad annum 888.

rius & Guido, Lamberti filius, Principes Italiæ, ſe *Reges*, eodem Reginone teſte, vocauerunt; cùm ille eſſet Dux *Foroiulienſis*, hic *Spoletanus*. Ioannes verò Papa, quia Berengarij in Italia, non minùs quàm Hugonis Abbatis operâ in Gallijs indigebat, vtrique *proſapiam Regalem*, ſiue reuera, ſiue quodam fortaſſis honorificentiæ magis exceſſu, quàm veritate, tribuit. Sic enim ſcribit ad Berengarium: *Dilecto filio Berengario, glorioſo Comiti, Regiâ proſapiâ orto*; quem nemo tamen ex Caroli Magni proſapia procreatum ſtatuit. Antiquo vſu non tantùm prouinciarum, ſed etiam vrbium Domini ſubinde Reges ac Reguli dicebantur, vt Gundebaldus Rex Burgundionum, Ragnacharius *Rex apud Cameracum*, Charaicus, Sigebertus, & ſimiles à Clodouæo deuicti, Reges vocantur.

Epiſtola 85.

Greg. Turon. lib. 2. c. 32, 41, 42.

Tertia eſt, Nihil mirum eſſe, ſi Hugo Magnus, ipſeque adeò Hugo Capetus, *Regalis proſapia* diceretur. Conſtat enim, nonnullis antiquis atteſtantibus, Hugonem Capetum ex Hatuide, (alij Aigundem vocant) natum *ſorore primi Otthonis Imperatoris*, vt ait Sigebertus. Nam Hugo pater eius tantæ erat auctoritatis, vt nomine magnus, connubijs maior, duas Regum filias duxerit, Iſabellam, filiam Eduardi Regis Angliæ, eaque ſine liberis mortuâ, Hatuidem, filiam Henrici primi Imperatoris, quam Sigebertus ſororem Ottonis dixit. Quid ergò mirum, ſi Hugo Capetus, vel Hugo Magnus, vel Hugo Abbas, vel alius quiſpiam maiorum, vel agnatorum eius, ex *Regali proſapia*, ſtirpe ſcilicet fæmininâ, propter matrem, auiam, aut proauiam, à Papa dictus ſit? Nam hinc proficiſcitur, quòd nonnulli tradunt, Hugonem Capetum ex Carolo Magno per fæminas, Mathildem ſcilicet, tamquam filiam Ludouici, Carolini generis, eſſe procreatum, Nangius, Belleforeſtus, Du Haillan, Paſcaſius, & alij. Cùm ergò tot modis obiectio tua ex Ioanne Papa euaneſcat, contemptu potiùs, quàm refutatione operosâ, digna eſt: vt mirum ſit, huiuſmodi ludibria ad vniuerſam Germaniam & Italiam abſorbendam à prudentibus proferri.

Gaguinus Sigebertus.

CAP.

CAPVT XXXV.

Nec Innocentius III. *nec Baronius*

SEcundus teſtis tuus eſt *Innocentius Tertius*. Tantummodo ille dicit de Philippo Auguſto, Rege Franciæ, *quòd Carolus* (Magnus) *innouauit, de cuius genere Rex ipſe* (Philippus) *noſcitur deſcendiſſe*. Sed non dicit, vtrum materno an paterno genere. Ex quo fit, vt Guilielmus Nangius de materna ſtirpe loqui Innocentium, quem iſte in illum finem citat, apertè tradat. Quid igitur generalia huiuſmodi verba torquentur ad ea comminiſcenda, quæ nemo vetuſtiorum grauiorumque auctorum attigit, relictis ijs, quæ certiſſimâ veterum nouorumque conſenſione firmantur? Innocentius 3. cap. Nouit ille, De iuditijs. Nangius in Chronico ad annum 987.

Tertius eſt, *Magnus ille*, vt ais, *Cardinalis Baronius, qui non ſolùm hoc dicit, ſed etiam probat*. Næ tu magnus es imperitorum illuſor, vt nil deterius dicam. Baronius expreſſiſſimis verbis in eodem, quem citas, loco dicit: *Ludouicus Francorum Rex nouiſſimus Carolinorum moritur, anno vix vno Regno potitus*. Audis *nouiſſimum Carolinorum?* Et rurſum in eodem loco: *Cumque ſine liberis deceſſiſſet, Regnum Francorum non collatum eſt Carolo, Lotharij Regis defuncti fratri, ſed magis, eo contempto, ad extraneos eſt delatum, nempe ad Hugonem, Ducem Pariſienſem*. Audis *extraneos?* Quod igitur Baronius inferiùs adducit, progeniem Carolinam non defeciſſe in Ludouico, Capetumque ex eadem eſſe ſatum, de materna intelligit. Nam in probationem adfert Chronicon Guilielmi Nangij, & genealogiam ſancti Arnulphi, in quibus ex profeſſo maternum Hugonis genus, non paternum, ad Carolum vſque perducitur, eâ ſcilicet ratione, quâ ſuprà dictum eſt. Innocentius, quem allegat, eodem Nangio interprete, de materna ſtirpe loquitur. Quis credat hominem Sacerdotem, Theologum, Doctorem, imperitis tanta cum licentia abuti velle, vt peritorum oculos non vereatur? Sed nondum eſt impoſturarum finis. Baron. ad an. 987. Tom. 10.

CAPVT XXXVI.

Nec Belleforeſtus, nec Guilielmus de Nangis.

Belleforeſt en Louys 5. A ceſtuy Roy, comme dit eſt, fuſt finie & terminée la lignée du grand Roy Charle Magne.

Et plus bas: Et ainſi, comme dit l'annaliſte Flamend, le royaume de Gaules fuſt remis entre les mains des vrays Gaulois: en tant que Hue Capet eſtoit deſcendu non des Merouinges ou Pepins, ains de la vraye race ancienne de Seigneurs de Gaule, & des Princes d'Aniou: rendant la gloire de la Couronne aux Gaulois, que les François & Allemans leur auoient vſurpéz.

Et plus bas: Mais il m'eſt aduis, que celuy Hue Capet peut eſtre, & fuſt en aucunne maniere d'aucun coſté, non pas directement en ligne maſculine du lignage des Sainct Charle Magne, ſi comme vous oirez cy apres dire.

QVartus eſt, inquis, *Belleforeſtus.* Nimis enormiter iſtud falſum eſt. Verba eius iam ſuprà dedimus. Vin' clariora? *In iſto* (Ludouico) *finita atque terminata fuit proſapia Caroli Magni.* Et ne relinqueretur vllus controuerſiæ locus, mox vberiùs: *Sic, vt loquitur Annalium Belgicorum Scriptor, Regnum Galliæ in manus verorum Gallorum rediјt. Hugo enim Capetus non ex Merouingicis, aut Pipinis, ſed ex verâ antiquaque ſtirpe Gallorum, & Principum Andegauenſium ortus eſt.* Et quia dixerat, Hugonem ex Regali proſapia deſcendiſſe, ſtatim explicat hoc de materno latere accipiendum eſſe: *Videtur mihi Hugonem iſtum Capetum eſſe poſſe atque fuiſſe aliquo pacto, ex aliqua parte, non tamen directè per lineam maſculinã, ex proſapia Caroli Magni, vt ſtatim audies.* Quod infrà exponit contigiſſe, quatenus Hugo Magnus, pater Capeti, filiam Ottonis Hatuidem, vulgò Auide vel Haygunde, vxorem duxit.

Guilielmus Nanges in Chron. ad an. 987.

Quintus eſt, *Guilielmus de Nangis.* Æquè falſum eſt. Nangius perſpicuis verbis deducit genus Capeti ex Carolina ſtirpe per fæminas, hoc eſt, per Mathildem, vxorem Henrici Imperatoris, & matrem Ottonis primi: quæ cùm eſſet, vt ipſe ſentit, filia Ludouici iunioris adhuc ex ſtirpe Carolina Imperatoris, peperit primum *Ottonem Imperatorem, & duas*, inquit, *filias, Gerbergam, vxorem Ludouici Regis, patris illius Ludouici, ſine hærede mortui, & Haouidam, matrem iſtius Hugonis Caputij. Per quæ patet, quòd ipſe deſcenderit de progenie Caroli Magni.* Sed quomodo patet, niſi quia ex Ludouici iunioris ſtirpe per filiam eius Mathildem propagatus eſt? Eodemque ſenſu addit de Innocentio: *Hoc etiam atteſtatur Innocentius Papa* &c. Vidéſne vno eodemque teſtimonio Nangij, & Nangium & Innocentium tibi eſſe ſubtractum, & te erroris, vel impoſturæ redargutum?

CAP.

CAPVT XXXVII.

Nec Chronicon Senonenſe, nec Cuiacius.

SExtus eſt *Chronicon*, vt ais, ***antiquum Senonenſe***. Hoc nondum ad manus meas venit. Fides verò tua nimiùm proſtrata eſt, vt mihi fas ſit acquieſcere nudæ aſſertioni tuæ. Iuxta Caſſanum, Chronicon Senonenſe tantùm dicit, HugonemCapetum ortum eſſe ex Carolo Magno. Idē Innocentius III. Nangius, Belleforeſtus, alijque nonnulli tradunt. Sed quid hoc ad cauſam noſtram? De latere fæminino ſe hoc intelligere plerique eorum palàm profitentur. Aliud quære, quo ſtringas eos, qui maſculinâ propagatione ex Carolo fluxiſſe Capetum negant. Itaque vbique hallucinatio, vel fallacia.

Septimus eſt ***Cuiacius***. Falſum eſt. Non dicit aliud, quàm Innocentius, cuius verba refert: ***Notandum interim***, inquit Cuiacius, *quod in hoc Cap obiter ait Innocentius, Philippum Auguſtum (qui ſcilicet Auguſtus appellatus eſt, non quòd eſſet Imperator) deſcendiſſe ex genere Caroli Magni. Nam ex eo ſequitur neceſſariò, Hugonem Capetum, cuius Philippus fuit trinepos, ex Carolo Magno originem genuſque traxiſſe: quod & verius eſſe hodie plerique autumant, tum Franci tum Itali.* Quid hic Cuiacius noui dicit, quod nos non ſuprà diximus, auctoribus nonnullis ſuffragantibus? Sed vbi dixit, Hugonem ex Carolo Magno maſculinâ procreantium ſerie traxiſſe genus? Quod ſi Cuiacius ſine teſte antiquo & graui, de re facti, à ſexcentis annis præterita, nobis diceret, aduerſus vnaminem tot tantorumque Scriptorum veterum & nouorum auctoritatem, daret veniam, ſi non crederem. Vides, Arroye, ſi non oculi tibi exſtincti ſunt, quanto errore, vel fallaciâ ſeptem teſtes iſtos pro te produxeris: quorum nec vnus quidem tibi fauet, plerique damnant exſertiſſimè. I nunc & gloriare de tua Caſuiſtarū regula, quâ ridiculo, plus quàm dici poteſt, modo iactas in hac materia, ***Plauſibilius eſſe ius poſſidētis***; ideoq; quia Ludouicus XIII. eſt in poſſeſſione iſtius ſeriei maſculinæ progenitorum Carolinorum, ius eius eſſe firmius.

Cuiacius ad Cap. Nouit, Tit. de iudicijs in opere Paralipom.

O iij CAP.

CAPVT XXXVIII.

Hugo Capetus, & poſteritas eius, ne quidem ex materna ſtirpe, proſapia Carolina eſt.

ET hactenus quidem ita rem iſtam egimus, vt ſaltem ex materno latere Capetum Carolinæ ſtirpis fuiſſe fateremur: non tamen deſunt, qui hoc ipſum firmo fundamento niti negant. Nam Scipio Du Plaix diſertè aſſerit, falli eos, qui propter Hatuidem, filiam Henrici Imperatoris, Capetum Carolino ſanguine procreatũ volunt, propterea quòd Henricum Saxonici ſanguinis fuiſſe certum ſit. Sed illi fortaſſe Scipionem redarguerent. Nam etſi Henricus, pater Hatuidis, eſſet ſtirpe Saxo, vxor tamen eius, inquient, Mathildis, auia materna Capeti, ex Ludouico iuniore, ſtemmatis Carolini Principe, propagata eſt. Sed iſtis meritò opponi poſſent ſcriptores graues, qui omnes, quotquot ea de re citauimus, ætate æquant aut ſuperant. Teſtatur enim Sigebertus, Mathildem ſeu Mathildam, Henrici Imperatoris vxorem, matrem Hatuidis, ex qua Capetus natus eſt, non fuiſſe Ludouici iunioris filiam, ſed Theodorici, ex ſtirpe Magni Wirikindi Saxonis: *poſt quem* (Henricum) *Otto filius eius ex Mathilda, filia Theodorici, Regis Saxonum, imperauit*. Nam iſte Otto frater erat Hatuidis, matris Capeti. Et ante Sigebertum hoc tradidit Continuator Reginonis, his verbis: *Henricus Rex ſexto nonas Iulÿ diem clauſit extremum, cui filius ſuus Otto ex Mathilde filia Theodorici, ex ſtirpe Magni VVitikindi Saxonis, conſenſu primorum Regni ſucceſſor eligitur*. Quod teſtatur Witikindus quoque iſtius ipſius ſæculi ſcriptor grauis. Vterque verò, tam iſte Witikindus quàm Continuator Reginonis, citatur, iſtaque ſententia, tamquam à vetuſtioribus & grauioribus tradita, aſſeritur à Franciſco Haræo. Quamquam aliis exemplaribus Reginonis vſus fuiſſe videatur, quàm vulgatæ editionis Francofurtenſis, in qua iſta verba citata non reperio. Porrò eamdem ſententiam, non eſſe ſcilicet Capetũ ne quidem ex matre Carolina, tradit auctor vitæ Ludouici VIII. iam

Sigebertus anno 937.

In Annalibus ſuis ad an. 836.

iam à quadringentis circiter, vt videtur, annis, hoc ipſo, quo dicit, in Ludouico VIII. qui ex Iſabella, Balduini Comitis Hannoniæ filia, genere Carolinâ, natus eſt, Regnum Francorum ad ſtirpem Caroli Magni ex parte matris poſt ſeptimã generationem rediuiſſe. Itaq; iuxta probatos pleroſque & vetuſtiores ſcriptores, Hugo Capetus neque paternâ neq; maternâ ſerie ex Carolino ſtemmate, ſed Saxonico, procreatus eſt.

Ex his, arbitror, luce meridianâ clarius liquet peſſima fides Scriptoris huius, quâ in auctoribus citandis vſus eſt; animus quoque haud ſcio an ſatis Chriſtianus, qui per tot fraudes ad victoriam, animoſq; popularium ſuorum in arma concitandos nititur; cauſa denique deſperata, in qua nec vnus auctor, contra torrentem ſcriptorum omnis generis, & ætatis, ab eo inueniri potuit, qui cum aliquo colore Capeti genus per maſculos ad Carolum vſque Magnum ſubuexiſſe doceretur. Ita inflati iſtius montis parturitio, qui totius Europæ Imperijs grauidus erat, ridiculi muris, imò inanis ludibrij, natiuitate detumuit. Vt illis mihi ſimilis eſſe videatur, qui multâ febre inſanientes, Coronas & Sceptra totius orbis terrarum ſomniant, de quibus mirum in modum ſibi delirando blandiuntur: ſed mox vniuerſa, redeunte ſanitate, velut inania furoris domeſtici ſimulacra diſparent. Quid enim inanius, quid inſipientius, imò verò quid inſaniæ vicinius, quàm totius Imperij, prout omnia penè Europæ Regna comprehendit, ſucceſſionem, tamquam hæreditario maſculorum ſuccedentium iure Ludouico XIII. debitam, aſſerere, ambitioniſque magnitudine omnium ferè Chriſtianorum Principum ſtatus abſorbere: cùm verò ad rem venitur, totam huiuſmodi ſucceſſionis excogitatæ ſcenam, tamquam inani mentis ludificatione confictam, euaneſcere?

Cùm ergo nihil omninò iuris Ludouico XIII. ex iſtâ ſolâ carnali per maſculos Carolini ſtemmatis propagatione competat in Europæ Regna, vel Imperium; videamus, vtrum ſolidius erit ius, quod ex Vnione aliorum Regnorum & Imperij cum Corona Franciæ proficiſcitur.

CAP.

CAPVT XXXIX.

Secunda iuſtitiæ ratio eſt Vnio ſubactarum Prouinciarum cum Corona Franciæ. Oſtenditur, nec omnia vniri ſolere, nec Imperium ei Vnitum fuiſſe.

Fol. 90. Tout ce qui à eſté acquis par les Roys de France, à eſté vny à leur Couronne; teſmoin le conqueſtes de Clouys & de Charle Magne.

SEcunda igitur iuris ratio ex iſta Vnione petitur. *Quidquid enim, vt ais, à Regibus Franciæ acquiſitum eſt, Coronæ ipſorum vnitum fuit; vti teſtantur ea, quæ Clodouæus & Carolus Magnus armis pepererunt.* Titulus iſte latior atque firmior eſt. Ius enim parat Regibus, non ſolùm illis, qui maſculi ex maſculis prædeceſſoribus propagantur, ſed omnibus, quotquot legitimè ſibi tradita capeſſunt ſceptra, ſiue maſculi ſiue fæminæ Principatum, ſiue naturali propagatione, ſiue adoptione, ſiue electione, conſequantur. Hoc igitur iuris patrocinium, vt ad occupandas Chriſtianorum Principum ditiones tibi ſeruire poſſit, hanc velut baſin ei collocas, Omnia, quæ ſibi Francorum Reges armis aliquando ſubegerunt, ſub Coronæ ambitum nexu indiſſolubili eſſe comprehenſa, nec eſſe fas, vt inde diuellantur. Næ tu mihi per-peritus ratiocinationum architectus videris. Nam vbi alij certis perſpicuiſque ad incerta demonſtranda principijs vti ſolent, tu perſpicuè falſa ſumis, vt paradoxis hallucinationibus tuis concilies fidem. Nam ſiue hiſtorias ab orbe condito, bellorumve primordijs, luſtremus vniuerſas, ſiue Francicis viciniſque contenti ſimus, victis victores prouincijs, quas voluerunt, leges impoſuiſſe comperiemus; vt victoriç ſuç præmio ad arbitrium vterentur, coniungendo, diuellendo, alienando, donando, alijſque vtendo, vt viſum eſſet, modis. Populus Iſraël ſubegit Regem Arad, deleuit Moabitas, nec tamen hæreditati ſuæ eorum Regna vniuit, ſed ſuis eos Regibus vti permiſit. Saul vniuerſam Amalecitarum regionem ſubiugando vaſtauit; quam tamen non eſſe coronæ Iſraëlis vnitam, poſteriora teſtantur Amalecitarum latrocinia. Dauid quarumdam gentium Reges vicit, vrbeſque cepit, quas non eſſe in vnum Regnum redactas, ſatis manifeſtum eſt. Quis neſciat Regnum Iſraël

Iſraël à Salmanaſſer eſſe ſubiugatum, Regnum Iuda ab Aſſyrijs ſub Manaſſe, ab Ægyptijs ſub Ioachaz, qui alio Rege conſtituto, in Ægyptum captiuus ductus eſt; à Chaldęis ſub Ioachim, & iterum ſub Ioachim, filio eius? Nec tamen Regna iſta toties deuicta Regnis Aſſyriorum, aut Ægyptiorum, aut Chaldęorum, hoc ipſo vnita ſunt, ſed ex victorum Regum voluntate proprijs legibus ac Regibus vti ſinebantur. Non omnia in prouinciam Romanos confeſtim redegiſſe notum eſt. Nam &, victos licet, eſſe tamen permiſerunt Reges, nouoſque creauerunt, in Iudæa Herodem & Agrippam, alios alibi; terraſque gentibus integris habitandas, Regibuſque proprijs ſuo iure poſſidendas regendaſque donauerunt. Alexander nónne quidquid armis decennali bello pepererat, nõ Regno vniuit Macedonico, ſed in quatuor vaſtas Monarchias *diuiſit Regnum ſuum, cùm adhuc viueret?* Cuiuſmodi exempla, quibus & Romana & barbara hiſtoria plena eſt, perſpicuè oſtendunt, in libera victorum poteſtate plerumq; conſtitutum eſſe, vt vel Regnis ſuis prouincias bello partas vniant, vel Regibus, ſiue tributarijs ſiue liberis, vti ſinant, vel denique Principatus earum plures ſolà in vnam Regis perſonam, non in vnam Regni coronam, aſſociatione coniungant; quos iterum à ſe inuicem diuellant, cùm vel plurium liberorum ſucceſſio, vel regia munificentia, vel alia publica priuatave ratio poſtulauerit. Nullibi teſtatior, quàm in Francorum Regibus, huius rei fides: qui Regna plura, tam armis à ſe primùm parta, quàm à parentibus tranſmiſſa, multorum ſæculorum decurſu non aliter partiendo diſtraxerunt, quàm priuati homines relictum à parentibus patrimonium: vt ſanè per primos quingentos annos non ſit vllum huiuſce vnionis, neque Imperij cum corona Franciæ, neque prouinciarum potiſſimatum ipſius Franciæ inter ſe, veſtigium. Primo Machab. 1.

Quantum ad Imperiũ, hoc ſatis perſpicuè declarat, quòd Carolus Magnus ipſum Regnum Galliæ veluti prouinciam Romano Imperio annectere meditatus ſit, vt ſic vnum ex vtriſque Regnum fieret. *Carolus Auguſtus*, inquit Æmilius, Paul. Æmil. lib. 3. in Carolo Magno.

 Imperium

Imperium virtute bellicâ longè lateque propagatum, legibus ab ſe conditis firmare ſtatuebat, & quam proximè poterat ad antiquam vrbis Romæ gloriam magnitudinemque peruenire. Pulchrum eſſe, in terris exſtare Vnum *ſummum regimen rerum, quod mortalibus iura reddat, cui Reges omnes, genteſq; peræquè pareant, quod ſupra cætera emineat: quod* Vnum *ſecundum Deum optimum maximum rerum arbitrium moderetur; ad quod* Vnum *mortales omnia referant; quod ſanctum ſit, vnde cuncta petantur. Et vt cæteras gentes Imperio venerando aſſuefaceret, primos Francos Auguſtorum legibus teneri volebat, eaſq; ipſe nouas condere.* Sed Franciæ Proceres vnionem iſtam auerſati, *Cur*, inquiunt, *milites tuos, Regnum tuum, Franciam tuam, Imperij prouinciam facere ſtudes, Imperioq; ſubijcere?* Argumento profectò perquàm euidenti, non exiſtimaſſe Carolum, vnum ex omnibus prouincijs ſubactis ipſaque adeò Francia Regnum coaluiſſe, vtpote quod adhuc vnire cogitabat. Quid enim opus erat iſtâ cogitatione, ſi iam erat vnum Regnum, ex vnione cum Corona Franciæ coagmentatum?

CAPVT XXXX.

Olim Prouinciæ, etiam Franciæ, non ita fuerunt Coronæ vnitæ, quin in liberos Regum diſtraherentur, ita vt ſinguli ſummo iure regnarent.

QVantum verò ad ipſam Franciam attinet, etiam Prouincias eius diuelli à ſe mutuò in diuerſa Regna, & à Coronæ vnitate, quæ præceſſiſſe videbatur, alienari potuiſſe, euidenter probat prima illa partitio filiorum Clodouei. Greg. lib. 3. hiſtor. Franc. cap. 1. Nam illo *defuncto*, teſte Gregorio Turonēſi, *quatuor filij eius, id eſt Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus atque Clotharius, Regnum eius accipiunt, & inter ſe æquâ lance diuidunt.* Hoc probat ſecunda partitio filiorum Clotharij, de qua idem lib. 4. cap. 22. dicit: *Sic inter ſe hi quatuor, id eſt, Charibertus, Gunthramnus, Chilpericus atque Sigebertus diuiſionē legitimam faciunt: deditq; ſors Chariberto Regnum Childeberti, ſedemq; habere Pariſios:*

Pariſios: Gunthramno verò Regnum Chlodomeris, ac tenere ſedem Aurelianenſem: Chilperico verò Regnũ Clotharij patris eius, cathedramq́; Sueſſionas habere: Sigeberto quoque Regnũ Theodorici, ſedemq́; habere Remenſem. Hoc probat tertia partitio, quam inter filios ſuos fecit Dagobertus, de quo Aimonus: *Rex, ſuggerentibus ijs, qui vtilitatibus Regni conſulere videbantur, aquâ lance inter hos duos filios Regnum diuidere ſtatuit. Sigebertum itaque ſeniorem ex liberis Auſtraſia, vt pralibatum eſt, Regem inſtituit; Clodouaum verò minorem natu pari dignitate Neuſtria ac Burgundia prafecit.* Ecce etiam Regno vtilem talem partitionem Conſiliarij putant. Nempe quia tunc ſtabilis videtur fuiſſe lex, vt omnes filij Regum ex æquo Regnum, & omnes parentum opes, partirentur. Hac enim de cauſa cùm Clodouæus iſte iam dictus Dagoberti filius, omnes patris theſauros occupaſſet, Sigebertus nuntios ad fratrem miſit, *qui debitam ſibi portionem ex paternis poſcerent theſauris.* Cui petitioni tamquam iuſtæ tantum Clodouæus detulit, vt *omnis theſaurorum Dagoberti ſupellex in ſpeciebus varijs, inter fratres aquâ lance diuiſa ſit*; tertiâ parte *ex omnibus, qua acquiſiuerat* Dagobertus, Reginæ viduæ reſeruatâ. Hinc etiam duæ præcedentes partitiones filiorum Clodouæi, itemque Clotharij, non tam à patre, quàm ab ipſis filijs, tamquam ex lege ſucceſſionis ordinariâ, peractæ ſunt. Ex Germania quippe cùm originem traxiſſent, Germanica ſucceſſionis ratio inter eos, & poſteros eorum, aliquot ſæculis obſeruata eſt. Hoc rurſus probat quarta partitio filiorum Pipini, qui viuente patre Reges à Stephano Papa ([a]) vncti & conſecrati ſunt: & poſt mortem eius ſuam quiſque portionem diuiſæ hæreditatis accepit, de qua Regino: ([b]) *Pipinus diem clauſit extremum octauo Idus Auguſti. Et dominus Carolus* (Magnus) *& Carolomannus eleuati ſunt in Regnum, Carolus in Nouiona ciuitate, Carolomannus in Sueſſiona ſeptimo Idus Octobris.* Cui ([c]) Sigebertus & ([d]) Aimonus concinit. Hoc probat quinta partitio, quam fecit Carolus Magnus multis annis antè quàm eſſet Imperator Occidentis, de qua Adelhelmus Continuator Aimoni:

Aimon. lib. 4. c. 17.

Cap. 36.

a) Ado, Regino, Sigebertus in Chronicis & Aimon.

b) Regino ad an. 768.

c) Sigebert. ad an. 768.

d) Aimon. Contin. ad an. 768.

 Bapti-

tur in his, & cunctus populus talibus factis applaudens, omnia ſibi placere dicebat. Poſt quam diuiſionem, cùm inter ſe contenderent fratres, aliâ, quæ noua eſt, diuiſione Regna partiti ſunt. *Carolus* enim, *qui appellabatur Caluus, Regnum Francorum, & poſtmodum Imperium Romanum, obtinuit; Lotharius verò partem Franciæ ſibi vindicauit, quæ vſque in hodiernum diem, ex ſuo nomine, Lotharij Regnum appellatur; Ludouicus autem Burgundiam ſibi vindicauit, vnctuſque eſt in Regem: Pipinus autem Aquitaniam poſſedit.* Idem lib. 5. c. 19. Hoc probat decima partitio, quam idem iſte Lotharius, filius Ludouici Pij, fecit, antequam in Prumienſi monaſterio ſæculi vanitatibus valediceret: *Lotharius Imperator,* inquit Sigebertus, *partito inter filios Regno, abrenuntiat ſæculo.* Sigeb. ad an. 655. In qua partitione Ludouico Italia, Lothario Lotharingia, Carolo obtigit Prouincia, omnibus Regio nomine ac dignitate imperantibus. Du Tillet. Cùm verò Lotharius iſte corpore & ſanguine Domini ad innocentiæ ſuæ probationem irreligioſè ſumpto perijſſet, Carolus Caluus & Ludouicus fratres vndecimâ partitione *æqualiter inter ſe Regnum fratruelis*, hoc eſt Lotharingiam, *diuiſere*, cuius diuiſionis limites apud Aimonum accuratè deſcribuntur. Sigeb. ad an. 871. Hoc denique probat illa duodecima partitio, quâ Ludouicus & Carolomannus, filij Caroli Calui, Regnum Franciæ inter ſe ita partiti ſunt Ambiani, *vt Ludouicus, quod de Francia reſiduum erat ex paterno Regno, ſed & Neuſtriam cum Marchys ſuis haberet, & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum Marchys ſuis obtineret.* Aimon. lib. 5. c. 25. Aimon. lib. 5. c. 40. Quæ poſtrema diuiſio non niſi centum circiter annos ante Hugonem Capetum contigit. Quæ toties iteratæ diuiſiones cuilibet, quantumuis peruicaci, ad oculum probant, nullam omninò prouinciarum ſiue regnorum, quæ Clodouæus iure vel iniuriâ belli occupauerat, & Carolus Magnus multum auxerat, eſſe factam vnionem. ſed eos de omnibus, tamquam de patrimonio, propriâ virtute & armis parto, ſummâ poteſtate tractaſſe: ſummo iure filios quoque velut propriam hæreditatem, conſuetudine ſucceſſionis ordinatiæ diuiſiſſe. Anno 880. Hugo vero ſucceſſit an. 987.

Quid enim refert, quòd iſtæ partitiones inter filios conti-

runt? Coronæ vnitas nec in filios diſtrahi poteſt, quemadmodum ex vſu Francorum hodierno perſpicere potes, quo ſubſidium quoddam fiduciariũ Reges filijs ſecundo genitis, cum Coronæ recognitione, ſine maieſtatis læſione, largiuntur. Olim verò ius Regni ex æquo diuidebant, & quilibet eorum in limitum ſuorum ſorte ſummâ auctoritate regnabat, ſine vlla ab altero dependentia; Imperijq́; maieſtatem, quoad poſteritas deficeret, ad filios filiorum, & qui naſcerentur ab ipſis, tranſmittebat, perinde ac ſi noſtrâ ætate duo fratres Regum Galliæ caſu aliquo in ſceptra diuiſa Daniæ, Bohemiæ, Angliæve ſuccederent. Quis igitur neget Germaniam, Italiam, cæteraque externa Regna, imò ipſas quoque nobiliores Galliæ prouincias manſiſſe etiam ſub eodem Rege ſeparatas, vel certè pro libitu diuelli potuiſſe, niſi qui neſciat quid loquatur? Nam in ipſo ſtatim exordio per multos annos diſtinctis Regibus ſeruiunt; Italia Pipino & Bernardo; Aquitania Ludouico; Germania filijs Ludouici Pij, eorumq́ue ſucceſſoribus. Quod enim vno fratre defuncto pars hæreditatis eius ad ſuperſtitem redibat, non ex vnionis, ſed vſitatâ ſucceſſionis lege naſcebatur; quemadmodum & inter priuatas perſonas conſanguineas vſu venit. Quantumuis enim ſingulorum patrimonia ſeparata ſint, nulloq́ue vnionis vinculo in vnum corpus nexa, pars tamen morientis ſine liberis ad ſuperſtitem redit. Quod ergò quingentorum annorum conſuetudine à Francorum Regibus, & proceribus probatum fuit; & extra Franciam iam inde à primis Monarchiarum exordijs, iam tandem velle, nouo potiùs vanitatis, quàm ſubtilitatis impetu, tamquam iniuſtum reprehendere, hominis eſſet contentioſi magis, quàm religioſi, qui ad perſpicuam hodieque in Europa lucentem veritatem claudit oculos, vt, quando eius ſplendore victus fuerit, quaſi in tenebris viciſſe videatur. Quaſi verò quemquam, qui vltra paterni agelli limites tantillum ſapiat, latere poſſit, quot Regna & Principatus vnus Monarcha, nullâ Coronarum confuſione, vel Principatuum vnione, poſſideat atque regat; quos à ſe diuellere, liberiſq́ue vel conſanguineis conſignare citra iniuriam cuiuſquam poteſt.

Appennage.

poteſt. Quod enim Philippo ſecundo in Belgio ab Hiſpanijs nuper diſtrahendo licuit,& in Legione à Caſtella diuellenda à quingentis penè annis Alphonſo Imperatori dicto, & à ſexcentis Ferdinando, hoc in Caſtella ab Aragonia, Luſitania, Belgio, alijſque nonnullis Principatibus abſtrahenda,quoties libet, licet. Vt ſic intelligamus, ſi Principatus,naturali ſucceſſione in Reges deuoluti,non propterea ſtatim Coronis eorum, ſed perſonis dumtaxat, vniuntur, quanto rectiùs hoc de prouincijs illis Regniſque ſentiamus, quæ ſibi Reges virtute ſua, vulneribus ſuis, ſceleribus ſuis, parricidijſque pepererunt.

Cuius ſanè rei euidentia tam luculenta eſt, vt Scriptores Galliæ prudentiores, etiam qui ex profeſſo ius Francorum in Imperium ſtabilire conati ſunt, vtrumque caput, hactenus à nobis aſſertum, ingenuè verum eſſe fateantur. Iacobus enim Caſſanus, Chriſtianiſſimi Regis Conſiliarius, duos errores in Imperij inauguratione à Carolo Magno commiſſos eſſe tradit; *Vnus eſt*, inquit, *quod Carolus Magnus, cùm ei ſatis eſſet, quòd Imperium eſſet hæreditarium familiæ ſuæ, non vnierit, & annexuerit illud Coronæ, vi fundamentalis alicuius legis. Hoc enim fuiſſet vinculum perpetuum, & inuiolabile, quo duæ iſtæ Coronæ conglutinatæ numquam diuelli potuiſſent. Alter in partitionibus filiorum commiſſus eſt, quod ſtatus ſuos ſine vllâ reſeruatione poſt mortem ſuam obtinendos ita diuiſit, vt quiſque partem ſibi relictam ex æquo, vt propriam, poſſideret. Conſuetudo iſta peſſima, in prima, ſecundaque ſtirpe obſeruata fuit.*

Caſſan liu. 2. de la recherch. des droits &c. L'vne (faulte fuſt) que Charle Magne ſe contentant, que l'Empire fuſt hereditaire à ceux de ſa maiſon, mancqua de ne l'auoir vni & annexé à ſa couronne par vne loy fundamentale: Car ce fuſt eſté vn lien perpetuel & inuiolable, qui auroit touſiours ioint ces deux couronnes ſans pouuoir eſtre ſepares &c.

L'autre faulte fuſt au partage, qu'il fiſt à ſes enfans, ayant diuiſé ſes eſtats entre eux apres ſon deces, ſans aucunne reſeruation, chacun poſſedant egalement & en proprieté ce que luy auoit eſté laiſſé. Couſtume treſ-mauuaiſe practiquée en la primiere & ſecund race: qui a failli en demembrant cette Monarchie de mettre tout l'eſtat en pieces &c.

CAPVT XLI.

Reges Franciæ etiam Prouincias Regni extraneis dederunt.

QVæ ſanè ratio videtur eſſe, vt priſci Reges Franciæ, qui meritò nemini niſi Deo & gladio ſuo Regnum ſe debere gloriantur, non ſolùm prouincias in liberos cum ſummæ Majeſtatis imperio diſtrahendo, ſed etiam exteris largiendo, alijſque modis teſtati ſunt, in Regni non ſolùm admini-

adminiſtratione, ſed etiam ipſius alienatione, nullâ ſe cuiuſquam lege conſtringi. Hinc enim eſt, quòd nonnulli, de quibus diximus, etiam adoptione ſibi hæredes cooptarint, alij in magnificentiæ ſuæ teſtimonium Duces exteros, vel etiam Reges, quamuis cum coronæ recognitione, creauerint. Carolus enim Caluus Boſonem, vxoris ſuæ fratrem, Ducem, vt alij, Regem Prouinciæ; Balduinum, Comitem Flandriæ, conſtituit. Quod enim ad hodiernam normam, Arroye, cuncta vis exigere, quâ Regnũ indiuiſum ad primogenitum transmitti vides, nec inde quidquam licet, niſi formularum multarum obſeruatione, diſtrahi, non animaduertis, vel poſteriorum iſtud ſæculorum conſuetudine, vel Principum ſanctione eſſe conſtitutum. Capetus enim prudens Princeps, cùm Imperij firmitatem ac maieſtatem iſtis partitionibus infringi cerneret, inteſtiniſque bellis & cladibus Regni vires atteri, tranquillitatem turbari, primus, vt multi volunt, auctor fuit, vt indiuiſum Imperium primogenito, cæteris excluſis, & fiduciariâ quadam ſorte contentis, traderetur. Quod etiam à Roberto, filio eius, quamuis vxore Conſtantiâ in fauorem alterius renitente, vſurpatum, & in hunc vſque diem inuiolabili lege obſeruatum fuit. *Sed ab initio non fuit ſic.* Vt enim Paponius obſeruauit, nemoque niſi imperitus rerum antiquarum diffiteri poteſt, *antiquo vſu Regnum inter filios diuidebatur: poſtmodum fiduciaria ſors introducta fuit.* Ex quo vſu Coronam, & eius iura, quatenus à prædeceſſore vnita, quantum ad eius perſonam ſaltem, poſſidebantur, diuidi neceſſe erat, ſingulaſque tamquam hæreditatis diuiſæ partes in perpetuum alienari, haud ſecus atque priuatorum patrimonia; nullo ampliùs manente vnius Coronæ iure, ad quam redintegrandam partes deberent coaleſcere.

Carolus le Bret. lib. 1. de la ſouueraineté des Roys c. 4. Du Plaix in Childebert, Caſſan. lib. 2, cap. 1.

Papon. lib. 4. titulo 20, ar. 1. in fine. Conuient noter, qu'anciennement le decez du Roy aduenant, le royaume ſe diſtribuoit entre les enfans, depuis à eſté introduit l'appennage.

Quæ quidem alienandi poteſtas quamuis in Capetianis Regibus reſtrictior propriâ voluntate fuerit, in alijs tamen Coronæ iuribus diſtrahendis, priſcorum Regum licentiam imitata eſt. Nam ipſi, Belleforeſto auctore, magna multaque feuda ex dominijs ſuis diuellerunt: cùm pleræque familiæ Francorum

In Hug. Capeto.

Digitized by Google

Francorum potentiores ortum ſuum ex Regum liberalitate traxerint, quemadmodum ex ea, quam præſtant Regibus, fide, ex reunione, quæ multis caſibus accidit, iterataque ſubinde divulſione, perſpicuum eſt. Quod munificentiæ genus poſteriores Reges non raro in ſubditos exercuêre, vt facillimo negotio pluribus exemplis demonſtrari poteſt. Quid arctiùs Regno iunctum eſt, quàm ius, quod *Regalium* vocant? hoc tamen nonnumquam à Regibus alienatum eſſe ferunt. Quæ quidem quamuis minora ſint, hoc tamen euincunt, Reges Galliæ non ſolùm priores, ſed etiam poſteriores, non tantùm in liberos ſuos, ſed etiam in extraneos, partes Regni ſæpiùs validà alienatione diſtraxiſſe, ita vt nouâ vnione eſſet opus, per quam, exſtinctis hæredibus, rurſum cum Corona necterentur.

CAPVT XLII.

Arroyi principia conuincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Franciæ affecti ſunt, eſſe nulla, & armis repetenda.

DE donarijs verò, quæ Reges Franciæ Romanis Pontificibus largiti ſunt, quid, Arroye, dicere, quid obtendere potes? Si donatio eorũ rata fuit, quidquid de lege Salica, de vnione cum Corona, de alienationum nullitate, de conſcientiæ Regum præiudicio protuliſti, totum inſtar pulueris à facie venti diſſipatum eſt. Iam enim non minuta quædam iura, non feudatarias Baronias, & Comitatus, ſed vrbes, terras, prouincias integras in perpetuum iure Regio alienare poſſunt. Nec mirum ſanè. Nam ſimile quid iam olim in aſſignato etiam diuinitùs Regno fecit Salomon, qui Regi Hiram dedit *viginti oppida in terra Galilææ.* 3. Reg. 9.

Sed quis credat animum, totius Europæ Imperijs grauidum, propter Pontifices omnibus principijs ſuis velle valedicere; omnes ambitionis ſuæ machinas diſſoluere; vaſtiſſimas nationis ſuæ prætenſiones interimere; conſequentiarum ſcilicet inſuperabilium ſuarum neruos ſuccidere? Ar-

Fol 91. Cette loy d'inalienation eſt ſi iuſte, que les Rois de France qui y cõtreuienent pechent &c.

Fol 97. Les eſtrangers retenants ces biens, ſoit par vſurpation, ſoit par cette iniuſte alienatiõ, retiennent le bien, qui eſt deu à autruy, & ne luy rendent pas : donc les Rois qui ont iniuſtement donné, & ceux qui ont iniuſtement reçeu, pechent contre la iuſtice.

Fol. 93. Les Rois de France en leur Sacre iurent d'obſeruer, & faire obſeruer les loix du Royaume; ils pechent doneques cõtre la religion de leur ſerment d'y contreuenir &c.

royus enim ſic adſumit : *Reges Franciæ non poſſunt bona ſemel acquiſita, quia Coronæ vnita ſunt, alienare : peccant contra iuſtitiam ; iuriſiurandi ſui ſanctitatem violant ; tenentur poſſeſſores ea reſtituere ; tenentur Franci animo, manu, armis ea repetere.* Franci ſubſumunt, Reges noſtri Romam, Rauennæ Exarchatum, magnamque Italiæ partem ſibi ſubegerunt, Coronis vniuerunt, Pontificibus dederunt. Non ego, ſed ratio inſuperabiliter concludit, præmiſſis illis poſitis ; Ergò Roma, Exarchatus, Italia per Francos armis repetenda ſunt. Suſpicor Romanis non tam fungeum eſſe cerebrum, vel obeſas nares, quin ſyllogiſmi iſtius virus odorentur, cuius concluſionem iam ſentire cœperunt, cuius executioni iam in Italia, Lotharingia, Alſatia palàm, in reliqua Germania per cuniculos, viam ſterni vident : ad quam promouendam Arroyus Francorum animos tam ardenter ciet, tam diſertè buccinat. Hæ namque ſunt voces eius, quibus egregius iſte tubicen, poſtquam nihil à Regibus Franciæ, Pipino, Carolo Magno, & ſucceſſoribus, alienari potuiſſe probauiſſet, vniuerſis penè Principibus Europæis bellum indicit ; & peractâ quaſi legatione claſſicum canit: *Bona, quæ nobis exteri detinent, ô generoſa ſoboles Francorum, noſtra ſunt : vis hoſtilis, ne repetamus, impedit. Sed neque natura, neque ratio ſinit, vt occaſiones recuperandi negligamus. Deus, natura, ius gentium, ipſa iuſtitia cœpta noſtra tuentur, & probant. De conſcientijs noſtris agitur, niſi, quando poſſumus, aggrediamur. Vel enim negligentiæ, vel imprudentiæ rei ſumus, quarum vtrâuis iuſtitia violatur : quæ cum ſit libertas animæ, ſuos cuique honores, ſua bona, ſuas dignitates tribuit. Alijs non nocere non eſt ſatis ; impediendum eſt, ne noceatur nobis : nemini nocere non eſt iuſtitia, ſed abſtinentia. Bona iniuſtè parta aliena ſunt, non poſſidentis. Iuſtum igitur bellum eſt, ſi ſuſcipiatur ad opprimendam nationem, quæ iniurias à maioribus factas reſarcire detrectat, vel quæ iniuſtè ablata ſunt, reſtituere :* Hæ tuæ inſanæ voces, quæ ex commentitiâ tuâ maſculorum ſucceſſione, confictaque

Arroy fol. 98. Le bien que les eſtrangers nous retienent, genereux François, nous eſt ieu; la violence de l'ennemy nous empeche de le reconquerir : mais la nature, ny la raiſõ ne nous doit point faire perdre le courage, ny les occaſions de le r'auoir. Dieu, la nature, le droict des gens, & la iuſtice meſme ſont les garands, qui autoriſeront nos toutes entrepriſes : & il y va de noſtre conſcience ne l'entreprenant pas, ſi nous le pouuõs: car nous ſommes negligens ou imprudens, & en l'vn & en l'autre contraires à la iuſtice, qui eſt vne liberté de l'ame,

ctaque alienationis iniuſtitia, ac donationis nullitate, fluunt, non minùs Pontificum, quàm aliorum Principum, çaput petunt.

rendant a vn chaſcũ les honneurs, ſes biens, & ſes dignités. Ce n eſt pas tout de ne nuire a perſonne, il faut empeſcher, qu'on ne nous nuiſe, & qu'on nous ſatisface du dommage. Car ne nuire a perſonne n'eſt pas iuſtice, mais abſtinence du bien d'autruy. Or le bien, qui n'eſt pas bien acquis, n'eſt pas a celuy, qui le tient, mais a autruy. La guerre doncques eſt iuſte, quand elle eſt faite pour oppreſſer vne nation, qui neglige de reparer le tort, que ſes predeceſſeurs ont fait, ou de rendre ce qui a eſté iniuſtement oſté.

Quid enim Pontificum cauſam iuuat; quòd, cùm aduerſus ſæculares Principes bacchareris, *Imperator, aut prædeceſſores eius, nobis Imperium rapuère. Quidquid paruorum Principum in Europa reliquum eſt, nihil poſſident, niſi quod, inteſtinis in Francia ſæuientibus diſsidijs, contra nos vſurparunt:* ſtatim tuis rationibus, & clamoribus æquè Pontificem ſtringi videns, eorum capita demulcendo, *Non hic*, inquis, *ſummos Pontifices comprehendo. Vt enim eos Reges noſtri magnis bonis auxerunt, & auctoritatem eorum armis propugnarunt, ita nihil ſpectamus, niſi vt fides fiat auctior, & Eccleſia ſplendor glorioſior;* quemadmodum videlicet Grauia, Syluaducis, Venlona, Ruręmunda, Traiectum in Belgio, præſertimque Germania locuples teſtis eſt. Si ſeriò Pontifices tutos eſſe cupis, dele, quod ſcribis, non potuiſſe Reges ditiones armis paratas alięnare; retracta, quod clamas, eos iam ab octingentis ſcilicet annis peccaſſe, iuſtitiam violaſſe, peieraſſe. Sin iſtud ratum ac fixum eſſe putas, dele putidam & adulatoriam inconſtantiam tuam. Dexterâ quippe armatâ rapis, quidquid ſiniſtræ lenocinio porrexiſti; vt & Pontificum ſis aſſentator, verbo tenus dando; & Regum tuorum, rationibus repetendo. Vtrobique perduellis innocentiſſimæ veritatis, quam & ficto Regiæ donationis patrocinio, & ſeriâ Coronę defenſione atrociter lædis. Iam enim oſtendimus, inſulſos tuos de lege Salica errores nihil omninò ad rem præſentẽ facere; neq; Ludouicũ XIII. vllis omninò Carolini ſtemmatis, qui prouincias Francicæ olim dominationis iuſtè hęreditarunt, maſculinâ propagatione ſuccedere, vt hęres eorum eſſe poſſet; neque prouincias bello partas Coronę Francorum vnitas fuiſſe; conſtantiſſimum denique priſcorum Regum vſum, quo prouincias non ſolùm extraneas, ſed ipſa viſcera quoq; Franciæ,

Fol. 100. & 101. L Empereur ou ſes predeceſſeurs nous ont rauy l Empire. Tout le reſte des petits Princes de l'Europe n ont que le bien qu'ils ont enuahy ſur nous pendãt les troubles & diuiſions inteſtines de la France.

Fol. 101. Icy ie ne comprends point les ſouuerains Pontifices, parce que comme nos Rois leur ont donné de grands biens, & cõſerué leur auctorité par leurs armes, ainſi n'auons nous autre pretenſion, que de trauailler a l'augmentatiõ de la ſoy, & de conſeruer, & d'accroiſtre le luſtre de l'Egliſe.

 tamquam

tamquã nullo populi ſuffragio ad ſe delata, ſed ſuâ induſtriâ, bellicâq; virtute comparata, eos coniunxiſſe, diſtraxiſſe, alienaſſe, donaſſe, videmus, quibus, quando, quoties voluêre, nemine non ſolùm reſiſtente, ſęd neque querimoniam prę ſe ferente, vel iniuriam ſuſpicante, quâ vel Corona, vel quiſquam mortalium læderetur. Funditùs ergò corruit omne ius Coronæ, quod in Imperium, & exteras Prouincias, tamquam ſibi vnitas, numquam habuit; omne quoque ius maſculinæ ſucceſſionis, quod poſt Ludouicum Quintum, Carolini ſanguinis poſtremum, in Francia nuſquam fuit. Arbor quippe Carolina ramorum omnium præciſione, ipſiuſque adeò radicis exſtirpatione, mortua eſt. Si eſſet, qui redderet, non eſſet qui vi ſucceſſionis maſculæ reciperet. Quid ergò Arroyus, niſi magnarum venditor præſtigiarum erit, ad inſigne plebis, & omnium imperitorum ludibrium?

CAPVT XLIII.

Prouinciæ Coronis vnitæ, integraque Regna præſcriptione aliiſque modis legitimè retineri poſſunt à poſteris, etſi à maioribus illegitimè occupata ſint. Oſtenditur id ex multorum Regnorum exordiis.

SEd vt rationum tuarum infirmitas luculentiùs innoteſcat, ſtatuamus aliquem, diſcutiendæ veritatis ergò, liberaliter tibi largiri, quidquid poſtulas. Eſto, inquiet, Italia, Germania, Europaque adeò vniuerſa, ſicut ſatagis, Coronæ Francorum per Carolum Magnum vnita fuerit, quid promouebis, quid obtinebis? An inde numquam vllo fortunæ, vel prouidentiæ caſu, excidere potuiſſe? Nimium te imperitum rerum humanarum arbitrum peritior quiſque demirabitur. Etiam gemmæ coronis excuſſæ in alienas ſubinde deferuntur manus. Nónne Theologorum atque Iuriſperitorum calculo, quæcumque tandem hominum vocantur bona, etiam ſacratiſſima, præſcriptionis beneficio transferuntur? Quidquid enim tu de tuæ Salicæ legis (quæ ad hoc negotium nil omninò pertinet) æternitate, diuinitateque contra

contra præſcriptionem diſputaſti, Iuriſprudentiæ non minùs quàm Theologiæ Myſtæ, tamquam cerebri ægrotantis delirium, rident. Etiam Vrbes, Prouinciæ, Regna, non minùs quàm Romanæ Eccleſiæ patrimonia, præſcriptionis, quamuis prolixioris, aleam ſubeunt. Non eſt difficile in tanta diſtrahendarum Prouinciarum licentia, quâ primi Reges vſque ad Capetum vſi ſunt, bonam ſubeſſe fidem, titulum ſiue verum, ſiue probabilem, temporis longitudinem. Quæ ſi concurrerint, fruſtrà de iniurijs queritur, quiſquis ſe poſtea tritauorum ſuorum, primorumque Francorum bonis exutum videt. Cùm enim ſæculum dictum ſit, *quòd ſit tempus longiſſimum ſeneſcendorum hominum:* nihil rectius eſt, nihil æquitati naturali magis conſentaneum, quàm vt ſæculo ſaltem, ſi non tempore breuiori, omnes hominum inquietudines, & controuerſiæ de rebus tranſitorijs, nugatorijſque ſopiantur.

Sed quid ego hìc temporum lapſum, bonamque fidem, ac titulos coloratos memoro? Omnium penè Regnorum legitimorum exordia intuere: videbis huiuſmodi ſcrupulos Theologicos, nec per ſomnium in mentem veniſſe primis Monarchiarum fundatoribus. An ideo ſucceſſores eorum priſcos prouinciarum poſſeſſores hæredeſque quæſituri ſunt, vt hæreditarij peccati, quod à maioribus, aliena rapientibus, perpetratum eſt, religione liberentur? Nec vſus habet, nec mores hominum ſinunt, nec Theologia poſtulat, nec veritas iubet. Non quòd Chriſtianam doctrinam iniquitatum patronam rapinarumque faciamus; ſed quòd nihil vetet, iniquam parentum occupationem in legitimam detentionem tranſire poſterorum, longâ ſerie in auitorum bonorum poſſeſſionem ſuccedentium. In priuatorum patrimonijs hoc quotidie fieri, quis, niſi rerum humanarum hoſpes & ignarus, neget? Rectè fieri, quis, niſi veritatis? Doctorum virorum conſenſus probat, ratio ſuffragatur. Quæ in Prouincijs Regniſque transferendis eò exploratior eſt, quò pluribus hoc modis, & fortaſſis expeditioribus, longeque breuioribus, ac ſolidioribus contingere poreſt. Quâ de re vberiori ſermone

differerem, ſi argumenta tua poſtularent. Vnum dico, miſeram eſſe, ac ter miſeram Regum ſortem, niſi vitia maiorum, quibus Regnorum ſuorum fundamenta locauerunt, coroniſque vnita excuſſerunt bona, nullis legitimis detinendi rationibus, ſiue præſcriptione longâ, ſiue alio breuiori compendio, de ſucceſſorum conſcientiâ deleantur. Quis enim Regum ſe cor caſtum habere gloriabitur, ſi Regnorum penè omnium prima exordia repetamus? Quo iure Childebertus & Clotharius filios fratris ſui Chlodomeris trucidarunt, *& eius Regnum æquâ lance* diuiſerunt? Quo iure Clodouæus tot miſeros Principes vicinos, & ſanguine iunctos, interfecit, vt eorum terras occuparet? Quo iure Gothos pepulit Aquitaniâ, quam Ataulphus poſt matrimonium Gallæ Placidiæ, ſororis Imperatorum Honorij & Arcadij, iam conſentientibus Romanis, obtinere cœperat? Eodem nempe, quo maiores eius homines vagi, terrarum indigi, Tungros, Tornacum, Cameracum, Galliam Belgicam, inde reliquam, cædibus & incendijs omnia vaſtantes, pulſis Romanis, quadringentorum circiter annorum poſſeſſoribus, inuaſerunt. Eodem Gothi primùm Græciam, Macedoniam, Illyricum, depopulati ſunt; inde Italiam, Aquitaniam & Hiſpaniam, Wandalis, Romaniſque fugatis, occuparunt: ſic Wandali Silingi Bæthicam, quam Andalouſiam quaſi Wandalouſiam dicunt, inde Africam; Sueui Galiciam; Longobardi Italiam; Burgundiones Tranſrhenanam; vagabunda populorum confuſaque manus Adriatici inſulas maris; Scoti Pictique Britanniam, vt florentiſſimorum Regnorum, ac Principatuum primordia naſcerentur. Quid horum initijs iniuſtius fuit? Quid progreſſu, tempore in pleriſque raptæ poſſeſſionis vitium purgante, iuſtius? inſpectantibus licet Romanis Imperatoribus, quorum purpuram lacerauerant, & ex lacinijs, vicina quæque conſuendo, nouas Regnorum togas concinnauerant, quæ ſimiles iniuriarum ſubirent rapinarumque vices. Omnium quippe rerum viciſſitudo eſt. Ludit in humanis curis Deus. *Ipſe mutat tempora, & ætates, transfert Regna, atque conſtituit.* Hanc prouidentiæ

diuinæ

Greg. Turon. lib. 3. cap. 18.

Idem lib. 2. c. 41. & 42.

Daniel. 2

diuinæ rotam nemo Regum aut Pontificum ſiſtere poteſt. Altior eſt, qui eam torquet, quàm omnis humana cogitatio; fortior, quàm vt eam vlla Salicæ legis vis, vllave coronarum vnio remoteretur. Nam ſi antiquiora repetamus, etiam alia vetuſta Regna ſuas habuerunt immobilis ſucceſſionis leges, ſuaſque cum coronis vniones, & nexus adamantinos, quos eodem iure, quo nationes illæ barbaræ, quas iam diximus, quaſi plexas aranearum telas dirupærunt. Eodem iure Nemrod *cœpit eſſe potens in terra*, *robuſtuſque venator* populorum *coram Domino fuit*. Cuius, vt putatur, filius Ninus *primus*, inquit ille, *intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, ad terminos vſque Lybiæ perdomuit; quaſitaque dominationis magnitudinem continuâ poſſeſſione firmauit*. Eodem Chaldæus Aſſyrios euertit, Perſa Chaldæos, Macedo Perſas: qui nouis etiam inhiabat mundis, quos eâdem iuris æquitate ſubiugaret. Nam, vt rectiſſimè Auguſtinus, *inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos ſibi non moleſtos ſolâ regnandi cupiditate conterere, & ſubdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum eſt?* Hoc iure Reſpublica Romana, proſtratis protritiſque cæteris Imperijs, ſucceſſit. Nam ex facinoroſorum hominum manu, quam *contra ciuitates, quarum leges timebant, mercede impunitatis armauerant*, veluti torrente, proxima quæque ſecum rapiente, maximam effecerunt. Qui enim ſine iniurijs vaſtum illud ſibi imperium pepererint, qui nec prima mœnia ſua, niſi fratricidio, nec prima coniugia, niſi raptu, nec primas nuptias, niſi ſocerorum ſanguine, nec primum Regni conſortium, niſi Tatij amici Regis morte, nec primam Albanorum ſocietatem, niſi Albæ matris ſuæ deletione, dedicarunt? nimirum vt Romulus atque Roma ſine cuiuſquam, aut fratris, aut Regis, aut Vrbis æmulatione, & conſortio latiùs ſecuriuſque regnarent. Cauſa enim dicatur Albę, cur deleta ſit, ſicut Troyæ adulterium dicebatur. Nulla talis, nulla ſimilis. Tantum vt deſides moueret

Tullus in arma, viros & tam deſueta triumphis
Agmina.

Genesis 10.

Iuſtinus lib. 1.

Aug. lib. 4. de ciuit. cap. 6.

Aug. lib. 1. de conſen. Euang. cap. 12.

Libidine videlicet dominandi Roma victa Albam ſe viciſſe geſtiebat, ſuique ſceleris laudem gloriam appellabat. Hoc vitio, Romanis proprio, Regnum iſtud inchoatum, Reſpublica dilatata fuit: ijſdem quippe artibus, quibus cœpit, & creuit; ijſdem, quibus creuit, & ſtetit, penè quamdiu ſub idololatria ſtetit. Erat enim eis cum populis, Regibus, Rebuſpublicis vna vetuſque bellandi cauſa, cupido profun-

Aug. lib. 5. de ciuit.

da Imperij, quam vehementer in eis culpauêre Chriſtiani. Sed peritiſſimi amplificandæ Reipub. artifices dextrè nouerant bellum ex bello ſerere, & fœderatis infirmiſque ſocijs, ſiue iure ſiue iniuriâ laceſſitis, opitulando, ſternere fortiores, quorum ruinis ipſi creſcerent. Hac prurigine laborantes Deæ *Quietis* Ædem extra portam Collinam conſtituerant, nec eam publicè recipere voluerunt. Quamuis igitur hoc Imperium non ſine magnis latrocinijs in tantam ſurrexiſſet magnitudinem, non ſolùm tamen à pijſſimis poſtea Imperatoribus, ſine conſcientię noxâ adminiſtratum, ſed etiam cum adhuc falſos Deos coleret, à Chriſtianis militibus defenſum, & Sanctorum orationibus ſtabilitum fuit. Nam hinc illa

apud Euſeb. lib. 7. Hiſtoriæ c. 10.

Dionyſij apud Æmilianum Præfectum oratio: Καὶ τούτῳ διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῶν, ὅπως ἀσάλευτος διαμείνῃ, προσευχόμεθα. *Huic etiam ſine intermiſſione pro eorum* (Valeriani & Galeni Cęſarum) *regno, vt ſtabile & firmum ma-*

Tertul. in Apolog. cap. 30.

neat, preces adhibemus. Et illa Tertulliani: *Precantes ſumus ſemper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, Imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes.* Sciebant vitia Regnorum ingentia, ſine quibus effici magna vix poſſunt, non ſolùm temporis ac præſcriptionis, ſed etiam alio forſan, vt ſuprà indicauimus, breuiori fortiorique beneficio oblitterati poſſe; vt quod patres, vuam acerbam comedendo, comparauerant, hoc filij filiorum ſine dentium ſtupore retinerent. Quaſi verò Capeti ſucceſſores, Franciæ Reges, Regnum aduerſus Carolum Lotharingum, & proles eius vſurpatum, conſcientiæ religione reſtituerent, niſi ille cuncta regnandi obſtacula remouendo, legitimum hæredem occidiſſet. Fallunt me Principum mores, ſi facerent; fallit me ratio, ſi

tio, ſi facere debuiſſent. Hugonem enim contra legitimos Carolinæ ſtirpis ramos Franciæ Regnum vſurpaſſe, non ignobiles Francorum Scriptores tradunt. *Hugo Capetus*, inquit Gaguinus, *animi magnitudine & rebus potens, cùm eius conatus nemo reprimeret, vi atque armis ſe diademate inſigniri obtinuit; iactans ad eam rem ſe à ſanctis VValerico & Richerio per quietem fuiſſe admonitum.* Et infrà: *Hugo Magnus hunc Regni vſurpatorem Capetum ex Aigunde primi Ottonis Imperatoris ſorore tulit.* Et ante Gaguinum Continuator Aimoni, qui non ita multùm poſt Capetum vixit: *Cui* (Ludouico Regi Franciæ) *ſucceſſit Carolus, frater Lotharij Regis. Eodem anno rebellauit contra Carolum Hugo Dux Francorum, eò quod accepiſſet Carolus filiam Herberti, Comitis Trecarum* &c. Itemque Sigebertus: *Ludouico Francorum Rege mortuo, Francis Regnum transferre volentibus ad Carolum Ducem, fratrem Lotharij Regis, dum ille rem ad conſilium defert, Regnum Francorum vſurpat Hugo, filius Hugonis Pariſienſis.* Concinit Andreas Syluius, ſcriptor antiquus, in Synopſi Merouingicâ: *Hugo Caputius, Comes Pariſienſis, & Dux Francorum contra dominum ſuum, & conſobrinum Carolum, Ducem Lotharingiæ, Regem Francorum, contra præceptum Romanæ Eccleſiæ, quod omnes inuaſores Regni anathematizauerat, iniuſtè inuaſit.* Vbi reſpicit ad illud interdictum Stephani Papæ, qui cùm conſecraret Pipinum, teſte Reginone, *Francorum Proceres auctoritate ſancti Petri à Chriſto traditâ obligauit, & obteſtatus eſt*, vt numquam Regem niſi ex ſtirpe Pipini ſceptris admouerent. Quam Hugonis vſurpationem agnouit & antiquus ille Anonymus, cuius de Ludouico VIII. fragmentum ſupereſt: *Hugone Caputio, Comite Pariſienſi, & Duce Francorum Regnum inuadente, tranſlatum eſt de genealogia Carolorum.* Vbi etiam iſtius anathematis à Stephano interpoſiti mentionem facit.

Gaguin. lib. 5.

Continuat. Aimoni lib. 5. c. 44.

Sigeb. in Chron. an. 986.

And. Sylu. Marchian. in Synopſi.

Regino in Chron.

Fragmentum vitæ Ludouici VIII.

Nec meliori iure Pipinus, ſecundę familię caput, Regnum aſſecutus eſt, ſi Scriptoribus recentioribus Francorum credimus, viuente adhuc hærede legitimo Childerico. Ex quibus Scipio du Plaix apertè *vſurpationem Pipini aduerſus Merouingicam*

Scipio du Plaix: La Royaute de Pepin vſurpée ſur la race Merouingienne &c. Fol. 294. tom. 1.

Et Fol. 285. Eſtant faite directement contre les loix fondamentales de la monarchie Françoyſe.

uingicam ſtirpem nuncupat: eumque ſupplantaſſe Childericum ambitu ſuo tradit, contra *fundamentales monarchia iſtius leges*. Quod vtrum verum ſit, alia diſputatio eſt: propterea tamen commemorarum volui, ne quis impoſſibile iudicaret, vt iniuſtitiæ & apertæ vſurpationis nota, quæ parentibus inoleuerat, in poſteris, quaſi extinctâ originali labe, deleatur. Nam etiam hæredes legitimi iſtius Caroli poſt Capetum ſuperſtites fuerunt. Quòd ſi igitur & contractibus, & præſcriptione, ſiue cum titulo, ſiue ſine titulo, à poſteris continuatâ, & alijs remedijs efficacioribus atq; breuioribus, vſurpationes maiorum, legitimæ poſſeſſiones poſterorum fieri queunt; etiamſi ſanè & progenies maſcula Carolina ſupereſſet, & Coronæ Germaniam, totamq; Europam nexuiſſent, nihil omninò efficeres, niſi etiam cęteros omnes iuris titulos, quibus Regna transferri ſolent, omni ex parte defeciſſe conſtaret. Et hactenus de iſtis duabus primis Quæſtionibus. Nunc, præteritâ tertiâ, quæ de iuribus ſingularibus in ſingulas Prouincias vel Regna tractat, eò quòd à diuerſis hiſtoriarum Scriptoribus, vel Iuriſperitis, ad quos propriè ſpectat, delibata eſt, ad quartam, de fœderum cum infidelibus & hæreticis paciſcendorum naturâ, transeamus, tamquam quæ Theologiæ fines irrumpat, & ex eius principijs decidenda ſit.

Finis Libri Primi.

ALEXAN-

ALEXANDRI PATRICII ARMACANI, THEOLOGI, De Iuſtitia Armorum & Fœderum Regis Chriſtianiſsimi,

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

INTER alia Reipublicæ Chriſtianæ mala, non illud poſtremum eſt, quod nihil in ſacratioris eius doctrinæ ſanctionibus ita ratum fixumque ſit, quod non pruriente quadam ingeniorum petulantiâ, nouandique libidine, in dubium reuocetur. Nam ex iſto fonte hæreſes ſcaturiunt, ſectiſque ſubnaſcentibus Eccleſia in fruſta ſcinditur: dum infrenis diſputantium animoſitas ſuo ipſius arbitro ſtatas à Deo regulas Chriſtianæ fidei vult figere & refigere; atque inſtar torrentis impetuoſi nullis Eccleſiaſticæ auctoritatis repagulis coërceri poteſt. Quem animi laſciuientis impetum ſi qua ſcintilla pietatis intra limites fidei compeſcuerit, non deſinit tam indiſciplinatis argutandi motibus vellicandiq; quidlibet, quod non palàm Scripturarum, aut Traditionis auctoritate munitum ſit, intra ipſa Eccleſiæ ſepta tumultuari. Cui malo ſi qua placendi Magnatibus, eorumque perſpectis cupiditatibus, blandiendi peſtis acceſſerit, nihil eſt poſt fidei decreta ita in moribus, vſu, doctrinâque tritum, quod labefactare, vel tentare non audeat; nullum ita manifeſtum, inſolens, & alienum ab omnium verè Chriſtianorum ore & corde paradoxum, quod non veriſimilibus ratiunculis aſſerere moliatur. Hinc alij damnatas à Scriptura fornicationes in Eccleſia palliare auſi ſunt; alij omnem vſuris fœditatem detrahere, vt pulſa foro vix niſi in palæſtris diſputantium viuat; alij Sacramentis neceſſitatem auferre;

 alij

alij penè noua condere; alij ceremonijs Eccleſiaſticis characteres affingere: vt ſanè ſæculum Philoſophorum, de omnibus omninò rebus innumerabilium opinionum varietate diſceptantium, in Eccleſia Chriſtiana reuixiſſe videatur. Quòd ſi exquiſitior veritatis ratio nonnihil abſtruſa lateat, vel phantaſmatum velut atomorum oculis obuolitantium ſimilitudine in popularibus animis obumbretur, vt non ita facilè vultū veritatis à falſitate diſcernere queant, quos non triumphos, ridentibus eruditis, & lugentibus pijs, erroribus ebrij quaſi de victoria partâ canunt? Sufficit enim eis imperitorum quoquo modo aſſenſum rapuiſſe, vel potiùs oculis illuſiſſe, quorum aciem rerum ſimilium diſcrepantia, & veriſimilium diſcretio fugere ſolet.

In quo ſanè Scriptorum genere auctor iſte mihi non iniuria reponendus videtur, qui fœdera cum infidelibus, non quæcumque, ſed in interitum Religionis ac virtutis armata, nō ſolùm à labe purgare auſus eſt, ſed etiā velut iuſta, & recta, & laude digna defendere. Cuiuſmodi fœderum patrocinium in nullo, fateor, Catholico, bonæque notæ Scriptore, à condita Chriſti Religione in hoc vſque ſæculum, quo refrigeſcente, prò dolor, multorum caritate feruere cœperunt, & abundante paucorum aſſentantium iniquitate laudari, me vel vidiſſe, vel legiſſe, vel audiuiſſe memini. Quid igitur? Ideóne ſolidioris doctrinæ, Chriſtianæq; diſciplinæ amatores receptui canere debebunt? Et ſilentio contumelias veritatis vlti, de conſcientiæ portu errantium ridere naufragia? Non hoc benignitas patitur, atque caritas, quam generi humano debent: non fiducia, quam in Deo fixam gerunt, vt qui fecit de tenebris lumen ſplendeſcere, gratiæ ſuæ beneficio candeſcere faciat veritatem: cuius luce adiùti, rectum à prauo, verum à veriſimili, pium ab impio, iudicij ſanitate diſcernant: vt cognitâ fœderum iſtorum certâ fœditate, pacem Eccleſiæ reddere, ſuæ ſaluti conſulere, piorum lacrymas abſtergere, omnium Catholicorum gemitus, de tanta Religionis deſolatione lugentium, pacare dignentur.

CAP.

Capvt PRIMVM.

Quarta Quæſtio de fœderibus, & ſenſus eius proponitur.

HAc igitur ſpe bonâ pleni, quartam Arroyi quæſtionem aggredimur, quam ipſe proponit his verbis, *Vtrum Rex Franciæ fœdus inire poßit cum infidelibus & hæreticis?* Quæſtio iſta, quamuis generalibus verbis per modum theſis expreſſa, vim tamen hypotheſis valde ſingularis habet, ex factis orta, quę in murmura & reprehenſiones Catholicorũ incurrerũt. Non enim agitur de quacumq; confœderatione, quam quis poſſet cogitandi libertate comminiſci, ſed de illa particulari, quâ Rex Chriſtianiſſimus Hollandis, Palatino, Proteſtantibus Germaniæ, Suecis, ad illa bella, quæ Catholici ſentiunt, gerenda fœderatus eſt, & olim Turcis fuit. Quidquid igitur hîc ab Arroyo de alia quacumque confœderatione profertur, quâ infidelibus fidelis iungitur, ſiue vt habitet quietè inſtar peregrinantis in terris eius, ne ipſi ſibi, vel ille ipſis noceat, vt Abraham cum Abimelech, Iſraëlitę & Ioſeph cum Ægyptijs; ſiue ne infidelem fidelis interficiat, vt Ioſue cum Babaonitis, tamquam ſeruis futuris ac ſubditis ſuis; ſiue vt in ciuilibus officijs infideles fideli ſeruiant, vt Moyſes cum Hobab, vt per deſerti loca ductor eſſet exercitus eius; ſiue vt vitam in terris infidelium à perſecutionibus tutam ſeruet, vt Dauid cum Achi; ſiue vt fidelis cum infideli, ſine bellorum tumultibus, pacem atque fraternitatem colat, vt Iudæi cum Spartiatis: nihil ad illa ſpectat fœdera, de quibus nata eſt iſta controuerſia. Solùm ideo ab Arroyo coacervata ſunt, vt tanto fœderum diuerſorum ſtrepitu, ad rem præſentẽ non pertinentium, nihil dicendo, aliquid imperitis dixiſſe videatur. Quamobrem cuncta exempla fœderum, ex Scripturis petitorum, quibus tamquam baſi præcipuâ totius probationis Arroyi moles niti videbatur, ſicut machina ſuccisis neruis, ſolâ quæſtionis explicatione, iacent inutilia. Vnus inde dumtaxat fructus in lectorem redundabit, vt ex eorum

Fol. 190. q. 4. Scauoir ſi le Roy de France peut s'allier auec les infideles & heretiques.

veluti colorum antitheſi clariùs videat, quanto interuallo fœdera Francorum à fœderibus iſtis, quibus ſe tegunt, pietate ſuperentur.

Capvt Secvndvm.

Prima ratio aduerſus fœdera Francorum, quia quemadmodum rebellio, ita fauor, & fomes eius graue crimen.

QVapropter ne ſuper arenam ædificando, lubricis incertiſque probationibus Lectoris animum diſtineam, hoc immobile fundamentum orationi meæ ſubſterno; Humanis diuiniſque legibus damnatam eſſe ſubditorum aduerſus legitimum Principem rebellionē. Hoc nemo mihi Principum, neque Chriſtianorum, neque hæreticorum, neque Turcarum inficiabitur. Omnes enim Monarchias & Reſpublicas funditùs euerſas cupit, qui obediendi præcipiendique ſubordinationem inter Principem ac ſubditos tollit, illaque vincula incidit, quibus membra capiti ad motum gubernationemque ſubnectuntur. Hinc illa tam ſollicita
Rom. 13. Apoſtoli inculcatio: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Itaque qui reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*. Et vim talis obligationis exponens: *Ideo*, inquit, *neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*. Hinc acerba illa Moyſis contra
Num. 20. Iudæos increpatio: *Audite rebelles & increduli*. Vt verò iſtius criminis execrabilis magnitudinem Propheta patefaceret,
1. Reg 15. ait: *Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere*, non ſolum imperanti Deo, ſed etiā, qui per Deum regnant, Regibus, & per ipſum imperant,
Prouerb. 8. Principibus. Etenim ipſe per os incarnatæ Sapientiæ de vica-
Lucæ 10. rijs ſuis præfectis dixit: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Quam ob cauſam Auguſtinus inter cætera belli iniuſti mala, rebellandi feritatem grauiter culpat:
Aug. lib. 22. cont. Fauſt. c. 74. *Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua*

qua ſimilia, hæc ſunt, quæ in bellis iure culpantur. Sed quid in re perſpicua, Chriſtianæque religionis ac pacis fundamento capitali, opus pluribus ſatagere? Reges, Principes, Rectores rerum quarumcumque publicarum, vtiliſſimam iſtam, ſanctiſſimamque doctrinam eſſe, vno omnes ore clamant; & Chriſtianiſſimi Reges præcipuè probant: aduerſus quos, neſcio quo ſuo vel gentis fato, rectus ille iubendi & ſeruiendi ordo, crebriùs, quàm vellent, rebellandi leuitate ac feritate turbatur.

Sed non moleſtè, obſecro, ferant etiam reliquam Chriſtianiſſimæ doctrinæ partem, vt pleniſſimâ Regni ſui tranquillitate potiantur. Quemadmodum rebellare legitimis Principibus, iniuſtiſſimum eſt; ita rebellibus opitulari peruerſiſſimum, & eâdem humanâ & diuinâ & æternâ lege damnatum. Peruerſiſſimum eſt igitur, ac diuinis humaniſque legibus contrarium, Batauis, Palatino, Proteſtantibus Germaniæ, Principi ſuo legitimo pertinaciſſimè rebellantibus, opem ferre, rebellionemque conſilijs, armis, fœderibus, pecunijs, incitare, fouere, roborare. An fortè aliquis diffitebitur, ſcelerum apertorum cooperationem eſſe ſcelus? Non arbitror. Nefarium ſcelus eſſe rebellionem nemo Principum prudentum negat. Eamdem ergò ſuſcitare, fouere, roborare, grauiſſimum profectò fateatur neceſſe eſt. Nam, vt Apoſtolus de *contentione*, & *inobedientia*, & alijs criminibus, rebellione longè mitioribus, dicit: *Qui talia agunt, digni ſunt* Rom. 1. *morte*: ita de conſentientibus, multoque magis incitantibus, ac fouentibus ſubnectit: *Et non ſolum qui ea faciunt, ſed* Ibid. *etiam qui conſentiunt facientibus.* Quâ Apoſtolicâ veritate nihil ſanctius eſſe ſentiunt, dicuntque Reges, quando eorum Imperium rebellione ſubditorum quatitur, quorum audaciam extraneorum Principum opes, fauor, ac miles munit. Tunc enim occultiùs in cordibus Principum ſcripta veritas indigniſſimum facinus eſſe vociferatur, aduerſus legitimum Regem, quem Deus populis ac natura præficit, rebelliones machinari; nec multò inferius eſſe crimen, conſilijs, armis, nummis, fœderibus rebellantium ferociam ac-

cendere,

tendere, & nutrire peruicaciam. Rectiſſimè. Sed quid tibi veritas fecit, Chriſtianiſſime Rex, vt eam cauſæ tuæ patrocinantem probes, exoſculeris, in cœlum feras; teipſum verò redarguentem reſpuas, & æquiſſimam eius vocem auerſeris? Memento immobilis oraculi æternæ Veritatis, *Quod tibi non vis fieri, nec alteri eſſe faciendum.* Rebellionum fautores damnas, quando premens; damnas, cùm premis. Amas lucentem tibi veritatem; ama pungentem. Ipſa ſemper innocentiſſima, & blandiſſima eſt, ſine fuco rectiſſimam æquitatis regulam proferens: ſed cui animus gloriæ, vel inuidiæ facibus incitatus ardet, illi moleſta eſt veritas, quæ omnes omnium rebelliones cum omnibus earum incentoribus &

Aug. lib. 7. confeſſ. cap. 16. fautoribus damnat. • *Palato enim non ſano pœna eſt panis, qui ſano ſuauis eſt: & oculis ægris odioſa lux, quæ puris amabilis.* Sed ita iuſtus, & miſericors Deus eſt, vt, qui nullis internis externiſque clamoribus æquiſſimæ veritatis eruditi ſunt, factis eius, euentiſque doceantur. Reddere enim ſolet in caput eorum id, quod alijs ipſi reddidêre. Coniurationibus, hæreſibus, rebellionibus iniuſtitiam eorum diſtortam contundit, & animoſitatem frangit: vt vel ſic diſcant rebellium patrocinio non perturbare alienæ Reipublicæ tranquillitatem, qui in ſua pacem & obedientiam quærunt. Non animaduertunt, quid populis ſibi ſubiectis, quid Principibus extraneis propinent imitandum. Nam qui rebellibus opitulatur, ſubditos ſuos rebellare, exteros eis opitulari docet. Si tunc domeſtici, ſi vaſalli Principes, ſi populi aduerſus huiuſmodi Reges tumultuentur, non eſt, quòd de ſummi Dei

Matth. 6. conquerantur iniuſtitiâ. *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Hoc enim iuſtum, hoc æquum, hoc immutabilibus Dei legibus conſentaneum eſt, vt ſubditi doctrinæ tyrocinium in eius Regno faciant, à quo illam didicerunt: quique rebelles in alieno Principatu fecit, aut iuuit, in ſuo viciſſim rebelles ipſe patiatur. Quam inculpabilem iuſtitiæ regulam, in plectendis criminibus intuebatur Auguſtinus,

Aug. lib. 5. cont. Iul. c. 4. quando dicebat: *Iniuſtum erat, vt, qui non crediderat Deo vero, non deciperetur à falſo.* Et propinquiùs alibi ad rem

præſentem

præſentem: *Iniuſtum erat, vt obtemperaretur à ſeruo ſuo ei, qui non obtemperauerat domino ſuo.* Ecce & ego dico, nec vereor, ne redarguar: Iniuſtum eſt, vt, qui rebelles adiuuar, non ſubditos quoque ſuos rebelles, & extraneos rebellium adiutores ferat. Non quòd cuiuſquam crimina, ſed iuſtitiæ æquitatem defenſam velim; cuius immutabili normâ ſancitum eſt, vt *per quæ peccat quis, per hæc & torqueatur.* Sed quis ſapiens, & intelliget hæc? Scio equidem, rariores in Principibus ſunt, quorum oculi in illam iuſtitiæ cynoſuram ita fixi ſint, vt non foueant ſeditiones atq; rebelliones, quas pati nolint. Sed cur de illo deſperemus, qui præclarum ſui cognominis decus à iuſtitiâ trahit? Veniet, ſpero, annis labentibus ætas, quâ remotis peruerſorum conſiliorum flabris, quibus à ſtatu illius æquitatis dimouetur, velut aqua ab igne circumſtante liberata, ad naturalem iuſtitiæ ſplendorem redeat, & omnes huiuſmodi prauiſſimorum fœderum nexus, non ſibi minùs quàm cæteris Principibus pernicioſos, abrumpat.

lib. 1. de nuptijs cap. 8.

Sap. 11.

CAPVT TERTIVM.

Batavi perfectiſſimè rebelles Regi ſuo.

SEd iam diu tacitum quorumdam murmur mihi audire videor, non eſſe rebelles Batauos Principi ſuo, non Palatinum, non Proteſtantes. Vt proinde percuſſa cum eis, & cum Sueco, propter illos adiuuandos, fœdera, nullâ rebellionis participatione maculentur. Nam omnibus rebellium adiutoribus & fautoribus iſtam fœdiſſimam labem adhærere tam perſpicuum eſt, vt nec ipſe Arroyus hoc voluerit aut potuerit diffiteri. Cùm enim ſtatuiſſet, neminem ſubditum, quiſquis fuerit, poſſe aduerſus Principem ſuum arma capere; ſic de rebellium patronis loquitur: *Quod ad bellum attinet, quotquot ſequuntur eum* (rebellem Principi ſuo Ducem) *ſiue milites, ſiue tribuni arma ferant, eiuſdem criminis rei ſunt, cuius auctor: nec enim eis neſcire fas eſt, arma contra Principis ſui obſequium ferri, ſi eiuſ-*

Fol. 105. Pour la guerre, tous ceux qui le ſuiuent, ſoiẽt ſoldats ou Capitaines, portant les armes, ſont coulpables de meſme crime, que leur auteur, parce qu'il ne peuuent ignorer, qu'on

ſi eiuſdem ſint nationis: ſin verò extranei, ſcire debent, eum, cui ſeruiunt, non eſſe ſupremum Principem. Itaque quiſquis in bello Domini cuiuſpiam non ſupremi ſtipendium facit, ſcire debet, illum, quandoquidem ſubditus eſt, arma ferre non poſſe. Et infrà adhuc luculentiùs: *Omnes, qui rebellioni magnatis, ſiue verbo, ſiue ſcripto fauent, licet fortè aliquid reprehenſione dignum ex parte Principis inueniretur, eodem peccant crimine, quo rebellis. Turbant enim pacem Reipublicæ. nam,* vt ſanctus Thomas ait, *leges etiam iniuſtæ Principum ſupremorum ſubditos obligant, quando ſine ſcandalo ac perturbatione ſperni nequeunt; illis exceptis, quibus ad idololatriam, vel veram religionem deſerendam cogeremur. Si tales fautores vaſalli ac tributarij fuerint, maieſtatis rei ſunt: ſi ſupremi, ius gentium præuaricantur, & hoſtiliter tractari poſſunt. Iniuriam quippe inferunt ac rebellionum brutalitati fauent.* Ita Arroyus aſſerit iſtius criminis iniuſtitiam, cuius nos radices paulò clariùs detegere conati ſumus. His ergò in hunc modum conſtitutis, paulò attentiùs ponderemus, quo loco Bataui, Palatinus, Proteſtantes, haberi debeant, vt, quod par eſt, de fœderibus Francorum, ſubſidijſque ſtatuamus.

ne porte les armes contre le ſeruice de leur Prince ſouuerain, s'ils ſont nationaires: & s'ils ſont eſtrangers, ils doiuēt ſçauoir, que celuy qu'ils ſeruēt, n'eſt pas ſouuerain. Or qui ſert en guerre vn Seigneur, qui n'eſt pas ſouuerain, doit ſçauoir (qu'eſtant ſubiect) il ne peut leuer les armes.
Fol. 223. Tous ceux qui fauoriſent la reuolte d'vn Seigneur par parolles ou par eſcrit, quād meſmes il y auroit quelque choſes à redire du coſté du ſouuerain, pechent du meſme crime, que le rebelle, parce qu'ils troublent le repos publicque: parceque, dit S. Thomas, les loyx meſmes iniuſtes des ſouuerains obligent les ſubiects, quand elles ne peuuent eſtre meſpriſées ſans ſcandale, & ſans trouble, exceptée celles, qui obligeroient à ſuiure l'idololatrie ou à quitter la vraye religion. Si tels fauteurs ſont homagers & tributaires, ils ſont felons: & s'ils ſont ſouuerains, ils pechent contre les loyx des gens, & peuuent eſtre attaquez comme ennemis, parce qu'ils font iniure, & fauoriſent la brutalité des reuoltes.

Batauos perfectæ rebellionis reos eſſe, nemo, quantumuis expers Theologiæ, vacuus Iuriſprudentiæ, ac tardus ingenio, inficias ire poterit, ſi animi æquitatem ponderibus lancis afferre velit. Rerum tantummodò geſtarum cognitione imbutum eſſe oportet, vt quis abſque fluctuatione & erroris periculo iudicium ferat. Duo omninò ſunt, quæ rebellionis naturam abſoluunt: vt legitimum quis habeat Principem ſeu ſuperiorem, cui pareat; &, vt ab eius fide deficiat, detrectando imperium eius: quod Græci appoſito vocabulo ἀφηνιάζειν, hoc eſt, *frenum excutere*, vocauerunt, quemadmodum contumaces equi ſolent. Regem Hiſpaniarum legitimum fuiſſe Principem confœderatarum Prouinciarum, nec ipſi Bataui negant. Numquam eò adhuc erupit inſolentia, vt illud vel dicerent initio tumultuum Belgicorum, vel etiam nunc dicant. Habet enim nonnumquam veritas vocem ita manifeſtam, vt eam cuiuſcumque frontis impuden-

impudentia diſſimulare non poſſit. Quis enim neſciat, Philippum Secundum, Belgarum Principem, ſub quo baſiliſcus ille rebellionis ex ouo hæretico excluſus eſt, proauis & atauis Belgarum Principibus eſſe ſatum? Nec enim eis bello Belgium parta præda eſt, vbi nouum ius arma plerumque cudere ſolent; ſed longâ progenitorum ſerie tranſmiſſa indubitatæ ſucceſſionis hæreditas. Quod ita perſpectum ijs fuit, qui telam iſtius rebellionis orſi ſunt, vt in illo temulento conuiuio, quo Bruxellæ recenti fœderati nobiles ſtrenuè publicarum rerum curam, atque conſilia, inter pocula, in ædibus Culenburganis, agitabant, nihil clamarent vehementiùs, quam, *Viuat Rex, viuant Geuſij*. Nam & numiſma cudi curarunt, in cuius vno latere effigies Principis his verbis circũſcripta, *Fideles Regi*: in altero, duabus fœderatis manibus quaſi ſymbolo conſpirationis implicata mantica, cum hiſce characteribus, *Vſque ad manticam.*

Anno 1566. menſe April.

Floren. vander Haer lib. de initijs tumult. Belgic.

Quid, quòd per multos annos, quibus iam feruebat rebellio, ſub obſequij Regis prætextu actitabātur omnia? Nam Regis abdicatio non niſi quindecim integros annos poſt inchoatam ſeditionem, anno 1581. ſeptimo Kalendas Auguſti proclamata eſt. Tunc enim, creſcente rebus iam firmatis audaciâ, detracta larua eſt, & fronte retectâ Regem eiurantes, publicum Edictum Hagæ-Comitis affixerunt, cuius inſcriptio promittebat, *Regem Hiſpaniæ excidiſſe Præfecturis ac Dominijs Prouinciarum inferiorum*: & prohibebat, *ne quis deinceps eius nomine, aut inſignijs, in dictis Prouincijs vteretur*. Batauos ergò & fœderatas eis Prouincias Regem Hiſpaniæ, legitimum Belgarum Principem, agnouiſſe, extra controuerſiam eſt.

Edictum datum Hagæ-Comitis 26. Iul. 1581.

Quid igitur? Dubitabimus fortè, an à fide ſui Principis defecerint, atque eius imperium detrectauerint? quòd erat alterum rebellionis conſtituendæ caput. Sed eò inſaniæ necdum ab ipſis Batauis ventum eſt. Vela prætexerunt facinoribus ſuis, vt ſub ijs, tamquam ficuum folijs, quemadmodum à primo rebellionis auctore factum nouerant, impudentia deliteſceret. Nec enim exiſtimo, ſi omnes hiſtorias

S ij reuol-

Digitized by Google

reuoluamus, expreſſior idæa, & iniquior cauſa rebellionis ſeſe offeret, quàm ea, cuius effigiem in ſcænam orbis terrarum Batauí protulerunt. Etenim vt maieſtatis læſæ, ita & rebellionis, gradus ſunt. Teterrimus ille eſt, quando non temporalis cuiuſpiam commodi aſſequendi cupiditate arma capiuntur, vt ſæpè fieri ſolet, quo obtento, ſalua manet aut redit ſubiectionis erga Principē fides; ſed quando ipſa in vniuerſum obedientiæ Principalis fides horretur, impugnatur, euertitur, & ſeditionum rabies in odium ipſius Monarchici Principatus erumpit. Hoc verò ipſiſſimum huius rebellionis Belgicæ malum fuit. Nam cùm factio illa popularis primùm in Religionem execrandis modis, excuſſo Magiſtratuum Regiorum & municipalium iugo, ſæuijſſet; mox credendi libertate in licentiam rebellandi verſâ, armis impietatem tueri conati ſunt. (a) Nobilium quippe conſpiratione, & (b) Conuentibus, Magnatumque freti (c) conniuentiâ, nihil inſolentiæ non ſibi audendum cenſuerunt. Hinc (d) vrbium occupatio, (e) delectus militum, (f) præſidiorum recuſatio, (g) Regiorum Legatorum contumelia & captiuitas; antequam vllus cum Albano Duce in Belgium appuliſſet miles. Hinc Legati in Gallias, Angliam, Germaniam, dimiſſi; hinc conſilia turbandæ Reipub. quibuſcum videretur, ſuſcepta; hinc ſubſidia ab exteris poſtulata.

a) An. 1565. & 1566.
b) Bredæ menſe Martio an. 1565. & Bruxellæ Nonis Aprilis.
c) Orangij, Hornani, Egmundani &c.
d) Valécenæ, Buſciducis &c. an. 1566. & initio 1567.
e) à Bredenrodio, Tholouſio, & alijs.
f) Valencenæ, Buſciducis.
g) Syluæducis per Bombergium: Amſtelodami per Bredenrodianos.

Cum verò, creſcente ſucceſſu cum inſolentia, impunitatem ſibi ex auctis viribus pollicerentur, publicis Edictis abiurarunt Regem ſuum, ac deturbatis Inſignibus eius, Diplomata lacerarunt, atque à ſe noua, tamquam ſummis rerum moderatoribus, petenda curauerunt. Nimirum non ſolùm perſona Principis, ſed quod culmen rebellionis, Principatus ipſe diſplicebat. Hoc enim ipſum in Gubernatoribus ſibi adſciſcendis, hoc in Principe nouo deinceps deligendo ſpectauit rebellantium furor. Nam Archiduci Matthię, quem in Gubernatorem adſumpſerant, tot articulis atque conditionibus circumſcripsēre poteſtatem, vt tamquam ſtatua nomen Gubernatoris quaſi frontibus inſcriptum gereret, ipſi totâ agendi auctoritate pollerēt. Hinc pertæſus ignominioſæ poteſta-

Anno 1581. Hagæcomitis 26. Iulij.

An. 1577. 17. Sept.

poteſtatis, & ludibrium ſe Belgarum ratus, in Germaniam, vnde venerat, ſe proripuit. Id ipſum Lyceſtrius Comes & literis ad Iunium datis, & peculiari libello grauiter aduerſus Ordines queſtus eſt. Speciosior, non melior, Ducis Andegauenſis, quem & Alenſonium dicunt, conditio fuit: (a) Quē Ducem Brabantiæ & (b) Comitem Flandriæ, ſed poteſtatis expertem, inaugurauerant. Itaque poſtea coram Ordinum Legatis queſtus eſt, *Ipſos tutores, ſe pupillum: ipſos legumlatores, ſe circumſcriptum earum executorem eſſe.* Quamobrem, vt ſibi ſecuritatem pararet, auctoritatemque Duce dignam, præcipuas Belgij ciuitates occupare conatus eſt. Quã ſpe poſtquam cum iactura militum ſuorum, & nobilitatis excidiſſet, in Franciam reuerſus eſt; reipsâ edoctus, quod ſpargebat, *Non Principem Belgas, niſi cui imperarent: non veritatem eius, ſed vmbram poſtulare.* Nempe hactenus ignorauerat, non Principes, non Gubernatores, haud ſecus Gallos, Angloſque, quàm Hiſpanos, eos quæſiuiſſe, ſed fulcra rebellionis, perſonata ludibria poteſtatis, laruas auctoritatis: vt ipſi dominatum ſibi aſſererent, tragœdiamque, quã iugi Regij excuſſione auſpicati fuerant, omnis odio Principatus, præterquam ſui, ſe agendam ſuſcepiſſe teſtarentur. Quâ calumniarum impudentiâ non lacerarunt Principem ſuum? quas coniurationes ei non concinnarunt? quos æmulos ei hoſteſque non excitarunt? Ab oriente in occidentem totum terrarum orbem terrâ mariq; luſtrauerunt, vt aliquem ei Satanam, tempeſtatemque commouerent. Hæc ſi Rex Chriſtianiſſimus probat, ſi violatæ fidei, damnatæque rebellionis notâ carere putat, quam portam ſubditis ſuis aperiat, profectò videt. Exemplum enim illuſtre præ oculis habent; ſucceſſum fœdera Francorum conciliarunt optatiſſimum; animum audendi facilè occaſio procliuis dabit. Et quid non meritò audeant ſub tanto fœderum Chriſtianiſſimorum aduerſus legitimos Principes patrocinio? ſub tanto rebellium Batauorum magiſterio? Ad inflammandam ſeditionis rotam paratiſſimi ſunt: odio eſt ipſis, quiſquis vbique locorum Princeps, aut Principatus eſt, niſi fortè, qui ipſis aduerſus

Litteræ datæ 10. Iunij an. 1587. 7. Sept. eiuſdem anni.

a) Menſe Ianuario anno 1582.
b) 25. Auguſti eiuſdem anni.

In Oratione ad Deputatos Ordin. Antverpiæ anno 1582.

proprium opituletur. Iam ſpiritus eorum ſenſit ipſe Francorum Rex in clandeſtinis eorum cum Hugenottis contra ſe machinationibus. Et quis in Europa Princeps non eorum expertus eſt in difficultatibus inteſtinis peruicaciam? Ferdanus, Brunſuicenſis, Brandenburgenſis, Anglus, Cæſar interrogentur. Quid enim niſi rebellionem rebellis pariat? Inde nutritur vnumquodque, vnde naſcitur.

Sin verò nemo, quantumuis humani, diuiniq́ue iuris imperitus, dubitat, execrabiles iſtiuſmodi coniurationes factioneſq́ue ſubditorum aduerſus legitimum Principem, omnium tam fidelium quàm infidelium iudicio, illicitas, omnium gentium legibus proſcriptas, omnium iurium, ciuilis, Eccleſiaſtici, diuiniq́ue ſanctionibus damnatas eſſe; illicita igitur, proſcripta, damnata fœdera ſunt, quibus Chriſtianiſſimi Reges rebellibus iſtis ad eumdem Principem amicum terris ſuis arcendum, conſilijs, pecunijs, armis, militibus ſuppetias ferunt; omnibuſq́ue modis id vnum agunt, ne ſaniora capiant, depoſitâ rebellione, conſilia.

Quæ quidem eò magis in Chriſtianiſſimo Rege miranda ſunt, quòd neque plenæ pacis veneratio, neque (a) pactorum religio, quæ à maioribus iurata ſunt, fœdera iſta cum rebellibus retardare potuerunt. Nam inter cæteras Pacis Vetuinianæ leges vna capitalis fuit, vt illo tractatu *renuntiaret omnibus fœderibus, commercijſque, quæ quoquo modo in præiudicium* Regis Hiſpaniæ redundare poſſent, *neque cuiquam fauorem* in eius detrimentum præſtaret. Aduerſus quæ iam inde ab initio in hunc vſque diem ſubſidia militum atque pecuniarum Barauis deſtinata ſunt, quibus diu ante inducias Belgicas ex pacto ad bellum aduerſus Regem conferendis Henricus Quartus ſe deuinxerat: quemadmodum & (b) auctores Galli, & ipſæ (c) pactorum leges, & effecta inde conſecuta teſtantur. Nam non ita multò poſt initam pacem, duę legiones Francorum in Ordinum cōfœderatorum exercitu militabant: quorum opera Grauia Catholico Regi extorta in hæreticorum poteſtatem venit. Ita ipſe Pontifex (d) Clemens VIII. Henrici IV. Legato grauiter de fœderibus iſtis,

a) *Article ſecond de la Paix de Veruin:* Ils ne ſouſtiendrõt ni fauoriſerõt perſonne, quelqu'il ſoit au preiudice l'vn de l'autre. *Item:* Ils renonceront par ce preſent traicte a toutes les practiques, ligues, & intelligences qui pourroient en quelque maniere reſulter au preiudice de chacun d'iceux &c. en l'an 1598.

b) *Scipion du Pleix en Henry IIII.* il eſtoit bien aiſe de faire condeſcendre les Eſtats de ces Pais Bas a vne bonne Paix ou a vne longe treue auec l'Hiſpagnol a fin de ſe deſcharcher luy meſme *de la contribution a la qu'elle il s'eſtoit obligé en leur fauour durãt la guerre.*

c) *L'article 4 de l'alliance faicte auec les Eſtats l'an 1608. parle ainſi:* En recognoiſſance de quoy, & des autres grãdes faueurs & aſſiſtences que les dicts Sieurs Eſtats ont receue de ſa Maieſté, ils ont promis & ſeront tenus &c.

d) Apud Oſſatum Cardinalem epiſt. 327.

bus iſtis, ſuppetijſque queſtus eſt, vt quæ non minùs initæ iuratæque pacis pietate, quàm fotæ rebellionis impietate damnarentur.

CAPVT QVARTVM.

Libertas nouæ Religionis appetita non purgat maculam rebellionis.

QVid enim ad maculam rebellionis eluendam facit, quòd de nouis Religionibus repreſſis, edictiſque ſanguinarijs tam inuidiosè Bataui conqueruntur? Hæc enim Princeps Orangius & (a) Reſponſo ad citationem Regis, & poſtea in (b) Apologia ſua, & ipſi Ordines confœderati in (c) Edicto, quo Regem ſuum abdicarunt, præcipuè & vehementer inculcant. Quaſi verò non ante omnem Albani ſeueritatem vniuerſa penè Belgij templa ſpoliaſſent, calcataque auita Religione, Deo ac Regijs Maieſtatibus rebellaſſent. In circulis hæreticorum aliquid loci & ponderis habeant iſtæ querimoniæ, quibus licentia nouandæ Religionis lapis Reipublicæ condendæ angularis eſt. Nam iſto obtentu & Hugenottæ in Franciâ egregiè purgant cauſam ſuam: qui ſeueritatem Franciſci I. & Henrici II. & Caroli IX. matitunaſque Pariſienſes inuidioſiſſimè canunt. Sed apud Chriſtianiſſimos Reges quis talia nugamenta probari credat? Chriſtiani ſunt, Catholici ac Romani ſunt: duodecim ſæculorum vſu ſciunt hæreſes à Regibus, & à Cæſaribus compreſſas eſſe, legibus, mulctis, gladio. Nihil actum à Belgarum Principe, quod non duriùs antiquiſſimis tam ciuilibus quàm Canonicis legibus præſcriptum fuerit. Sciunt eaſdem difficultates maiores ſuos eſſe paſſos; licentiam concionum hæreticarum primò repreſſiſſe, deinde Edicta laxaſſe, ſicut ea & in Belgio in ipſis initijs relaxata ſunt. Quid in hac tota re Chriſtianiſſimi Reges culpent, quod non à maioribus eorum vel factitatum ſit, vel iuſtiſſimè ab ipſis, aut ſeipſis factitari poſſe concedant? Quis ergò Catholicus, ſiue Belga ſiue Francus, non omnibus numeris abſolutam iſtam rebellionem

a) Edita eſt anno 1567.

b) Edita eſt a. 1580. & 17. Septemb. in Ordinum conuentu exhibita.

c) Editũ eſt a. 1581. Hagæ Comitis 26. Iulij.

An. 1565. 24. Martij pro Brabantis: & poſtea menſe Aprili pro omnibus Prouincijs.

nem eſſe fateatur, niſi qui velit capitalem legem atque ſententiam aduerſus Regem etiam ſuum, antiquoſque Cæſares, ipſiuſque adeò Eccleſiæ Catholicæ diſciplinam ſibi?

CAPVT QVINTVM.

Diluitur obiectio ex Inducijs petita, quibus Prouinciæ confœderatæ liberæ *declarari videntur.*

SEd alia eſt in ore Francorum frequens tergiuerſatio, Regem Hiſpaniarum liberas agnouiſſe, vel feciſſe Prouincias fœderatas. Nam Induciarum primus articulus fuit: *Sereniſſimi Archiduces profitentur, tum ſuo tum Catholici Regis nomine, ſe paratos agere cum Ordinibus Generalibus Prouinciarum fœderatarum*, ſub qualitate, & tamquam eas liberas *agnoſcentes, in quas nullum dominij ius prætendant; & cum ijs inducias tranſigere*, ijſdem nominibus & qualitate, *vti his præſentibus ſcriptis tranſigunt in hunc modum.* Obiectio iſta popularis eſt, ex ignoratione non ſolùm phraſeos iſtius, alioquin per ſe perſpicuæ, ſed etiam iuris ſummi imperij, & ſubditorum, & rerum geſtarum profecta. Quo efficitur, vt eam viri in Repub. tantillum verſati, non ſolùm extranei, ſed etiam ipſi Bataui, velut friuolam prætereant. Nam verborum formula per ſe ipſa clamat, non Prouincijs abſolutam libertatem adſeri, ſed perſonis tractantibus certam ad tractandum qualitatem tribui; quam niſi induerent, nec paciſci quidem cum Principibus vllâ ratione potuiſſent. Nam Ordines fœderatarum prouinciarum eſſe iure ſubditos ſuos, Belgarum Principes, tamquam rem luce meridianâ clariorem, ſemper ſtatuerunt. Hoc eſt autem imperij ſummi, Principumque ſupremorum ius, vt cum eis vel paciſci de vrbibus Principum, prouincijs, atque Religione, ſubditis capitale ſit, niſi vltrò ipſi Principes ſuo iure decedant. Partitur enim imperium vnius in multos, Majeſtatemque Principis lædit, quiſquis ei ſubditus conditiones ponit. Nam hoc ipſo vel ſubiectum Principi, vel Principem ſubiecto parem facit. Principi verò ſubditos dominatu ac potentiâ æquare, aut Imperij ſocios

artic. 1. Induciarum pactarum an. 1609. 9. Aprilis Antuerpiæ.

ſocios adiungere, criminis grauiſſimi loco ſemper habitum eſt. Nam iſta paritas, aut adiunctio Monarchicum principatum tollit, atque in Ariſtocratiam vel Democratiam degenerare facit. Vnde nata illa vſitata ſententia, quam à Themiſtocle & Catone, principibus Reipublicę ſuę viris, profectam volunt, Nec mortales aduerſus Deum immortalem, nec priuatos aduerſus Rempublicam, hoc eſt, aduerſus ſummum imperium, præſcribere poſſe. Et quiſquis priuatus aut ſubditus quâcumque poteſtate in iura Majeſtatis inuolauerit, capitali fraude obligatur. Irritum eſt igitur ipſo iure, quidquid ſubditus cum ſuo ſummo Principe de vrbibus eius, & prouincijs, & iuriſdictione, & ſimilibus, paciſcitur, niſi expreſsâ vel tacitâ Principis conſenſione vel renuntiatione ratum fiat. Subditi eſt enim, conditiones accipere, non Principi ſuo dare; obedire, non præſcribere; multoque magis à Majeſtatis ac Sceptri iuribus temperare manus. Vnde fit, vt non cum Principe ſuo tantùm de iure Principatus, ſed neque cum exteris quidem iungere poſſit, ſine Principis veniâ, propriæ ſecuritatis fœdus. Quam ob cauſam cùm Dux Aurelianenſis, is, qui Lutetiæ cęſus eſt, multorum calumnijs premeretur, nihil grauius cæſi manibus obiectũ ferunt, quàm quòd fœdus cum Duce Lancaſtrio clàm percuſſiſſet. Quod quidẽ ſiquibus, cũ ſint ſubditi, licet, hoc ipſo erga illos ius ſupremæ maieſtatis relaxatũ eſt. L. Sacri affatus. Cod. De diuerſis reſcript.

Quapropter, vt omnis ſuſpicio fraudis, de qua ſolliciti erãt Ordines confœderati, trepidantibus omni ex parte tolleretur, conceptis illis pactorũ verbis Principes expreſſerunt, ſe quantum ad illum tractatũ attinet, ex Principibus ſe feciſſe pares, hoc eſt ſe ius maieſtatis exuiſſe, & conditionum pactarũ vltrò ſubijſſe iugum, quod nemo ſubditorũ ſine crimine ſibi inijcere potuiſſet. Nam *æquum fœdus*, vt loquuntur, numquã inter Principes, tamquam tales, atque ſubditos coaleſcere poteſt. Numquã ergò ex Principibus Belgarum auditũ eſt, ſe Prouincias fœderatas *liberas agnoſcere*, ſe *nullũ dominij ius prætẽdere*. Numquam dictum, numquam ſcriptũ eſt: cuiuſmodi renuntiatio in re tanta, multò maiori profectò ſolemnitate fieri debuiſſet. Vbi enim hic ceſſio iuris? vbi reſignatio? vbi abdicatio

proprietatis? vbi donatio? vbi tranſlatio dominij? ſine cuiuſmodi formulis ex ordine conſueto iuris nec priuatorum prædia & hæreditates, quantumcumque coram publicis pactorum perſcriptoribus, quos Notarios dicimus, atque teſtibus ſtipulationes conſignentur, in poſſeſſores nouos tranſeunt. Quanto minùs Dominia, Ducatus, Principatus, Coronæ? Nudè igitur & ſolertiſſimè, ſe cum Ordinibus Prouinciarum fœderatarum paratos agere, *ſub qualitate*, itemque *tamquam* eas liberas agnoſcentes, in quas nullum dominij ius prætenderent, & rurſum, cum ijs tranſigere inducias *iiſdem nominibus, & qualitate*. Si de induſtria cauillationibus Batauorum occurrere ſtuduiſſent, non potuiſſent accuratiùs abſolutam renuntiationem prouinciarum à perſonarum paciſcentium temporariâ qualitate ſecernere, vtpote quas iſtis clauſulis, tamquam quâdam ſummi Imperij voluntariâ depreſſione, habiles ad paciſcendum ſecum declarare, ſecuraſque de conditionum pactarum præſenti obligatione, & futura obſeruatione, reddere voluerunt.

Enimuerò, ſi vim verborum ipſorũ iuſtis ponderibus trutinemus, quis neſciat, *tamquam*, plerumque ſimilitudinis, non veritatis, eſſe notam? *Hic error*, inquit Sapiens, *tamquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorũ imperio celebrantur figmenta.* Et Apoſtolus: *Tamquã purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc.* Et ipſe Chriſtus de ſe: *Tamquam ad latronem exiſtis.* Quemadmodum igitur his verbis nec error iſte *lex*, nec Apoſtolus *purgamentũ* & *peripſema*, nec Chriſtus *latro* conſtituitur: ita nec Prouinciæ confœderatæ agnoſcuntur liberæ, ſed *tamquam liberæ*, *tamquam* in quas nullum dominij ius prætendant: hoc eſt, eo, quantum ad iſtã conuentionẽ, habentur loco, vt, quamuis Dei atque hominũ prudentũ iudicio rebelles ſint, cum Dominis tamen ac Principibus ſuis *æquo fœdere* paciſci poſſint, de illis ipſis vrbibus, prouincijs, ſtatibus, dominijs, iuribus, quæ Principibus ſuis per fas & nefas rapuerunt; nec eis fraudi ſit abiectio propriæ conditionis, quæ nõ ex æquo cũ Dominis ſuis loqui, ſed dignitati eorum modeſtiam, maieſtati verecundiã, iuſſis obedientiam debet.

Sapientiæ 14.
1. Corinth. 4.
Matth. 26.

Digitized by Google

debet. Hinc ergò proficiſcitur, vt iſta agnitio libertatis, ſicut propter tractatũ illum inchoandum & peragendum præfractis ingenijs indulta fuit, ita etiam non niſi ad præfixum inducijs tempus protendatur: quo prærerlapſo, in eumdem cuncta redeunt, quo ante pacta conuenta fuerunt, ſtatum; ius Principale quaſi nubibus tectum rurſus emicat; radij majeſtatis ſupremæque poteſtatis iterum ſubditorum ſuorum vultum feriunt; nota rebellionis tantiſper quaſi ſopita reuiuiſcit.

Verùm enimuerò Belgarum Principibus numquam in mentem veniſſe, vt Prouincias fœderatas illâ ſolâ induciarum pactione à ſuo domino abdicarent, tot indicijs ex ipſis actis manifeſtum eſt, vt vel maligniſſimos eſſe neceſſum ſit, vel rei geſtæ prorſus imperitos, qui ex verbis commemoratis libertatem Prouincijs illis aſſertam volunt. Nam in primis, cùm à ſexta Februarij an. 1608. quæ primæ ſeſſioni deſtinata fuit, vſque ad vigeſimam Auguſti, crebrò inſtantiſſimeque Ordines confœderari poſtulaſſent, vt Rex Hiſpaniæ & Archiduces *ſummo imperio* Prouinciarum iſtarum renuntiarent, cum quibus iam *tamquam* cum liberis Prouincijs tractare cœperant, eamque clauſulam mandatis aliquoties inſeruerant, tandem accepto reſponſo ex Hiſpanijs, denuntiatum eis fuit, Regem, Archiducemque paratos eſſe, dummodò & Catholicæ Religionis vſum publicum iam diu abolitum in Prouincijs ſuis reſtituerent, & ab Indica nauigatione temperarent. Quâ lege non acceptâ operoſus ille tractatus abruptus eſt. Si illa *tamquam* liberarum Prouinciarum agnitio & confeſſio, & cum eis *tamquam talibus* tractatio, & induciarum octimeſtrium ſub tali clauſula conuentio, abdicationem Prouinciarum libertatemque continebat, quid vlterius de renuntiatione ſummi imperij ſatagebant? Retinebant igitur adhuc Principes, ipſorum Ordinum iudicio, ius ſuum in Prouincias, vtpote cui adhuc renuntiandum eſſe putabatur. la ſouueraineté.

Sed illud multò luculentius, quòd, cùm Legati Regum Franciæ & Angliæ vehementiſſimè confœderatos Ordines premerẽt, vt ſaltem inducias in annos aliquot paciſcerentur,

trigeſimo Auguſti reſponſum eis fuerit, ſe conſentire, hac tamen lege, *vt ſimpliciter & abſolutè ſtatus eorum liber, ſuique iuris pronuntietur, neque poſtea, ceſſantibus inducijs, eorum libertas in dubium reuocetur*: hoc eſt, quemadmodum Præſes Ianninus, Chriſtianiſſimi Regis Legatus, eorum petitionem exprimit, caueri voluerunt, vt Prouinciæ declararentur liberæ, non pro inducijs tantùm, ſed (a) *in perpetuum.* Quæ declaratio, vt à Rege fieret, per eoſdem illos Regum Legatos petendum vrgendumque curauerunt, ſicut (b) Ianninus ipſe locuples teſtis eſt. Sed ab Archiducum Delegatis tertia Septembris reſponſum eſt, ſe nihil de paciſcendis hac lege inducijs in mandatis habere: cæterùm ſe Legatorum Franciæ & Britanniæ Regis poſtulata Bruxellas miſiſſe, atque intra quatriduum reſponſum exſpectare. Quo ad ſeptimam Septembris accepto, Principum ſuorum mentem, aut conſilium nequaquam eſſe dixerunt, vt his conditionibus induciæ cum fœderatis Prouincijs coaleſcerent. Cumque Ordines efflagitarent, quid cauſæ eſſet, cur Rex & Archiduces illam *neceſſariam declarationem* addere detrectarent, *reſpondent*, inquiebat Legatus Regis Chriſtianiſſimi, *ſe ad nihil amplius obſtringi: hoc eſſe totum, quod nomine Regis Hiſpaniæ ſpoponderunt, & ab ipſo extorquere magnâ cum difficultate potuerunt, cùm Conſilio eius potiùs omnia abrumpenda, quàm concludenda ſub illis poſtulatis conditionibus, videretur.* Hæc ille. Nónne iſta libertatis perpetuæ declaratio, tam ſollicitè, inſtanterque poſtulata, & Regis, Archiducumque tam abrupta recuſatio, omni tubâ ſonoriùs, clariuſque proclamat, diſcrimen inter perpetuam, ac momentaneam iſtam libertatem, inter veram & vmbraticam, vtrimque optimè intellectum fuiſſe, magnoque iudicio, vnâ conceſsâ, alteram flagitatam & negatam?

a) Pour touſiours: *Le Preſ. Iannin en la remonſtrance manuſcritte aux Eſtats Generaulx le 14 d'Oct. 1608. Item en vn autre eſcrit, où il deduit les raiſons pour embraſſer cette Treue dreſſé vn peu au parauant.*

b) *Le meſme*: Mais nous ayant eſté dit lors qu'on pouuoit eſperer eſclairciſſemét & voyans auſſi, que pluſieurs le deſiroient auec ardeur, comme s'il euſt eſté neceſſaire, pour la ſeureté publicque, il nous ſembla, qu'on le debuoit tenter.

Le Preſidét Iannin. au meſme eſcrit: Pourquoy les Deputez des Archiducs font difficulté d'y adiouſter cette condition requiſe? ils reſpondét, qu'ils ne ſont tenus n'y obligez à rien de plus: que c'eſt auſſi tout ce qu'ils ont promis au nom du Roy d'Eſpaigne & peu obtenir de luy, encore auec treſgrande difficulté, ſon Conſeil eſtant pluſtot diſpoſé à rompre aux conditions par vous requiſes qu'aidér à le conclure.

Sed quamuis nihil iſtorum perſpicuæ ſuffragaretur veritati, ipſa Induciarum ratio totam vim iſtius tergiuerſationis euertit. Nam Induciæ quid aliud ſunt, quàm inter hoſtes à bello ad certum tempus pacta pax? ita nimirum dictæ, quòd in diem certum à pugnando otium præbeant, atque, vt Agellius, ex

lius, ex tribus dictionibus, *Inde vti iam*, quòd elapſo tempore ceſſationis, deinceps omnia, ſicut antè, iure belli agantur. Quid verò ineptius, imò quid inſanius fingi poteſt, quàm ius prouinciarum ſuarum bello petere; deindè per inducias abſolutè, & in perpetuum abdicare, vt, ijs finitis, idipſum reſtaurato bello repetas? Hoc enim Induciæ ipſo ſuo nomine profitentur, nolle paciſcentes iure quemque ſuo cedere, de quo contenditur, ſed cùm tantiſper dumtaxat reſpirauerint, redintegratis viribus cauſam velle proſequi, & belli aleam experiri. Si enim alteri ceditur ius, de quo eſt controuerſia, iam profectò pax eſt, omnis belli & victoriæ finis. Quid enim bello ſuum petat, qui renuntiando nihil ſuum eſſe profitetur? Vel, ſi quod ſuum eſt, ſibi ſeriò poſt inducias vindicatum cupit, cur renuntiat? Cur alienum eſſe declarat? An vt ante inducias iuſtè, poſt eas iniuſtè ſolideque ſe arma mouere, peritis iuxta atque imperitis probet?

Lib. 1. Noct. Attic. cap. 25.

Vides igitur, quàm inanis illa ſit, & fucata cauillatio, quâ inolitam rebellionis notam verâ iſtâ Regis, & ſyncerâ, & tractantibus neceſſariâ, ſed perperam intellectâ, declaratione dealbare conantur. Sed, vt antè monui, non tam Ordinum confœderatorum eſt iſta, quàm Francorum palliatio; ne à fœderibus illis, quæ diu ante inducias, & iſtam laruam obtentæ libertatis pepigerant, diſcedere ipsâ rei indignitate ac turpitudine cogerentur. Ordines enim, ſicut & Legatus Regis Angliæ, & ferè nouatores fidei, ſæpè proteſtati ſunt, Batauos propter conſcientiæ libertatem aſſerendam, Edictorumque violentiam fugiendam, arma cepiſſe vindicaſſeque libertatem ſuam. Quam cauſam cùm Catholici Franci ex Catholicæ fidei ſenſu iniuſtiſſimam eſſe ſentiant, fucum falſę libertatis fœditati veræ rebellionis inducunt. Sed veriſſima manent, quemadmodùm ante inducias, ita multò magis poſt expertam Principis humanitatem, illa Clementis VIII. verba: *Galli aduerſus Regem Hiſpaniæ, & Archiduces, ad Hollandos ſe Zelandoſque conferunt, Deo & Principi ſuo rebelles: cùm tamen Francorum Rex expertus ſit, quàm ſit Principibus moleſtum ac durum, quando ſubditi aduerſus ſe arma capeſſen-*

in Edicto an. 1581. 16. Iulij.

Orangius in Apologia aduerſus literas Regis.

Rodolphus VVinvvod Ambaſſadeur du Roy d'Angleterre *en vne remõſtrance manuſcritte faite aux Eſtats pour embraſſer la Treue* 20. Octob. 1608. La liberté de vos conſciences à eſté le premier ſubiect, que les armes ont eſté priſes.

Le Cardinal d'Oſſat *en la lettre* 276. Les François vont contre eux pour les Hollandois & Zelandois rebelles à Dieu & à leur Prince, tellement que la meilleure cauaillerie & infanterie qu'ayent leſdicts rebelles, eſt des François: & toutefois le Roy à expertmẽ.

capeſſentibus ſubſidium datur. Et illa Cardinalis Aldobrandini: *Manifeſtum eſt Hollandos ac Zelandos rebelles eſſe, neque legitimum Reipublicæ corpus poſſe conſtituere.*

té en ſoy meſme combien il fache à vn Prince, quand on donne ſecours à ſes ſuiets, qui luy font la guerre.

Le meſme: C'eſt vne choſe manifeſte qu'ils eſtoient rebelles, & que ce n'eſtoit point vn corps, & potentat legitime.

Sed agedum, demus amantibus idolum libertatis ſuæ, vt ſibi ſomnia fingant: Humanum eſt. Concedamus naufragantibus tabulam illam in tantis mortis impendentis anguſtijs, vt iſtâ tamquam iuris Principalis renuntiatione liberi facti ſint. Quid moribundi iſto conatu obtinebunt, niſi vt certiùs pereant, & ſtigmate rebellionis indelebili poſteritatis monumenta conſignent? Quis enim eò veniat hebetudinis, vt non aduertat, huiuſmodi renuntiationem, quâ ſibi, tamquam de manumiſſione ſerui, blandiuntur, antecedentem quadraginta annorum contumaciam purgare non poſſe? Hæc enim cum illis, quas factioſorum animoſitas ei affricuit, notis tranſijt; nec futurâ Principum ceſſione, ſed ſubditorum pœnitentiâ deleri poteſt. Quapropter ſi, poſtquam ſeditionibus ſuis Belgicam pacem turbauêre, aduerſus Principem ſuum arma capeſſiuêre, cœlum factionibus terramque miſcuêre, nunc tandem aliquando legitimi Domini ſui renuntiatione facti ſunt liberi, quis non videat, ea facinora, quæ libertatis indulgentiam præceſsêre, nefandæ rebellionis eſſe rea? Niſi fortè iterum laborioſâ nobis diſputatione ſatagendum quis arbitretur (quod iam ſuprà ſatis egimus) ne Principi auitum ius in terras ſuas, & hæreditariæ dominationis auctoritatem adhuc retinenti (ſicut antè retinuit, ſi nunc ceſſit) ſubditos ſine ſcelere rebellionis tantâ peruicaciâ obluctari, totiuſque mundi arma concitare poſſe, credatur. Ingeſſit eis hoc opprobrium Præſes Ianninus, Chriſtianiſſimi Regis Legatus, cùm eos ab illa impetrandæ libertatis auiditate reuocaret: *quod tamen*, inquit, *vobis contingeret* (quòd videlicet Regi ſubditi, eique rebelles in præteritum fuiſſe cenſeremini) *ſi ab Archiducibus ambire & obtinere deberetis non ſimplicem confeſſionem ac declarationem, quod vos agnoſcant liberos, ſed titulum libertatis veſtræ integrum atque abſolutum: qui illo caſu initium capere non poſſet, niſi ab ipſa die indultæ conceſſionis.* Sed filijs tantus ardor fuit delendæ in

En la Remonſtrãcé manuſcrite faite aux Eſtats ſur le fait de la Treue: Ce que toutefois auiendroit, (qu'on vous qualifieroit ſubiets & rebelles) s'il falloit rechercher & obtenir d'eux, non vne ſimple confeſſion & declaration, qu'ils vous tienent pour libres, mais le titre entier & abſolu de voſtre liberté: lequel ne pourroit commençer en ce cas, qu'au iour de la conceſſion, qui vous en auroit eſté faite.

poſterum

poſterum fœditatis propriæ, vt paternam ac præteritam taciti prætermiſerint.

Sed quàm præclarè ſibi conſuluerint; operæ pretium eſt porrò videamus. Induciarum pactione ſibi libertatem indultam iactitant: iure ergò, inquiunt, liberæ prouinciæ ſumus. Eadem prædonum omnium ratiocinatio eſt, poſtquam vi armatà viatorem ſpoliauerint, eadem lex, idem ius. Nihil enim eis promptius atque iuſtius, quàm ſicarum intentatione alienorum bonorum, & libertatis, & vitæ dominium ſibi obnoxium ſtipulari, & arreptæ poſſeſſionis titulo defendere. Ius iſtud in Codice Batauorum capitalibus exaratum eſt characteribus, quo per Oceanum quaquà patet vniuerſum, cædibus rapiniſq́; ſua compendia cumulando, vtuntur ſtrenuiſſimè. Quò fit, vt ſua repetentes, velut importunos, imperitos, iniuſtos occupatæ poſſeſſionis iure retundant. Nã huiuſmodi pacta ex parte latrocinantium eſſe infamia, Iuriſperitorum ſuffragio proſcripta, turpia, nulla, iure gentium ac naturæ damnata, auribus Batauis incompertum eſt: quibus exiguum eſt huiuſmodi facinora perpetraſſe, niſi etiam remuneratione Principali, orbis terrarum iudicio, digna cenſeantur. Ecce quàm præclaro vinculo Principem ſuum vinctum tenent, qui tamquam ad pileum vocari iſtà ram immobili libertatis conceſſione gloriantur. Et audent homines fideliſſimi fractæ fidei notam Principibus inurere, quòd exſpirantibus inducijs prouincias, ſuas repetiuerint. Excidit eis præclariſſimum propriæ fidelitatis teſtimonium, Vltraiectina confœderatio, Edictumque Hagæ-comitanum, quo, abiectà Domini ſui auctoritate, ſuam ſubſtituerunt; deturbatis inſignibus eius, ſua ſuffecerunt; eiurato eius homagio, ſuum ſubditis obtruſerunt. Itáne miſeri non veſtri ipſorum tantùm, ſed & naturæ obliti eſtis, quæ adamantino ſtylo in rationis humanæ libro ſcripſit: *Fruſtrà ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe praſtitam ſeruare recuſat?* Cap. Fruſtra 75. De reg. Iuris in 6.

Sed nulla eis fides à Principe violata eſt, quia nulla data eſt. Sciunt hoc, & ſcientes prudenteſque illudi populo Batauі & Galli in ſinu rident. Quod ex ipſis cardinibus, quibus

Gallicana

Gallicana politia vertitur, & iam aliquot ſæculis vtitur, vbi poteſt, liquidò perceperis. Docent enim, & praxi probant, ſponſiones Principum, quibus alienant partem Regni ſui, multoque magis totum, non adſtringere ſucceſſores eius, imò verò nec ipſum Principem. Quâ lege Ducatus Burgundiæ, quem Franciſcus Primus pactis Madritenſibus ſe redditurum receperat, in hodiernum vſque diem non reſtituitur. Quâ lege cùm tabulis nuptialibus Carolus VIII. irreuocabiliter reſignaſſet omnia iura, quæ in Ducatum Britanniæ ei competebant, quantumuis Anna Britannica viciſſim in Regem omnia iura ſua reſignaſſet; nihilominus Galli Scriptores non potuiſſe hoc Regem aſſeuerant. Non erant ignari huiuſce conditionis Batauι. Nam idem iſte Præſes Ianninus & iſtam pacti Archiducalis naturam eis explicuerat: *Non debetis*, inquit, *poſtulare; vt Archiduces vobis aliquid ſuum dimittant, aut cedant. Principes enim ſupremi non niſi nudè Statuum ſuorum adminiſtratores ſunt; nec illis eos fas eſt diminuere cum ſucceſſorum ſuorum præiudicio, cuiuſcumque tandem tractatus obtentu: cùm non niſi vis potentior eis, quod ipſorum eſt, auferre queat.* Vt ſanè mirum ſit, Francos hodiernos tam impotenter de tam carioſâ reſignatione geſtire, quam prudentiſſimus iſte ſenex, ex prudentioris adhuc Regis mente loquens, tantâ ſecuritate contempſit. Quod eò rectiùs in iſto præſenti caſu fecit, quòd Iuriſperitorum communem calculum firmaſſe non ignoraret; donationes ac priuilegia, quibus enormiter læditur Reſpublica, ſucceſſorum arbitrio poſſe reuocari. Poteſtas enim Principibus in ædificationem, non in deſtructionem, data eſt. Quod exemplis & Hiſpaniæ, & Angliæ, & Galliæ non difficile eſſet confirmare.

Scipio du Plaix *in Carolo* 8.

En la Remonſtrance ſuſdite: Vous ne leurs debuez non plus demander, qu'ils vous quitent, cedent, & remettent quelque choſe du leur; pource que les Souuerains ne sont que ſimples adminiſtrateurs de leurs Eſtats, & ne leur eſt loiſible de les amoindrir au preiudice de leur ſucceſſeurs par quelque traicté que ce ſoit; n'y avant que la ſeule force, qui leur puiſſe oſter & faire perdre ce qui leur appartient &c.

Quæ profectò ſi vſpiam locum habent, in iſta libertatis, quam ſibi ſomniant, conceſſione multò maximè; idque propter diuerſas cauſas ſponſioni, de qua tractamus, omninò ſingulares. Nam ius Archiducum in Prouincias confœderatas tot conditionibus circumſeptum erat, vt quidquid quàm maximè ſeriò ipſi cederent, & ipsâ ſuâ naturâ eſſet irritum, &

Philippum

Digitized by Google

Philippum IV. nequaquam ſtringeret. Nam iſti limites erant, cum quibus Archidux Iſabella dominiũ earum in ſe tranſlatum acceperat. Primus quidem, (a) *quòd ſucceſſores ex matrimonio cum Archiduce Alberto naſcituri, hæredes eſſent omnium pariter Prouinciarum, ita vt inde nihil detrahere aut decidere queant.* Secundus, (b) *vt, ſi prole careret iſtud matrimonium, prædicta donatio & conceſſio eſſet nulla, nulliusq́ valoris.* Tertius, (c) *vt, hærede deficiente, Prouinciæ ad Regem Hiſpaniarum redirent, vſque adeò, vt iam tùm donatio ei ceſſiſſe cenſeretur.* Ex quibus perſpicuum eſt, Prouincias iſtas tam arctè conſtrictas fuiſſe, quàm bona grauata fideicommiſſo, quæ in præiudicium legitimi hæredis diſtrahi non poſſe, certum eſt. Vnde proficiſcitur, vt, quidquid Archiduces in præiudicium Philippi IV. ſtipulati ſunt, actionem ſi quam dederunt Batauis, perſonalem profectò, quæ cum morientibus moreretur, in ſe ſtipulantes pepererint, Philippum verò IV. hæredem nihil obligarint. Nam quod Philippus III. exiſtimari poſſet in illa pacta conſenſiſſe; ille pro ſe conſenſit quidem, cui tempore conſenſus nil aliud quàm ius reuerſionis, ſi caſus in donatione expreſſus accidiſſet, competebat; pro illo verò, qui de ſe natus eſſet, hærede, conſentire, eiq́ue ius ipsâ donatione partum auferre non potuit. Quæ ſi vel Bataui vel Franci ſedatiore paululum animo ponderare dignarentur, non iſtis inanibus crepundiorum ludificationibus ſe prudentioribus ridendos propinatent.

a) *Secunde condition de la donation faite par Philippe second à la Sereniſſime Infante Iſabelle*: Que les enfans & ſucceſſeurs ſeront de main en main heritiers en meſme degre de toutes les dites Prouinces vnanimement ſans rien en pouuoir repartir ny eclipſer.

b) *Troiſieſme condition*: Item à condition, & non autrement, qu'au cas quil n'y euſt ne fils ne fille de ce mariage &c. la dite donation, conceſſion & tranſport ſera nulle & de nulle valeur.

c) *Quatrieſme condition*: Item à condition & non autrement, qu'aduenant que tous les deſcendans vinſent à defaillir &c. en tel cas ils auront à retourner tous enſemble au Roy d'Eſpagne, qui ſera deſcendu de nous, Et ſuiuant cette donation & conceſſion, en tel cas nous les faiſons des maintenant donataire, comme luy eſtâs donnez. Donne à Madril le 6. iour de May 1598.

Caput Sextum.

Origo belli Germanici declaratur.

NEc ſanè honeſtius, ſed fortè fœdius, atque dirius illud cum Sueco fœdus eadem rebellionis labes efficit. Nam toti Europę notum eſt, ex qua ſcintilla funeſtum illud bellum, quo Germania flagrat, excitatum fuerit. Matthias, Romanorum Imperator Auguſtus, cùm ſe prolibus deſtitutũ cerneret, conſentientibus Archiducibus Maximiliano & Alberto, totaq; Auſtriacâ domo, filium adoptauit Ferdinandum,

In Comitijs Pragę habitis 6. Iunij 1617. Archiducem, patruelem ſuum; quem etiam Regni Bohemię, & poſtea Hungariæ, ſucceſſorē deſignauit. Electio illa tribus Ordinibus Bohemię in Comitijs perplacuit, magnoq́; applauſu poſt triduum confirmata eſt. Paucis diebus elapſis, ornamenta Regalia Carloſtenio Pragam allata ſunt; in cuius æde Cathedrali, præſentibus Regni Ordinibus, Ferdinandus Rex

19. Iunij, 1617. Bohemię, omnibus adhibitis ceremonijs, nemine diſſentiēte, vel tergiuerſante, ab Antiſtite Pragenſi coronatus, vnctus, &

21. Maij, 1618. conſecratus eſt. Sequenti anno; menſe Maio, quidā ex Ordinibus Bohemię, qui ſe vocabant *Euangelicos*, contra Imperatoris Matthię vetitum, Pragæ coëunt, collegium Carolinum occupant, tamquā de Republica deliberaturi. Prætextus erat, ſed cōmentitius, quòd eis libertas Religionis, quam ſub vtraq; cōmunicantes colunt, à nonnullis factioſis auferretur; quam tamen Cæſar eis ſemper ſartam tectamq́; conſeruauerat. Pręmiſsâ concione Pſalmorumque modulis, velut oeſtro perciti

23. Maij. capita factionis Euangelicę ad caſtrū ſclopis armati tendunt, vbi Conſilium Status Regij, quam Cancellariam vocant, habebatur. Burchgrauius & plerique Cōſiliarij ſeditione territi, partim tacent, partim in ſpeciē annuunt querimonijs. Pręſes Conſilij Slabata & Conſiliarius Smeſanrius, vnà cum Philippo Fabritio, à Secretis Conſilij, cùm facinus iſtud reprehenderent, extemplò è feneſtris in profundiſſimam arcis foſſam præcipitati, multiſq́; ſcloporum ictibus ſalutati ſunt: ſed Deo tuente innocentiā, nec fracti, nec læſi, incolumes euaſerunt. Hinc ad aliorum Conſiliariorū, Præfectorumque Regiorum ædes circuire, terroreque ſemimortuos ſpoliare officijs, ac dignitatibus, ornamenta occupare Regalia, coronam auream, ſceptrum, pomum, gladium, quæ velut ſacratiſſima iam inde ab erecta in Regni dignitatem Bohemia ſeruabantur. Poſtridie feruent iterum Comitia, creantur triginta, quos *Directores* nuncupant; vt ſummo imperio Regnum Bohemiæ adminiſtrarent, ne quod Reſpublicæ detrimentum caperent. Pecunię indicuntur, miles conſcribitur, equitum peditumque exercitum cogunt, quibus, vt aiebant, *Inimicos Dei, Regis, atque Religionis oppugnarent*. Quid interim

terim Ferdinandus, Matthia Cæſare ad meliorē vitam tranſlato, monet, hortatur, inſtat, vt ſanioribus auſcultent cōſilijs; offert priuilegiorum confirmationem, religionis libertatem, impunitatem, quidquid denique vel æquitas ipſa poſtularet; ſed incaſsùm omnia. Regnū impletur armis, ſollicitantur ad defectionem Moraui: Brinum aſtu occupant, interfectis centurionibus, ac præfectis omnibus; vi Olmutium: Magiſtratus Præfectoſq; Catholicos abdicant, rebelles creant, templo Catholicam Religionem pellunt, vrbe Eccleſiaſticos, exutos bonis ac dignitatibus; Monachos, ſacraſque Virgines, depoſito Religionis habitu, ad concubinarū cogunt. Hinc in Auſtriam pergit tumultuantium furor: Laam opidum limitaneum vi ſuperant, tranſitoque Danubio, Viennam vſque Metropolim Archiducatus populando graſſantur. In cuius caſtrum, ac mænia explodunt tormenta ſua, vt aliquod relinquerent poſteris argumentum contumaciæ ſuæ.

His ita geſtis in Matthiæ Cæſaris defuncti locū Ferdinandus, omnium Electorū conſentientibus ſuffragijs, in Comitijs Francofurtenſibus, ſuffectus eſt. Citatus eò fuerat litteris Electoris Moguntini tamquā legitimus Rex Bohemię, & vti talis legitimè inueſtitus, coronatus, publicatus, denique agnitus & admiſſus ab ipſo Electore Palatino, quemadmodum eum omnes Imperij Principes agnouiſſe manifeſtū eſt. Ipſe Palatinus, Ferdinandi elector, litteras ſigillatas ad Ferdinandū dedit, quibus eū de cooptatione in Imperatorem certiorē fecit, & peculiari ſcripto tranſmiſit ei ſui conſenſus teſtimonium. 18. Aug. 1619. Imperator in Edicto Viennæ dato 17. Feb. an. 1620.

Interim Bohemi Regis ſui indulgentiā cōtumaciores, & iſtā nouā electione duriores, Duci Saxonię, deinde Duci Bauariæ Bohemicam coronam offerunt, quibus temeritatē deteſtantibus, Principem Palatinum Regē eligunt. Accipit ille conditionem, Pragā aduolat, ac more Huſſitico in fronte vngitur, & coronatur. Paulò pòſt à ſacrilegio, Regni reformationē auſpicatur. Miniſtro eius aduerſus idololatriā intonante, iuſſu eius omnes cruces, & imagines fractæ, omnia altaria deſtructa ſunt. Hinc arma Cæſaris ad repetendam coronam ſuam, & Palatini ad tuendā vſurpationem ſuam. Hinc Bethlehem in 26. Aug. 1619. Eodem anno 4. Nouemb. Menſe Decemb. eiuſdem anni.

 ſubſidium

ſubſidium adſcitus; hinc Proteſtantes vnione fœderati; hinc Palatinus, vt rebellis, poſt multas monitiones à Cæſare proſcriptus, Palatinatu & Bohemiâ exutus; hinc denique excitus ex vltimo ſeptemtrione Suecus, vt inſtar Heliæ reſtituat omnia. Hæc eſt genuina origo, ac ſtatus Bohemicæ ſeditionis, prout à nobis quàm fideliſſimè ex eorum potiſſimùm ſcriptis, qui rem tractarunt, Ducum, Electorum, Imperatoris, paulò fuſiùs concinnata ſunt, vt Lector de omnibus maiori facilitate ac ſynceritate iudicaret.

CAPVT VII.

Suecicum fœdus iniquiſſimæ rebellionis maculâ fœdiſſimum.

NVnc in ipſam cauſam, quiſquis is fuerit, ſiue Chriſtianus, ſiue Mahumetanus, ingrediatur velim. Quid eſt exordium tragœdiæ, niſi inſolentia? quid progreſſus, niſi furor? quid epilogus, niſi rapina & ſacrilegium? quid denique totus à capite ad calcem vſque contextus eius, niſi contumaciſſimæ inſolentiſſimæque rebellionis inſania? In toto corpore non eſt vlla ſpecies alicuius, vel color ſimulatæ æquitatis. Rex Angliæ, de cuius genero & filia agebatur, palàm proteſtatus eſt; *Se numquam conſilio auctorem fuiſſe genero ſuo, vt Regnum Bohemiæ ſibi delatum acceptaret, ſed quotieſcumque ſe offerret occaſio, diſſuaſiſſe.* Ipſe Rex Franciæ rei inſolentiam & exempli perniciem auerſatus eſt, quando per Ducem Angolimenſem Legatum ſuum Principibus Proteſtantibus Vlmæ congregatis ponderandum inculcauit, *Hic agi de corona ex capite Principis rapta, quam iam poſſidebat. In iſto cardinem rei verti; hinc dependere pacem Germaniæ; hinc portas profeſſo inimico Chriſtianæ fidei aperiri. Hic ſano iudicio de progreſſu rerum eſſe ſtatuendum, vter aggreſſor ſit, vter origo mali. Oculos æquitatis, non perturbationis, in fontem iſtorum motuum conijciendos eſſe. Nam quamuis dici poſſit Palatinum abſque prenſatione ſua electum eſſe à Bohemis Regem, non continuò tamen iuſto titulo carere Cæſarem, quo malis, quibus premitur, remedium afferre velit, id reddendo Palatino,*

Declaratio Regis Angliæ coram cóſilio, & habetur in litteris Bucquingam ad Comit. de Gondemar. ſub finem anni 1620. datis.

Ex orat. Legati Regis Franciæ ad Princip. proteſt. initio Iun. anno 1620.

latino, quod ab eo perpeſſus eſt, malum. A ſola Palatini voluntate pependiſſe, vt coronam ſibi delatam acciperet, aut repudiaret, quemadmodum ab alijs repudiata fuit. Ipſum Tranſiluaniæ Principem Gaborem plus modeſtiæ præſtitiſſe. &c.

Hic tunc Chriſtianiſſimi Regis ſenſus, hæc oratio fuit, quando, ſolâ adhuc oculos feriente æquitate, omnis ab animis exulabat perturbatio. Etiam victoriam Cæſaris optaſſe dicitur; vidiſſe eam, externiſque lætitiæ teſtimonijs gauiſum eſſe. Sed ſimulatque proſcriptio Palatini, & arma Cæſaris iuſtam perduelli vindictam intulére, omnis confeſtim rerum facies in Francia mutata eſt. Pro ſuppetijs per Cæſarem expetitis verba reddita; pro amicitia, hoſtes exciti, toti Europæ formidabiles; pro fauore, fœdera cum rebellibus. Ita monſtratum, non Cæſaris cauſam, ſed fortunam diſplicere: affectibus, non æquitate negotiorum rotam rapi. Cauſam enim neque Tartarus neque Turca damnare potuiſſet. Etiam probauit, & ſubſidia crebrò à rebellibus flagitata in hunc vſque diem conſtanter negat. Iuſtificata nimirum eſt Sodoma præ Ieruſalem. Nam quia non vſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut lineamenta remanſerint, tantam vim habuit rebellis illius enormitas impietatis, vt etiam horrorem & execrationem in animabus illis tenebroſis incuſſerit. Hæreſis ipſa Palatini, quamuis Chriſtianiſſimi profeſſione blandior, hoſtilitate tamen acerbior paganiſmo, fœditatem præ religione deteſtata eſt. Rex enim Angliæ affinitate gener, ſuperſtitione conſanguineus, rationes improbatæ rebellionis iſtas dedit: primam, *propter conſcientiæ religionem*; alteram, *propter exemplum. Quod ad conſcientiam attinet, ſibi conſtare* dixit, *non ſinere religionem, quam profitetur, vt obtentu religionis Coronæ transferantur. Obedientiam in ea Regibus, & ſuperioribus temporalibus præſtandam commendari, etiam Turcis, aut infidelibus. Exemplum verò eſſe omnibus Chriſtianis Regibus periculorum ſi ſubitam iſtam Coronæ tranſlationem, populi ſuſceptam auctoritate, probent: & quamuis ipſe ſit monarcha hæreditariæ ſucceſſionis, fingi tamen imaginatione non poſſe,* (Ex litt. Bucquingam ad Comitem de Gondemar ſub finem anni 1620.)

quantum hoc malum, ſi ſemel egerit radices, gliſceret. Pupillam oculo Regis Daniæ generi ſui in hoc exemplo tangi, qui electione regnum adeptus eſt, &c. Non ſit, obſecro, honeſtior, & religioſior hæreticorum Turcarumque Philoſophia, quàm Chriſtianorum, vt quod illa ſolius naturalis ductu æquitatis improbat, hoc Chiſtiana pietas probat. Probet autem, quiſquis perduellibus, in tam iniqua rebellionis cauſa, fauet; quiſquis fouet, quiſquis fœderibus iungitur, opitulatur. Quem verò alium habet fœdus initum cum Sueco ſcopum?

Alliance de ſa Maieſté tres Chreſt. auec celle de Suede, faitte l'an 1631. 13. Ian. Stile anciene art. 1. Primierement que l'alliance qui ſe fait preſentement entre leur Maieſtés eſt reſpectiuemẽt pour la defence de tous leurs amis oppreſſes, & pour la ſeureté des comerces ſur mer: comme auſſi pour remettre en eſtat tous les Princes & eſtats de l'empire, comme ils eſtoient deuant la guerre d'Allemagne &c, & en ſomme, pour remettre toutes les affaires en eſtat, ainſi qu'ils eſtoient auant les troubles d'Allemagne.

Verba fœderis iſta ſunt: *Fœdus iniri pro defenſione omnium amicorum, qui oppreſſi ſunt, pro ſecuritate commercij maritimi, & vt reſtituantur in Status ſuos omnes Principes atque Ordines Imperij, quemadmodum ante Germanicum bellum fuerant* &c. *Denique vt omnia reſtituantur in eundem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt.* Vbi ante omnia reſtitutio Palatini, & omnium rebellium Bohemorum, Germanorumque comprehenditur. Iniuſtè ergo à ſuo Principe damnati ſunt, ſi iuſtè ab alieno reſtituti. Nullius ergo rebellionis, læſæque Maieſtatis rei ſunt; rectè Coronam domino ſuo rapuerunt; armis eum Bohemiâ, Morauiâ, cæteriſque terris hæreditarijs iuſtè pepulerunt; meritò Turcas Chriſtianæ fidei hoſtes acciuerunt; iure necem Cæſari machinati ſunt. Quod ſi nec Chriſtianiſſimus, nec Chriſtianus, nec Lutheranus, nec Turca, nec Barbaries ipſa dixerit; rebelles ergo ſunt, diuinæ humanæque maieſtatis læſæ rei, bonis, terris, honoribus, ſtatibus iuxta diuinas humanaſque leges exuendi. Taline cauſæ Chriſtianiſſimos reges, Iuſtos cognomine, præbere Patrocinium? Excitentur à rebellibus Proteſtantes, Suecus, Turca, Tartarus, inferi; ferendum eſt. Quis furioſos furere vetet, aut à domeſticis perfidiæ ſubſidium flagitari? Sed quæ Chriſtiana ferat æquanimitas, Chriſtianiſſimos Reges cauſam rebellionis iniquiſſimam, omnium ſanorum hominum cenſurâ damnatam, barbarorum euocatione, hæreticorum fœderatione, annua pecuniarum *contributione*, *militum ſupplementis* facere ſuam? Suam enim omninò vt cauſam, ita & reatum facit, quiſquis tanto molimine aduerſus legitimum, ac natu-

Art. 2. Le Roy de France promet auſſy de ſon coſté de contribuer tous les ans pour l'entretien de la ditte armée quatre cens mille eſcus.

Artic. 3. permet la leuee des Soldats en ſon Royaume, & par contre l'interdit aux ennemis du Roy de Suede &c.

ac naturalem dominum, rebellium ſubditorum, eorumque Coryphæi partes agit. Ille fax, iſte fomes rebellionis; ille auctor, iſte fautor. Vterque delicti, forſan paris, reus. Plerumque enim dediſcit rebellare, quem nemo iuuat; quemadmodum hæreſes ſeminare, quem nemo probat. Rebellem igitur facit, qui ſic affecto arma rebellionis præbet. Quâ, quæſo, iuſtitiâ Bironius, & alij nuper; olim Ioannes Comes Armagnaci, Ioannes Dux Alenſonius, & omnibus ſæculis in Francia multi damnati, terræ Fiſco mancipatæ, vel Regum Coronis affixæ ſunt? læſę ſunt, inquis, Maieſtatis rei. Non repugno. Sed an innocens Palatinus? Quid iſtorum facinora ad iſtud grande Palatini latrocinium? Nondum ex capite Principis Coronam rapuerunt; nondum Turcas concitarunt, nondum Batauos, Gabores, Suecos, ipſi Reipublicæ Chriſtianæ formidoloſos, in regnum immiſerunt. Si ſic læſiſſe, meritò tibi capitale eſt; Coronam Domini ſui rapuiſſe, tertis exturbaſſe, omni inſolentiæ & hoſtilitatis genere inceſſiſſe, erit innocentiæ? Rebelles ſunt tibi vaſalli tui, clamas iniuriam, perduellionem, læſam maieſtatem, ſcelus bonorum omnium confiſcatione, Coronæ vnione, ipſâ morte plectendum. Non reprehendo, annuo, laudo. *Sed non ſit iuſtitia labiorum, ſit & factorum.* In rebus humanis es, Rex Magne, in ſocietate humana Principum Regumque detineris. Noli facere iniuriam, quam non vis pati. Diſplicet rebellio patienti; diſpliciat & fulcienti, atque facienti. Facis enim iniuriam, dum tueris: crimen contrahis, cuius ſemper audendi, & contumaciter proſequendi auctoritatem, & vires præbes. Quidquid enim in iſto bello latrocinij, quidquid hoſtilitatis aduerſum Cæſarem dominum ſuum, quicquid exercitus eius inſolentiæ, quidquid criminum execrandorum aduerſus innocentes, virgines, Monachos, Sacerdotes, Antiſtites, altaria, Eccleſias, Sacramenta, rebellium, Proteſtantium, Suecorumque deſignat furor, hoc armis ac fœderibus Chriſtianiſſimi Regis Catholici Germaniæ iam per tot annos; & veritas ipſa acceptum ferunt. Fœdera, pecunias, arma, ſubtrahe rebellibus iſtis Chriſtianiſſima, totius factio perduellionis ſine

ſpiritu

Sub Ludouic. 11.

Aug. in Pſalm. 57.

ſpiritu, ſine neruis, ſine vnguibus trunca iacet. Quis igitur cunctorum criminum iſtorum Deo rationem redditurus eſt, niſi qui cunctorum criminum iſtorum in radice conſilijs ſuis ſuaſor eſt, ærario ſuo incentor, fœderibus ſuis auctor, militibus ſuis executor?

CAPVT VIII.

Non ſufficit, eſſe fœderatos, quibus dantur ſuppetiæ.

SEd tritus vſu fucus huic veritati prætexi ſolet, Socijs atque fœderatis eſſe ſuccurrendum. Fateor & ego; ſed iniuriâ affectis. Sic Philoſophus iſtam belli ſuſcipiendi regulam fixit: *δεῖ τοὺς ἀδικουμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν. Oportet iniuriam paſſos pro ſeipſis arma capere. ſiue pro cognatis & beneficis, itemque ſocijs iniuriâ affectis auxiliari.* Sic Aug. *Nihil homo iuſtus præcipuè cogitare debet in his rebus, niſi vt iuſtum bellum ſuſcipiatur.* Nec iuſtum definit, quod pro fœderatis geritur, ſed quod *vlciſcitur iniurias.* Vnde Iephte aduerſus Regem Ammon querebatur, non quòd ſe bello laceſſeret; ſed iniuſto: *Non ego pecco in te, ſed tu contra me male agis, indicens mihi bella iniuſta.* His igitur æquitatis cancellis circumſcripta illa pro fœderatis opitulandis regula, plana, ſana, ſancta eſt: ſecus, omnium ſcelerum rebellionumque patrocinium. Nam quemadmodum inter priuatos homines conſenſus animorum ad quælibet amicis concedenda, non amicitia, ſed conſpirantium factio eſt: ita inter Principes pacta ſocietas ad ferendas inuicem quomodolibet ſuppetias, non fœdus, ſed coniuratio eſt, Dei legibus, quas ab ipſa natura hauſimus, & expreſſimus, proſcripta. Quid ſi enim fœderati noſtri bellis iniuſtis vicinos premant? Quid ſi Oceanum latrocinijs infament, Principem rebellione, Deum ſacrilegijs petant, an adhuc fœderatis opitulandum? Quis non videt criminibus fœderatorum cooperari, ac præbere ſatellitium, grauiſſimū eſſe cooperantis crimen. Nec opitulari tantùm, ſed ipſum cum huiuſmodi criminoſis fœdus, eſſe criminoſum?

Ariſtot. in Rethor. ad Alexand.

Aug. q. 10. in Ioſue.

Iudic. c. 11.

minoſum; Miſerabilis profectò, & tamen frequens latua Principũ; ſub qua iam olim ambitio Romana latuit, & quorumdam in Germanicis illis ſuppetijs ferendis etiamnum latet. Gaudent bellis ſocialibus, incitant ea, fouent, promouent, vt lacinias, alienæ veſti detractas, in iſta rerum perturbatione aſſuant ſuæ. Veſtigia nempe Romana ſolerter premunt, quorũ Tullius induſtriam ingenuè patefecit: *Noſter*, inquit, *populus ſocijs defendendis terrarum iam omnium potitus eſt*. Sed hæc iuſtitia, Romana fuit, qui maximam gloriam in maximo imperio poſuerunt. Iuſtitia Chriſtiana cœleſtes leges intuetur, iuxta quas maximum imperium non eſt ſemper optimum: *Nec de regni latitudine gaudere pertinet ad viros bonos*. Quapropter iuſtitia in fœderatis adiuuandis vnicè ſpectanda eſt. Vt enim noſtra, ita & ſociorum bella, iniqua eſſe poſſunt. Non igitur ſatis eſt, Palatinum, Batauos, & Proteſtantes eſſe fœderatos, niſi iniurijs priores laceſſiti ſint. Etiam Francorum Hugenottis nonnulli fuerunt fœderati: an & illis ſuppetias latas cupis? Non arbitror quidem; huc tamen ducit iſta vulgò iactata ſententia. Iuſtiſſimum eſt enim ſubſidium, quod Hugenottis ac Rupellenſibus Anglus præbuit, ſi iuſtum, quod Germanis, Hollandiſque Francus præbet. Ille & fœderatis, & in eamdem Religionẽ ſecum conſpirantibus, iſte diſſonantibus: ille tot vrbium ſecuritate, quæ à Regibus ipſis conceſſa fuerat, ſpoliatis, iſte ſpoliantibus: ille Orthodoxis, vt putat, fideique, cuius ſe defenſorem gloriatur, columinibus, iſte hæreticis: ille fidem ſuam laborantem tuentibus, iſte expugnantibus ſuam. Quòd ſi Religionis conformitas, ademptæque ſocijs ciuitates, non eluunt in Anglo ſocietatis initæ, latarumque ſuppetiarum labem, quomodo Religionis difformitas in Franco eluet? An ita fortè miſcuit ima ſummis ſera dies, vt raptores Coronarum, faces rebelliũ, ſuſcitatores Turcarum, fax hęreſum, in interitum fidei conſpirantium, etiam iniuriam ab ijs pati dicantur, quorũ ſceptra, honorem, maieſtatem, vitam, barbarâ immanitate perſecuti ſunt? Nimirum huc tandem veniendũ eſſe video, vt circumcellionũ vox ab inferis reuocetur, *Quod volumus, ſanctũ eſt*. Longè hoc abeſt, ſcio, à Chriſtianiſſimi Regis animo. Nouit

lib. 3. de Repub.

Aug. 4. de Ciuit. cap. 15.

Apud Aug. Epiſt. 48.

X ipſe,

ipſe, non voluntatem ſuam, ſed incommutabilem veritatem eſſe normã ęquitatis, non Lesbram, ſed cæleſtem; non plumbeam, quæ ſe Principũ aptet libidinibus, ſed *ferream*, hoc eſt inflexibilẽ, cui curuari debet omne collũ, & flecti genu. Ipſa
Ioan. 14. Pſal. 44. eſt enim veritas æterna Deus noſter, qui de ſe dixit, *Ego ſum veritas:* cui cantamus, *Virga directionis, virga regni tui.* Nouit ergò Rex Chriſtianiſſimus, id eſſe ſanctum, quod veritas æterna vult, quę ſubditorum rebelliones, magnatum conſpirationes, coronarum raptus, maieſtatis vilipendia, machinata parricidia, incorruptâ damnat æquitate. Illorũ igitur iſta vox eſt, *Quod volumus, ſanctum eſt*, qui indigna Chriſtianis, & indecorâ Regibus ipſis adulatione dicere & ſcribere nuper auſi ſunt, *Rex fœdus inijt, quia ſic voluit: bellum huiuſmodi iuſtũ eſt,*
In Apolog. c. 30. *quia ſuſcepit*. Quibus reſponderet Tertull. *Magnus eſt, quia cælo minor eſt.* Siquidem in cœlo, hoc eſt in Deo, non in Regũ voluntate eſt norma iuſtitiæ. Quamobrẽ cùm Antigono Aſię
Plutarchus in apophteg. Regi aſſentator diceret: ὅτι πάντα καλὰ, καὶ δίκαια τοῖς βασιλεῦσι: *quod omnia honeſta, & iuſta eſſent Regibus*; ſubiecit: Καὶ μὰ Δία, τοῖς τῶν βαρβάρων: ἡμῖν δὲ μόνα καλὰ, τὰ καλὰ· καὶ μόνα δίκαια, τὰ δίκαια. *Omninò barbarorum quidem Regibus: nobis ſola honeſta pro honeſtis, ſola iuſta pro iuſtis habenda ſunt*. Primus omniũ Anaxarchus, opinor, exſtitit, qui Alexandro mœ-
Idem in Alexandro. renti blãdâ oratione perſuaſit: ὅτι τὴν δίκην ἔχει πάρεδρον ὁ Ζεὺς, καὶ τὴν θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεμιτὸν ᾖ, καὶ δίκαιον: *aſſeſſorem Ioui iuſtitiã & fas eſſe, quo quicquid actũ ab dominante fuerit, id ius & fas ſit*. Dignũ profectò Anaxarchus monſtrum, quod crudeliſſimo ſupplicij genere ex rebus humanis tolleretur, atque illam Principum dominantium Iuſtitiam in ſe ipſo dedicaret. Itaque cùm in poteſtatem Cypri Regis Nicocreontis, cui omnium infeſtiſſimus erat, incidiſ-
Diogen. Laert. in Anaxarcho. ſet, Rex illum εἰς ὅλμον βαλὼν, ἐκέλευσε σιδηροῖς ὑπέροις τύπτεσθαι, *in ſaxum concauum iniecit, iuſſitque ferreis malleis tundi*. At quanto veriùs ille, *Cæſari cùm omnia licent*, inquit, *propter hoc minus licet*. Et Auguſtinus Reges humanæ con-
Aug. lib. 5. de Ciuit. cap. 24. ditionis commonens, *Felices*, ait, *Reges dicimus, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium, non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt.*

Nam

Nam ex eo, quòd Reges homines ſunt, pleræque bellorum tempeſtates, quibus orbis terrarum iam inde ab initio iactatur, flatu ambitionis eas concitante, proruperunt. Nemo igitur eò aſſentationis prolabatur, vt *bellum iuſtum* definiat, *quia Rex ſuſcepit:* nemo Regum eò vanitatis, vt fœdus iuſtū, licitumque ſibi putet, *quia ſic voluit*. Etiam voluntas eius voluntate potentiori, hoc eſt, præpotentis Dei legibus, quas radio veritatis in viſceribus rationalis naturæ ſcripſit, frenari ac regi debet. Quod illæ vetant, nec Plebiſcita, nec Senatuſconſulta, nec Regum iuſſa, nec Cæſarum voluntas antiquauerit.

Hæc ergò vera fœderum paciſcendorum norma eſt, vt, quemadmodum olim Romani Magiſtratus in togationibus, quas ad populum ferre conſueuerant, hanc clauſulam ad extremum annectebant, *Si quid ius non erit* E.E. L. N. R. vt ſignificarent, ſi quid iuſtum non eſſet, id populum rogari ius non eſſe: ſic neque Reges fœdera, quantumcumque ſtabilendis rebus ſuis vtilia, ferire fas eſt, quæ antiquiori & firmiori naturę lege damnantur. Damnantur autem, quemadmodum rebelliones ſubditorum aduerſus Principem ſuum, alieni ſceptri rapinæ, violentæque Principatuū vſurpationes, ita & fœdera, & ſuppetiæ, quibus huiuſmodi facinoroſa coniuratio, & iniuſta quælibet cauſa fouetur, defenditur, adiuuatur. Eius ei lege nihil rogatur.

Nam quòd fœderibus iſtis purgandis velum oppreſſę Germanicæ libertatis obtenditur, nihilo plus ponderis apud prudentes habet. Quid enim? an etiam rebellandi, coronaſque vitamque Principum appetendi licentia illa libertatis prærogatiuâ comprehenditur? an Eccleſiam opprimendi, bonaque ſacra, contra Imperij ſcita, rapiendi ſine reſtitutionis onere priuilegium? Cur non & latrocinij, adulterij, ſacrilegij cuiuſcumque libertatem tueamur, ſi quâ fortè neceſſitate præfractis ingenijs aliquid indulgentiæ, impunitatiſq; licentiæ conceſſum fuit? Quòd ſi in compeſcenda huiuſmodi libertate duriorem ſortem ſuam caſtigari ſentiant, non illa oppreſſio fœderatorum, ſed compreſſio eſt: non libertatis, ſed licentiæ iactura, quæ non ſolùm legibus diuinis, & Eccleſiaſticis, ſed etiam ipſis Imperij ſanctionibus proſcripta eſt.

Capvt IX.

Secunda ratio; Quia in bello Religionis, ſeu, quod ad hæreſis patrocinium geritur, arma ferre illicitum.

Alterum caput, ex quo fœdera Francorum cum infidelibus illicita ſunt, eſt ipſa ad infidelitatem cooperatio, etſi nulla fultæ rebellionis labe turparentur. In quo quia capitalis, ipſoque Chriſtianiſſimo nomine indigna turpitudo includitur, paulò fuſiùs res iſta, diſtinctiùſque pertractanda eſt.

In primis igitur non arbitror quemquam verè Chriſtianū ita malè de Chriſto, Catholicæ Religionis auctore, ſentire, vt fœdera Chriſtianos cum infidelibus percutere poſſe putet, ad illa eorum bella pecunijs, armis, militibus contra Principes Catholicos promouenda, quæ ex propoſito eorum ad euerſionem veræ fidei, ſacrorum, dignitatum, ac ceremoniarum eius ſuſcepta ſunt, quæ ad ſalutem humani generis Chriſtus inſtituit. Hoc enim nihil profectò aliud eſt, quàm hoſtes veræ Religionis ad excidiū Religionis armare, & ſacrilegijs ipſorum cooperatrices miſcere manus. Quod tunc præcipuè verum eſt, quando citra huiuſmodi Catholici Principis ſuppetias audacia eorū aduerſus Religionem exarmata ſuccumberet. Tunc enim perſpicuum eſt, iſtiuſmodi perpetrandi ſceleris cooperationem, non minùs quàm ipſam perpetrationem, ſeu operationem infidelium, grauiſſimi delicti eſſe ream. Etenim eiuſdem rationis eſt facinus, ſiue iſtud ipſe committas, ſiue committentibus, aliâ licet intentione, coopereris. Non enim ipſe tantùm, qui manu ſua deſignat homicidium, ſed qui alteri ad ſcelus inflammato arma ſuggerit, vires addit, animum, ſecuritatemque præbet, & ſicarios ſubmittit adiutores, homicida eſt. Sic ſacrilegus, non ille tantùm, qui ſacros theſauros, hoſtiaſque conſecratas diripit; ſed etiam qui vectes, & manus foribus effringendis admouet; qui claues pixidibus ſacris aperiendis ſubminiſtrat, aut ſatellitium præbet, quò tutiùs deſignet ſacrilegium. Quod ſi ſine tali

tali ſubſidiaria cooperatione, vel ſubſidij pollicitatione, non auderet, aut poſſet facinoroſus ipſum ſuſcipere ſcelus, auſim dicere, paris aut grauioris iniquitatis adiutorem, quàm auctorem eſſe reum. Tunc enim ſubſidij ſubmiſſio, ipſaque ad ſuppetias ferendas fœderatio eſt, præter auxilium, tacita ad ſacrilegium exhortatio: quibus efficitur, vt & infideles animo viribuſque deſtituti ad ſacrilegium animentur, ipſumque in manibus omnium per Catholicos perpetretur. Hâc enim conſideratione non eſt veritus Auguſtinus dicere: *Saulus, cùm S. Stephanus lapidaretur, omnium veſtimenta ſeruabat, & tamquam manibus omnium lapidabat.* Et alio in loco, veſtimenta lapidantium eum cuſtodijſſe profitetur, *vt tamquam in manibus omnium ipſe lapidare videretur, qui ad lapidandum omnes exſertos,* id eſt, expeditos, *reddebat.* Vnde ex magni iſtius Doctoris ſententia Saulus eos, qui S. Stephanum manibus interficiebant ſuis, crudelitate ſuperauit: *Sic*, inquit, *aderat lapidantibus, vt non ei ſufficeret, ſi tantum ſuis manibus lapidaret: vt enim eſſet in omnium lapidantium manibus, ipſe omnium veſtimenta ſeruabat, magis ſæuiens omnes adiuuando, quam ſuis manibus lapidando.* Quid ſi quâcunque tandem, & cuiuſcunque temporalis boni intentione, etiam lapides ſuggeſſiſſet, impotentibus præſidium, trepidantibus ſatellitium, pœnam timentibus ſecuritatem præſtitiſſet, denique defenſorum Stephani, ipſiuſque Chriſti ad paſſionem tracti vires diſtraxiſſet, quò minus innocentiam eorum tueri potuiſſent? Quæ non ſententiarum fulmina, verborumque tonitrua contra huiuſcemodi impietatem veritas ſubminiſtraret? Non enim exquiſitis rationibus opus eſt, ad apertam illam impietatis cooperationem conuincendam, ſed orationis vehementiâ ad deteſtandam: quam ipſe ſenſus qualiſcunque Chriſtianæ pietatis exhorret. Enimverò nihil minus, imo & deterius faciunt, qui infidelibus in interitum Religionis, & Sacrorum eius armatis, per fœdera ſua, hoc eſt, virium ſociandarũ pollicitationes & ſubſidia animum trepidis, milites, armaque impotentibus ſuppeditant, defenſorum arma diſtrahunt, vires minuunt; vrbium denique propugna-

Aug. Sermone 5. de Sanctis c. 4.

Serm. 1. de Sanctis cap. 3.

Aug. Sermone 14. de Sanctis.

cula, mænia, portas, cunctaque Religionis tuendæ munimenta ita diſijciunt, vt ad vaſtandas Eccleſias, & ſacta polluenda, ipſamque fidem ex mentibus imbecillium exſtirpandam, hæreticis aditus liber pateat. Quid enim, niſi talem ſceletum ſocietatem improbabat Propheta, quando minitabundus dicebat: *In die, cùm ſtares aduerſus eum* (Iacob, id eſt, filios Iſrael) *quando capiebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & ſuper Ieruſalem mittebant ſortem, tu quoque eras quaſi vnus ex eis.* Recte dixit, *quaſi vnus ex eis*: nam vnus ex ſacrilegis eſt, qui cum ſacrilegis committit ſuis manibus ſacrilegia; quaſi vnus, qui cùm impijs, ad ſacrilegia, fideique oppreſſionem anhelantibus, viam armatâ manu ſtrauerit, cunctiſq; præſidijs Religionem nudauerit: qui fidem, ſacraria, monaſteria, Sacerdotes, virgines Deo ſacras, vti nuperrimè Thenis vidimus, infidelium relinquit contumelijs, & frigidâ neſcio cuius intentionis bonæ cauillatione, ſe innocentem eſſe gloriatur. Quaſi verò Fulco Rhemenſis Archiepiſcopus intentionis impietatem, & non ipſum nudum fœdus Francorum hoſtibus fidei ſe iungentium execratus ſit, quando contra Carolum Simplicem exclamauit: *Quis non expaueſcat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, ac in cladem & ruinam nominis Chriſtiani pagana arma, & fœdera deteſtanda ſuſcipere?* Nihil enim Carolus, niſi eorum aduerſus hoſtes ſuos ſuppetias ambiebat, fidei cæteroquin integer, intentioniſque purus. Sed quia *clades & ruina Chriſtiani nominis* ſequebatur, quò peſtis illa Normannicæ impietatis irruebat, hinc Fulco illa fœdera, armorumque ſocietatem tam vehementer deteſtatus eſt, *vt nihil diſtare* aſſereret, *vtrum quis ſe paganis ſociet, an abnegato Deo idola colat.* Alienis quippe manibus Religionem exſcindit, quiſquis eas, hoſtilitatem illam factis profitentes, vel in bellis ſuis ſibi adminiſtras aduerſus fideles adhibet, vel in bellis eorum, fidei perniciem ſpectantibus, aut afferentibus, quâcumque tandem temporalis commodi intentione ſuppetijs iuuat.

[Margin notes: Abdiæ. — vulgò Tierlemon Teutenice Tienen. — Fulco apud Flodoard. lib. 4. c. 5. — ibidem.]

CAP.

CAPVT X.

Bellum Ordinum confœderatorum aduerſus Regem Hiſpaniarum, initio, medio, fine Religionis eſt; & per hoc, fœdus cum eis, & adiutorium illicita.

QVæ cùm ita manifeſta ſint, vt à nemine negari poſſe videantur, niſi à Machiauelli diſcipulo, vel patrono, apud quem Religio ſtatui, anima corpori, æternitas tempori cedere iubetur; videndum ſupereſt, vtrum bellum infidelium, de quo tractamus, Batauorum ſcilicet aduerſus Regem ſuum, Suecorumque & Proteſtantium aduerſum Cæſarem, ad veræ quoque Religionis oppreſſionem, vel falſæ patrocinium geratur, ſuſceptumque ſit. Nam quamuis, vt diximus, rebellionis fætus ſit, nihil tamen vetat, vno eodemque bello aliquem iugum Eccleſię, & ſimul Regis, excutere, vt pariter ſit perduellis Regi, ac Deo. Quiſquis enim ex animo damnatos errores fouet, omnes odiſſe ſolet, qui vel docendo iubendoque animum ab impietate reuocare, vel ſupplicijs cõpellendo corpus excruciare poteſt. Vnde efficitur, vt plerumque contumacia contra reuelatorem veritatis Deum, rebellionem aduerſus homines ſecum trahat, cum fide Chriſti, obſequium Regis exuens, vt plenâ ſentiendi faciendique quidlibet libertate impunè perfruatur. Vulgo itaque Francorum perſuaſum eſſe video, vtrique bello, in primiſque Barauico, nihil cum Religione eſſe commune: politicas eſſe tantùm inter vtroſque controuerſias, quibus quoquo modo arma ſua Rex Franciæ interponat, nihil ad Religionis cauſam referat. Perſuaſio iſta ex ignoratione hactenus rerum geſtarum, & ex affectu vulneribus ſuis lenocinante, proficiſcitur. Sic enim ſiue naturâ, ſiue potiùs naturæ vitio comparatum eſt, vt, cùm ſe, præter normam Chriſtianæ iuſtitiæ, carnali affectu temporalibus bonis arctè colligatam ſentit, à quibus auelli nolit, aut nequeat, plauſibilibus prætextibus vnicè gaudeat, quibus conſcientiæ ſuæ aut dolorem ſedet, aut fæditatem tegat: vt, quod ſe perperam coram Deo feciſſe

feciſſe cernit, coram hominibus etiam rectè feciſſe videatur.

Bellum igitur Religionis in Belgio à primis initijs in hunc vſque diem geri, ſolos Belgicarum rerum imperitos latere poteſt. Si enim belli cauſas iam inde à capite arceſſere velimus, Religio profectò paci Belgicæ tumultuum faces intulit; Religio pacis reparatæ fœdus fregit; Religio pacis reſtaurandæ tractationem abrupit; Religio calamitatum omnium duriſſimatum, quibus etiamnum Belgium atteritur, ſcaturigo eſt.

Et quidem ſi tumultuum exordium memoriâ reperamus, tota mali labes à Germania, Franciaque Belgis affricta eſt. Cùm enim ex commercio cum Francis ac Germanis nouæ fidei odorem concepiſſent, & iam ab anno 1562. Tornaci, Valencenis, alijſque locis ex concionibus clancularijs pruriginem animus eorum imbibiſſet, audaciores facti palàm iactitare cœperunt, *Deum tandem votis eorum reſpondiſſe, qui binos ſibi infenſos Galliarum Reges, Henricum & Franciſcum, è medio ſuſtuliſſet; Regnis Angliæ, & Scotiæ Euangelium dediſſet; Cæſarem Carolum emotâ mente decedere de Imperio coëgiſſet; Cardinali Granuellano, Papiſtarum per Belgium principi, fortiſſimos hoſtes opponeret: deeſſe itaque ſe rebus tantis tam præclaris non debere. Indignum, cæteris locis eluceſcere Euangelium, ſolo Belgio impunè Cardinalem dominari: nouos Epiſcopos ad Euangelij perniciem conſtitui: Academiam Papiſtis Duaci nouam procurari: Ieſuitas, noua ſuperſtitionis inuiſum hominum genus, in Belgium veniſſe: Tridentinum ad rem Papiſticam ſtabiliendam Conuentum, Rege procurante, à Pontifice reſtitutum. Illud poſtremò, quod ferre diutius non oporteret, crudeliſſimis ſupplitijs in fideles animaduerti.* Animis iam ſic propenſis in Religionum nouitatem miniſtri Hugenottæ, Francica peſtis, calcar addiderunt. Occaſione namque captatâ ex colloquio Regis Chriſtianiſſimi & Reginæ Catholicæ Elizabethæ, in primiſque ex conuentu Reginæ matris, ac Ducis Albani, tamquam in perniciem ſuam conſpirantium, Belgarum hæreſim rebellione cumulandam eſſe cenſuere; vt domi occupatus Rex Catholicus foris Chriſtianiſſimo ſubſidio eſſe non poſſet. Itaque perſuadent Belgis iam

Vander Haer lib. 1. de Init. tumult. Belg. Haræus Tom. 3. Annal.

Scipion du Plaix in Carolo 9. an. 1565.

iam nouitate prurientibus, *Reges Franciæ atque Hiſpaniæ, ſuſcitante Papa, conſpiraſſe non modò ad Religionem reformatam ſtirpitus euellendam, ſed ad eos, quotquot eam profiterentur, crudeli morte mulctandos. Vnam tantummodo ſupereſſe rationem auertendi tempeſtatem illam, vt primi pro tuenda Dei cauſa ſuaque ſalute, ad arma proſilirent. Iuſtiſſimum eſſe, vim tyrannorum vi repellere. Arma ad tuendam vitam capere eſſe naturæ conſentaneum; ad Euangelium verò tuendum tam eſſe gratum Deo, quàm genuinis Eccleſiæ filijs glorioſum.* His & huiuſmodi magis magiſque concitati, lectioniſque iſtius Gallicanæ de rebellione propinatæ memores, fœdus inter ſe multi percuſsère de tollenda Inquiſitione, quâ libertas credendi infringebatur: à quo fœdere ſi decederent, vel ſocijs laborantibus ope conſilioque deeſſent, iratum ſibi Deum, atque homines precabantur. Hinc chartulæ in vulgus ſparſæ, quibus ad facinoris ſocietatem quoſque animabant: hinc libellis ſupplicibus Religionis libertas poſtulata: hinc denique, Præfectis nonnullis Regijs ad nouas doctrinas conniuentibus, in apertam toto Belgio iconomachiam itum, antequam vel Albani Ducis, vel vllius militiæ, aut iuſtitiæ ſeueritate compreſſi fuiſſent. Quantâ rabie in ſacra debacchatum ſit, vix ipſi Franci, quantumuis grauia in iſto genere perpeſſi, credituri ſunt. Nam vno anno, vno ferè menſe, & pluribus in locis vno eodemque die S. Bartholomęi, quaſi ex condicto, Caſleti, Ballioli, Ipris, Gandaui, Tornaci, Valencenis, Traiecti ad Moſã, Haſleti, Maſeicę, Mechliniæ, Vltraiecti, & in pleriſque opidis Hollandię, Zelandię, ditionis Vltraiectenſis, Friſię, Groeningæ, Zutphaniæ, Geldriæ, & ferè in omnibus dictarum prouinciarum pagis, templa, monaſteriaque inuaſerunt; tanto quidem furore, vt omnes imagines, Crucifixi ſigna, altaria, baptiſteria, Euchariſtiæ ædiculas, organa, ſedilia, ſacella, ſuggeſtus, candelabra, codices, confringerent: ornamenta omnis generis, theſauros, calices, ampullas, thuribula, aut fruſtatim comminuerent, & incenderent, aut diriperent. Horrendum dictu, ſacroſanctam Euchariſtiam,

Scipio ibidem.

Vander Haer & Haræus ſuprà citati.

Anno 1566. menſe Aug. die 10. vſque 15.

vbi ſceleſti potetant, pedibus conculcate, confodete, ignibus inijcete; reliquias Sanctorum diſſipare, ſacto oleo, & chtiſmate calceos inungere, miriſque ludibrijs Chriſti è cruce pendentis effigiem & Sanctorum imagines exagitare. Si Chriſtus, ſi Filius Dei es, aut aliquid tu Sancte potes, dic ſodes, *Viuent les Gueux*, & ſtatuam tuam non confringemus.

Quid non, ocelle Belgij Antuetpia, petpeſſa es? Omnem horrorem ſuperant, quæ in illo tuo celebettimo Europæ theatro perpetrata ſunt, in quibus veluti typo, compendioque totius Belgicæ Eccleſiæ clades cerni poteſt. Nam XIII. Kalendas Septembris, cùm quidam poſt pteces veſpertinas inſanis clamoribus B. Virgini, cui ædes ſacra eſt, inſultaſſent, eique ſe parcituros dictitaſſent, ſi ſibi acclamatet, *Viuent les Gueux*; occluſis templi foribus, præeunte quodam centurione, voceque ad numeros Geneuenſes ſublatâ, Pſalmum auſpicanrur, eo euentu, vt carmine, velut motis mentibus, in effigiem Deiparæ, cæteraſque futibundi irruerenr, Chriſtum vnà cum cruce funibus detractum, intactos relinquendo latrones, in fruſta comminuetent, ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramenrum horrendis afficerent conrumelijs, præſtantiſſimorum pictorum monumenra confringerenr, defunctotum ſepulchra, iute gentium religioſa, violarent, ſupellectilem omnem ſacram diriperent. Ita tres integros dies in vniuerſa ciuitatis rempla bacchati ſunt. Metrius Caluiniſta, domeſticorum ſcelerum teſtis omni exceprione maior, poſterorum fidem non permiſit de rei veritate fluctuare. Tradit enim illâ primâ nocte tanto furore ſæuitum eſſe, vt ante noctis medium omnia ſacella effracta, altaria deiecta, ſtatuæ, & ſimulacta deturbata ac fracta, clauſtraque omnia reſerata fuerint, in hoc ampliſſimo ſanctæ Mariæ Virginis templo, altaribus plus minùs ſeptuaginra decorato, & pretioſis picturis, regalique luxu tam ſplendido, vt ſimile vix inueniri queat. Quæ ſimilarque ſic peracta, ingentes adoleſcentium caterua, mixtis vitis quibuſdam nebulonibus, atque metetticibus, circumcurrunr, inquit idem, alijs

Eman. de Metere in Annal.

Vide Harçum tom. 3. Annal, & Surium ad an, 1566.

alijs in locis perpetraturi. Franciſcanorum, Clariſſarum, S. Iacobi, Andreæ, Georgij, Michaëlis, Petri Potſi, Burgi, Fakenarum ſororum, Albarum, Nigrarum, Tertianarum, Nonnarum, Bogardorum, Dominicanorum, &, vt verbo abſoluam, totius Antuerpianæ ciuitatis templa, ſacellaque omnia feſtino inſanoque tumultu vaſtant, ita vt ante clarum ſolis orientis iubar, præcipua quæque diruta, deturbataque fuerint. Totos tres dies, vt idem refert, in omnia ſacra totâ vrbe, mox etiam extra vrbem in pagos quoſque, & monaſteria, rabiem effuderunt: ita vt nihil ſupereſſet, quod non incredibili furore confringeretur. Eadem penè totius Belgij, paucis vrbibus exceptis, vbi Catholicorum vires eos à conatu reuocauerant, ſors & facies. In quo furore multæ Bibliothecæ, vetuſtis codicibus inſtructiſſimæ, inprimiſque Blandinienſis, exciſæ ſunt: eo videlicet conſilio, vt non tantùm fides ex templis, & animis hominum, ſed etiam eius aſſerendæ monumenta ex ipſo mundo euaneſcerent. Quæ quidem omnia anno integro ante aduentum Ducis Albani, & Hiſpanorum militum deſignata ſunt, menſe Auguſto anni 1566. cùm ipſe non niſi anno ſequenti, eodem menſe, Bruxellam appulerit. Hæc enim fœda & vniuerſalis Catholicæ Religionis profanatio externum militem, Albanique ſeueritatem, prouocauit; vt nemini dubium eſſe poſſit, quin Religionis bellum ſit, quod in Belgio exarſit. Etenim non hæreſis ex rebellione, ſed rebellio ex hæreſibus, nouandæque ſtudio Religionis, non minùs inter Belgas, quàm Francos nata eſt, creuit, atque conſenuit. Inde proſcriptiones quorundam, inde militum delectus, inde vrbium occupatio, inde denique nouæ Reipublicæ excitatio. Surius ad an. 1566.

Quod vt accuratiùs tibi, Lector, conſtet, intuere progreſſum belli iſtius luctuoſi, quo etiamnum Belgiũ flagrat. Poſtquam decennio ſurſum deorſum tempeſtatibus bellicis iactatum eſſet, pax tandem, quam *Gandenſem Pacificationem* dicunt, certis legibus coaluit, quibus Religioni Catholicæ vtcumque cauebatur. Pacem iſtã Ordines nouã *Vnionis* pactione ſequenti anno toborãt, in qua iureiurando ſe deuinciunt. An. 1576. octaue Nouemb. An. 1577. nona Ianuarij.

 Religio-

Digitized by Google

Religionem ſe Catholicam ſartam tectamq́; ſeruaturos. Sciebant enim non aliter ſperandum eſſe conſenſum Regis. Nam & poſtea, cùm Coloniæ corã Cæſaris Legatis pax tentaretur, expreſſiſſimè Rex Religioni Catholicæ proſpectum voluit, vſque adeò, vt articulo primo, Religionem ſpectante, dicat: *Religionem quod concernit, quæ pijs & Christianis omnibus Principibus quàm maximè cordi eſſe debet, prætermittere Rex nullo modo poteſt, inſiſtendo veſtigijs ſuorum maiorum Catholicorum Regum; quin imò petit, ac iubet, vt in hæreditarijs ſuis prouincijs maneat, & exerceatur Catholica, Apoſtolica, Romana Religio, ab initio ibi ſemper obſeruata, in quo tot annos prouinciæ floruerunt, quam & ipſe Rex ſuique maiores in ſua inauguratione iurarunt. Quæ Religio, alijs omnibus excluſis, ibi liberè & ſine impedimento exercebitur; ſicut & Ordines olim ſe obligarunt, & ſolemniter in generali Vnione, perpetuo Edicto, & varijs litteris ad Regem, tam poſt has turbas, quàm antea, addixerunt.*

In articulis pacis tractatæ Coloniæ an. 1579. à Maio vſque ad Nouemb.

Sed vide iam, quomodo ſtatim, vix concluſis Pacificationis Gandenſis, Vnioniſque ſubſecutæ conditionibus, à Religionis, quam omnium maximè peroſi erant, violatione nouas turbas Orangius, & fœderatæ prouinciæ auſpicatæ ſint. Nam cùm Ordines Belgij Gaſparem Scetzium, D. de Grobbendoncq miſiſſent ad Orangium, & ad cohærentes ei Batauos, Zelandoſque, vt Vnionem illam reciperent, negauerunt, eam ſe recipere poſſe, quòd iſta Vnio *Religioni, quam profitebantur, repugnaret.* Deinde miſſus ad Orangium ad Montem Sanctæ Gertrudis Dux Arſchottanus, vnà cum Willeruallio, alijſque deputatis, vt *Edictum perpetuum,* quod apud Marcam Faminam inter Ordines & Ioannem Auſtriacum coaluerat, in Hollandiam admitteretur, inter alia reſponſum ab Orangio tulerunt, Se Caluiniſticam doctrinam colere, quam numquam eſſet relicturus: quòd ſi etiam Ordinum Generalium conuentus cogeretur, *Fruſtrà de Religione aliquid à quindecim Prouincijs ſtatutum iri: Hollandos enim, Zelandoſque numquam ab ea, quam amplexi ſemel erant, fide diſceſſuros, neque fugaturos Eccleſiæ ſuæ miniſtros, vt in*

Anno 1577.

vt in eorum locum Catholici concionatores ſubintrarent. Denique ſimulatque externus miles, iuxta Pacificationis Gandenſis legem, Belgio diſceſſiſſet, illo ipſo tempore celeberrimum monaſterium Carthuſienſium, & Eccleſiam in Monte S.Gertrudis, præter alia in Beuerwijck, Leerdam, Gaudæ, Dordraci, quæ hactenus integra perſtiterant, funditus Orangius cum ſuis diruit, & ex lapidibus domum in præfato Monte ſtruendum curat, paſſimque alibi ſtructuræ materiem in ſuos vſus vertit: decimas Religioſorum, prædia, fundos quibuſuis licitatoribus vendit; negat ſe poſſe Religionem in Hollandia Zelandiaque reſtituere. Mox Amſtelredamum, Catholiciſſimam ciuitatem, occupant; pactis conditionibus, quas Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, atque Vltraiectini ſuis ſigillis munierunt, vt Catholica Religio liberè exerceretur: quod & Harlemenſibus addictum fuit. Sed quid? vix paucis elapſis menſibus, Harlemi in templum irruunt, ſtrictiſque gladijs Sacerdotes partim fugant, partim vulnerant, partim occidunt, ſupellectilem ſacram diripiunt. Amſtelredami menſe Iunio ineunte crudeliùs in ſacra ſæuiunt. Nam monachos Franciſcanos partim pulſatos, partim vulneratos, vrbe pellunt, Magiſtratum Optimateſque Catholicos cum furore abreptos ad mare trahunt, & in naues coniectos exportari iubent. Inde cum impetu in reliqua monaſteria, templa, ſacella, locaque alia ſacra irruunt, altaria exſcindunt, Sanctorum effigies deturbant, frangunt, conterunt, exurunt, Sacramenta polluunt, ſacra diripiunt. (a) Ita Gandaui menſe Maio, & rurſum contra pacta anno ſequenti: ita (b) Vltraiecti bis terve, & in tota (c) diœceſi eius: ita (d) Antuerpiæ bis, vbi Caluiniani inito cum Lutheranis (e) fœdere contra hoſtes ſuæ Religionis inuicem iurauere: ita (f) Aldenardæ, Teneramundæ: ita (g) Dauentriæ, Swollæ, Campis, in territorio Groeningenſi, alijſque opidis atque pagis, quocumque vis eorum penetrauit. Ipſa Bruxella impudentem inſolentiam euadere non potuit. Nam & ibi (h) proſcriptus Catholicæ Religionis vſus, templorum omnium, ac ſacellorum imagines fractæ, & altaria diſturbata, ipſi denique ſan-

Hareus in Annal. ad an. 1577.

Surius in Comment.

a) An. 1578. menſe Maio & rurſum an. 1579.

b) 15. Aprilis 1578. & 1579. ferijs Pentecoſt.

c) Anno 1580. menſe Martio.

d) Anno 1579. in Aſcenſ. Domini & rurſum an. 1581. Kalend. Iulij.

e) Anno 1581. 24. Iulij.

f) An. 1579 poſt tumultum Gandenſem.

g) Anno 1580. & 8. Martij

h) Anno 1581. Kalend. Maij.

 ctiſſimo

ctiſſimo Sacramento, miraculis quotidianis celeberrimo, impijſſimis blaſphemijs inſultatum. Cuiuſmodi inualeſcentes Religionis profanationes cùm Hannones, & Arteſij, alijque multi verè Catholici, ferre non poſſent, conditioneſque

anno 1578. 22. Iulij promulgata.

Pacis, quam *Religionis* vocitabant, cuius ſecuritati nullo pacto ſatis proſpectum erat, generosè reſpuerent, relictis Ordinibus & Orangio, ad Regem ſuum rediêre: quibus hâc de causâ *Malecontentorum* nomen impoſitum fuit.

Quæ quidem omnia luce meridianâ clarius patefaciunt, ſolas nouas Religiones vti peperiſſe, ita fouiſſe, auxiſſe, induraſſe rebellionem; nouas Religiones, fractâ pace illâ primâ, bellum Albani prouocaſſe; fractâ Pace Gandenſi, ſopitum reuocaſſe. Nam quemadmodum pacem Gandenſem, multis nominibus iniquam, Rex amplexus eſt, quòd Religio & auctoritas Regia vtcumque ſalua videretur, ita Cæſari poſtea per litteras ampliſſimam tranſigendi cum prouincijs ſuis poteſtatem dedit, hac ſolâ ſaluâ conditione, quam ius diuinum ac naturæ poſtulat, *Religione Catholicâ*, & *Principis auctoritate*. Hanc enim nemo reſpuere poteſt, niſi qui ſpiritum hæreſeos, & indiuiduum eius comitem rebellionis induit.

anno 1579. quæ pax Coloniæ per multos menſes tentata eſt.

Quòd ſi reliquum rerum geſtarum, belliq́ue Belgici curſum attendere libet, nihil manifeſtiùs, quàm Religionis Catholicæ euerſionem, & hæreſis propagationem, quarum vtrique Rebellio velut miniſter hactenus militauerat, iam etiam forſan imperat, eſſe confœderatorum Ordinum ſcopum. Nam & Princeps Orangius in ſuâ contra Regis querimonias, & proſcriptionem ſuam Apologiâ profitetur, *ſe iam tum à puero reformatæ, quam vocant, Religioni fauiſſe*. Et cùm poſt Gandenſem Pacificationem querelis Catholicorum obtunderentur aures eius, Hiſpanicè ſubridens reponere ſolebat: *yo ſoy caluo de cabeça, y muy mas caluo tengo el coraçon*; quo ſignificabat toto ſe corde *Caluinum* imbibiſſe. Ipſi Ordines confœderati in Edicto, quo Regem ſuum abdicant, vnam ex potiſſimis cauſis proferunt, in hæreticis comprimendis ſeueritatem: quæ quamuis iuribus diuinis humaniſque totâ Europâ ante multa ſæcula receptis conſentanea fuerit, nouatoribus

Orangius in Apolog. edita an. 1580. menſe Decemb.

in Edicto Hagæ-Comitis promulgato anno 1581. 26. Iulij.

toribus tamen omnibus iuſtiſſima rebellionibus & armis capeſcendi cauſa eſt. Quidquid vltrà contra Regem inſidioſè in Edicto iactitant, vel friuola ſunt ad tantæ rei pondus, vel in Religionis innouatione & Religione fundata. Denique cùm nuper anno 1608. laborioſâ multorum menſium tractatione diſceptatum eſſet Hagæ-Comitis, vnaque cum Archiducibus declaraſſet Rex, ſe ſummo imperio fœderatarum prouinciarum paratos in perpetuum renunciare, dummodò viciſſim Catholicæ Religionis vſum & publicum exercitium in ſuis ditionibus reſtituerent, atque ab Indica nauigatione temperarent, ſtatim totus tractatus iſte diſſiluit. Vnde in induciarum pactis tranſigendis, Religionis Catholicæ in prouincias ſuas admittendæ mentionem nec auribus quidem admittere voluerunt.

Ita declaratum an. 1608. 13. Ian. Seſſ. 4 & rurſum 20. Aug.

Sed quia nihil manifeſtiùs occultos animi cardines, ſuper quos actionum ſeries voluitur, quàm perpetua factorum conſtantia proteſtatur; omni profectò mentis luce caſſus ſit neceſſe eſt, quiſquis adhuc ambigit, vtrum pro tuendis propagandiſque Religionibus nouis, extinguendaque vetere, bellum Batauicum hactenus geſtum ſit. Circumfer, quæſo, oculos per vniuerſas Belgij plagas, quæ ferreum Batauorum ſuſceperunt iugum, & faciem Religionis intuere. Iam inde à primis rebellionis exordijs vſque ad poſtremam expeditionem, quâ Siluaducis Francorum armis capta fuit, non eſt ciuitas, oppidum, municipium, aut pagus, à celeberrimo orbis emporio Amſtelredamo vſque ad nouiſſimum vicum, vnde liberum Catholicę Religionis exercitium non ſit fugatum. Fracta iacent vbique altaria, Sanctorum imagines deturbatæ, Crucifixi effigies pedibus conculcatæ, Monachorum occupata & peſſumdata monaſteria, pulſi vndique Religioſi, exſtincta Catholicorum Canonicorum collegia, quibus aditus ad illa Edicto interclusus eſt, reditus Eccleſiaſtici ad bella conuerſi: Sacrificium iuge, Angelicis tremendum exercitibus, publicè exulat ab omnibus eorum ditionibus. Vt ſanè ſexaginta annorum experientia planum feciſſe videatur, eos eſſe veros præcurſores illius poſtremæ abominationis,

tionis, ac deſolationis, de quâ Daniel Propheta vaticinatus eſt, quod impij *polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent*
Danielis 11. *iuge ſacrificium*. Hoc enim Bataui iam ab initio Edictis, mulctis, carceribus, contumelijs ſacrificantium Sacerdotum egregiè præſtiterunt, quotidieque præſtant: vt non alio opus futurum eſſet Antichriſto, qui Danielis vaticinium per totum terrarum orbem impleret, ſi armis Hollandorum, quibus eum ab Oriente vſque ad Occidentem territant, ſucceſſum deſideratum Deus largiretur. Nam vnicum eorum votum eſt, Miſſam velut abominationem pellere: vt, quemadmodum quà Tyranni Turcici tranſiuit equus, non ampliùs herba creſcit, (quod dici ſolet) ita non ampliùs offeratur ſacrificium, quacumque Batauorum victoriæ tranſierunt. Hæc enim impietas, tamquam immobilis Reipublicæ confœderatæ baſis, tam altè mentibus eorum fixa eſt, vt Chriſtianiſſimus Rex nullis legationibus aut machinis extorquere potuerit, vt Catholicæ Religionis publicam libertatem ditionibus ſuis indulgerent; quò ſic ſaltem nefaria illa fœdera, quibus Catholici Belgæ oppreſſi gemunt, & auitæ Religionis exilium plorant, aliquo adſcititiæ pietatis colore imperitorum hominum oculos fallerent. Sed quid ego publicam Religionis libertatem ſperem? Res poſteris incredibilis; attamen vera & certa eſt. Nec iſtud quidem à Chriſtianiſſimo Rege tot beneficijs, Chriſti Eccleſiæ luctuoſis, impetrari potuit, vt milites Franci, quorum vulneribus portæ ciuitatum, vnde fidem Catholicam fugauerunt, reſeratæ ſunt, vel Confeſſarium in caſtris haberent, quo matri Eccleſiæ, cuius viſcera lancinauerant, & ſacra hæreticis polluenda, abrogandaque proſtituerant, reconciliari poſſent. nempe, *Iuſtus es, Domine, & re-*
Pſal. 118. *ctum iudicium tuum*. Iuſtum eſt enim, vt Religionis beneficijs careant, quam hoſtium prædæ & contumelijs prodiderunt.

CAP.

Caput XI.

In perniciem animarum ſuarum mittuntur ad bellum Franci milites. An Regis Doctorumq́ conſcientia tutò acquieſcere poßint.

EX hoc iudicio Dei proficiſcitur, quòd plerique Catholici milites Franci, quemadmodum oculati teſtes faciunt fidem, cùm ſe omni ſuæ Religionis exercitio, & exhortationibus deſtitutos eſſe cernunt, ad Caluiniſtarum templa Dominicis diebus confluunt, vt vel ſic Deo ſcilicet ſeptimi diei otium tribuant, qui cęterorum negotia in fidei perniciem contulerunt. Nimirum ipſi pro ſua ſapientia bonum à malo diſcreturi, iuſtas iſtius temeritatis, commiſſæq́; impietatis pœnas luunt, dum perfidiam etiam corde imbibunt, cui corpore militauerant: & ex Catholicis Caluiniſtæ, vel Athei ad patrios reuertuntur lares. Quorum perditio cui, niſi Chriſtianiſſimo Regi, & Proceribus eius Purpuratis in ſingultum erit?

Ex eodem iudicio Dei fluit, quòd, cùm ijdem milites, ægritudine ſubinde de vita periclitantes, latitantem quempiam in Hollandia Sacerdotem quærunt, nullum inuenient; vel, ſi fortè inuenerint, vt ſubinde factum eſt, ſine abſolutionis beneficio ad eum, cui ſanguine ſuo in expugnandis vrbibus litauerant, migrare cogerentur. Hæc enim Eccleſiaſticæ diſciplinæ lex in latitante Clero hactenus ſeruata eſt, vt nemo eorum, qui Religionis perduellibus ad expugnandas Catholicas vrbes militant, ſine militiæ talis renuntiatione poſſit abſolui. Ita periti Belgarum, Cleruſque iudicant; quibus abominationes, quæ in fidei Catholicæ iniuriam perpetrantur, exordia, progreſſus, ac iura belli Belgici haud paulò propiùs, & accuratiùs, quàm Francis, perſpecta ſunt.

Nihil hic iuuat, obedientiæ inculcare leges, quibus Regum iuſſa etiã dubia exſequi ſine diſceptatione ſubditi compelluntur. Sunt enim nonnulla tam perſpicuæ prauitatis, vt nullis Regum pręceptis, nullis Doctorum ſuffragantium calculis ab impietate purgari queant. In quibus iſtud Nazianzeni locum habet: *πιςοὶ μὲν ἔςε τοῖς βασιλεῦσι, θεῷ δὲ πρότερον.* Nazianz. orat. 27.

Fidem Imperatoribus ſeruate, ſed primùm Deo: & illud Apo-
Act. 5. ſtolicum: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*. Scimus enim de Doctorum etiam iudicijs iudicaturum Deum; & eſſe diuinæ benignitatis, humanæque felicitatis, in veraces Doctores incidere. Nam vt Regum delicta plerumque populus, ita Doctorum errata diſcipuli luunt: vt aſſecla cum ductore, diſcipulus cum Doctore, obtemperans cum iubente, ſimul in foueam cadant. Ex alto deſpicientibus vertigó naſcitur: in moribus è contrario, alta nimiùm ſuſpicientibus. Illis ipſa terra; his etiam immobiles certiſſimæque veritates verti videntur. Quorum regulæ ſunt: Reges fecerunt, igitur iuſtum eſt, igitur quâcumque Theologiæ ſubtilitate defendendum. Sed in quibuſdam facinoribus condemnandis tam altâ voce Veritas æterna in perpetrantium cordibus clamat, vt quemadmodum fremitus maris nullâ vociferatione ſuperari poteſt, ita nullis conſiliariorum lenocinijs, Doctorumque ſuffragijs, conſcientia Regum iubentium, aut militum perpetrantium, in tuto collocari. In talibus enim non hominum opinio, ſed Veritas iudex erit, quæ de huiuſmodi factis arbitrabitur, non ex his, quæ ille, vel iſte Doctor exiſtimauit, ille vel iſte credidit, ſed ex æternæ & immutabilis Æquitatis
Apocalip. 20. regulis; & *ex his, quæ ſcripta erunt in libris*. Niſi fortè Martyrum carnifices, & Chriſti interfectores, quia Doctorum conſulta, Præfectorumque iuſſa ſequebantur, de innocentia putemus poſſe gloriari. Ordo enim iubendi atq; parendi incertam de veritate conſcientiam excuſare poteſt, perſpectam iniquitatē purgare non poteſt. Oculis ſuis perſpiciunt milites, & in hoc poſtremo excidio Thenarū, adeoque totâ expeditione Brabanticâ, qua Bataui etiam libertatē inuiſæ ſibi Religionis præferebant, ſatis ſuperque perſpexerunt, quis ſit in prouincijs confœderatis militiæ ſtatus, quid contumeliæ templis, altaribus, Chriſtianiſq; ſacris ſuo ſanguine hæreticorum poteſtati traditis, quæ perfidiæ labes, Catholicis infirmis paſtorum præſidio deſtitutis, inferatur: quorū non ſatis periti Doctores Franciæ, ex principijs generalibus neſcio quibus, ſub quibus nō niſi falsò ſubſumi poteſt, leuiùs quàm oportet, de re, peritis circum-

circumſtantiarum perſpicuâ grauiſſimâque decernunt. Affectus etiam, quo diſtorta Regum facta quoquo modo fucari ſolent, non mediocriter hac in re partes ſuas agit, præſertim in illis, quibus Belgicarum Prouinciarum ſtatus, iura Regia, tumultuum cauſæ, Religionis facies, abominationum commiſſarum inſolentia vix niſi Gallicanis rumoribus de induſtria plerumque, vt cernimus, adulteratis, perſpecta eſt. Sed quorum oculi, deterſo fallaciarum fuco, res ipſas intuentur, iuſtioribus eas ponderibus metiuntur. Vident clariùs, quàm vt vllo vel Regis iuſſo, vel Doctorum conſultatione obſcurari queat, illicitam eſſe, damnatamque Religionis Catholicæ proditionem, operam illam, quam in vrbibus expugnandis collocant; vtpote quâ nihil aliud fiat, quàm vt omni præſidio ſacra myſteria, & infirmorum animæ denudentur, quò impunè hæreticorum contumelijs, atque ſeductioni pateant. Vidi ipſe oculis meis, cùm in Belgio Germaniaque peregrinus agerem, Francos milites, qui deſertâ militiâ ingenuè fatebantur, numquam ſecurâ conſcientiâ ſe ad expeditiones prodire potuiſſe. Scio alios eo propoſito in ſuſcepto temerè Sacramento perſtitiſſe, quòd, cùm ad manus veniendum eſſet, in terram ſe tormenta manuaria exploſuros pollicerentur. Vnde non pauci quotidie ſigna deſerunt, & in Galliam ex abominandâ illâ militiâ ſe proripiunt. Nimirum & vulgo hominum ſine literis de rebus planiſſimis iudicantium perſpicuum eſt, Religionis atque Rebellionis, non politiæ, bellum eſſe; perfidiæ, non iuris patrocinium, cui miſeri mancipantur. Cui profectò non minus abſurdum eſt, Catholicos Reges atque milites poſſe auctoritatem præbere, aut manus, ac ſi cum latronibus latrocinandum, cum ſacrilegis Eccleſias effringendas, cum adulteris lenocinandum eſſe doceremus. Nihil hîc intereſt, Purpurâ veſtitos eſſe, infulis, ſacco, cilicioque præferre pietatem, qui iſta ſuadeant, niſi vt ſeuerius iudicium ſubeant; quòd ſublimiſſima Religionis ornamenta, cui debent quicquid ſunt, in Religionis præiudicium præpoſterâ pietate conuerterint.

Capvt XII.

Bellum Proteſtantium, & Suecicum eſt itidem bellum Religionis; & conſequenter fœdus cum eis illicitum.

PAr quoque, ſi non fœdior, eſt Germanici belli macula, quod in præſentiarum Suecus & Proteſtantes cum Imperatore gerunt. Eſt enim notorium, totaque Europâ divulgatum, bellum illud poſtremum ex Edicto Cæſaris profectum eſſe, quod ipſe anno 1629. ſextâ Martij Viennæ promulgauit, & mox per vniuerſum Imperium, portis vrbium, Eccleſiarumque valuis, etiam Proteſtantium, affixum, & à Deputatis Imperatorijs, diuerſis in locis, excutioni mandatum fuit. Duo potiſſimùm iſtud Edictum continebat, quemadmodum ex eius exemplo manifeſtum eſt: Primum, vt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Prælaturæ, Monaſteria, Hoſpitalia, Fundationes, aliaque bona Eccleſiaſtica, quorum Catholici ante tractatum Paſſauienſium pacificâ poſſeſſione fruebantur, & poſt illum tractatum iniuſtis modis inde deturbati ſunt, Catholicis reſtituantur, vt iuxta Eccleſiaſticos Canones à legitimis idoneiſque perſonis adminiſtrari poſſint. Secundum, vt iuxta Edictum de Pace Religionis iam olim conditum, ſola Catholica Religio, & Confeſſio Auguſtana in toto Imperio exerceretur publicè, excluſis omnibus cõtrarijs ſectis, atque doctrinis. Vterq; articulus iuri diuino, naturali, Eccleſiæ ſanctionibus, & Edictis Imperij conſentaneus eſt. Nemo enim Catholicus, quibuſcum nobis diſceptatio eſt, dubitare ſinitur, quin Eccleſiaſticæ Præfecturæ, & conſequenter annexa Præfecturis bona, non hæreticis, ſed Catholicis Antiſtitibus, tamquam legitimis poſſeſſoribus, committenda ſint; qui cùm Eccleſiæ Catholicæ vera ſanæque fidei membra ſint, populum, excluſis errorum venenis, pabulo veritatis paſcere, & ad vitam æternam regere queant. Hoc ipſum verò iam olim in Edictis Imperialibus, pro Pace Religionis conditis, in quæ pars vtraque tam Proteſtantes quàm Catholici conſenſerant, expreſſum, ſancitumque perſpicuè

ſpicuè fuerat, vt & ipſi Proteſtantes hoc faterentur. Quapropter cùm iniuriæ contra Catholicos, & Epiſcopatuum, Monaſteriorum, aliorumque bonorum Eccleſiaſticorum vſurpationes, effrenisque libertas nouarum Religionum, in Imperio pullulantium, contra Imperialia vtriuſque partis pacta edictaque quotidie creſcerent, multis Catholicorum Principum, Electorumque, Mulhuſij congregatorum, querimonijs compulſus Imperator, vt fidei magis magiſque fatiſcenti, & illis Eccleſiæ deprædationibus mederetur, tandem illud Edictum, ſanctionibus Imperialibus & Eccleſiæ Germanicæ reſtituendæ maximè conſentaneum, promulgauit. Sed quia reſtitutio illa multis Principibus durior, quàm iniuſtior videbatur, vt quorum ſtatus ex illis bonis præcipuè coaluerat, conſilium, quod olim cuidam datum feliciter ſucceſſerat, imitari placuit. De rationibus enim reddendis perplexo ac ſatagenti, cùm ſe expedire non poſſet, ſuggeſtum fuit, prudentiùs acturum, ſi de non reddendis cogitaret. Quod cùm feciſſet ſtrenuè, ab onere ſe tam reddendæ rationis, quàm reſtitutionis liberauit. Hanc rationem expeditiſſimã Principes Vrbeſq; Proteſtantium ratę, aduerſus Edictum Imperatorium conſpirare, & reſtitutionem Epiſcopatuum, atque Cænobiorum, quibus multis iã locis Clerus legitimus frui, populuſq; ad Catholicam Religionẽ reduci cœperat, impedire ſtatuerunt. Hinc conſpiratio Principum Proteſtantium Lipſienſis, quæ ſcriptis ad Imperatorem litteris vehementiſſimè contra illud Edictum proteſtatur, & omnia, quæ contra Ducem Wirtebergenſem, alioſque Principes, & ciuitates, præſertimque Auguſtam Vindelicorum, in eius executione commiſſa fuerant, in integrum reſtitui petit. hinc Suecus, Hinc Batauus, & quidquid vndique Prouinciarum Imperialium prędis inhiabat, aduerſum Cæſarem ſubſidio inuocatum. Hinc & illud Gallicum cum Sueco fœdus: cuius auctoribus Catholicę Religionis ſtragem, ſuamque deſolationem Germania acceptum refert. Iam enim religioſiſſimus Imperator prouincijs Imperij magna ex parte Catholicam fidem, fidei templa, ac Cœnobia, Cœnobijs templiſque Clerum ſuum, Clero bona ſuſtentationi

Litteræ ex Congreg. Leipſich, datæ anno 1631. 18. Martij.

tioni neceſſaria,ipſam denique Eccleſiam Germanicam Chriſto ſponſo ſuo aſſeruerat: iam ritus Eccleſiaſticos ſplendori ſuo, Antiſtites deſertis ſedibus, reſtituerat, & animas innumeras erroribus ereptas auctori Religionis Deo: iam Academias veteres, euocatis vndique Profeſſoribus, ab interitu erigere cœperat, nouaſque meditabatur, vnde fides orthodoxa in vniuerſam Germaniam ſe diffunderet; Cùm ecce à Proteſtantibus, ſplendorem reuiuiſcentis fidei non ferentibus, & Infulas redituſque ſacros, quos deuorauerant, euomere detrectantibus, ab vltimo Septemtrione Suecus excitur, Gallicoque fœdere, ad diſturbandos omnes religioſiſſimos Imperatoris conatus, animatur, accingitur, & iuuatur. Hoc enim fœdere iam per triennium non ſolùm Eccleſiaſticarum dignitatum, Monaſteriorum, bonorumque Eccleſiæ inchoata reſtitutio penitùs intercepta, & ſuppreſſa, omniumque hæreſum libertas ſtabilita eſt; ſed ipſa quoque Catholica Religio tam infami modo proſtrata, vt nihil ab Attilis fœdius expectari potuiſſet. Lugenda, horrendaque ſunt, quæ oculati teſtes referunt. Vndique vaſtitas Eccleſiarum, ſquallor altarium, fuga Antiſtitum, Religioſorum, ſacrarumque Virginum, profanatio myſteriorum execrabilis. Iacent paſſim Cœnobia ſemidiruta, diſperſa Canonicorum Collegia, Antiſtites in diuerſa profugi, Eccleſiæ Clericis vbique viduatæ, populus orbus paſtoribus ſuis: qui in ipſa Gallia laritantes, ne quidem Dei ac ſuas iniurias audent queri, ne fortè ab ijs etiam læſæ maieſtatis accerſantur humanæ, qui diuinam talium fœderum pietate coluerunt.

Cùm igitur tam perſpicuè Proteſtantium, Succorumq; inſignia contra Catholicam Eccleſiā ex profeſſo volitent, cuius aras eruunt, cuius templa profanāt, cuius imagines frangunt, cuius Cœnobia euertunt, cuius Præſules fugant, cuius ſacra, quemadmodum litteræ Germanicæ teſtantur, nefarijs profanant modis, cuius exſtirpant fidem, cuius diſciplinā iam iamque refloreſcentē armis impediunt, cuius reditus ac bona in damnatæ hæreſis munimenta conuertunt; quis ſanà mente dubitauerit, quin illicitum, ſceleratumque ſit, tam ſacrilegis conatibus

conatibus arma Chriſtiana ſociare? Niſi fortè etiam Turcis,& Saracenis, ex profeſſo Eccleſiam perſequentibus,& fidem exſtirpantibus, ſuppetias tutò mitti poſſe arbitremur, dummodò ipſi ſuo ſua, nos noſtro ſcopo noſtra proſequamur. Nec enim vlla ratio dari poteſt, cur minùs Turcis, ac Saracenis, quàm hæreticis, quando vtrique Eccleſiam, eiuſque ſacra hoſtiliter premunt, & bonis inhiant, fœdere, armis, milite, quibus conatus eorum fulciantur promoueanturque, copulemur. Auſim dicere, maiorem eſſe belli Germanici contra Cæſarem, quàm Turcici impietatem; fœdiorem in Chriſtiana ſacra profanitatem, effreniorem in Eccleſiaſticos, ac Cœnobia licentiam. Turca cœcus auaritiâ libertatem Religionis, quam inuenerit, ſeruat. Lucrum odoratus, in palatio penè ſuo pretium redemptionis noſtrę offerri ſinet. Nullibi maius, quàm ſub ipſo, aduerſus hæreſes præſidiū. Nihil enim in Religione iā recepta, ſub pœna pali innouari vetat; ne fortè cum Religione etiam ſtatus innouetur. Quò fit, vt in Hungaria, quæ tyrannidi Turcarum paret, longè mitiùs hæretici, atque pauciores, quemadmodum periti ſcribunt, quàm in Hungariâ Catholicâ, graſſentur. *Ad officium enim hæreticos compelli, non illici dignum eſt. Duritia vincenda eſt, non ſuadenda.* Tertull. in Scorp. cap. 2. Hanc eorum duritiam ſeueriſſimè Turca tundit, & vincit: nullam enim timet crudelitatis inuidiam, dum ſtatus nullâ nouitate perturbetur. Sub Regibus verò Chriſtianis, manſuetudinem Chriſti æmulantibus, nihil tam profanum, atque ſacrilegum in Catholicos, quod non audeant: nihil tam exitioſum fidei, quod non blandiente occaſione moliantur. Odio quippe flagrant acerbiſſimo in Eccleſiam, à quâ damnati ſunt; in fidem, cuius deſertæ rei; in Præſules, quorum diras & fulmen expetti. Nihil illis ad veritatem auerſandam, obterendamque obſtinatius, nihil ad falſitatem perſuadendam vigilantius, ac malignius. Sunt enim, quemadmodum ſanctus Clemēs ait, Ἰουδαίων ἀσεβέστεροι, καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, Clem. lib. 6. conſtit. Apoſt. c. 18. *magis impij, quàm Iudæi, magis athei, quam gentiles*, & vno verbo παμπόνηροι *toti improbi:* vt Nazianzenus, δαιμόνων ἀπιστότεροι *dæmones incredulitate ſuperant*; vt Auguſt. etiam Nazianſ. Orat. 42.

contendendi

Auguſt, Epiſt. 48. *contendendi peruicaciâ.* Hoc omnibus ſæculis experta eſt Eccleſia, tolerabiliorem longè ſub Paganis atque Gentilibus, quàm ſub hæreticis eſſe Chriſtianorum imbecillium ſortem. Longè enim faciliùs fucatâ veritate, quàm apertâ gentilium Turcarumque profanitate ſeducuntur. Quamobrem non paganorum, ſed hæreticorum commercia Apoſtoli & Eccleſia vetuêre. Nimirum vbi plus periculi, ibi cura vehementior. Semper verò imbecillibus Chriſtianis, quorum pars multò maxima eſt, periculoſiſſimi ſunt; tum verò potiſſimùm quando ab ipſis Chriſtianis Regibus conatuum impietatem, quam ſuo ſatellitio muniunt, quodammodò probari vident. Rebus enim, non verbis, improbitatē probat, quiſquis eam Eccleſiæ inſultantem, eiuſque ſacra impugnantem, fœderibus amplectitur, & armis iuuat. Nam, vt optimè Tuba Græciæ, Nazianz. orat. 27. ἔργον λόγȣ ἰσχυρότερον, *opus ſermone fortius.* Quapropter ſi tam iuratos Eccleſiæ perduelles, in ipſis conatibus, quibus Eccleſiæ Catholicæ diſciplinam, dignitatum eius, bonorumq; redditionem ſe profligare, omniumque hæreſium libertatem, ſub Libertatis Germanicæ fuco, tueri velle profitentur, pecunijs, armis, militibus, adiuuare licet, nulla profectò ratio quacumque Theologiæ politicæ ſubtilitate dari poteſt, cur non etiam Turcis, ac Saracenis, Chriſtianam Religionem aperto Marte vaſtantibus, liceat opitulari. Attoniti ſtant admirationis magnitudine, quotquot pietatem blandâ linguâ inferiùs, & fulgentibus oſtro veſtibus interius habent, qui fieri poſſit, vt ſacci cœnobitici, infulæ, purpura, quidquid, inquā, ſacratius Eccleſia Chriſti colit, nefarijs iſtis infidelium conatibus ſuffragetur: quibus id vnum ex profeſſo agitur, vt omnis purpura, infulæ, Monachatus, & auguſtiſſima quæque Eccleſiaſticæ hierarchiæ decora ex ipſo mundo auferantur. Nimirum huc tandem in ſeculorum finibus veniendum erat, vt Chriſtianiſſimus, iuſtuſque Princeps huiuſmodi Curionum conſilijs circumuentus, non ſine inſigni Chriſtiani nominis probro, vnà cum impijs, quorum vt fœderibus innectitur, ita & facinoribus iungitur, Matrem ipſam ſuam oppugnaſſe diceretur, cuius ſe filium primogenitum eſſe gloriatur.

CAP.

CAPVT XIII.

Vtrum Religionis Catholicæ exſtirpatio fiat à Rege Chriſtianiſſimo indirectè *tantùm.*

ET hactenus quidem de fœderum illorum fœditate ex eo capite diſſeruimus, quatenus diuino, humanoque iure illicitum eſt, infidelibus ſuppetias ad illud bellum ferre, quod in Religionis præiudicium, & ad Eccleſię Chriſti fidem, diſciplinamq; deſtruendam ſuſcepere. Nunc, quia vſitata Politicis, & ad imperitorum incantationẽ excogitata cantilena eſt, ſtatum à Religione, Rempublicam ab Eccleſia ſecernendam eſſe; ſuppetias iſtas aiunt non ferri erroribus hæreticorum, ſed ſtatui; non aduerſus Eccleſiam, ſed Rempublicam. Quidquid ergò ſacrilegij contra Religionem ab impijs committitur, quo Eccleſia Chriſti perit, hoc non Regi Chriſtianiſſimo, temporalem ſcopum intuenti, ſed Hollandis, Sueco, Proteſtantibus, Religionis oſoribus, adſcribendum eſſe. Præter enim voluntatem Regis ea, & proinde indirectè tantùm, & per accidens contingere. Hoc ergò accuratiùs videamus, ne qua forte ſub iſto diſtinctionis obſcuro vel amplectenda veritas lateat, vel reſpuenda falſitas inſidietur.

Fateor igitur, iſta duo, ſtatum temporalem, atque Eccleſiam, eſſe ſeparanda. Hoc Chriſtus ipſe docuit, quando *quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo* reddenda eſſe præſcripſit. Math. 22. Fateamur etiam, inter *directè* & *indirectè* malum facere, magnam eſſe differentiam. Hoc enim *directè fieri* dicitur, quod voluntas, tamquam ſcopum intentionis, vel in ſe conſideratum appetit: quod etiam *directè voluntarium* vocari ſolet. Hoc *indirectè fit*, quod in alio tantùm appetitur, ſeu quod alteri rei coniunctum eſt, quam voluntas directè intuetur. Non dubitamus igitur, quin præter ſcopum voluntatis Chriſtianiſſimi Regis Eccleſiarum ruina, & peſſumdatæ Religionis labes ex fœderibus eius conſequatur. Nam eam deſtinatâ directâque voluntate appetere, hæreticorum eſt proprium: à quibus vtinam Chriſtianiſſimus Rex

tam actionibus, quàm ſcopo voluntatis diſcreparet. Præter directam igitur voluntatem eius, adeoque indirectè contingere perniciem illam Religionis; forſan admitti aliquo ſenſu poteſt. Quamquam & iſtud conſidetatione perquam dignum eſt, non omnia, quæ voluntas auerſatur, indirectè tantùm appeti. Nam & fures crebrò in effringendis foribus non alienum damnum appetunt; ſed commodum ſuum, vel etiam proximi, ſi benigniori peccant mente, miſericordiam; nec latrones mottem, ſed ſpolia viatoris, quem reſiſtentem perimunt; nec venator iacturam colonorum, quorum ſegetes proterit canibus ſuis, ſed feram, quam perſequitur. Nec tamen iſti directè rei ſequentium damnorum eſſe deſinunt. Eſt enim tam arcta inter malum, quod fit, & bonum temporale, quod intenditur, ſocietas, vt, vtrumque etiam directè fieri, atque appeti dicatur, quantumuis vnum ab altero mentis præciſione, & voluntatis explicità intentione ſeparetur. Ita quiſquis ignem admouet ſegetibus, aut pulueribus, directè incendit meſſem, aut domum; quiſquis venenum propinat innoxio, quiſquis in eum canes immittit furioſos, directè interficit, etſi aliud, quàm mortem eius quærat, vel etiam per alium fortè impediri poſſit; quiſquis aggeres obiectos aquis rumpit, directè diluuium facit, damnique dati directè reus eſt, quidquid ipſe tandem temporalis inde commodi, aut voluptatis venetur, aut ſperet. Certiſſima eſt iſta veritas, in qua Philoſophia non minùs, quam Theologia concinit. Quid ſi ergò etiam directè Rex Chriſtianiſſimus perditionis Eccleſiæ, deſtructæque fidei Chriſtianæ in Belgio Germaniaque reus ſit, quamuis illam impietatem perſpicuà directâque voluntate deteſtetur? Nam in illis circumſtantijs, quibus hactenus Batauorum, & Proteſtantium armis opitulatus eſt, conatuſque ſecundauit, tam arcta eſt colligatio inter rem, quam facit, & malum, quod contra Religionem fit; vt auctor vnius neceſſariò etiam auctor alterius eſſe videatur. Fallacia rerum tegmina, deceptoriaſque facinorum dealbationes, quæſo, rebus auferamus, vt nudo inſpiciantur examine. Quid eſt, quod Rex Chriſtia-

Chriſtianiſſimus fecit, quando, exempli gratiâ, Siluam-Ducis manibus Hiſpaniarum Regis extorſit? nempe murorum defenſores occidit, mænia deiecit, portas aperuit, omnia munimenta diſſipauit, quibus ſe Antiſtes, Sacerdotes, Monachi, Virgines, Paſtores plebis, ipſe denique Chriſtus Dominus in auguſtiſſimo Sacramento præſens templa ſua, imagines ſuas, ſacrificium ſuum, Sacramenta ſua, cultum ſuum, infirmorumque fidem in iſta vrbe, totaque diœceſi eius, ab hæreticorum rabie, ignominijſque tuebatur. Quibus ſublatis, omnia eorũ furori, & petulantiæ, nemine amplius reſiſtere valente, patuerunt. Templa continuò, ſpectantibus adhuc Francis, quorum ſanguine occupata, traditaque Caluiniſtis fuerant, partim in Principis Orangij ſtabulum, partim in armamentaria, alioſque profanos vſus conuerſa; omnia, fractis aris, diſiectis imaginibus Chriſti, ſanctiſſimæque Virginis, veluti ſphæriſteria nudis parietibus relicta ſunt; fugata ſtatim in oculis Francorum omnia Religioſorum ſodalitia, qui exules ac profugi toto Belgio vagabantur; Virginum clauſtra reſerata, & ad ſacrilegas nuptias ſollicitatæ animæ deſponſatæ Deo; Orphani minis, promiſſis, iniurijs, ad eiurandam Catholicam fidem compulſi, quorum integra & innocens puerulorum cohors exilio patrios mutare lares, & alimentorum ſecuritatem deſerere maluit, quàm ſacrilegijs conſentire. Parua iſta, niſi quotidie diriora ſequerentur. In vniuerſa ciuitatis illius diœceſi, quæ octoginta plus minùs parochias complectitur, omnes Eccleſiæ Catholicis ritibus publico Edicto clauſæ ſunt, interdictum iuge ſacrificium, Catholica concio, Sacramentorũ adminiſtratio. Omnes Eccleſiaſtici reditus, qui immenſi ſunt, iuſſu Ordinum totâ ditione annotati, vt ad hæreſim ſtabiliendam conuertantur; ſingulis Paſtoribus morte vel tædio decedentibus miniſter hæreticus ſubſtituitur, vt doctrinæ verſutiâ ſimplicitatem imbecillium circumueniat. Fœdiùs, immaniuſque Thenis nuper in ſacratas Deo virgines, in templa, in auguſtiſſimum Religionis Chriſtianæ pignus, quo Chriſtianiſſimus Rex redemptus eſt, graſſatum fuit: quod tum in ipſo opido,

Edictum datum Sylux Ducis 10. Octob. 1619 ſignatum, de longe.

Edictum datum Hagæ Comitis 12. Nouemb. 1619.

tum foris in pagis igne torruerunt, pedibus conculcarunt, & ignominioſiſſimis ludibrijs atrociùs, quã Iudęi, proſciderunt. Hæc ſunt ex aliqua parte illa mala, quæ, expugnatis per Francorum arma Thenis ac Syluâ-Ducis, Caluiniſtiſque traditâ, velut ruptis aggeribus, quibus arcebantur, inundarunt. Quorum omnium, & ſimilium fortaſsè magis horribilium, quæ in Germanią committuntur, quis tandem, niſi Chriſtianiſſimus etiam directè reus eſt? Ille namque non tam fieri ea permiſit, quam directè fecit; qui omnia propugnacula Religionis expugnauit, qui ciuitatem hoſtibus Religionis tradidit, qui hæreticorum furori munimenta Religionis patefecit. Directè enim interficit innocentem, qui fores aperit, & armatum, furentemque iracundiâ inimicum in conclaue immittit, vbi iugulum inermis præbeat. Sic directè illi Chriſtianos Martyres occiderunt, qui venenum eis præbuerunt, qui vrſis obiecerunt, canibus lacerandos tradiderunt: ſic Danielem, qui in lacum leonum compulerunt: ſic viatorem, qui in latronum implacabilium prodiderunt manus; quamuis in iſtis omnibus exemplis, damnorum, ac mortis executio alienis manibus, vel actione peragatur. Quis ergò profanatæ Syluę-Ducenſis diœceſis, deſtructæq; Eccleſiæ, & ſacrilegiorum omnium, perditarumque animarum reus erit, niſi qui omne defenſionis eius præſidium, ac robur armis abſtulit, mœnia ſubuertit, portas vi aperuit, defenſores eius occidit, & furioſorum impiorumque hæreticorum poteſtati, ac voluntati Ecclęſiam, atque Religionem tradidit? Hoc eſt enim innocentem in lacum leonum mittere, vel in innocentem leones immittere, vt alieno ore laceretur.

CAPVT XIV.

Etiam indirecta *Catholicæ Religionis violatio reum facit. Fundamentum ex doctrina S. Tho. & communi Theologorum.*

SEd vt iam ſuprà dixi, nolo de iſto vnico vocabulo (*directè*) contentioſum funem trahere. Ad animum Chriſtianiſſimi Regis ab odio Religionis tuendum, aliquid indirecta

indirecta voluntas facit; ad innocentiam verò, nihil. Verum eſt enim, quando directè ſpectat animus Religionis contumeliam, vt in hæreticis fieri amat, ſacrilegium ab ipsâ hæreſeos, vel deterioris impietatis labe proficiſci. Non tamen propterea violatæ Religionis non eſt reus, quiſquis aliâ ex causâ indirectè Eccleſiam atque Religionem lędit. Nam ea, quæ indirectè volumus atque facimus, bifariam diuiduntur. Quędam *per ſe*, hoc eſt, plerumque aut perpetuò ſequuntur actionem, quam directè facimus; quædam *per accidens*, hoc eſt, plerumque non ſequuntur, ſeu ita rarò, vt meritò non vi actionis noſtræ, ſed fortunâ, aut caſu, ex alterius videlicet actione, accidere videantur. Quando igitur ex factis noſtris indirectè grauiſſima ſequuntur, vel ſemper, vel plerumque mala, actionem cæteroquin de ſe indifferentem reddunt illicitam, perinde ac ſi directâ voluntate appeterentur; ſecus verò, ſi per accidens, hoc eſt, rarò rarìtùm, & quaſi caſu aliquo conſequantur. Mens iſta vnanimis Theologorum, inter quos D. Thomas chorum ducit. Sic enim ait in quæſtionibus de malo: *Aliquando accidens alicuius effectus coniungitur ei, vt in paucioribus, & rarò: & tunc agens, dum intendit effectum per ſe, non oportet, quod aliquo modo intendat effectum per accidens. Aliquando verò huiuſmodi accidens concomitatur effectum principaliter intentum ſemper, vel vt in pluribus: & tunc accidens non ſeparatur ab intentione agentis. Si ergò bono, quod voluntas intendit, adiungitur aliquod malum, vt in paucioribus, poteſt excuſari à peccato; ſicut ſi aliquis incidens lignum in ſiluâ, per quam rarò tranſit homo, proijciens lignum interficiat hominem. Sed ſi ſemper, vel vt in pluribus adiungatur malum bono, quod per ſe intendit, non excuſatur à peccato, licet illud malum non per ſe intendat.* q. 1. a. 3. ad 15.

Cuius quidem doctrinæ ratio attentè ponderantibus perſpicua eſt. Mala namque, quæ actionem, ſiue malam, ſiue indifferentem per ſe, ſeu plerumque conſequi ſolent, ad ipſam naturam eius quodammodò videntur pertinere; vt in expendendâ actionis malitiâ bonitateque meritò eorum ratio haberi debeat. Quod non ita in ijs, quæ per accidens, raròque

 coniun-

coniunguntur, locum habet. Iudicium enim de rebus non ſecundùm accidentes ei fortuitò caſus,ſed ſecundùm ea, quæ naturam eius plerumque comitantur, pronuntiari debet. Hanc ipſe S. Thomas doctrinæ ſuæ rationem diuerſis locis expreſſit; vbi eam etiam ad nocumenta, quæ animus nec directè intendit, nec præuidit, extendit. *Quandoque*, inquit, *nocumentum nec eſt præuiſum, nec intentum; & tunc ſi per accidens ſe habeat ad peccatum, non aggrauat peccatum directè* &c. *Si verò nocumentum per ſe ſequatur ex actu peccati, licet non ſit intentum, nec præuiſum, directè peccatum aggrauat. Quia quacumque per ſe conſequuntur ad peccatum, pertinent quodam modo ad ipſam peccati ſpeciem; puta, ſi aliquis publicè fornicetur, ſequitur ſcandalum plurimorum: quod quamuis ipſe non intendat, nec fortè præuideat, directè per hoc aggrauatur peccatum.* Et alio in loco adhuc accuratiùs eandem doctrinam deducit: *Euentus ſequens aut eſt præcogitatus, aut non. Si eſt præcogitatus, manifeſtum eſt, quòd addit ad bonitatem, vel malitiam. Cùm enim aliquis cogitans, quòd ex opere ſuo multa mala poſſunt ſequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas eius eſſe magis inordinata. Si autem euentus ſequens non ſit præcogitatus, tunc diſtinguendum eſt: quia ſi per ſe ſequitur ex tali actu, & vt in pluribus, ſecundum hoc euentus ſequens addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Manifeſtum eſt enim meliorem actum eſſe ex ſuo genere, ex quo poſſunt plura bona ſequi, & peiorem, ex quo nata ſunt plura mala ſequi. Si verò per accidens, & vt in paucioribus, tunc euentus ſequens non addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Non enim datur iudicium de re aliqua ſecundùm illud, quod eſt per accidens, ſed ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe.* Nihil luculentius formandiſque moribus ſecurius tradi poteſt. Quam ob cauſam iſti doctrinæ, vti diximus, communis Theologorum conſenſus ſuffragatur. Nonnulla ſolùm diſceptatio eſt, Vtrum malitia euentuum plerumque conſequentium in voluntatem, actionemque indirectè tantùm, an etiam directè refundatur, quemadmodum S. Thomas quibuſdam voluiſſe viſus eſt, Sed ecce cedimus, & indirectè tantùm

S. Thomas 1. 2. q. 73. a. 8.

Idem 1. 2. q. 20. a. 5.

tantùm refundi, certioris veritatis fundandæ cauſà, concedimus.

Quid ergò hìc reſpondebitur, vt violatæ nota Religionis abſtergatur? An fortè non eſſe malum, quòd Eccleſia Romana vaſtatur? Hæc eſt hæreticorum communis, & inueterata blaſphemia. Catholici norunt, in malefactis nulla eſſe grauiora, quàm quæ aduerſus ipſum Deum, Religionemque perpetrantur; nulla nocumenta hominibus diriora, quàm quibus fidei veritas ſubtrahitur, cultus Dei, myſteriaque profanantur. Quid igitur? An fortè Chriſtianiſſimos Reges magna illa nocumenta non præuidiſſe, quæ ex fœderibus, & ſuppetijs iſtis conſecuta cernimus? Sed, vt hic S. Thomas dixit, etiam nocumenta non præuiſa perpetrantes maculant, *ſi per ſe ſequuntur ex tali actu, & vt in pluribus. manifeſtum eſt enim, meliorem actum eſſe ex ſuo genere, ex quo poſſunt plura bona ſequi; & peiorem ex quo nata ſunt plura mala ſequi.* Sed quis hìc præuiſionis defectum cauſari poteſt? Sexaginta annorum experientia ſatiatiſſimum documentum eſſe potuit, quid Catholica ſacra in vrbibus occupatis ſub Batauorum poteſtate paterentur. Si vel vnus in vniuerſà eorum ditione ſuperſit pagus, aut vicus, in quo non ſit abolitum publicum Catholicæ Religionis exercitium (loca poſtremò capta excipio) Chriſtianiſſimos Reges innocentes eſſe concedam. Sin autem omnia vndique per vniuerſas Prouincias fœderatas, contra pacta etiam expreſſa, non tantùm olim, ſed etiam toto tempore, quo Rex Henricus IV. & ſucceſſor eius, vſque ad poſtremas vrbium obſidiones, ſubſidia ex fœdere ſubmiſerunt, in Francorum oculis profanata ſunt, quid niſi ludibrium eſt, iſtud innocentiæ Gallicanæ patrocinium?

Sed eſto, ignorauerint, quæ toti mundo, ipſiſque Francorum legionibus in Batauia Germaniaque militantibus nota ſunt: non eſt idonea ignorantiæ excuſatio, vbi ipſum ignoraſſe vitioſum eſt. Nam, vt optimè S. Thomas dicit: Ad ipſam quodammodo peccati ſpeciem pertinent, quæcumque per ſe conſequuntur actionem. Speciem autem actionis, hoc eſt, idipſum

idipſum quod agitur ignorare non licet, quia ſtertentis imprudentiæ eſt; nec in præſenti caſu ea ignorari poteſt. Eſt enim tota Europá vulgatiſſimum, Ordines confœderatos nullum exercitium Religionis in publicis templis ſuis pati, niſi quo hæreſim profitentur. Ex quo fit, vt iſtas vrbium expugnationes, quæ Regi Hiſpaniarum extorquentur, vt Hollandorum poteſtati pareant, ſuppetiaſque Gallicanas Catholicæ Religionis exterminatio, hæreſiſque propagatio, in iſtis circumſtantijs non per accidens, aut caſu, aut rarò, ſed per ſe, & neceſſariò & ſemper conſequatur. Perſpicuum eſt igitur, indirectam illam Catholicæ Religionis profanationem, fideique interitum non minùs ad reatum Chriſtianiſſimis Regibus imputandum, quàm ſi directâ voluntate Chriſti Eccleſiam cum hæreticis deuaſtarent.

CAPVT XV.

Reges Vaſalli ſunt incarnati Regis Chriſti. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Chriſtianis erga Regnum Domini ſui.

QVid enim intereſt Dei, ſiue directè ſiue indirectè à Regibus, rerum priuatarum cupiditati ſeruientibus, Regno ſuo ſpolietur? Ipſe perinde excidit Imperio ſuo; Rex perinde peccat officio. Nimis enim enormiter aberrant Reges, ſi priuatum tantummodò ſecuriùs, latiuſque imperandi faſtum ad curam ſuam pertinere arbitrantur; Dominici interim Regni, hoc eſt, Eccleſiæ incrementa, ac decrementa ſuſque deque ferant. Cogitandum etiam atque etiam Regibus eſt, non ita ſe eſſe rerum dominos, quin Dominum ſe ſuperiorem agnoſcere, & colere teneantur. Illius Vaſalli ſunt, à quo Coronam, & ſceptrum, vitamque ipſam fiduciario ſeu feudatario iure receperunt. Quis verò neſciat, primam eſſe Vaſalli legem, magnitudinis ſuæ auctorem venerari, fidemque & obſequium præſtare patrono ſuo? cuius tam arcta eſt obligatio, vt ei periclitanti opem ferre, omniaque humanitatis officia exhibere, imò verò etiam aduerſus fratres, ac liberos

ſuos

ſuos pro ſalute eius arma capere, teneatur. Fides enim ac dignitas agitur; cui ſempiterna inuritur labes à cliente patroni deſertore. Nam inde naſcitur, vt ſi ([a]) *indecentibus machinationibus dominum offenderit*; ſi dignitatem eius ſugillauerit; ſi ([b]) *domini caſtrum oppugnauerit*; ſi ([c]) *periclitantem deſeruerit*; ſi aliquem ([d]) *domino mortem, captiuitatem, aut iacturam facere molientem, fraude celauerit*; ſi ([e]) *eum, cùm potuerit, non liberauerit*; ſi ([f]) *inimicis eius ſuas amicitias copulauerit*; ſi in alijs ([g]) *ſic verſatus fuerit, vt potiùs inimicus, quàm fidelis eſſe credatur*, iure commiſſi feudo excidat: quòd ſi ſimul ſubditus fuerit, etiam læſæ majeſtatis plerumque reus habeatur. Cùm igitur Reges à Vaſallis ſuis, homines ab hominibus, tantam fidem pro tuendâ Regni ſtatuſque ſui dignitate poſtulent; quanta erit illa, quam ſceptrorum ſuorum largitori Deo, eiuſque Regno tuendo Reges ipſi aduerſus perduelles Majeſtatis eius præſtare tenebuntur? Sed, ô humanę cęcitatis miſeriam! cùm mortalis mortali, lege huiuſmodi fidelitatis, crimine obnoxius fuerit, indignum facinus, & feudi, ſtatus, vitę iacturâ luendum, Principes vociferantur; & cùm ipſi in iuratam Domini ſui fidelitatem ſexcenties teriora perpetrauerint, mirâ iudicij peruerſitate ſe innocentes putant. Quàm enim bellè cum iſtâ arctiſſimâ fidelitatis lege concinit iſta cum inimicis Domini ſui fœderatio, iſta armorum cum hoſtibus eius ſociatio, iſta templorum, in quibus Dominus eorum reſidet, ſacrorumque traditio, iſta Regni Domini ſui dira depopulatio? pro cuius defenſione ac gloria, proprium ſceptrum, & vitam, ſicut acceperunt, ita eiuſdem rurſus fidelitatis iure offerre, impendere, abijcere, & conculcare debuerunt. Et cùm armis, ac militibus ſuis, hoc eſt, totis accepti à Deo feudi viribus, Domini ſui Regnũ hoſtibus tradendo prodiderint, ac tacitè deuaſtauerint; vnâ frigidâ excuſatiuncula datâ Domino fidẽ ſe liberaſſe putant, ſi ſe res ſuas temporales egiſſe, *indirectè* tantùm Domino ſuo nocuiſſe cauillentur. *O filij hominũ, vſquequò graui corde?* Vt quid capite plectitis eos, qui cùm ſubditi & vaſalli veſtri ſint, hoſtibus Regnũ veſtrum inuadentibus fœderati opẽ ferunt, quamuis Pſal. 4.

a) lib. 2. de feud. conſuet. Tit. 57.
b) lib. 1. tit. 5.
c) lib. 2. tit. 24.
d) Ibidem.
e) Ibid.
f) lib. 2. tit. 57.
g) Ibid.

non perniciem veſtram, ſed proprij ſtatus incrementum ſe moliri, ſecuritatemque cauſentur? Cur non hic iſti præclaræ excuſationi *indirectæ* læſionis in vos directæ acquieſcitis? Hic oculati eſtis ad futilitatem eius penetrandam: hic iuſtiſſimi ad impietatem eius perſequendam. Sed quæ illa iuſtitia, à
Matth. 23. debitoribus cuncta poſcere, creditoribus nihil reddere? *Excolantes culicem, camelum autem glutientes.*

Capvt XVI.

Eccleſia Mater Chriſtianorum, Sponſa Chriſti Regum Domini. quantum vinculum inde in Reges.

NAm ſi cæteros quoque humanę, ciuiliſq; coniunctionis titulos exploremus, ex quibus, propter ſenſuum noſtrorum propinquitatem, familiariùs, faciliùſq; ad capienda ſpiritualia veritas hauriri poteſt; tam arcta eſſe nonnulla vincula comperiemus, vt nec directè nec indirectè, ſine impietatis nota, violari queant. Huiuſmodi ſunt inter filium & matrem, inter filium & patrem, inter ſeruum ac dominum: quibus quamuis plurimùm inter homines, iuxta diuinas leges humanaſque debeatur, perexiguum hoc tamen eſt, & penè nihil, ſi cum ijs, quæ Eccleſiæ ac Deo, tamquam matri, patri, ac domino, homines, adeoque Reges debent, æquâ accuratâque lance trutinetur. Quis vmquam filio ſatis ad innocentiam eſſe cenſeat, qui nihil matris ſuæ pulſationem, perniciem, interitum ipſo inſpectante procuratum curet, dummodò non ſuo ipſius ſcelere directè interfecta eſſe dicatur? Quid ſi & arma ſuggerat, quibus petatur; lictores, à quibus vinciatur; lora, quibus cædatur; tela, quibus occidatur, hoſtium videlicet, quos in eam ferocientes videt, atrocitate, non ſuâ: an illum iudicabis filiali feciſſe pietati officioq; ſatis? Quod vmquam tribunal parricidio abſolueret tantum ſcelus? Hoc enim ipſo, quo mater eſt, non ſolùm non directè, ſed nec obliquè fas eſt eā interimere; imò interimentibus non obijcere pectus, & latus, eſt magnum nefas. Ex quo iam olim rectiſſimè ex intimo naturæ fundo quidā Pythagoricus:

γονέων

γονέων ἀμελὲν ὅτε δαίμων, ὅτε ἄνθρωπος σύμβουλος ἄμποκα γένοιτό τινι σύμμετρον ψυχᾶς κεκτημένος ἐπισάμαν. *Parentes negligere, neque dæmon, neque hominum quiſquam, qui vel mediocriter ſapiat, vmquam cuiquam conſuluerit.* Quòd ſi patentibus carnis tanta pietas debita eſt, vt

Pempelus Pythag. ex Platone lib. 11. de Legibus.

Γεννητόρων ἕκατι καὶ θανεῖν καλὸν,

Genitorum gratiâ mori honeſtum ſit;

Cleænetus.

quâ fronte genitricem ſpititus in æternam vitam filius eius primogenitus non tantùm negliget, afflictamque deſetet; ſed hoſtiũ ludibrijs proſtitutam ipſe ad extremos agoniç ſingultus adiget, vt eâ ab inimicis, exitũ eius anhelantibus, trucidatâ, ſe adhuc innocentem eſſe glorietur? Quaſi verò pereuntis matris multùm interſit, directè, an indirectè, filio collaborante, pereat, dextrâ ſiniſtrâve feriatur, fallaci arte, an aperto marte præcipitetur in perniciem. Vnum intereſt, quòd iſta fucata æquitas duplex iniquitas ſit, dum & veræ impietatis crimen adiuuat, & falſæ pietatis gloriam quærit, hoſtis induens atrocitatem, & filij ſimulans innocentiam. *Nolite errare; Deus non irridetur.*

Galat. 6.

Non enim dumtaxat, mater Eccleſia, ſed etiã Chriſtus ipſe ſponſus eius, Regumque Pater, ac Dominus iniurijs iſtis laceſſitur. Sponſæ iniuria in ſponſum redit: violatio eius etiam indirecta, ſine gemitu, & fremitu ſponſi eſſe non poteſt. *Si quis honeſtis*, inquit ſanctâ libertate Petrus Damiani, *ac pudiciſsimis thalamis tuis inferre moliretur iniuriam, quis neceſſarius tuus, quis domeſticus auderet illi familiaritate coniungi? Quis illorum præſumeret in amicitiæ fœdere copulari? Si ergò homo cum aduerſario Domini ſui concordiæ fœdus inire non audet, quo pacto ſublimitas tua illi communicare non timuit, qui ſponſam Chriſti, ſanctam ſcilicet Eccleſiam, quaſi per obſcæni lenocinij ſtuprum violare præſumpſit? Dei quippe hoſtis eſſe conuincitur, qui eius inimico in amicitiâ ſociatur.* Iam verò ſcalas erigere, ſponſæ feneſtras frangere, fores eius irrumpere, gladio perimere defenſores eius, quis vel inſanus dixerit eſſe innocentiæ, quamuis ab alio honeſtati eius iniuria inferatur?

Petrus Damiani lib. 7. Epiſt. 19. ad Gothifridum Ducem.

CAPVT XVII.

Reges Vicarij ſunt Chriſti Regis omnium. Quis ſit ordo naturalis inter Regna, & Eccleſiam, & vtrorumque defenſionem.

QVid quod hæc eadem iniuria eſt deuaſtatio hæreditatis,& Regni Dei,quod *acquiſiuit ſanguine ſuo:* quod ei in præmium acerbæ paſſionis à Patre retributum eſt? *Poſtula*, inquit, *à me*, *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et rurſum Iſaias: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.* Cuius quidem Regni ſui gloriam, & auctoritatem, præ omnium terrenorum regnorum faſtu, tantâ complectitur teneritudine dilectionis, vt per Prophetam dixerit: *Gens & Regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit; & gentes ſolitudine vaſtabuntur.* Non ait, quod te afflixerit, conculcauerit, euerterit, ſed, *quod non ſeruierit tibi, peribit.*

(Act. 20. — Pſal. 2. — Iſaiæ 53. — Iſaiæ 60.)

Nam ex quo filius Dei incarnatus, *& ab eo conſtitutus eſt Rex ſuper montem ſanctum eius,* hoc eſt, ſuper Eccleſiam, ipſi ſoli omnis Regnorum, Regumque gloria ſeruire debet, vtpote quos ipſe minimarum rerum, hoc eſt, temporalium, & inſtar fumi tranſeuntium adminiſtros in imperio ſuo ſtatuit. *Reges eorum,* inquit, *miniſtrabunt tibi.* & Iterum: *erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Et omnium apertiſſimè Daniel: *vt Regnum & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum altiſſimi: cuius Regnum, Regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſeruient ei.* Hinc fit, vt humanus iſte Principatus, qui propter caducam huius vitæ rationem ad breue tempus durat, niſi Regno ſummi iſtius Imperatoris amplificando ſeruiat, ex Magni Conſtantini iudicio, ὐ μακρῷ κρείττων τῆς αἰπόλων ἢ ποιμένων ἀρχῆς, ἢ βουκόλων, μᾶλλον δ' ἐργωδεστέρα: *Caprariorum, paſtorum, ac bubulcorum imperio non multò præſtantior, ſed moleſtior ſit.* Æternus enim ſolum æternitatis ſuæ

(Pſal. 2. — Iſaiæ 49. — Danielis 7. — Apud Euſeb. Orat. de laud. Conſtantini.)

ſuæ principatum regnumque diligit; in cuius gloriam, & amplificationem torquet ipſe, & ab omnibus temporalium ſuorum principatuum Præfectis retorqueri cupit, ac iubet, quidquid per temporum lapſus fluit. Quidquid igitur amplitudinis, firmitatis, gloriæ, faſtuſque tranſitorij, mordaces illæ hominum curæ, quas Regna vocant, amatoribus rerum friuolarum polliceri videantur, illi Regno comparatum; cuius ſolius gloriam Chriſtus diligit, ſpectat, & quærit, velut crepundia ſunt apud Deum: cui niſi vltrò ſeruiant, & ſiue directè, ſiue indirectè collata cedant, *quaſi in fauillam æſtiuæ areæ, quæ vento rapitur*, conterenda ſunt. Danielis 2.

Hic igitur ordo rerum naturalis eſt, vt corporalia corpori fouendo tuendoque ſeruiant, & corpus animæ: hoc eſt, vt ipſa corporis ſalus ad ordinatam appetitionum requiem refeṙatur. Sed quia homini non quælibet; ſed anima rationalis ineſt, totum hoc, quod habet commune cum beſtijs, ſubdi debet paci ſalutique animæ rationalis, quò mente aliquid vtile contempletur, & ſecundùm hoc aliquid agat, vt ſit ei ordinata cognitionis, actioniſque conſenſio. *Ad hoc* enim, inquit Auguſt. *velle debet nec dolore moleſtari, nec deſiderijs perturbari, nec morte diſſolui, vt aliquid vtile cognoſcat, & ſecundùm eam cognitionem vitam moreſque componat.* Hic igitur, vt dixi, in vno homine ordo naturalis eſt: qui ſi in humana vita perturbetur, vt vel externis corporis alimentis ac ſubſidijs inordinatè vtatur, plus minuſve vſurpando, quàm ſaluti corporis expedierit; vel internis inferioris partis motibus, præter animæ rationalis leges ac præſcripta, raptetur, morbos in corpore, vitamque flagitioſam, & facinoroſam in animâ fieri, neceſſe eſt. Quibus duobus malis, tota corporis & animæ harmonia corrumpitur. Ad eundem modum de duabus illis communitatibus Terrena atque Cœleſti, Republica & Eccleſia, Regno, inquam, temporali hominum, ac Regno Dei viui, quæ ſibi in hoc mundo inuicem conſerta viuunt, veritas accuratiùs conſulta ſtatuendum eſſe præſcribit. Nam vti tempus æternitatem, & omnis motuum volubilium agitatio quietem, velut finem ſuum, reſpicit: ita lib. 19. de Ciuit. cap. 14.

terrena Communitas, & omnis eius Præfectura ad Cæleſtem, Temporalis ad Perpetuam, Regnum hominum ad Regnum Dei, hoc eſt, Reſpublica ad Eccleſiam inter Chriſtianos referri debet. Nam quemadmodum in brutis ſumma vitæ lex eſt ſalus corporis, & carnalium; vti diximus, appetitionum quies; quæ tamen duo in homine altiori lege, hoc eſt, quatenus animæ rationalis paci & integritati conuenit, moderanda ſunt; vſque adeò, vt & corporis vulnera, & animi dolores, & vtriuſque diſſolutio, ſeu mors, pro conſeruanda rationalis animæ integritate ſubeunda ſint: ita in Regnis infidelium, quæ nihil de ſublimiori Regno Dei inter homines fundato perceperunt, ſuprema lex eſt temporalis Reipublicæ pax, & ſalus. Sed inter Chriſtianos, Reipublicæ & Eccleſiæ, hoc eſt, Regni ſimul humani diuiniq́ue conſortes, ſalus illa temporalis Reipublicæ tota iuxta diuinioris Regni paciſq́ue leges, quam ordine naturali reſpicit, diſpenſanda, hoc eſt, procuranda, & conſeruanda eſt. Nam, vt profundiſſimus ille Doctor præclariſſimè; *Omnis vſus rerum temporalium refertur ad fructum terrenæ pacis in ciuitate terrena*, hoc eſt, in Regno temporali: *in cœleſti autem ciuitate*, hoc eſt Eccleſia, vbi terrenæ ciuitati mixta eſt, *ad fructum pacis æternæ*.

Aug. lib. 19. de Ciuit. c. 14.

Ex quo efficitur, vt, ſi temporalis Reipublicæ ſalus, & ſecuritas Eccleſiæ ſtrage procuretur, haud ſecus peccetur in ordinem naturalem, quem iuxta Auguſt. *lex æterna conſeruari iubet, perturbari vetat*, ac ſi corpus animæ, tempus æternitati, humani principatus faſtus diuinæ gloriæ, homo Deo præferatur. Itaque paucis verbis rem totam complexus ſanctiſſimus Doctor: *Pertinet hoc*, inquit, *ad Reges ſæculi Chriſtianos, vt temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam, vnde ſpiritaliter nati ſunt*. Hæc enim pax Eccleſiæ eſt pax Regni illius, quod in terris fundauit incarnatus Deus, cuius ipſe ſolus Rex eſt, cuius illi, quos Reges in terra nuncupamus, non niſi vicarij ſunt, & in rebus abiectioribus vicem gerunt, eâ videlicet regnandi, vel potiùs prouidendi lege conſtituti, non vt ipſi ſecuri floreant, latèq́ue dominentur; ſed ne Reſpublica domini ſui à perduellibus Maieſtatis eius

Aug. lib. 22. cont. Fauſtum c. 27.

Tract. 11. in Ioannem,

eius oppugnata detrimentum capiat; ne fides, quâ ipſe à ſubditis agnoſcitur, ne religio, quâ ipſe colitur, & in animis hominum velut propria Regni ſui ſede dominatur, gliſcentibus impiorum ſacrilegijs pereat. Quam enim dementiam in rebus humanis eſſe cenſeremus, ſi Gubernatores prouinciarum à Regibus terrenis conſtituti, priuatæ contentionis, ſuæque vicariæ Præfecturæ ſtudio, Regis ipſius exilium, Regnique perniciem, non ſolùm à rebellibus illatam, æquis oculis ſpectare, & permittere, ſed etiam armis, ærario, exercitibus Regis ſui, indirectè tamen, procurare ſe poſſe contenderent, ne quid fortè decedat commodis ſuis? Quis non huiuſmodi non Regis nomine Præfectos, ſed proprio nomine Reges, Regis ſui proditores, Regni eius inuaſores appellaret? Non enim ampliùs Præfecturam ſibi commiſſam, vt alienam, ſed tamquam ſuam gerunt; priuatum faſtum publicis Regni, & Regis emolumentis præferunt: qui res adminiſtrandas non domini ſui gloriâ & vtilitate, ſed cupiditatum ſuarum fructu metiuntur, *priuati commodi vel odij pertinaciâ in publicum exitium ſtimulante.* Nam latiùs, quàm in rebus tantùm humanis patet id, quod iam olim dictum eſt: *Priuatæ res ſemper offecere, officientque publicis conſilys.* Peſſimum enim veræ fidelitatis affectuſque venenum eſt propria vtilitas.

Tacit. lib. 1. Hiſt.

Liuius lib. 22.

CAPVT XVIII.

Regibus pietas maximè neceſſaria, ex quâ ſolâ diſcunt officium ſuum.

QVamobrem vt prouinciarum Gubernatoribus fidelitas erga Reges ſuos, ita Regibus ipſis pietas erga Deum quàm maximè neceſſaria eſt. Hâc enim ſolâ & ipſi fideles erunt Regi ſuo, cuius in terris ipſi quoque vicarias præfecturas agunt. Hæc eos docet in omni rerum terrenarum procuratione oculos in cœlum defixos gerere; vt non ex ſuæ, ſed illius Aulæ gloria, & Regni eius in terris amplitudine, leges belli & pacis petant. Nimiæ quippe fatuitatis eſt arbitrari, quòd, cùm cæleſtis illius Imperatoris Regnum toto orbe

orbe diffuſum ſit, cuius particulas Ferdinando, Philippo, Ludouico nomine ſuo gubernandas tradidit, ex vini & olei, ouium & boum, de quibus non eſt cura Deo, hoc eſt, ex infimarum rerum procurandarum regulis, vel ex priuatæ ambitionis lege, vt ipſi ſecuro diffuſóque potiantur Imperio, Præfecturas ſuas moderari debeant. Ipſe vt ſceptrorum auctor eſt, ita Regnum eius, quo in cordibus hominum fide atque Religione dominatur, vna ſceptrorum lex, vnicus eis ſcopus præſtituitur. *Debes Imperator*, inquit, Imperatori Leoni Leo, *incunctanter aduertere, Regiam poteſtatem tibi, non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.* Veram cauſam dedimus, & ante nos, Ambroſius dedit: *Cùm enim omnes homines, qui ſub ditione Romana ſunt, vobis militent, Imperatoribus terrarum, atque Principibus, tum ipſi omnipotenti Deo, & ſacræ fidei militatis.* Quis autem ignorat, primum eſſe militiæ ſacramentum, ſalutem, commoda, dignitatem eius tueri, cui militamus? Priſci pagani naturâ duce veritatem iſtam viderunt, ſuiſque monumentis indiderunt, *Non dubitauerunt*, inquit Valerius, *ſacris Imperia ſeruire.* Et adhuc: *Omnia namque poſt Religionem ponenda ſemper noſtra Ciuitas duxit, etiam in quibus ſummæ Maieſtatis conſpici decus voluit.*

Leo Leoni Imperat. epist. 75.

Amb. Epiſt. ad Valentiñ.

Valerius lib. 1. c. 1.

Capvt XIX.

Regnorum Ortus, Occaſus, Incrementa, Decrementa à remunerante vel puniente Deo.

QVisquis igitur terrenorum Regum ſceptri ſui perpetuitatem affectat, non eam ex Machiauelli regulis adepturus eſt. Commodi compendia intentè ille ſequitur, quibus inſiſtens à Regiâ identidem aberrat viâ, diſcipuloſque ſuos in certum præcipitium ducit. Vna pietas eſt, quę latum & ſtabile imperium facit. Auctor enim ſceptrorum in illorum manibus ea collocare firmareque amat, qui gloriam Regni ipſius magis, quàm ſuam priuatam quærant. Audite veracem, quamuis ab ethnico, ô Reges Chriſtiani vocem,

eoque

eoque attentiùs, quia ab ethnico: *Imperia ita ſe rerũ humana-* Valerius ibidem.
rum futura regimen exiſtimarunt, ſi diuinæ potentiæ bene atque conſtanter fuiſſent famulata. Quam ob cauſam nullum verius ſalubriuſq; Regibus, Imperij ſui ſtabilitatem ambientibus, aduerſus omnes inteſtinas diſſentiones externaſq; ęmulationes, conſilium dari poteſt, quàm id, quod imperaturis Syneſius Syneſ. Orat. de Regno.
dedit: Ἐυσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλήσθω κρηπὶς ἀσφαλής, ἐφ' ἧς ἑστήξει τὸ ἄγαλμα ἔμπεδον τῆς βασιλείας. *Pietas primũ ſubſternatur fulcrum, & crepido, cui firmiter inſiſtat ſimulacrum hoc Regni.* Et quòd Theodoſio Imperatori S. Leo: *Tunc eſt* Leo Epiſt. 7.
optimus Regni veſtri ſtatus, quando ſempiternæ, & incommutabili Trinitati vnius Dei confeſſione ſeruitur. Hoc ſexcentis experimentis inter Chriſtianos probauit olim & etiamnum probat Deus. Sed quis ſapiens & intelliget hæc? Cùm Regnũ Reges non accipiant niſi à Deo, qui quemdam ſe impotentiùs efferentem in brutorum ſortem vſque depreſſit, *donec ſci-* Danielis 4.
ret, quòd dominetur excelſus ſuper Regnum hominum, & cuicumque voluerit, dat illud: ſtabilitatem tamen eius humanis artibus, ac fallacijs plerumque moliri volunt. Hinc illa in vicinos creſcentes æmulatio; hinc illa cum rebellibus, hæreticis, barbaris, Turcis, & quidquid vſquam peſtium graſſatur in Chriſtianos, fœderatio. Nimirum vt humanâ aſturiâ diuinæ prouidentiæ frenum inijciant, & rapiditatem curſus eius quoquo modo ſiſtant per fas & nefas. Non cogitant illi, quemadmodum regnorum ſuorum inferiores Præfecturas à ſua ipſorum voluntate, ita in vaſta totius vniuerſi monarchia; Regna ſua ab illa ſuperni Imperatoris aula proficiſci. *Ipſe mutat tempora & ætates; transfert Regna, atque* Danielis 2.
conſtituit. Ipſe Regnorum terminos extendit, & contrahit; ipſe impotenti Regum ambitioni limites figit. Ipſe eſt, qui *dicit Regi Apoſtata, & vocat Duces impios.* Ipſe, cùm impietas Iob. 34.
impleuerit menſuram ſuam, *baltheum Regũ diſſoluit, & præcingit fune renes eorum. Ducit Sacerdotes ingloriòs, & Optimates ſupplantat.* Iob. 12.
Cùm igitur ille vigil oculus indefatigabili curâ ſemper in facta, moreſque Regum intentus ſit, vt æquâ lance cuncta diſpenſet; quis erit, qui vetet, quò minùs ille, qui

 contem-

Digitized by Google

Pſal. 106. *contemptionem effundet ſuper Principes*, impietati famulantes, vice verſâ benedictione temporali, Regnique latitudine remuneret pietatem? Quid enim iuſtius, quàm vt ſolum illud roboret, & ab oriente in occidentē diffundat Imperinm, cuius omnes vires in auctoris gloriam conuertuntur? Hęc eſt genuina formandi, propagandique temporalis Regni ratio: quam quiſquis conſtanter teneat, frementibus hominibus, Deum inueniet defenſorem; quiſquis abijciat, etiam fauentibus, euerſorem. Hinc eleganter & piè Nazianzenus:

Θεοῦ διδόντος, μηδὲν ἰσχύει φθόνος:
Καὶ μὴ διδόντος, μηδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo fauente, nihil nocet inuidia:
Et non fauente, nihil prodeſt labor.

Quod ſi vſpiam, certè in Imperiorum ſucceſſibus, præcipuè locum habet. Non enim humana vis eſt, vt vulgò putant, ſed excelſus ille Regnorum dominator, qui quod olim Cyro, expreſſo eius nomine, ducentis annis antequam naſceretur, propter populi ſui liberationem, ſe facturum pollicebatur:
Iſaiæ 45. *Subijciam ante faciem eius gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & porta non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terra humiliabo. Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, vt ſcias quia ego Dominus*; hoc ipſum & nunc, ad exequenda conſiliorum ſuorum decreta, erga Reges propagationis diuini Imperij magis, quàm ſui ſtudioſos, operatos. Vaniſſimum eſt enim, tam magna ſubitaque dominationis incrementa in orbe vetere & nouo, vel Cæſaris tam inſolitas contritis omnibus victorias, in tanta rerum omnium deſperatione, hæreticorum Principum coniuratione, Catholicorum colluſione, humanis conſilijs attribuere. Ipſe quemadmodum indirectas illas Regni ſui depopulationes iuſto iudicio perſequitur, ita ſyncera regni ſui ſtudia etiam in hoc mundo libratiſſimâ æquitate & profuſiſſimâ liberalitate cōpenſat. Hinc Regi magno amplitudo Imperij, hinc theſauri abſconditi, hinc arcana ſecretorum. Hinc ſubiectæ ante faciem Cæſaris gentes, hinc dorſa

Regum

Regum verſa, hinc portæ æreæ contritæ, vectes ferrei confracti: hinc glorioſi terræ, Turrius, Anſpach, Iagendorf, Halberſtat, Mansfelt, Gabor, Danus, Suecus, humiliati. *Durum eſt contra ſtimulum calcitrare.* Vanum eſt tortuosá verſutiâ diuinis conſilijs velle reſiſtere. Vt enim Reges, ad atcendas cauendaſque potentiorum iniurias, de ſua ſecuritate ſatagant, æquum eſt, non reprehendimus: ſed Act. 10.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines.

Iuſtitia erga homines, fides, & religio erga Deum, pietas erga Eccleſiam ſalua ſit; quis quemquam ſe ſuaque tueri vetet? At verò, vt hoc obtentu, Reges omnium rebellium iniquitates aduerſus vicinos foueant, Turcam ſuſcitent, barbaros excitent, hæreticis Eccleſiæ ſepta & ſacra depopulantibus, fœderibus, conſilijs, armis opitulentur, ſemper inſidias paci ſtruant, numquam per diuinas humanaſque leges licuit, numquam licebit. Deteſtanda enim Chriſtianis eſt illa Cæſaris ſententia, quam ex Euripide Græcam ſemper in ore habuit: Sueton. in Cæſare.

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι Eurip. in Phœniſ.
Κάλλιστον ἀδικεῖν· τ᾽ ἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

Hanc Tullius ita reddidit:

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratiâ Tull. lib. 3. offic.
Violandum eſt: alijs rebus pietatem colas.

Quo ſanè efficitur, vt non aliud magis huiuſmodi conatibus laborare videantur, quàm vt fatum, quod vitare volunt, accelerent. Nempe vt gladius, quem quaſi capitibus ſuis imminentem vano timore fugitant, ſucciſo per iniquitatem prouidentiæ diuinæ filo, quod eum detinebat, vltrò in caput ipſorũ ruat. Quidquid enim, Deo placato, vmquam vel æmuli cogitaſſent, hoc, Deo irato, vel à domeſticis inferri ſolet. Stabile eſt enim illud Sapientis effatum, quod euentu ſuo fruſtrari nequit: *Regnum enim à gente in gentem transfertur, propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos.* Ita mirabiles, & carnalibus oculis abſtruſæ ſunt ſemitę vindicantis Dei, vt hoc ipſo homines perire ſoleant, quo perdere volunt; eoque defenſionis genere perniciem ſibi ſtruant, quo cauent. Eccleſiaſt. 10.

CAPVT XX.

Declarantur hactenus dicta de fœderum iſtorum, ſuppetiarumque iniquitate, exemplo Hugenottarum, & Rupellenſium.

ET hactenus quidem fœdera Gallicana; ſuppetiaſque rebellibus atque hæreticis datas; perſpicuâ, vt videtur, ratione conuellimus. Quòd ſi manifeſtæ veritati infirmus humanæ conſuetudinis ſenſus non auderet obſiſtere, nihil eſſet vberiori diſſertatione, ad conuincendam cuiuſlibet refragantis opinionem, opus. Nunc verò quia tetrior eſſe ſolet morbus animorum, quo motus, & facta ſua etiam poſt rationem plenè redditam, quanta homini ab homine debetur, ſiue nimiâ philautiæ cæcitate, quâ nec aperta cernuntur, ſiue obſtinatâ peruicaciâ, tamquam ipſam rationem, veritatemque defendunt, fit neceſſitas plerumque coproſiùs; atque ſenſibiliùs explicandi res perſpicuas, velut eas non ſpectantibus intuendas, ſed quodammodo tangendas palpantibus, & conniuentibus offeramus. Ecce, Francia, non exiguum tibi Deus beneficium ad totius cauſæ iſtius compendium, & ad correctionis adiutorium contulit. Intuere; obſecro, vermen Liliorum tuorum, labem florentis Regni, peſtem auitæ fidei Hugenottas, in iiſque Rupellenſes tuos. Fœderibus, armiſque iuuandos aduerſus Regem tuum arbitraris, nec ne? Deteſtandum ſcelus, Deo & hominibus inuiſum, ſcio, tota conclamabis: Rebelles, inquies, ſunt, hæretici ſunt, humanæ diuinæque maieſtatis rei, ciuili & Eccleſiaſtica poteſtate ſuffocandi. O quàm perſpicua, & plana veritas eſt, quando Francis fauet! Quanto cothurno in perduellium iſtorum fœderatos detonaret, ſi ore Gallicano promeretur? Sed iam vide, quæſo, quod manticæ in tergo eſt. Si ſcelus eſt, perduellibus coniungi tuis; qui fit, vt alienis te fœderati, Batauis, & Proteſtantibus, facinus præclarum haberi velis? At enim rebelles Regi ſuo ſunt Hugenottæ, & Rupellenſes. At rebelles etiam Principi ſuo Batauí: ab auis & proauis, maioribus eius ſine

ſine controuerſia paruêre, legitimum ſucceſſorem eſſe numquam negauère, iugum excuſsêre. At enim propter nouatam fidem Hugenottæ tumultuati ſunt. Propter nouatam itidem fidem Bataui. At auxilia externa in Regnum Hugenottæ advocarunt, cœtus inuito Rege celebrarunt, oppida expugnarunt: Quid iſta, ſi Batauorum facinoribus componantur? At hæretici ſunt Hugenottæ, fidem violarunt, Eccleſias incenderunt, ſacra depopulati ſunt. Nonne typus omnis inſolentiæ,& peruicaciæ Bataui ſunt,ab Hugenottis propinatæ? Quid cum tantillo colore obtendere potes,vt id, quod rectiſſimè in alijs damnas, licentioſiſſimè tibi permiſſum putes? An ideo tibi magis forſan damnandi perduelles tui videantur, quia nondum Rempublicàm,quam in hiſce Germanicis motibus ſpe pleni parturiebant, cum Batauis pepererê; nondum proſperitate audaciam inflammante, legatos ad aulas Principum diffudêre; nondum à reliquo Galliæ corpore ſe dirupêre? Ingratam te exhibes diuinis beneficijs, ſi negatum ſceleris meditati ſucceſſum in maiorem criminis Hugenottici inuidiam voces; vt eo Hollandos putes Hugenottis tuis eſſe iuſtiores, quo magis in rebellionis perfidiâ profecerunt. Tantò enim rebellio damnabilior,quantò pertinacior,& plurium in idem ſcelus conſpirantium ſocietate robuſtior. Ex quo efficitur, vt quò Hugenottæ, & Rupellenſes Batauis inferiores viribus, fœderibus, paucitate, apparatu, eo ſuperiores innocentiâ. Recordare, quanto ſtomacho per Scriptorum tuorum calamum facinus Rupellenſium deteſtata es, quando toto capite annuebas, plaudebaſque intonantibus: Indicto Rupellæ contra mandatum Regis conuentu, Deus „ tuam fidem, auſa eſt hominum profligatorum colluuies, au- „ ctoritatem ſummam Principi abrogare, ſibi arrogare, Re- „ gnum in Prouincias deſcribere, Prouincijs Senatum, Duces, „ milites præficere, iuſſionibus publicis argentum ſocijs impe „ rare, tributa, vectigalia, portoria Regni inuadere, de Regni „ ſubditis prædas agere, Catholicos vrbibus eijcere. Illud ergò „ facinus Rupellenſium, tanto clamore dignum, Regis armis interceptum eſt; Batauorum ad maturitatem peruenit. Hic

feſta videas. Cauſa Rupellenſium tibi propinata eſt. Bibe calicem de manu Domini admouentis. Si intelligis,& acquieſcis, miſericordia eſt iſta emendantis: Si nondum intelligis, quid vereat, niſi iudicium vindicantis? Nam quid in alijs accuſabis, niſi te damnaueris? Rebellionis graſſationes, fidei depopulationes experta es.

Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſce.

Noli eſſe mitis in cauſa tua, in aliena crudelis: vt rebelles,& hæreticos tuos oppreſſos, alienos à te defenſos velis. Quid ſi enim & tibi hic regerant rancidum illud *indirectum* tuum? Se nihil directè Rupellenſibus ſuccurrendo, niſi rerum ſuarum ſpectare ſecuritatem, indirectè fatiſcere Eccleſiæ tuæ fidem; ſibi non imputandum, nihil curandum? Quanto fremitu hic inſurgeres? Ludibrium eſſe veritatis,velum impietatis, commentum hominum, quorum idolum Status eſt, vita abſque Religione, mors abſque Deo. Rectè quidem. Sed *quomodo* hic *exires de hoc laqueo alieno, ſic exeas de tuo.* August. Epiſt. 4.

Caput XXI.

Religio, & Eccleſia ſemper indirectè afflicta: ſæpius ab ijs, qui in Gallijs præfuerunt.

Verum eſt etenim, iſtam indirecti tergiuerſationem à politici ſtatus, rerumque præterfluentium admiratoribus in perniciem veræ pietatis excogitatam eſſe: quâ ſemper effectum fuit, vt ſacra profanis cederent, Eccleſia rationibus, quas vocant ſtatus, in primiſque Gallicani, premeretur. Sic enim non ſolùm Traiecti, Ruremundæ, Venlonæ, Siluæ-Ducis à Ludouico XIII. ſed antè ab Henrico IV. Grauiæ, Sluſæ, alijſque Flandriæ oppidis ac municipijs, vera Religio indirectè profligata eſt. Henricus enim Quartus primus in Galliæ Regibus, ante omnes inducias, Batauorum impietatem fœderibus ſuppetijſque manifeſtis in Eccleſiam Belgicam armauit, fluctuantique rebellioni pondus & ſtabilitatem dedit. Quid mirum? Adhuc infidelis cum infidelibus ſocietatem inchoauerat, & eorum auxilia ter mille peditum,

& qua-

Eccleſiæ Strigonienſis, Quinqueccleſienſis, Albæ Regalis, deuaſtatæ ſunt, dum Solimannus ad bellum contra Cæſarem, vt ferunt & ſcribunt, ab eodem Franciſco, Caroli Imperatoris æmulo, concitatus eſt. Hæ ſunt illæ *indirectæ* fidei depopulationes, ſub quibus in quibuſdam orbis plagis in hodiernum vſque diem Eccleſiæ gemunt, & millia animarum, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, Tartaro immolantur. Fatale enim iam diu videtur Gallico ſolo, vt non pauci, qui in eo principati ſunt, directè temporalem dominationem, quaſi faſtigium rerum humanarum, appetierint, indirectè Chriſtianā Religionē in præcipuis Europæ regionibus grauiter læſerint; tantâ quidem conſtantiâ, vt huiuſmodi Religionis iniurias à nonnullis maioribus quaſi hæreditaſſe videantur. Nam ad eumdem modum fidem Hiſpaniæ, per Sarracenicā irruptionem, *indirectè* illâ horribili notiſſimaque clade pro ſua parte profligarunt. Teſtis eſt enim Lucas Tudenſis, cùm Iulianus vnà cum Sarracenis Rodericum impugnaret, Gallos, excitato in Hiſpania citeriori bello, vires Hiſpanorum ex compoſito initis cum Iuliano conſilijs diſtraxiſſe, ne totæ in Sarracenos verterentur. *Erat*, inquit, *hic Iulianus vir ſagax, & aſtutus, & callidè incitauit Francos, vt expugnarent Hiſpaniam citeriorem.* Et rurſum: *Omnes deinceps Gothorum milites fuſi, fugatique, ferè vſque ad internecionem gladio, & inediâ perierunt: non ſolummodò inſecutionibus barbarorum, verum etiam Francorum armis ex parte Galliarum conſumpti ſunt.* Auctor iſte grauis, & antiquus eſt: ante quadringentos annos vixit, & inter primos eorum eſt, qui poſt Hiſpaniæ cladem, res geſtas proſecuti ſunt.

Nicol. Iſthuanpf. lib. 13. & 15.

Luc. Tud. in Chron. mundi lib. 3. in fine.

Sed quid miramur indirectè illatam ab eis Hiſpaniarum Eccleſijs cladem, qui nec ipſi Eccleſiæ Gallicanæ, directà illâ temporalium rerum curâ abrepti, pepercêre? Nam vix decennio pòſt Eudo, Dux Vaſconum & Aquitaniæ, quæ ſicut à temporibus Clodouæi pars Regni Francorum fuit, ita Vaſcones à Francis domiti, & à Geniale Duce per eos conſtituto, à Clotharij II. temporibus, gubernati; hic, inquam, Eudo illos eoſdem Sarracenos in Galliam contra Carolum Martellum, à

Aimon. lib. 3. c. 85. Du Plaix in Clothario Secundo.

quo fugatus, fractuſque fuerat, vindictæ cupiditate accerſiuit; & Baſilicæ S. Hilarij, cæteriſque Eccleſijs Aquitaniæ *indirectè* per incendia graſſationeſque Maurorum, diriſſimas clades intulit. Scipio du Plaix, natione Vaſco, vocat hoc *errorem popularem*, quem Chronographi ſecuti ſint, nullo antiquiorum fultum teſtimonio. Miror Scriptorem reuera eruditum, & in antiquorum auctorum lectione verſatũ, hoc neſcire potuiſſe: vel, ſi ſciuerit, neſcio quo Vaſconiæ, aut Aquitaniç ſuę ſtudio diſſimulare, vel negare voluiſſe. Hoc enim ante quingentos annos teſtatus eſt Sigebertus: *Eudo Dux Carolo per omnia inferior Sarracenos contrà eum inuitat ab Hiſpania.* Et ante ſeptingentos annos Annales Francorum, quos Pithœus edidit, itemque Fuldenſes, Pithœanis multò auctiores, quos Marquardus Freherus: *Sarraceni ab Eudone in auxilium ſuum vocati, cum Rege ſuo Abdirama, Garonnam Burdigalamque perueniunt, cunctis locis vaſtatis, & Eccleſijs igne cõcrematis. Baſilicam quoque S. Hilarij Pictauis incendunt.* Nam illi circa annum Dom. 883. hi verò circa an. 890. vbi deſinunt, ſcripti videntur. Et ante octingentos circiter annos Fredegarius: *Eudo Dux cernens ſe ſuperatum, atque deriſum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxilium contra Carolum Principẽ, & gentem Francorum excitauit.* Paulus Warnfredus, Diaconus Foroiulienſis, qui ſub Carolo Magno, Martelli nepote, anno ſeptingenteſimo octogeſimo claruit, id ipſum palàm indicat: *Poſt decem*, inquit, *annos Sarraceni cum vxoribus, & paruulis venientes, Aquitaniam Galliæ prouinciam, quaſi habitaturi ingreſſi ſunt. Carolus ſiquidem cum Eudone Aquitaniæ Principe tunc diſcordiam habebat.* Diſcordia igitur iſtorum Principum Sarracenis aduentus cauſa fuit; Eudone videlicet, vt iſti citati vetuſtiores, & recentiores tradunt, eos aduerſus æmulũ ſuum euocante. Vtinam tamen Eudonis exemplum noſtræ ætatis Principes, quemadmodũ peccando, ita & pœnitendo ſequerentur. Nam ſceleris ille ſui percuſſus conſcientiâ, in Sarracenos, iunctis cum Martello viribus, ex improuiſo à tergo impetum vertit, & eorum exercitũ ad internercionem vſque deleuit. Sed *alud eſt citò ſurgere, aliud non cadere.*

Scipion du Plaix en Ihirry 4. l'an 722.

C'eſt vn erreur populaire, ſuiuy neantmoins de tous nos Annaliſtes, qu' Eude Ducq. d'Aquitains apella les Saraſins d'Eſpagne en France &c. Mais nul ancien auteur n'en faiſant mention.

Sigebert, ad an. 729.

Annal. Franc. & Fuldenſ. ad an. 725.

Fredegar. c. 108.

Paul. VVarnfred. lib. 6. Hiſt. Miſcel.

Aug. lib. 10. Confeſſ. c. 33.

Quid,

Quid, quòd in ipſo temporis articulo, quo Hiſpanijs ab Ariana peſte per Recaredi virtutem reuocatis, Catholicę fidei ſplendor illuxerat, Francorum Reges *indirectè* recentiſſimam, adeoq; vixdum germinantem Religionem afflixerunt? Nam illa ſexaginta circiter Francorum millia, quæ Recaredus militum trecentorum manu, vno prœlio, Deo de cœlo videlicet pugnante, proſtrauit, Lucas Tudenſis in hæreſis Arianæ ſubſidium adueniſſe teſtatur: *Francorum*, inquit, *ferè ſexaginta millia armatorum, qui ad auxilium venerant hæreſis Arianæ, Gallias* (Gothicas, quæ Hiſpanis parebant) *irruentia, miſſo Claudio Emeritenſium Duce proſtrauit*. Non quòd hæreſim Arianam directa voluntate ſtabilire niterentur; hoc enim eſt hoſtiū Catholicæ fidei: ſed quòd directè alienis terris inhiantes, *indirectè* hæreticis Arianis, Reginæ Goiſuinthæ, Leuuigildi coniugi, nouercæ Recaredi, Vdilæque Epiſcopo, cum ſuis, in eius necem cōſpirantibus, atque ita hæreſi ab illis pertinaciter defenſę patrocinium adferrent. Gregorius enim Turonenſis perſpicuis verbis tradit, cauſam iſtius belli aduerſus Hiſpanos à Regni dilatandi cupiditatē profectam eſſe. *Gunthramnus*, inquit, *Rex commoueri exercitum in Hiſpanias præcepit, dicens: Priùs Septimaniam prouinciam ditioni noſtræ ſubdite, quæ Gallijs eſt propinqua. Indignum eſt, vt horrendorum Gothorum terminus vſque in Gallias ſit extenſus*. Hinc eſt, quòd & Baronius immitē illum Gunthramni animum grauiter taxat, qui neophyto Regi gratulari potiùs debuiſſet: *Illa potiùs*, inquit, *iniqua cauſa belli illati expendenda fuerat, cùm aduerſus Gothos, potitos ad longum tempus Galliâ Narbonenſi, iam Catholicos redditos bellum mouit: quando abdicata iam Ariana impietate, in vnitatem Catholicam vnà cum Rege ipſorum coiſſent; quo nomine ab omnibus Principibus Orthodoxis fuerant amplectendi, muneribuſque, & alijs pietatis officijs frequentandi*. Sed animis, latiùs regnandi cupiditate cæcis, nulla eſt offenſæ pietatis conſideratio, nullus periclitantis religionis honor, aut metus.

Luc. Tudenſ. lib. in Recaredo.

Greg. Tur. lib. 9. cap. 30.

Baron. ad an. 588.

CAPVT XXII.

Non ſolùm Eccleſia, ſed & Eccleſiæ Paranymphus, itemque Sponſus indirectè per Politiæ regulas interemptus eſt. Vtriuſque interitus antitheſi illuſtratur.

SEd quid ego de Eccleſiæ, & Religionis, cladibus ingemino querimonias, quas illud indirectum Status tuendi telum attulit? Ipſi Religionis fundatores eodem illo perierunt. Ioanni Baptiſtæ, paranympho Chriſti, quid necis cauſa fuit, niſi pietate antiquior ratio, quam vocant, Status. Meretriculæ tripudium magis occaſio, quàm cauſa fuit. Secretior animo Herodis inhęrebat metus, quàm Proceribus diſplicendi, quem nobis Ioſephus aperit: καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ ἤρθησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μὴ ἐπὶ ἀποστάσει τινὶ φέρειν, πάντα γὰρ ἐῴκεσαν συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες, πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης μὴ εἰς τὰ πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τῇ ἡρώδου, δέσμιος εἰς τὴν μαχαιροῦντα πεμφθεὶς, τὸ προειρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίννυται. *Cumque magni concurſus ad eum* (Baptiſtam) *fierent, plebe talis doctrinæ auidâ, Herodes veritus, ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pararet, quòd viderentur nihil non facturi ex eius conſilio, iudicauit ſatiùs eſſe, priuſquam noui aliquid exoriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere. Itaque vinctum miſſum in Macheruntem ſupra dictam, illic occidi imperat.* Ipſe auctor fidei & conſummator Religionis IESVS, nónne indirectâ illâ machinâ comprehenſus, nónne interfectus eſt? *Si dimittimus eum ſic,* inquiunt Iudæi, *omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentē.* Quis non ad interitum Reipublicæ impendentē contremiſceret? Quis non item ad iracundiam Cæſaris, & ad euerſionem vniuerſæ fortunæ ſuæ? Hæc enim Pilatus timuit, quando frementis populi minæ ſonuerunt: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.* Itaque

Ioſeph. lib. 18. Antiquitatum c. 7.

Ioan. 11.

Ioan. 19.

ri. Itaque inuitus, lotis manibus, cogente ſtatu & alieno, & proprio, nullâ ſententiâ damnationis tamquam in reum pronuntiatâ, ſed tantummodò *adiudicans fieri petitionem eorum*, hoc eſt, fieri ſinendum iudicans id, quod poſtulabant, IESVM *tradidit voluntati eorum.* Falſum eſt enim, Scripturiſque contrarium, quòd Pilatus vllam in IESVM, tamquam damnatione dignum, ſententiam tulerit: ſed vt Præfectus ciuitatis, politicæ doctrinæ gnarus, miniſter Cæſaris obſequioſus, poſtulatis Iudæorum potiùs annuendum eſſe cenſuit, quàm perturbandam periculosâ ſeditione ciuitatem, noui Regis excitatione ſtatū Cęſaris, Cęſaris indignatione ſuum. En typum veſtrum, quotquot eſtis vbicumque, politici ſtatus idololatrę, ſpeculum imitationi, patronum defenſioni; vt nemo vos *καινοδοξίας* in Regno Dei arguat, quaſi nouorum dæmoniorum inuentores, aut ſectatores. Exemplar habetis pręclariſſimum, quo formemini. Ille Dominum ſuum, vos Dominam veſtram; ille Sponſum, vos Sponſam eius; ille Iudæis, vos hęreticis ſęuientibus illudendos, & crucifigendos traditis. Vtrique in bonum directè tenditis; Reipublicę ſalutem, ac ſtatus incolumitatem ſartam tectam quęritis. Quid indirectè conſequatur, quis prudentibus videlicet niſi imprudens imputauerit? Nimirum vtrique meritò *lauatis manus coram populo*: iuſtè vtrique dicitis, *Innocentes nos ſumus à ſanguine iuſti huius. Vos*, Iudęi, *vos* hęretici *videritis. Quid ad nos?* Pares videlicet eſtis facinore, cauſis, innocentia. Niſi fortè in eo politica veſtra ſanctitas palmā ferat; quòd ille dominum incognitum, peregrinum, nullius auctoritatis; vos domeſticam, propriâ veſtra confeſſione agnitam, toto orbe celebrem, in culmine auctoritatis conſtitutam perſequimini: ille tacentem; vos gementem, clamantemque: ille alieno iudicio damnatum & reum; vos veſtro abſolutam, & innocentem: ille beneficijs prorſus inexpertum; vos eam, à qua manui veſtræ ſceptrum datum, temporibus diadema, vertici conſecrationem, amictui cucullum & purpuram indultam profitemini; à cuius marito vitam in hoc mundo, Spiritum in Baptiſmo, diuitias, gloriam, Regni præſentis au-

Luc. 23.

Ibid.

Matth. 27.

Digitized by Google

ctoritatem vos accepiſſe, futuri felicitatem exſpectare gloriamini. Ille blandiendo compreſſit aduerſarios; vos ſemiſopitos, compreſſoſque excitatis. Ille Cæſaris iracundiam, populique ſeditionem ex leuitate patcendi timuit; vos ex atrocitate ſæuiendi. Ille *inſtitit, quantum potuit, vt eum ex eorum manibus liberaret*; vos, ne à Rege & Cæſare iſta liberetur. Ille miratus eſt morientem, & honorari permiſit mortuum; vos vſque ad cineres extenditis immanitatem, vt ei neque cum clamore, quod Chriſto licuit, neque cum gemitu mori liceat, neque per Cæſarem in gloriam reuiuiſcere. Et quomodo tandem fugietis à iudicio Dei?

Aug. in Pſal. 63.

Quid enim ad innocentiam valet illa prudentiſſima veſtra cautio, quòd *indirectè* per alios illa ſcelera deteſtanda perpetrantur? quaſi verò non omnium, pietatem ſimulantium, illa ſemper fuerit cauillatio. Facinoroſorum eſt enim, in quibus extincta eſt humana verecundia, de facinoribus gloriari: cæterorum improbitas perquam libenter ſub probitatis velo latet. Non auditis & priſcos illos peritiſſimoſque Politicorum duces Phariſæos, quàm cautè Pilato dicant: *Nobis non licet occidere quemquam?* Quid enim ſub iſta fucatæ ſanctitatis larua voluêre, niſi quod Auguſt. in medium protraxit: *Iniquitatem facinoris ſui in iudicem hominem defundere volebant, vt quaſi ipſi à morte eius viderentur immunes.* Sed numquid fefellerunt iudicem Deum? ipſe vt ſpirituum, ita & obligationum ponderator eſt: *Nouit & decipientem, & eum, qui decipitur.* Ipſius oculis nudum & apertum eſt, humana diuinis, vanitatem veritati, profana ſacris, typhum terreni dominatus ſoliditati cœleſtis fidei, atque Religionis debere cedere. Nouit, quid Chriſto Chriſtianiſſimus debeat, quid cruentatæ matri filius, quid periclitanti Regno patris hæres, quid domino vaſallus, cuius tuendæ auctoritatis ac maieſtatis iuratam fidem dedit. Calamitates talium, atroceſque iniurias ęquis animis pręterire iniquum eſt; inferre & augere, impium, atque ſceleratum; licitum dicere, inſanum eſt. Si ſenſum humanum eos exuiſſe iudicamus, qui de rebus terrenis ratiocinando ita exorbitant, in diuinis fœdiùs delirantes

Aug. in Pſal. 63.

Iob. 12.

rantes quiſquam prudentes putet? Prudentia eſt, ſed *carnis*, quæ *inimica eſt Deo*: ſapientia eſt, *ſed huius mundi, quæ ſtultitia eſt apud Deum*. Quàm ſibi ſapiens ille, ſolerſque conſiliarius videbatur, qui ad contemptum aliorum cum fiducia pronuntiabat: *Vos neſcitis quidquam: nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat?* Applauſum habuit iſta ſapientia, ſucceſſu caruit. Nam vno mortuo, gens tota perijt: quia qui comprehendit ſapientes in ſapientia ſua, *adducit* plerumque tales *conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem*. Vt Reges intelligant, non illos optimos eſſe conſiliarios, qui acutuli in commodi ſemitis exquirendis, & feroculi in exequendis, vnam conſiliorum ſuorum Cynoſuram temporalem ſpectant vtilitatem; ſed illos, qui legem Dei, quæ tutiſſimum eſt conſiliorum gubernaculum. Sed de iſta indirectâ Religionis afflictione ſatis. Nunc alios probationis fontes aperiamus.

Rom. 8. Ioan. 11. Iob. 12.

CAPVT XXIII.

Ex aliâ tertiâ radice Francorum fœdera conuelluntur, quià directè tendunt eò, vt infideles Catholicis præficiantur; quod illicitum eſt.

Fœdera Francorum cum infidelibus non eſſe licita, ex alia radice facilè demonſtrari poteſt. Eſt enim doctrina certa, quæ neminem, quòd ſciam, Catholicum doctorem diſſentientem habet, Non eſſe licitum fidelibus infideles de nouo dominos præficere. Tradit eam aſſeuerantiſſimè ſanctus Thomas. Nam propoſitâ iſtâ eâdem quæſtione, *Dicendum*, inquit, *quòd circa hoc dupliciter loqui poſſumus: Vno modo, de dominio, vel prælatione infidelium ſuper fideles de nouo inſtituenda; & hoc nullo modo permitti debet. Cederet enim hoc in ſcandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi, qui ſubijciuntur aliorum iuriſdictioni, mutari poſſunt ab ijs, quibus ſubſunt, vt ſequantur eorum imperium; niſi illi, qui ſubſunt, fuerint magnæ virtutis. Et ſimiliter infideles contemnunt fidem, ſi fidelium defectus cognoſcant. Et ideo Apoſtolus prohibuit,*

S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. in Corp.

buit, vt fideles non contendant in iudicio coram iudice infideli. Et ideo nullo modo permittit Eccleſia, quòd infideles acquirant dominium ſuper fideles, vel qualitercumque eis præficiantur in aliquo officio. Eadem Interpretum eſt mens, qui illum articulum explicandum ſuſceperunt. Nec mirum, cùm in perſpicua veriſſimâque ratione fundatus ſit, ſcandalo infirmorum, & periculo fidei. Quod ita magnum eſt, vt ab exordio Eccleſiæ in hunc vſque diem experientiâ irrefragabili compertum ſit, hæreticorum, de quibus nobis potiſſimùm ſermo eſt, imperium in fideles ſemper traxiſſe ſecum ruinam imbecillium, totamque fidem vel funditus, vel maxima ex parte deleuiſſe. Europā circumſpice vniuerſam; ita vbique gentium contigiſſe cernes. In Norwegia, Dania, Suecia, Pomerania, Saxonia, Brandeburgico Marchionatu, cæteriſque Germaniæ Borealis plagis, Palatinatu, Haſſia, Ducatu Wirtenbergenſi, pleriſq; ciuitatibus Imperialibus, ita Catholica fides hac ex cauſa perijt, vt pleriſque in locis nec vnus quidē, quaſi racemus in vindemiata vinea, ſuperſtes ſit Catholicus. In Anglia pauci, Scotia pauciſſimi. In Prouincijs confœderatis Catholica eaque ſola vigebat fides; ſimulatque Dominis fidei deſertoribus pareri cœptum eſt, mirum dictu, intra paucos annos ita, vt plurimùm, exſtirpata atque deleta fuit, vt initio Sacerdotibus eam ſuſcitare ſatagentibus vix hoſpitium reperiri poſſet ad commorandum, vix auditores ad prædicandum. Antiquiora tempora ſi repetamus, eadem ſub dominis infidelibus fidei Catholicæ ſors, eadem calamitas fuit. Nónne in Africa, Arabia petræâ, deſertâ, felici, Palæſtinâ, nec veſtigium quidem ſupereſt? vix vllum in Ægypto? In Meſopotamia, cæteraque Syria itidem nullum? Conſtantinopolis, fidei Catholicæ in Græcia olim columna & caput, dominantibus Arianis ſuccubuerat. Tanta ſtrages fidei continuò ſecuta eſt intra paucos annos, vt S. Gregorius Nazianzenus, columen videlicet doctrinæ Chriſtianæ, ad eius reſuſcitationem deſtinandus fuerit. Quis in eius aduentu fuerit ſtatus Religionis, ſi ſcire libet, ipſum audite confitentem, cùm Epiſcopis congregatis valediceret: Naziauz. Orat. 32. *τοῦτο τὸ ποίμνιον ἦν, ὅτε μικρὸν ἦ καὶ ἀτελὲς ἦν, ὅσον ἐπὶ*

τοῖς ὁρωμένοις, καὶ οὐδὲ ποίμνιον, ἀλλὰ ποίμνης τι μικρὸν ἴχνος, καὶ λείψανον ἀσύντακτον, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἀόριστον. μήτε νομὴν ἐλευθέραν ἔχον, μήτε μάνδρᾳ περιεχόμενον, πλανώμενον ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἄλλο ἀλλαχοῦ διεσπαρμένον τε, καὶ διερριμμένον, ὡς ἕκαστον ἔτυχε, καὶ διακλέπτον τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. *Hic grex exiguus quondam erat, & imperfectus, quantum quidem oculorum ſenſu iudicari poterat, ac ne grex quidem, ſed paruum quoddam, & tenue gregis veſtigium, aut reliquiæ, incompoſitus, paſtore carens, nullus terminus incluſus, nec paſcui liberi ius habens, nec caulâ cinctus, aberrans in montibus, in ſpeluncis, & cauernis terræ huc illuc diſperſus, atque diſiectus, eoque redactus, vt, quà quamque ouem fors tuliſſet, tegeretur ac pabularetur, præclareque ſecum agi duceret, ſi ſalutẽ ſuam ſurriperet.* Et in Carmine de vita ſua teſtatur, prædicationem ſuam Catholicæ fidei Conſtantinopoli tam viſam fuiſſe nouam,

ὡς εἰσάγοντος ἀνθ' ἑνὸς πλείους θεούς.

Multos perinde ac ſi Deos induceret.

Quam ob cauſam Baſilica, vbi fidei inchoata eſt reſtauratio, Anaſtaſia, à pietatis reſurrectione, nuncupata eſt. Sed in re perſpicua quid multis opus? Totus terrarũ orbis, quaquauerſum ab oriente in occidentem, ab Auſtro in Septemtrionem patet, magnâ fert voce veritati teſtimonium. Vbique enim fidei interitus dominantem infidelitatem conſecutus eſt, in Græcia, Aſia minore atque maiore, eiuſque prouinciis, Syria, Perſide, Babylonia, vaſtiſſimis Indiæ regionibus, Africa vniversâ. In Germania quodãmodò fatale eſt, vt cæca ſubditorũ ſubmiſſio Principum ſuorum fidem velut ſuum ſequatur ſolẽ, quemadmodum intra paucos annos in Palatinatu vidimus.

Quę cùm ita ſint, manifeſtũ eſt, nullum eſſe pręſentius delendę fidei venenum, quàm infideliũ ſuper fideles principatũ. Illicitũ eſt igitur, magnumq́; crimen, infideles Dominos fidelibus præficere, vel ad hoc conferre operam ſuam. Hic autem propriè Francorum fœderum in Germania maximeq́; Belgio ſcopus eſt, vt pagi, opida, prouincię legitimo Principi Catholico extortæ, Ordinibus confœderatis, hoc eſt, Pręfectis hæreticis ſubijciantur.

Nec verò hîc illa *indirecti* cauillatio locum habet. Nam expugnationes vrbium, vt Syluæ-Ducis, Traiecti &c. in quibus occupandis tam amplam laudem, ſpoliaque Franci retulerunt, eò directè ſpectant, vt ex vnius poteſtate, in alterius dominationem transferantur, à fideli in infidelem, à Catholico in hæreticum, qui de rebus omnibus, Eccleſiaſticis non minùs, quàm ſæcularibus, in expugnatis vrbibus pleniſſimâ poteſtate ſtatuat, vt viſum fuerit.

Capvt XXIV.

Subterfugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholicæ Religionis Germaniæ & Belgij ciuitatibus beneficio Regis Franciæ obtentum. Impietas ibi inuoluta euoluitur.

VNum hîc ſubterfugium expendendũ eſt, quo iam à triennio circiter Francicorum fœderũ fœditas velari cœpit. Dicunt enim, nõ ea cedere in præiudicium Catholicæ Religionis, quia liberũ eius exercitium permittitur; ſicut iam Traiecti, Venlonæ, Ruræmundæ, videre licet. Hoc & in Suecico fœdere cautum eſt, vt Religio talis, qualem inuenerit Suecus, in Imperio relinquatur. Hoc ergò præclarum illud remedium eſt, quo politici, Francorumque vulgus, crudele vulnus, quo iam penè per annos quadraginta Eccleſiæ viſcera lancinata ſunt, & fides Catholica in Belgio indirectè deuaſtata, nuper ſe ſanaſſe gloriantur.

Sed quamuis iſta Religionis libertas aliquid faciat, ad detergendas illas fædas ſacrilegiorum labes, quæ ex conculcatis Eccleſiæ ſacris, exterminatoque Religionis cultu naſcebantur, nihil tamen ad infringendam vim pręcedentis argumenti valet. Nam periculum illud vel potiùs malum pręſentiſſimum, quod infirmis ex infidelibus Pręfectis ſibi dominantibus proficiſcitur, non ex eo tantùm fluit, quod libertatem Religionis auferant, quamuis, quidquid ipſi polliceri videantur, ſit & iſtud vnum iſtius noxę caput, vt mox oſtenſuri ſumus: ſed inde potiùs, quòd dominantium auctoritas, quibus homines propter maximam benè malèque faciendi

poteſtatem,

poteſtatem, placere ſatagũt, maximam habeat vim ad imbecillium traductionem in eorum, quos colunt, fidem, ſicut in Germania perſpicuum eſt. Non enim ideo tantùm Principes hæretici periculoſi, aut pernicioſi ſunt, quòd homines ad mutandam fidem cogant; hoc enim ſæpè cauent: ſed quòd hoc verbis factiſque efficaciſſimè, & ipſa ſui exempli auctoritate ſuadeant, & plerumque perſuadeant. Denique quòd ſub illorum imperio ſemper publica errorũ impietas, quam ipſi profitentur, publicè doceatur, impuneque teneatur. Ex quo fit, vt ſimpliciores, atque infirmi diiudicandis erroribus inidonei, eò faciliùs ſeducantur, quò ſuis Principibus eos probari, & placere, ſentiunt; quibus hoc placet, quod ipſi probant. Quibus ex cauſis veriſſimam illam ſententiam pronuntiauit Sapiens: *Secundùm iudicem populi ſi & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Eccleſ. 10. Et alio in Prouerb. 19. loco præclariſſimè: *Princeps, qui libenter audit verba mendacij*, qualia ſunt omnium maximè verba perfidiæ, *omnes miniſtros habet impios*. Hæc ergò libertas Religionis vim præcedentis argumenti relinquit integerrimam; vt præſens Germaniæ ſtatus ad oculum probat. Vbicumque enim Catholici Principes regunt, fides maxima ex parte conſeruata eſt; vbi hæretici, eradicata, vt in Germania ſuprà vidimus.

Deinde libertas iſta publica Religionis, de cuius procuratione ſibi Franci blandiuntur, nec ipſas Religionis iniurias, quas effugere nituntur, abſtergere poteſt. Reuera enim iſtâ ſpecioſâ libertatis adductæ pompâ nihil aliud faciunt, niſi quòd vulnus vulnere medicando ſacrilegium hęreticorum indirectè ſibi imputatum directâ purgant Religionis iniuriâ; quod non eſt tollere, ſed mutare malum. Nec enim ſeſe Franci iſtâ beneficij impertitione innocentes probant, ſed directiùs apertiuſque culpæ reos.

Quod vt perſpicuè percipiatur, ſciendum, libertatem Religionis publicæ, hoc eſt, credendi colendique Deum quocumque ritu publico, ſiue Catholico, ſiue hæretico, non eſſe expetendum aliquod bonum, ſed ingens malum: quod nullo pacto in Rempublicam, niſi grauiorum calamitatum im-

pendentium metu, admitti poteſt. Hoc omnes Theologi vno
2.2. q. 10. a. 11. conſenſu cum ſancto Thoma docent: *Aliorum* (præter Iudæos) *infidelium ritus*, inquit, *qui nihil veritatis aut vtilitatis adferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi, niſi fortè ad aliquod malum vitandum*; ſcandalum, diſſidium, impedimentum ſalutis hæreticorum, vt ibidem S. Doctor tradit. Et quamuis omnium Scriptorum eſſet ſummum hac de veritate ſilentium, ſuis ſe ipſa radijs tam luculentè prodit, vt etiam tardiſſimorum oculis pateat. Quis enim vſque adeò tenebris immerſus eſt, qui non ſtatim videat, grauiſſimorum ſcelerum licentiam non poſſe à Reipublicæ moderatoribus permitti, niſi quando non poteſt ampliùs, ſine grauioribus malis, aut ipſius fortè Reipublicæ occaſu, mali peruicaciâ remedium ſuperante, coërceri? Non enim Principes Rebuſpublicis præfecti ſunt, vt, quidquid geratur, etiam circa Religionem, indifferenter ferant; ſed in primis, vt ſcelera compeſcant, quibus Deus offenditur, boni affliguntur, & Reſpublica
Rom. 13. ca perturbatur. Qua de cauſa Apoſtolus dicit: *Si malum feceris time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit*. Et Auguſt. *Quomodo Reges Domino ſeruiunt in timore*, ſicut Pſalmus præci-
Aug. Epiſt. 50. pit, *niſi ea, quæ contra iuſſa Domini fiunt, religioſâ ſeueritate prohibendo, atque plectendo*. Crimen autem hæreſeos omnia ſcelera contra homines commiſſa, furta, adulteria, latrocinia, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, tantò grauitate, impietateque ſuperat, quantò eſt homine Deus maior, humanis diuina potiora. Nam & fidem Deo abrogat, eumque tacitè mendacem facit, & omnis ſalutis baſim ex hominum pectoribus euit; in proximos vt cancer ſerpit; concordiam rumpit; & ciuilem Reipublicæ ſtatum rebellione perturbat. Vnde fit, vt SS. Patres, quos ſuprà dedimus, hæreticos Iudæis, paganiſque deteriores eſſe ſtatuant; imò dæmonibus pares, & ſubinde magis peruicaces & execrabiles. Crimen ipſum nonumquam idololatriæ ęquat, aut potius pręfert Auguſtinus:
Aug. Epiſt. 48. *Horum impietas etiam idololatriam forſitan ſuperat*. Tanta eſt eorum aduerſus Dei veritatem contumacia, aduerſus hominum

minum ſalutem coniuratio. Quam ob cauſam non aliud Scripturæ ſacrę, noui veteriſque Teſtamenti, Patres, Canones, ciuileſque ſanctiones contra iſtos fidei Deo datæ deſertores fidelibus clamant, niſi, Cauete, Fugite, Interficite, Lapidate. De quibus, tamquam in promptu poſitis, non eſt hîc latiùs diſſerendi locus. Huius igitur tam nefarij, publicoque pernicioſi criminis licentia nullo pacto indulgeri poteſt, niſi grauiſſimorum malorum alioquin Reipublicæ impendentium metus extorqueat. Quamobrem etiam nullum eſt nunc in orbe Chriſtiano Regnum, aut Reſpublica, in quam peſtis illa à Catholico Principe intromiſſa ſit, niſi vt è grauiſſimis bellorum tumultibus; quos hæreſis conflauerat, reſpirare poſſet; & ab interitu ex cladibus illis imminente præſeruari.

Ad Titum 3. v. 10. 2. Timot. 3. v. 5 Deuteron. 18 v. 20 Deuter. 13. &c.

Cùm igitur hęc doctrina planiſſima, certiſſimaque ſit, & inter Catholicos extra controuerſiam, de qua ſoli hæretici elapſo ſæculo pręſentique conqueruntur, dementiæ ſimilis videtur ſententia, qua quis putaret; hæreſeos credendæ, prædicandæque publicam poteſtatem à Chriſtiano Principe non ſolùm liberè permitti poſſe in locis iam infectis, ad quæ vt cancer ſerpſit, ſed etiam alia loca ab illa peſte prorſus immunia, à quibus hactenus excluſa fuit, & ſine difficultate porrò excludi poteſt, diffundendo eius veneno, conſilio, pecuniarum largitionibus, armiſque poſſe aperiri. Cur enim non dicamus, & adulterijs, & latrocinijs, & ſacrilegijs, cæteriſque ſceleribus, etiam cùm impediri facilè poſſunt, graſſandi licentiam non modò indulgeri, ſed etiam magnis conatibus poſſe procurari? Quo enim iſtorum non eſt hæreſis ſceleratior, Deo contumelioſior, hominibus infeſtior, Reipublicæ pernicioſior? Quod ſi ergò hoc ſapere eſt deſipere, & omnium hæreticorum ſeditiones pro inducenda docendarum hæreſum libertate à ſuſcepti ſceleris labe purgare; indubitatum eſſe debet, non ſolùm illicitum, ſed grauiſſimam eſſe Religionis iuſtitiæque lęſę maculam, quà hęreſis pręedicandę credendęque libertas Reipublicę non laboranti permittitur, vel obtruditur. Contra quam licentiam licet longè mitiorem Spiritus

Apocal. 2. Dei in Scriptura clamat: *Habeo aduerſum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinã Balaam* &c. *ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.* Nam eſſe vel in ſola illa permiſ-
Ibid. ſione peccatum, exſertè edicit: *Habeo aduerſum te pauca, quia permittis mulierem Ieſabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſeruos meos.* Hinc S. Gregorius Pontifex Maxi-
Greg. epiſt. 32. lib. 3. mus: *Hi igitur, quos & fidei noſtræ integritas, & legum damnat diſtrictio, non leue peccatum eſt, ſi veſtris inueniant temporibus licentiam reſerpendi.* Et Gregorius Nazianzenus:
Nazianz. ad Nectarium Orat. 46. τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συμφοραῖς, ἡ τῶν Ἀπολιναριστῶν ἐστὶ παῤῥησία, οὓς οὐκ οἶδα πως παρεῖδέ σου ἡ ὁσιότης ποιησαμένους ἑαυτοῖς, τοῦ συνάγειν ὁμοτίμως ἡμῖν ἐξουσίαν. *Quod autem ex omnibus Eccleſiaſticis calamitatibus acerbiſſimum, Apollinariſtarũ licentia eſt, quos haud ſcio quonam modo pietas tua conuentuum, æquè ac nos, habendorum auctoritatem ſibi arrogaſſe, atque vſurpaſſe, paſſa fuerit.*

His itaque conſtitutis, non ſe fallat, ſibique blandiatur Chriſtianiſſimus Rex, tamquam non contemnendum beneficium antiquæ fidei præſtitiſſet, quòd publicam Religionis libertatem Traiecto, Venlonæ, Ruræmundæ, Limburgo, centeniſque aliquot parochijs procurarit. Liceat liberam Sacerdoti pro fide, & veritate, vocem loqui. Pernicies eſt, non beneficium, quod venditatur. Fallaces verborum laruæ faceſſant à diſputationibus, vt ſine præſtigijs res nudæ oculis obijciantur. Quid eſt libertas illa Religionis, quæ iactatur, niſi libertas hæreſis, ſacrilegij, blaſphemiæ, ſcelerum, inquam, diuinâ humanâque lege damnatorum, quæ in Catholicas iſtas vrbes introducta eſt? Quid eſt, niſi libertas errandi atque pe-
Aug. Epiſt. 166. reundi? Quam ita commendat Auguſt. vt dicat: *Quæ eſt enim peior mors animæ, quàm libertas erroris?* Non enim fidei Catholicæ libertas illis ciuitatibus, ſed perfidię procurata eſt. Libertima ibi fides, fideique Catholicę publicus cultus erat, nullâ neceſſitate Eccleſia vel Reſpublica admittendę hęreſis premebatur. Armis vrbes illas Francus adortus eſt, expugnauit, ſanguine miſerabilium victimarum ſuarum cepit, hæreſin florenti dominantique Catholicę Religioni ſuperinduxit:

induxit: quis niſi mente captus videt, perfidiæ Francos ibi publicam libertatem peperiſſe, vincula Catholicæ fidei iniecisse, ſanguine ſuo Caluino litauiſſe? Ipſa pacta deditionis vrbium in fidem iſtius veritatis, & ignominiam Chriſtianiſſimi Regis producentur in iudicio Dei. Sic enim ſonat articulus quartus pactorum, quibus Venlona in poteſtatem hæreticorum tradita eſt: (a) *Religionem reformatam profitentibus tradetur Ædes S. Georgij, vt in ea ſuam religionem publicè exerceant*. Et ſic articulus primus deditionis Ruræmundanæ: (b) *Ciues prouidebunt religionem reformatam profitentibus locum oportunum, vbi publicè ſuam religionem eis exercere licebit, ſiue in S. Georgij, ſiue alibi.* Sed longè clarioribus absque vllo fuco verbis myſterium iſtud expreſſit ſecundus articulus eorum, quibus deditio Traiecti pacta fuit: (c) *In poſterum in vrbem Traiectenſem liberum, & publicum admittetur reformatæ religionis exercitium, ad illum modum, quo in Prouincijs confœderatis exercetur; idque in templa, & Eccleſias ſancti Iacobi, & S. Hilarij* &c. Ecce expreſſa, clara, infucata conditio, vt in poſterum hæreſios publicum exercitium in Catholicam ciuitatem inferatur. Iam enim ibi Eccleſia vetus, veraque fides, ſine vllo hæreſeωn conſortio, plenâ Religionis pace, pleniſſimâ exercitij ſui libertate fruebatur. Non eam Francorum, ſed Hiſpanorum Belgarumque ſanguini debet, qui eam anno 1579. pulſo Geneuenſi ritu vrbi captæ dedit: quam ad poſtremæ funeſtæque illius obſidionis diem conſtanter vrbs illa conſeruauerat, & porrò vlteriùs, ſine iſto præclaro beneficio Gallicano, conſeruaſſet. Sic ergò conſtitutę Religioni quid niſi hęreſin, Rex Chriſtianiſſime, militum tuorum cruore ſociaſti, fidem Geneuenſem cum Romana iiſdem mænibus concluſiſti? Caluinus enim, vrbe pulſo domino Catholico, iam Catholicis dominatur. Ipſe Religioni Catholicæ obſes ſecuritatis, ipſe præſes libertatis, ipſe arbiter naſcituræ cuiuſque controuerſiæ. Quis ſanâ mente fidem hic proditam, libertatem eius captiuam eſſe dubitauerit? Interrogentur ciues, quàm ſibi de Francico beneficio gratulentur. Vociferantur: faceſſant iſta ludibria. Non indigemus iſtâ libertatis

a) *Artic.* 4. Qu'a ceux de la religion reformée ſera donné l'Egliſe de S. George, pour exercer leur religion publiquement. *Au Camp devant Venlo 3. Iuin 1632.*

b) *Artic.* 1. Que ceux de la ville pourvoiront ceux de la religion reformée d'vn lieu commode, ou ils pourront publiquement exercer leur religion, ſoit dans S. George ou autre part. *le 6. Iun.* 1632.

c) *Artic.* 2. Que d'oresenavant en la ville de Maſtricht ſera librement & publiquement admis l'exercice de la religion reformé, en ſorte qu'elle eſt exercée ès Prouinces vnies, & ce ès temples & Egliſes de S. Iacques & S. Hilaire &c.

libertatis impetratæ miſericordiâ, quæ nec nocentium atrocitati cedit. Crudelis miſericordia tua, quæ vt ſanare videatur, vulnus infligit. Deſine ab iniurijs fidei, & liberum erit nobis auitæ Religionis exercitium. Feliciores erimus, te nobis non nocente armatâ manu, vrbeſque rapiente, quàm benefaciente. Iſti ſunt quotidiani ciuium gemitus, totiuſque Belgij Catholici voces: quod nihil execratur vehementiùs, quàm Chriſtianiſſima huiuſmodi beneficia, ſub quibus Catholicus orbis gemit. Quæ ſi ſimili benignitate reliquo Belgio Rex Chriſtianiſſimus adferre meditatur, quæ calamitas ei acerbior expectari poteſt? Pro tali quippe arcendaReligionis libertate, quæ armis Francorum captis vrbibus adfertur, diriſſima iam tot annos Belgæ paſſi ſunt, & adhuc diriora parati ſunt pati. Vt monſtri profectò loco habendum ſit, Francos de huiuſmodi libertatis beneficio vel hiſcere poſſe, nedum audere gloriari. Quid enim, Deum immortalem! facit, quiſquis in Catholicam ciuitarem hæreſis exercitium, iam diu inde proſcriptum, damnatumque, vi armatâ, ſub prætextu publicæ libertatis, adducit, niſi quod Romanam tacitè damnat fidẽ? Audi doctiſſimi Nazianzeni verba, non mea: εἰ τοίνυν οἱ τοιαῦτα
Nazianz. orat. 46. φρονοῦντες ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ συνάγειν γίνονται, σκοπείτω σοῦ ἡ ἐν χριστῷ εὐδόκιμος φρόνησις, ὅτι μὴ συμβαινόντων ἡμῶν οἷς ἐκεῖνοι φρονοῦσι, τὸ λαβεῖν αὐτοὺς ἐξουσίαν συνάξεως, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀληθεστέρους τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος νομισθῆναι. εἰ γὰρ ὡς εὐσεβοῦντες ἐκεῖνοι διδάσκειν, ὡς φρονοῦσι, καὶ κηρύττειν ἐν παρρησίᾳ τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπονται δόγμα, δῆλον ὅτι κατέγνωσται ὁ τῆς ἐκκλησίας λόγος, ὡς τῆς ἀληθείας παρ' αὐτοῖς οὔσης· δύο γὰρ ἐναντίους λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀληθεῖς εἶναι, φύσιν οὐκ ἔχει. *Proinde ſi ijs, qui talia ſentiunt, cætus habere licet; illud velim cogitet, atque expendat tua in Chriſto illuſtris prudentia, quòd, cùm nobis cum eorum dogmatibus non conueniat, cætus habendi poteſtatem illis factam eſſe, nihil aliud eſt, quàm eorum doctrinam noſtrâ veriorem exiſtimare. Nam ſi illis, vt & piè ſentientibus, ea, quæ ſentiũt, docere, libereque promulgare permittitur; quis non videt Eccleſiæ doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus ſtante? Neque enim rerum natura fert, duas*

de eadem

de eademre contrarias doctrinas veras eſſe. Audiat Ambroſium, cùm gentiles per Imperatorem aram Deorum & ſuperſtitionem reſtituendam poſcerent, acerbiùs in ſimili causâ ſtomachantem: *Quòd ſi aliqui nomine Christiano tale aliquid decernendum putant, mentem tuam vocabula nuda non capiant, nomina caſſa non fallant. Quiſquis hoc ſuadet, ſacrificat, quiſquis hoc ſtatuit.* Et inferiùs Nazianzeni ratione, & penè verbis Imperatorem premens: *Si volens acquieuiſti, damnaſti fidem meam: ſi inuitus ceßiſti, prodidiſti tuam.* Quid enim intereſt, cultus paganiſmi, an Caluiniſmi, publicè, vnde excluſus eſt, reducatur? Vno tantùm; quòd ille, poſt incarnatum in mundo Deum, vel nullos omninò Chriſtianos, vel paucisſimos, propter euidentiam abſurditatis, decipit; hic innumeros: ille ab omnibus irriſus deſpuitur; huic applauditur: illius redargutio, & fuga iudicio quoque populari facilis; hic fallit, fatigatque eruditos: ille, redditâ ratione vnius veri Dei, non difficulter exuitur; hic pertinaciſſimè ipſis animi medullis hæret. Ex quo conſequenter fit, vt Chriſtianiſſimi Regis conatus ad inferendos in Catholicas ciuitates hæreticos, cum hæreſeos prædicandæ libertate, tanto deterior ſit fauore paganorum, quanto hæreſis eſt ſeducendis Chriſtianis periculoſior, ſeductiſque pernicioſior. Laudem igitur Rex promeretur beneficentiæ Iuliani in Catholicos parem; qui cùm Chriſtianam Eccleſiam peſſumdare meditaretur, *dißidentes Chriſtianorum Antiſtites monebat, vt, ciuilibus diſcordijs conſopitis, quiſque nullo vetante Religioni ſuæ ſeruiret intrepidus.* Idem ille *Baſilicas* quoque *reſtitui Donatiſtis iuſſit, quas Conſtantinus auferri.* Religionis enim diſſidium hæreſiſque prædicandæ libertas, animarum Eccleſiæque venenum præſentiſſimum eſt: quorum vtrumque Chriſtianiſſimi Regis labore & militiâ, captis Belgij ciuitatibus, propinatũ eſt. *Quid horum*, inquit Aug. *Chriſtianæ paci conueniat, vultis noſſe? Illud fecit, qui crediderat in Chriſtum: hoc fecit, qui dimiſerat Chriſtum.* Quid verò cauſæ eſt, cur non, cum eodem Iuliano, Deorũ quoq; delubra, eâdẽ illâ Religionis libertate à Chriſtianiſſimo Rege recludãtur, quę Conſtantinus clauſit? Quidni & Turcę in Germaniã, & Sarra-

Amb. Epiſt. 11.

Marcellin. lib. 22. num. 7.

Aug. lib. 2. cont. litt. Petiliani c. 92.

Ibid.

& Saraceni in Hiſpaniam, eâdem purpuratâ conſcientiæ lege reuocentur? Seruant etiam Turcæ, non precariâ tantùm indulgentiâ, ſed ſtabili Monarchiæ lege, Religionis, quam inueniunt, libertatem, longè fideliùs, quàm vlla hactenus Caluiniana etiam iurata ſigillataque fides. Nimirum eâdem conſcientiæ normâ vtrumque licet. Poterunt & hîc Franci de allata Religionis libertate gloriari; vt quibus Eccleſiam hæreticis ſubiugare, eſt Catholicæ Religionis libertatem dare; benefacere, fidem non extinguere. Quid ſpecioſo Libertatis nomine mundo illuditur, & Religionis iniuria prætexitur? Etiam in ſiluis qui deſpoliant, beneficium iactitant, & gratitudinem poſtulant, quia non occiderunt. Quid enim dirius Religioni Catholicę fecerit apertiſſimus perſecutor? Si hęreſis Hiſpaniam inuaderet, Italiam opprimeret, Romam, Religionis arcem, occuparet, aliudque prorſus prætenderet nihil, niſi vt in vniuerſo orbe Chriſtiano, relictâ Catholicis Gallico-Traiectenſi libertate, dominaretur, quis non acerbam perſecutionem, & conatuum iſtorum ſacrilegium exhorreſceret? Quid ſi nouus aliquis Satan Hugenottas aduerſus Chriſtianiſſimum Regē concitaret, vt vrbes inuaderent, vnde conciones excluſæ ſunt, templa Cathedralia, & Parochialia ciuitatum, pagorumque cum Catholicis, relicta ſimili libertate, partirentur, quantos clamores hic Chriſtianiſſimi Reges, & purpurati Proceres, & aſcetæ Conſiliarij, & Catholici ciues tollerent! Quantis diris adiutores hæreticorum deuouerent, qui Gallicâ beneficentiâ tantum eis largirentur Catholicæ libertatis beneficium! Impetremus, obſecro, homines ab hominibus, vt in cauſa ſua alienam tantillum cogitent, &, ſi non ſuccurrere afflictis diſcant, certè miſereri.

Enimuerò ſi ſeria Catholicæ Religionis Francis cura eſt, directaque cogitatio; ecce in Angliâ, fœderum connubralium, debitrice, in Hollandia, cæteriſque prouincijs confœderatis campus Chriſtianiſſimi zelo patet. Illic oppreſſi iam diu Catholici gemunt, exulat liberum Religionis exercitium. Quin ibi expromunt decantatum illud ſuum liberæ Religionis beneficium, vbi beneficæ voluntatis puritatem operæ pretium,

pretium, & laus ſyncera commendabit? Ibi namque graſſantibus hęreſibus limites ſola libertas prędicandę veritatis figet. Ibi opera, quam collocauerint, non in perfidiæ, ſed Catholicæ legis, patrocinium cedet. Sed quid? Hîc quaſi frigida ſuperfusâ totus politicæ deuotionis ardor cadit. Nempe hoc illis negotium eſt, non oppreſſæ Religioni libertatem, ſed liberæ captiuitatem dare: ſtantibus ruinam, non iacentibus eleuationem operari. Vt enim ille olim de quibuſdam dixit, *Ruinas faciliùs operantur ſtantium ædificiorum, quàm exſtructiones iacentium ruinarum.* Nempe nullus tali Religionis libertate Hiſpanus imperendus eſt, nullus Imperator euertendus: qui vnicus iſti hominum generi, & ſeruiendi Deo, & hominibus placendi ſcopus, vnica conatuum Cynoſura. Vt ita exemplo in promptu poſito diſceremus, non Religioni Traiecti, & alibi, ab eis præſtitum eſſe beneficium, ſed moliminum ſuſceptorum tectam turpitudinem; quò coram hominibus imperitis quâquâ ſpecie iuſtitiæ fucaretur, quod abominabile eſt apud Deum; eoque magis, quò propinquiùs adaptatum ſanctirari. Nam quemadmodum aduerſus Dominum, iuxta Auguſt. falſi *teſtes tantò peiores fuerunt, quantò propinquare veritati per calumniam voluerunt*: ita aduerſus Eccleſiam, tantò magis conatus deteſtandi, quantò ſolertiùs eos pietatis colore tinctos eſſe voluerunt.

Tertul. de Præſcriptione c. 41.

Serm. 93. de verbis c. 1.

CAPVT XXV.

Libertas illa traditionem templorum Catholicorum coniunctam habet. Quàm hoc infame viſum ſit antiquis Patribus.

SEd aliud eſt in hac præclara liberæ Religionis procuratione, quod religioſi animi non minùs moleſtè ferunt, neque minorem fortaſſe Religionis contemptum ſpirat. Nam Catholicorum cœtus per hanc ipſam libertatis obtruſæ legem auitis templis ſuis migrare coguntur, vt hæreticis concionibus, nouorumque rituū ſacrilegijs detur locus. Notum eſt enim, non poſſe confœderatos Ordines in poſſeſſionem vrbium, Franco milite captarum, vel Catholicos in poſſeſſio-

nem iſtius liberæ Religionis mitti, niſi Eccleſiæ victoribus nonnullæ ex pacto cedant, & omnes, cùm voluerint. Nam vt noua Religio condat nouas, vbi veteres præſto ſunt, paradoxum eſt, Stoicis penè mirabilius. Falſam fortaſſe putares regulam, niſi Traiectum, Ruræmunda, Venlona, recenter libertate donatæ, omneſque prouinciarum vrbes, municipia, & pagi veritati facerent oculatam cuilibet inſpectanti fidem. Exſtant vrbium captarum pacta; in quibus templa Catholicorum tradenda præſcribuntur, Traiecti S. Iacobi & Hilarij; Ruræmundæ & Venlonæ S. Georgij. O præclarum igitur allatę per Francos libertatis beneficium, quo Antiſtites aras ac templa ſua, quorum nonnulla Sancti, in cœlo cum Deo regnantes, & in terra miraculis coruſcantes, ſuis manibus fundauerunt, & incruentis myſterijs offerendis, Deique laudibus decantandis conſecrarunt; Sanctorum hoſtibus, myſteriorũ irriſoribus tradere profananda compelluntur! Exiguum hoc eſt, ſcio, politicę, nouęq; pietati; ſed priſcæ, Catholicę, germanituſque Chriſtianæ quouis tormento terribilius. Iſte ſenſus fuit S. Ioannis Chryſoſtomi, ſanctiſſimi doctiſſimiq; Pręſulis. Cùm enim ab Arcadio Gainę, res nouas, tyrannidemq; molientis, terrore perculſo peteretur, vt illi tamquã hęretico Ædes vna cederet, in qua Ariana ſacra Gainas cum ſua ſecta frequentaret, reſpondit ei generosè Chryſoſtomus: μὴ ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, ὑπισχνοῦ, μηδὲ διδόναι παρακελεύου τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. οὐ γὰρ ἀνέξομαι, τοὺς μὲν τὸν θεὸν λόγον θεολογοῦντάς τε καὶ ὑμνοῦντας ἐξαγαγεῖν· τοῖς δὲ τοῦτον βλασφημοῦσιν ἐκδοῦναι τὸν θεῖον νεών. *Ne iſtud ei pollicearis, Imperator, neque ſanctum dare canibus mandes. Nam numquam equidem patiar, vt qui Deum Verbum ſanctè auguſteque laudibus celebrant, expellantur è ſacro templo, idemque tribuatur his, qui contra Deum loquuntur blaſphemias.* Sed an Imperator criminis immunis, ſi iſtud vel faceret, vel pateretur? Audi Zoſomenum: ἄμεινον εἶναι συμβουλεύων τῆς βασιλείας παραχωρεῖν, ἢ προδότην οἴκου θεοῦ γενόμενον ἀσεβεῖν. *Conſulebat, ſatius eſſe Imperio cedere, quàm prodere domum Dei, & à Religione deficere.* Ambroſij perinde ſancti atque eruditi adhuc feruentior fuit erga templorum ſuo-

Vide artic. deditionis cap. præced. allegatos.

Theodoret. lib. 5. Hiſt. c. 32.

Zoſomenus lib. 8. Hiſt. cap. 4.

rum ſuorum cuſtodiam fides. Nam cùm Baſilicam Imperator ad colligendos hæreticorum cœtus, tamquam oblatâ illâ Gallicanâ Religionis libertate; quæ Traiectenſibus acquiſita venditatur, tradi iuſſiſſet, quantâ fiduciâ impietatem deteſtatus eſt! quantâ generoſitate Imperium derrectauit! *Si ille* (Naboth) *vineam non tradidit ſuam, nos tradемus Eccleſiam Chriſti? Abſit à me, vt tradam Chriſti hæreditatem. Si ille patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Chriſti hæreditatem?* Et reſponſi ſui reddens rationem: *Reſpondi*, inquit, *ego, quod Sacerdotis eſt; quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. Prius eſt, vt animam mihi, quàm fidem auferat.* Et pleniùs in Epiſtolis ſuis: *Aduertitis, quid iubeatur, cùm mandatur, Trade Baſilicam? hoc eſt, Dic aliquod verbum in Deum*, id eſt, Blaſphema, *& morere. Nec ſolùm, Dic aduerſum Deum; ſed etiam, Fac aduerſus Deum.* Et Calligono, propter Imperialis mandati deſpectum, caput ei auferendum minitante: *Vtinam*, inquit, *permittat tibi, vt impleas, quod minaris. Ego enim patiar, quod Epiſcopi; tu facies, quod ſpadonis*, Martyrem vtique in huiuſmodi cauſâ Dei. *Scio enim*, adijcit in eadem Concione, *quia quidquid paſſus fuero, patiar.* Quantus in eadem calamitatis interminatione populi luctus, bone Deus, quantus fletus! Fidei Chriſtianæ ſummam agi in iſta cauſa putauiſſes:

Amb. in concione de Baſil. non tradend.

Epiſt 14. ad Marcellin. ſororem.

Ibidem.

Iam ergò vides, Rex Chriſtianiſſime, & Princeps Catholice, præclara S. Ludouici ſoboles, quid de beneficio tuo Traiectenſibus obtruſo duo illa columina Chriſtianæ Theologię ſenſère, dixêre, ſcripsère. Nempe tale eſt, quod ne acciperent ſancti Antiſtites, Martyres eſſe delegerunt. Nã vt iſtud armis tuis in Catholicam Belgij ciuitatem ſub Ordinum imperio ſine templorũ traditione inferas, fieri nullo pacto poteſt. Vrbium deditarum conuenta cum Ordinum Duce pacta, præſentibus & ſpectãtibus Centurionibus Tribuniſq; tuis inita, qui militum tuorũ ſanguinem pro mænibus occupandis, & illa libertate Religionis afferenda profuderant, templa Catholicorum dedicanda ſacrilegijs, poſtulata ac tradita eſſe teſtantur. Quid ſi Præſul aliquis diuino caritatis ardore generoſior reſponderet

 cum

cum Ambroſio: *Non tradam Chriſti hæreditatem*; nónne Martyrē tuo feciſſes beneficio? Quid ſi alius tibi in iſta cauſa diceret: *Satius eſt*, tibi Rex, *Imperio cedere, quàm prodere domum Dei, & à Religione deficere?* Prodit enim, qui proditoribus iungitur, proditores excitat, proditoribus portas militum ſuorum ſanguine aperit, proditorum poteſtati, & arbitrio Religionem, templa, ſacra, prophanaque tradit. Quam ob cauſam, in ipſa Francia, quamuis hæreticis publica libertas data ſit, templa tamen Catholicorum prorſus negata ſunt. Nam ſi hoc Chriſtianis Regibus in Catholicorum vrbibus licet, agite, via ſtrata eſt, vt, cùm libuerit, ſub illo liberæ Religionis afferendæ beneficio, templa Chriſti, Turcis admiſſis, in Moſquea cōuertantur. Quid enim in Turcis odioſius, niſi nomen? Rem enim, hoc eſt, impietatem, incredulitatis & ſacrilegij magnitudine hæretici ſuperant, hæreticos cunctos Caluiniſtæ, impudentiâ, blaſphemijs, peruicaciâ, crudelitate, fractæque fidei in rebus Religionem ſpectantibus notâ. En quò nos tandem phalerata illa Religionis libertas trahit, ſi ſemel, nullâ neceſſitate fidei periclitantis aduocata, ſed ſolâ Regum vicinorum æmulatione ſtimulante obtruſa, ſub conſuetudinis iam quaſi inolitæ, probatæque patrocinio radices inter Chriſtianos egerit.

CAPVT XXVI.

Alia ratione peccatum in iſta liberi exercitij Catholici procuratione. Quanta obſeruatio libertatis illius, & ſecuritas perpetuitatis ſperanda ſit.

SEd age, in hac Religionis Catholicæ procuratâ libertate nullam eius violatæ labem interueniſſe ſtatuamus, quis inde fructus in Chriſtianam Rempublicam redundabit? Ille profectò, propter quem etiam à Catholicis noſtris adornata, & ab hæreticis Belgicæ promiſſa eſt, vt populus ſpecioſâ Religionis intemeratæ pollicitatione ſeductus nihil intereſſe putet, vtri ipſe pareat, hæretico an Catholico, vter Reipublicæ Belgicæ habenas moderetur. Nam hâc de causâ egregium

egregium iſtud beneficium etiam ante ciuitatum obſidiones toti Belgio venditatum fuit: vt faciem Reipublicæ nouam, quam commutandam deſtinauerant, & Catholicæ Religionis ſtatum, & hæreſεωn ſecuturam libertatem indifferenter ferendo, dominaturis hæreticis Reſpublica ſimul cum Religione proderetur. In quo ipſo libertatis adornatæ ſcopo perniciofus error, & impietas intoleranda clauditur. Quis enim ſanæ fidei eouſque amentiæ prorumpat, vt non Eccleſiam, quando hæreticis vaſtatoribus Religionis caret, feliciorem putet, quàm cùm eorum impietate conſpurcatur? Aut non Catholicæ Religionis conditionem, quidquid tandem de illa libertate promittatur, incomparabiliter peiorem ſub hæreticorum, quàm ſub Catholici Principis dominatione futuram arbitretur; Quis eò impudentiæ, vt hoc aut dicat, aut ſentiat? Quod ſi planiſſimum eſt, de quo neminem vmquam, niſi nouarum ſectarum amatorem diſceptantem, aut ambigentem vidi, aut legi, impietatis profectò plenum eſt, illam populis opinionem inſtillare, quâ à Catholicæ legitimæque dominationis auctoritate in hęreticorum poteſtatem, & ab antiquæ Religionis tutelâ ad permittendam hæreſεωn libertatem, ſe æquis animis, depſitoque defenſionis ſtudio, transferri ſinat. Ita nihil vndique conatus iſti politici ſpirant, niſi impietatem aduerſus Deum, & crudelitatem aduerſus homines, dum ſimul à diuinâ pietate, & humanâ æquitate diſcedunt.

Sed aliud eſt in hac liberæ Religionis venditatione præclariſſimum, quod paulò penitiùs intuendum eſt, quàm egregiè Catholicæ Religioni, ſub hæreticis confederatarum Prouinciarum Ordinibus, & in Germania ſub Proteſtantibus Principibus, cautum ſit. Nimirùm nouâ naturæ metamorphoſi, calor à frigore, virtus à vitioſo, fides ab infidelibus, in illa ipſa infidelitatis profeſſione exſpectanda nobis eſt, iuxta S. Spiritus inſtitutionem, ſcilicet: *Cum viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum iniuſto de iuſtitia, cum impio de pietate, cum inhoneſto de honeſtate, cum ſeruo pigro de multa operatione.* Sed clariùs mox documētum ſalubre adijcit: *Non attendas* Eccleſiaſt. 37.

attendas his in omni conſilio. Quomodo enim ſeruabunt hominibus fidem, quam Deo non ſeruauerunt? *Homo apoſtata*, inquit Scriptura veritatis, quæ fallere aut falli nequit, *vir inutilis, graditur ore peruerſo, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat.* Quæ mala non machinati ſunt in Francia? quæ iurgia non ſeminarunt? quæ Regum iuſſa, quæ pacta toties iterata ſeruauêre? Mirum profectò, tot domeſticis calamitatibus eruditos necdum ſapere: vel in tantâ cauſa potiùs de induſtriâ ſic velle deſipere. Nónne ipſi ex profeſſo docent, & vbicumque poſſunt hæretici, vſu clarius, quàm voce clamant, nullam Catholicæ, vt blaſphemant, idololatriæ dandam eſſe libertatem? Obſequium ſe putant præſtare Deo, ſi eam aquâ & igne interdictam ſuarum ditionum limitibus proſcribant, niſi aliud timor aut vtilitas iubeat. Centuriatores ita profitentur: *Conſiderent omnes ſanâ tantùm mente præditi (non iam de pijs, Deúmque timentibus loquemur) qualis ſit iuſtitia, vel æquitas, quam conformis ipſi rationi, quod latronibus, ac lupis, hoc eſt, hoſtibus animarum (quid enim nocentius eſt animabus falsâ doctrinâ?) ſecuritas, & libertas permittitur, vt voce, ſtylo, librìſque longè lateq; per orbem Chriſtianum diſperſis lucem verbi diuini gloria Dei detrahant, Spiritum turbent, animas hominum in æternum exitium, & regnum diaboli pertrahant?* Et Paræus Caluiniſta: *Magiſtratus Chriſtianus non debet confuſionem in Religione permittere, ſed ſolam veram Religionem tueri, atque defendere.* Quam doctrinam eorum praxis per totum orbem, vbicumque ſecurè dominantur, excluſo publico Catholicæ Religionis cultu, probat.

Prouerb. 6.

Centuria 7. in Epiſt. præfixa edit. an. 1564. Baſileæ.

In Epiſt. ad Rom.

In ipſo Belgio, de quo quæſtio eſt, quàm eis pacta de Religionis Catholicæ libertate libera ſint, quid opus eſt ſigillatim recenſere? Tota factio ab eo die, quo inchoata eſt, vſque ad pactas inducias, quemadmodum ſuprà vidimus, odium ſpirat in Catholicam fidem implacabile, profeſſúmque in eludendis pactis ſtudium, quibus publicum Religionis antiquę cultum ſe permiſſuros, diuerſis occaſionibus receperant. Vix *Pacificationem Gandenſem* pacti fuerant, in qua Religioni

an. 1576.

gioni Catholicæ vtcumque cauebatur, cùm Monaſteria in Monte S. Gertrudis, alijſque locis alia ſolo coæquarunt.

Gandaui, vbi conceptæ Pacificationis leges, fugato Clero, templa, Monaſteriaque fœdiſſimè ſpoliata, & plerique Pacificationis articuli peſſumdati. Idem anno 1578.

Antuerpiæ anno 1578. *Pax Religionis*, quã nuncupabant, generaliter coaluerat, quâ libertas Catholici cultus, itemque Caluiniſtici, publicè in Belgio ſanciebatur. Hac vſi Caluiniſtæ, multis in locis publicè ſuę ſuperſtitionis apparatum protulerunt, ædeſque ſacras occuparunt. Vbi inualuerant, mox palàm Catholicos depreſſerunt. 22. Iulij anno 1578.

Amorsfortia, opidum exiguum, ſed auitæ fidei tenacitate nobile, bis paciſci de Religione compulſa fuit; bis eos periuros & fœdifragos experta. Primùm ſe dedidit Comiti Montenſi, & illius præſidium accepit, eâ lege, *vt Catholica Religio ſarta tecta conſeruaretur, omniſque iconomachia ceſſaret:* quod Præfectus, in editiori loco ſtãs, publico iuramento, inuocato Spiritus ſancti numine, iurauit. Sed ille ipſe periurus cum ſuis, paulò pòſt omnia templa, ſuperioribus annis ab Iconolaſtarum impetu defenſa, diripiunt, aras euertunt, & ſacra profanis miſcent. Iterum ſeptennio pòſt dedita eſt Vltraiectenſibus, acceptis conditionibus *de conſeruandis priuilegijs; promiſſaque liberaliter Catholicæ Religionis conſeruatione.* Itaque medio in foro patibulum excitatum, ex quo pœnas luerent, qui in Catholicos inſoleſcerent. Nempe Priapus ficulnus; Anno 1578. Anno 1579. menſe Martio.

----- *Furum, auiumque*
Maxima formido. ----- Horat. lib. 1. ſat. 8.

Nam ſequenti die, contra pacta præcedentis, Senatum mutant; Prætore officio ſubmoto, alium ſurrogant, libertas Catholicæ Religionis exulat vſque in præſentem diem.

Schoonhouia, cùm à Comite de Marck obſidione premeretur, *vitam, fortunas, Catholicæ Religionis liberum exercitium, Religioſorum locorum, perſonarumque priuilegia* in arce Liſueldiâ cum hoſte pacta, deditionem fecit. Ille periurus Anno 1572.

vndecimo Kalen.Nouemb.templa profanans,Eccleſiaſticam ſupellectilem diripiens, aras ſubuertens, Sacramenta ſceleratis pedibus conculcans, omnem Catholicæ Religionis vſum exterminauit. Mox Religioſos Monaſterij ſuburbani Canonicorum Regulariũ, alios vulneribus inflictis interemerunt, alios è nuce ſuſpenſos ſtrangularunt, alium equinæ caudæ alligatum, raptatumque, deinde antennâ ſurſum deorſumque immaniter tractum, ſuffocarunt.

Anno 1578. 5. vel vt alij 8. Ianuar.

Amſtelredamum quando in Principis Orangij poteſtatem venit, ita Religioni antiquæ lege cauerat, vt ne quidem concionibus Caluiniſtarum in vrbe tota pateret locus, ſed *vt his, qui aliâ eſſent Religione à Romana, facultas eſſet extra vrbem cœtus habere, & concionari, mortuos ſuos loco deſignando ſepelire*. Inſtrumentum fidei faciendæ Principis ſigillo communitum eſt: Ordines Hollandiæ, Zelandiæ, & Vltraiectini, tamquam fideiuſſores, etiam appenderunt ſua, cùm ciues fraudem pertimeſcerent. Quis non in vtramque

Anno 1578. Iunio ineunte.

aurem dormiret, tantâ ſecuritate fretus? Menſe Iunio ſequente tanta ſtrages in ædes ſacras, altaria, imagines edita, & in ſacra tot commiſſa ſacrilegia, vt furori & perfidiæ barbari palmam concederent. Ipſi Catholici tot ſcommatibus iniurijſque vexati, vt vrbe cedere ſatiùs ducerent.

An. 1577.

Harlemenſes hac inter cæteras ſe conditione tradiderunt, *vt ciues Catholicæ Religionis publicum vſum retinerent. Caluiniſtis vnam Eccleſiam habendis cœtibus, & concionibus concederent*. Vtrimque pactum ab AntiſtiteHarlemenſi, & Orangio ſubſcriptum eſt. Vix anno elapſo, feſtâ ſanctiſſimi Sacramenti die in templum irruunt, Antiſtitem capiunt, Clerum pulſant, partem vulnerant, vnum occidunt; mox oppreſſum Catholicæ Religionis exercitium.

An. 1578. in feſto SS. Sacramenti.

Sed fortè nouæ Religionis muſto in cordibus tunc feruenti vertigo illa infidelitatis, & ſcelerum tribuenda eſt. Videamus igitur, quàm bellè ſibi ſimiles adoleuerint. Neomagum, cùm iam illa initia deferbuiſſent, in deditionis articulis, quos pepigerat, vnum obtinuerat, *Ne Eccleſiæ violarentur*; etſi negatâ Catholicæ Religionis libertate. Sed Kalendis

An. 1591.

Ianuarij

Ianuatij deſignati ex Geldriæ Senatu viri veterem Magiſtratum abdicant, Monachos fugant, Sanctorum effigies [illegible] rum productas per carnificem comburunt, Decanum, & Canonicos captos ad Eccleſiarum opes demonſtrandas adigunt.

Decennio pòſt, Grauia Francis adiutoribus expugnata, & duabus inter cæteras pactorum legibus tradita eſt. Quarta erat: *Quibuſlibet, ſiue viris ſiue faminis, ſiue Eccleſiaſticis ſiue laicis, qui Catholicam Religionem profitentur, licitum erit in opido commorari, tranquilleque viuere, ſine iniuriarum & exprobrationis metu. Quibus & Eccleſia concedetur, deuotionis eorum, baptiſmi, & matrimonij celebrandi cauſa.* Quinta verò: *Omnes Monachi, & Religioſa in Monaſterijs ſuis permanebunt, ſi placuerit, ſuiſque fruentur bonis, ac reditibus.* An. 1591. 20. Septemb.

Quid multis? Totus iſtorum hominum ſtatus non niſi perpetua quædam perfidiæ tela eſt in Catholicam Religionem. Mentior, niſi illa ipſa pervulgata *Vltraiectenſis Vnio*, vnde nomen *Vnitarum Prouinciarum* ferunt, eos publicà luce conuincat. Inſpiciatur articulus vnionis decimus tertius, quo conceptis verbis decernunt, *Cæteris Prouincijs, præter Hollandiam ac Zelandiam, licitum eſſe iuxta Pacem Religionis iam conceptam viuere.* In huius autem Pacis pleriſque articulis publicum templorum Catholicæque Religionis exercitium ſanciebatur, concedebaturque Religioſis omnibus bonorum ſuorum vſus. Adiuncta fuit Vnioni Kalendis Februatij quædam *Explicatio*, quâ declararunt, ſe non excludere ab hac Vnione vllas vrbes aut prouincias, quæ etiam *ſolius Catholicæ Religionis vſum retinere vellent.* Vbi iam fides in hac parte iſtius tam celebratæ, iuratæque Vnionis? vbi obſeruantia? Riſu exploderent, imò proditionis arceſſerent eos, qui eam vel obſeruandam, vel reuocandam ſomniarent. Barneveltius ipſe aculeos eorum ſenſit, cùm eam in nonnullis articulis, quia iureiurando ſancitam; etiam obſeruandam contenderet. Audi Petrum Holderum, pſeudo-miniſtrum Euangelij, retundentem libertatem eius: *Profectò ſi Vnio Vltraiectina ſeruanda ſit, vt tu vrges* (Barnevelti) *tunc omnes*

Concluſa eſt Vltraiecti an. 1579. 13. Ianuar.

Art. 2. 3. 4. &c.

Art. 10.

Eodem an. 1579.

Petrus Holder.

Papiſta triumphabunt, qui liberrimè tunc omnes ſuas Miſſas facere poterunt. Imò ſi artic. 13. *ſeruari debeat, omnes Monachi reuocandi erunt in omnes fœderatas Prouincias, omniaque Eccleſiaſtica bona & Monaſteria illis reſtituenda. Domini mei Status, videte, quò ruat ille cum ſuo Arminianiſmo. Suntne hæc conſilia Hiſpanica, & excitationes luporum dormientium?* Hæc eſt fides legum atque pactorum quorumcumque de Catholica Religione, quam iſtud hominum genus vniuerſum Catholicis ſe debere arbitratur. Quærat enim quiſquis volet, promiſſionum iſtarum omnium præcedentium, quantumcumque ſubſcriptarum, ſigillatarum, iuratarum, veſtigium nullum profectò niſi in pactorum chartaceis inſtrumentis, ſcriptiſque libris inueniet, irrefragabile ſcilicet Caluiniſticę fidelitatis teſtimonium ad tuendam Catholicis promiſſam libertatem. Qui iam deinceps fallitur, ſibi imputet, quem nondum alienę calamitates cautum reddiderunt.

Capvt XXVII.

Vberiùs hoc oſtenditur ex poſtremâ expeditione Batauorum & Francorum in Brabantiam, & excidio Thenenſi.

Sed quamuis nulla huiuſmodi experimenta prçceſſiſſent, quid rebus ipſis, in ſe conſideratis, imprudentius excogitari poteſt, quàm vt ab hæretico, hoc eſt, à iurato Catholicę Religionis hoſte, patrocinium Catholicę Religionis exſpectetur? Mitiores forſan ſuſpicaberis antiquę fidei eſſe Batauos, odioque hęreſeos nimiam de hęreticis diffidentiam me concepiſſe. Vtinam mendacem ſtylum veritas conuinceret. Faceſſant hinc igitur coniecturæ: res ipſas geſtas non quorumcumque perduellium antiquę Religionis, ſed horum ipſorum intueamur, de quibus quæſtio eſt, quas non in ipſis profanę nouitatis incunabulis, ſed hoc ipſo tempore, hâc ipſâ poſtremâ expeditione Brabanticâ, quâ libertatem Religionis Catholicæ toti Belgio, adiutoribus Francis, venditabant, incredibili immanitate perpetrarunt. Necdum fines Leodien-

Leodienſis ditionis egreſſi erant, cùm animos, iniurijs Catholicæ fidei grauidos, in Hougardiam, Leodienſe municipium, Brabantię contiguum, tamquam pertęſi diuturnioris morę, laxare cœperunt. Inuaſo ſiquidem Bogardorum Cœnobio, pulſatiſque & fugatis Religioſis, quorum nonnulli Louanium ſe proripuerunt, veſtigia reformationis Caluinianę luculenta reliquêre. Hinc Thenas adorti, vniuerſum furorem ſuum in Eccleſias, omniaque ſacra tantâ impotentiâ effuderunt, vt, quemadmodum natura ſparſas totius vniuerſi perfectiones in microcoſmum velut in compendium contraxit, ita quidquid ignominioſum probroſumque aduerſus Catholicam Religionem infernus olim euomuit, hiſtorięque ſiue veteres ſiue nouę poſteritati tradiderunt, hoc in vnius opiduli expugnatione, cui videlicet libertatem Catholicę fidei inferebant, cumulatiſſimè expreſſum ſit. Eccleſię & Monaſteria vniuerſa fœdiſſimè violata, altaria euerſa, fractæ & illuſę Sanctorum, Deique Genitricis effigies (non ſine execrandis in omne quod ſanctum eſt blaſphemijs. Ignis templis atque ædibus ex omni parte vicatim iniectus, non impetu militari, ſed poſtridie, quieto deſtinatoque conſilio, faſcibus magno numero & labore in ædis maioris turrim aliaque loca congeſtis, vt Caluiniana impietas, & Neroniana crudelitas haberet ſpectaculum, quo paſceretur. Noſocomium vnà cum ęgris exurere, parum erat, niſi rabies etiam ciuibus, militibuſque Regis igne excruciandis geſtiret. Vſtulatos ac ſemi-toſtos in opidis proximis non pauci, nec ſine ingenti eiulantium commiſeratione, ſpectarunt. Raptos ab vbere infantes, ſpectantibus matribus, parietibus alliſêre, pugionibus confodêre, ignibus iniecêre: quorum complures in ædiculâ Beatæ Virginis, vulgò **ten Poele**/ mortuos, & in cruore ſuo volutatos, poſtea ciuitas vidit. Diuerſorum Ordinum Religioſi barbarâ excepti crudelitate. Alij (a) veſtibus indecorè nudati, & impudenter illuſi: alij (b) percuſſi, pluribuſque vulneribus, ad (c) vndecim vſque, grauiter ſauciati: alij (d) equis impoſiti, & inſtar morionum, veſtibus cucullo- que lacero, & femoralium inciſis retinaculis, per forum ve-

a) Franciſcani, Carmelitæ.
b) Iidem.
c) Franciſcanus.
d) Auguſtinianus.

(e) Franciſcani.

cti: alij plures (e) crudeliter occiſi. Pecunijs extorquendis nulla tormenta erant ſatis. Senes verberibus tantùm non enecati, puluis nitratus fæminarum vberibus impoſitus, incenſuſque, vt ſpoliati omnibus, plura, quàm ſuppeterent, faterentur. Denique ad miſeriarum cumulum, omnibus, velut captiuis, ad fæminas, pueroſque octennales vſque, lytrum extortum, & in rogum buſtumque verſa ciuitas.

Quæ non ludibria, & ſacrilegia in auguſtiſſimum iſtud Angeliſque tremendum Sacramentum, vniuerſumque Sacrificij incruenti apparatum coniecerunt? Alij ornamenta ſacra per plateas publicas raptare; alij caſulis induti ad tibiæ modulos canere, geſticulari, tripudiare; alij ſacratiſſimam hoſtiam flammis tradere, pedibus in templis Annunriatarum & Carmelitarum, alijſque locis conculcare; alij pixidem, quod Ciborium vocant, equorum caudis alligare, & ſpectante, gementeque opido, aquatum ducere: vt & ciues diſcerent, quos liberæ Religionis auctores, vindiceſque recepiſſent, & Franci, ludibriorum ſpectatores, tandem rebus ipſis intelligerent, quibus impietatis furijs cooperatrices præbuiſſent manus, quàm commentitijs, nugatorijſque phaleris veritas in Gallia fucaretur, populuſque Gallicanus, & Rex ipſe luderetur. Hæc ignominioſa atrocitas in pleraſque Eccleſias ditionis Thenenſis, ac Louanienſis, quò rabies eorum pertingere potuit, inſolentiſſimè edita eſt; ne quis potiùs furorem ſubitum militarem, quàm ſtabile antiquæ fidei odium partes ſuas egiſſe putet. Nam quibuſdam in pagis, intactis incolarum ædibus, ſola templa conflagrarunt: quibus pepercit ignis, tot vbique ſacrilegijs polluta ſunt, tantaque ſacrarum imaginum, altariumque ſtrage profanata, vt Sarracenicam impietatem ea peruaſiſſe, imò ſuperatam eſſe, meritò credas. Sarracenis enim imagines Diuorum ſuſtuliſſe ſat eſt: iſtis profanitatis coryphæis nullum ignominiæ genus in Catholica ſacra, in Sanctum Sanctorum, humanæ imbecillitati attemperatum, in Sanctos eius, reliquum fuit. Statuis, eorum memoriam refricantibus, alijs truncarunt manus, aures, nates; alijs aſininas aures affixêre; alijs alia probroſa intulêre,

cuiuſ-

cuiuſmodi religioſis auribus audire, & linguis fari piget, ac tædet.

Crudeliſſimas eorū libidines,& petulantiſſima flagitia,quę in infirmiorem ſexum, dedicataſq; Deo virgines commiſere, vel attingere horret ſtylus: Nam in opidulo, quod eos neque contumelijs prouocauerat, neq; obſidionis prolixitate fatigauerat,neque reſiſtendi pertinaciā, nobiliumve Ducum morte exaſperauerat, ſed quod contra fidem datam; interfecto etiam in mænibus tympaniſta Caducearore,inter paciſcēdum, occupauerant, tale ſpecimen humanæ æquitatis, & Caluinianę humanitatis ediderunt,vt quidquid vel Scripturę ab idololatris, vel hiſtoriæ ſæculares à barbaris deſignatum poſteritati commendarunt,vel fingendi licentiā poëtæ cecinerunt, longè ſuperauerint. Reuoluantur quæ vel à Suecis in Germania, vel olim Ieroſolymis à Chaldæis Romaniſque in hoc genere perpetrata ſunt, vel quæ Chalcondylas; oculatuſque teſtis Phranza Conſtantinopoli edita à Turcis produnt, omnia petulantiæ impietatiſque magnitudine poſt ſe reliquerunt.Nulla ætas; nulla profeſſio, aut ſtatus libidines eorum infames non expertus eſt: nec octennibus penè ad mortem vſque aut ſeptuagenarijs, effætiſque parcitum. Nudas non paucas, quibus illuſerant, in plateas publicas, atque adeò extra opidum expulêre: quarum nonnullas, omnibus exutas veſtibus, iugulatos infantes vlnis complexas, ad vicina notaque omnibus loca fors errabandas detulit. In ſacras virgines, velut præcipuam prædam; vulneribus & ignominiā inſolentiùs ſæuitum ac petulantiùs. quarum vni cum vim afferre in æde S. Franciſci Francus niteretur, monereturque eſſe dedicatam Deo; *Deo*, inquit (ô blaſphemam vocem!) *affigenda cornua*, perfecitque ſcelus. Coniugatas, in conſpectu maritorum, filias in oculis parentum,ad ludibrium oppreſſerunt.Nec Beniamiticæ impietatis in vxorem Leuitæ exemplum, vel exempla potiùs defuère. Sedecim, viginti, triginta, & plures vnâ abutebantur, canum inſtar de prærogatiua certantes, quoad probroſæ crudelitatis contumeliā mors abrumperet. Quanto Beniamitis fex iſta ſceleratior! Nam illi noctis pallio ab oculis

oculis hominum tecti; hi, hircis petulantiores, canibuſque impudentiores, die mediâ, cælo, ſoloque teſte, in ipſis plateis, adeoque templis S. Germani, B. Virginis, Franciſcanorum, Carmelitarum, Scholiſque Auguſtinianorum, non exiguâ capientium, captiuorumque turbâ circumſtante, immundiſſima huiuſmodi & ſacrilega flagitia deſignarunt: vnde non paucas ſub manibus Medicorum Louanij ac Trudonopoli decumbere explorata veritas eſt. Quid illud? quas non Cynicæ impudentiæ, ac ſatanicæ impietatis metas tranſijt? Puellam, quam ſtuprauerant, in ſacri menſâ altaris mortuam extenderunt, vt omnibus eſſet ſpectaculo. Ab alijs pluribus, gladio tranſuerberatis & mortuis, eos rapuiſſe conſtat, quod a viuentibus rapere effrenis laſciuiarum obſcœnitas ſolet. Sed tartareus iſtorum ardor in frigidis cadaueribus extinguendus fuit. Quæ inaudita barbaries in fæminam penè ſeptuagenariam, morbis grauiſſimis exhauſtam, omnibuſque exutam veſtibus, in ipſa æde S. Germani crudeliſſimè crinibus raptatam, tormentiſque talibus interfectam; perpetrata eſt. Erubuit, arbitror, Luna, & confuſus eſt Sol; quòd vel execranda iſta ſcelera, vel progeniem ipſam totam viperarum radijs vmquam ſuis colluſtrauerint. Nec multò mitiùs aut verecundiùs in ruſticanas mulieres, tum in quibuſdam pagis, tum per Sogniam ſiluam lenones iſti graſſati ſunt. Nihil inuidiæ causâ exaggero. Teſtes viuunt, qui inuitis oculis iſta nefanda ſpectauêre, & corporibus paſſi ſunt, vt iure merito cum Iſraëlitis in Iſraël Chriſtiano exclamare poſſimus: *Numquam res talis facta eſt in Iſraël, ex eo die, quo aſcenderunt Patres noſtri de Ægypto, vſque in præſens tempus.* Quiſquis enim inde redit, ſcelerum infamiam ac turpitudinem linguas humanas excedere profitetur.

Iudic. 19.

Has Religionis iniurias, & abominationes Francis Batauí, Batauis Franci imputant, vt vtroſque reos teneamus. Quamuis, Thenenſium iudicio, Hollandi in ſacrilegijs, incendijs, crudelitate, inceſtibus committendis, cum Gallicana petulantia & inſolentia, vt minimùm de palma contenderint. Nimirum ſcelerum enormitas & ſacrilegiorum tanta fuit, vt

ipſoſmet

ipſoſmet in ſceleribus coëgerit erubeſcere, nec impudentiæ, impietatiſque magnitudine naturæ reclamantis voces exſtinguere potuerint. Nam, quæ extrema adhuc naturæ bonæ ſcintilla eſt, quos ea perpetraſſe non puduit, puduit videri perpetraſſe. Hinc etiam inter ipſos illos facinorum auctores auditæ ſubinde conſcientiæ oblatrantis voces: *Si Deus eſt aliquis, & ille iuſtus, fieri non poteſt, quin iſta impietas ei pœnas luat.*

Et iſta monſtra, non hominum, ſed ſcelerum, etiam ab Hiſpanica tyrannide, ſi ſuperis placet, Belgicas Prouincias ſe liberatum ire profitentur; quorum impijſſimæ crudelitati, & crudeliſſimæ impietati quælibet barbarorum cedit immanitas. Præclariſſimo humanitatis iſtius tyrocinio Belgas docuerunt, vt Romanâ potiùs fortitudine ſenatorios annulos, mundumque muliebrem in belli ſumptus conferant; & Chriſtianâ pietate ſacra vaſa Antiſtites confringant, vomereſque ruſtici in gladios vertant, quò peſtes iſtæ Reipublicæ & Eccleſiæ à ceruicibus arceantur. Nam & Dionyſij enſis, & Phalaridis bos, & Buſiridis ara, quæ paucorum nece decantata ſunt, expertâ iſtorum tyrannide longè tolerabiliora. Nihil enim vel humanæ æquitatis, vel Chriſtianæ pietatis præ ſe ferunt, niſi vt ſub Chriſtiano velamine; Chriſtianæ Religionis fex & opprobrium eſſe queant. Ὦ καλὲ θεὲ, vt cum Polycarpo dicam, εἰς οἵους ἡμᾶς καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τούτων ἀνεχώμεθα. *O bone Deus in quæ nos tempora reſeruaſti, vt iſta patiamur!* Apud S. Iren. in Epiſt. ad Florin.

Cogitet nunc Chriſtianiſſimus; vti dici cupit; Rex, quem etiam ſubinde Iuſtum, aut Pium, Gallicanâ phraſi, ſpe melioris frugis, hactenus vocauimus, quàm præclaro auſpicio Catholicæ Religionis, hæreſis, inquam, Caluinianæ libertatem Belgio Catholico inferre aggreſſus ſit. Cogitet iterum atque iterum, & cum ipſo Belgæ vniuerſi, quibus furijs inferorum, veræ, cæleſtiſque Religionis arbitrium committendum ſit. Nam eadem obſeſſi quoque Louanij, cæterarumque ciuitatum occupandarum fuiſſet haud dubiè quan-

biè quantum ad Religionem ſors (quemadmodum pagorum in territorio Louanienſi ac Thenenſi fuit,) niſi benignior Deus illa purpurata impiaque conſilia diſturbaſſet. Erumpebant ſubinde ex foſſis militaribus Batauorum obſidentium fremebundæ voces, quibus dira Papis, hoc eſt, hæreticorum phraſi, Presbyteris, quibus Louanium refertum eſt, ac Religioni minabantur: vt maturè intelligerent, quam libertatem Religionis Catholicis afferre meditarentur. Franci ipſi, quorum plerique ſe Catholicos dictitabant, ingenuè ſe ignorare fatebantur, quo fuco talia coram ſui Regis oculis induci poſſent. Sed quemadmodum quando diſtorta regula velut recta approbatur, quidquid eâ metimur, expers eſſe erroris videtur; ità poſtquam Theologia Principum Eccleſiæ rigoriſque cœnobitici, ſtatus ancilla eſſe cœpit, nihil in Religionem tam peruerſum, nihil tam ſacrilegum, quod non imperitorum oculis æquitatis colore fucari queat. Nulli enim errores faciliùs, nequiuſque inſtillantur, moribuſque perículoſiores ſunt, quàm qui à morum magiſtris obtentu veritatis propinantur.

Ex quibus profectò liquidò perceperit, quiſquis non de induſtria delirare velit, quam Catholicæ Religionis libertatem à talibus nouis Dominis præſtolari debeat: cùm ex profeſſo nihil aliud hac militiæ Batauicæ, Gallicæque conſociatione agi manifeſtum ſit; (quod hoc loco præcipuè in culpam trahimus) quàm vt hæreſis Caluiniana, omniaque ei cognata ſacrilegia, in vniuerſo Belgio Catholico, vnde hactenus tantâ ſanguinis effuſione excluſa ſunt, ſecurè dominentur. Hoc ipſa typis edita, vulgaraque precum formula; quibus hanc expeditionem in Prouincias obedientes auſpicatam Batauì reddere conari ſunt, apertiùs clamat, quàm vt vllâ Gallicâ aſtutiâ, aut fuco tegi queat. Orantes enim, aut execrantes, dicunt Deo: (a) *Tu ſcis, Deus; quas ob cauſas noſter Ioſue cum omnibus copijs ſuis arma procul extra limites noſtras ferat. Nimirum, vt illi miſeri, innocenteſque liberentur, qui iam tot annos contra mentem atque conſcientiam coacti ſunt idola venerari,*

a) In het *Huyſgebedt ghemaeckt op dirſe tegenvvoordighe Bededaghen in deſe ghevaerlycke heyrtochten des Doorluchtighen*

venerari, & vi impediti fuerunt, ne nomen Saluatoris IESV *Chriſti iuxta verbum eius confiterentur; vtque pura verbi tui prædicatio in medio idololatricarum Prouinciarum non modò plantetur* &c. Et infrà non minùs luculentè: (b) *Tu ſcis, ô Domine, tu ſcis, nos hac de cauſâ potiſſimùm aduerſus inimicos noſtros bellum gerere, qui ferre non valent, aut volunt, vt ſalutem noſtram in ſola tua gratia, & filij tui meritis quæramus; ſed adigere nos volunt, vt ad eam per propria merita, per preces defunctorum Sanctorum, per peregrinationes, aliaque commentitia idololatrica inſtituta nitamur;* aliaque plura in hanc ſententiam.

Sentiſne tandem, Rex, qui te Chriſtianiſſimum dicis, cerniſne, tangiſne manibus, non ſolùm ex euentis tam funeſtis militiæ tuæ, ſed ex verbis ipſis, ac profeſſione Batauorum, quo ſcopo bellum iſtud gerant? cui propoſito arma tua ſociaueris? quorum facinorum atque flagitiorum impietas redundet in caput tuum? quibus præciſionibus metaphyſicis illudant purpurati religioſique proceres, Aulæ, Clero, militibus tuis? quibus denique præſidibus libertatis, arbitrium Religionis tuæ committi ſatagas? Hoc enim ſi non ſolùm permitti, ſed tanto conatu tuo, directè, vt profiteris, & ex profeſſo procurari poteſt, omnia me, fateor, Theologiæ principia, omnia iuris humani diuinique fallunt. Quâ de re in ſuperioribus iam ſatis diximus.

Prince van Orangien, buyten de Provincien: gedruckt te Gornickum door Adriaen Helmichſz, an. 1635. O rechtveerdighe yverighe Godt, ghy weet om wat taecken onſen Joſua, met alle ſyne heyr crachten te velde is, verre buyten onſe lant-palen, omme de arme onnooſele menſchen te verloſſen, die ſoo menich jaer teghen haer gemoet, ende conſcientie ghedwongen zijn geweeſt d'Afgoden te eeren ende te dienen, ende door gewelt en dwangh gehindert den naeme IESV Chriſti haers Salichmaeckers naer ſijn woort te belyden, ende om de ſuyvere vercondighe dyns Goddelycke woort, in't midden vande Afgodiſche Provincien niet alleen neder te planten, maer oock &c.

b) Gy weter, ô Heere, ghy weter, dat wy dē oorloch principalick daerom teghen onſe vyanden hebben, die niet konnen oft willen verdragen, dat wy onſe ſalicheyt alleen ſoecken in uwe grondeloose genade, in de verdienſten IESV Chriſti, maer willen ons dwinghen, door eyghen verdienſten, door voorbiddinghe der afgeſtorven Heylighen, door bedevaerden ende andere verſierde Afgodiſche inſettinghen, onſe ſalicheyt te ſoecken &c.

CAPVT XXVIII.

Item ex indole hæreſeos, præſertim Caluinianæ; ex lege capitali ſtatus Batauici. Epilogus de iſta Religionis libertate.

QVòd ſi verò veterum monumenta iam inde ab hæreticorũ exortu inter Chriſtianos arceſſamus, non arbitror in Catholicas mentes hactenus illam abſurditatem incidiſſe, vt fidei ſuæ libertatem hæreticorũ vltrò fidei committerent, & ab eorum benignitate ſuſpenderent. Neceſſitas eſt quidem durum telum; ſed illa crudeliſſimas quoque perſecutiones, nedum precariam aliquam Religionis libertatem ab hęreticis exſpectandam, tolerari ac deuorari facit. Eſt enim certa hæreſis cuiuſcumque, præſertim Caluinianæ, lex, vt, vbi dominatur, affectet ſolitudinem, iuxta decantatam ab eis Scripturarum vocem: *Populus ſolus habitabit, & inter gentes non commorabitur.* Vbi verò cum cæteris Religionibus pacem tantillùm colunt, poteſtas eos, non voluntas deficit. Nec tamen ideo manſuetiores ſunt. Non enim propterea manſueta beſtia, quæ neminem vulnerat, vocari debet, ſi tantùm dentibus, & vnguibus ſuis ad nocendum caret. Sed indolem eorum genuinam intuere, vbicumque ſæculari poteſtate præualent, neque ſeditiones oppreſſorum Catholicorum timent. Anglia, Scotia, Saxonia, Pomerania, Marchionatus Brandeburgicus, Suecia, Norwegia, Dania, velut in tabula depictos eorum oſtendunt mores. Catholicis pro libertate Religionis adipiſcendâ nec hiſcere quidem fas eſt. Intrarunt vt aduenæ; vt Iudices iam Catholicis legem ferunt. Prouinciæ confœderatæ quid? Nec angulus eſt quidem vnus, vbi publicæ ſpecies libertatis reliqua ſit. Vix captâ Siluâ-Ducis, duobus Edictis antiquæ Religionis vſum publicum ab omnibus ædibus ſacris, ac Monaſterijs illius vrbis, & octoginta parochijs proſcripſerunt. Imprudentia eſt, meliorem in vrbibus nuper deditis conditionem exſpectare. Illecebra enim credulis, fidiſque naturâ Belgis, & Catholicis, alienam fidem ex ſua metientibus, data eſt, quâ ineſcatos

Num. 23.

Primum datum eſt 20. Octob. Siluæ-ducis 1629. Alterum Hagę comitis 13. Nouemb. 1629.

eſcatos occupent, occupatis capitales illas leges, quibus tota Reipublicæ rebellis machina velut baſi nititur, Batauicæ dominationis imponant. Eſt autem inter eas prima Reipublicæ iſtius reformatæ lex, (pro qua hactenus decertarunt, quam nullis blanditijs, aut minis, aut Catholici populi poſtulatis, extorqueri ſibi permiſerunt) *Religio Acatholica publicè exercenda*. Sine iſtius inuiolabili obſeruatione conſtanter hactenus ſe ſaluos eſſe non poſſe, crediderunt. Vehementiſſimè ſemper timent, ne ſimilitudo Religionis, quam legitimus ſubditorum Princeps colit, ſimilitudinem gignat affectuum, quorum pietate mollita conſcientia ad dominum ſuum poſtliminiò reuerti velit. Vidit hoc Ieroboam olim, & exemplum, quod ſequerentur, Batauis propinauit. Diuulſo Salomonis Regno, mox alium ementitæ Religionis cultum condidit, ne propter Moyſaicum, *conuerteretur populus ad Dominum ſuum*. 3. Reg. 12. Hanc legem nemo prudens in Prouincijs confœderatis abrogandam ſperet, niſi fortè cùm Rex Caluino nomen dederit. Nam quemadmodum hactenus noua ſuperſtitio dux rebellionis fuit, ita tunc rebellio ſuperſtitionis erit. Caluiniſmus enim iam ſtrenuè politiâ temperatus eſt. Caluino, Luthero, Arminio, Gommaro, Deo ipſi renuntiabunt, dum ſibi proſint, atque Hiſpano noceant. Lex eis iſta ab ipſo primo Reipub. Batauicæ architecto præformata, profundiſſimeque viſceribus inſculpta eſt. Cùm enim Ducem Alençonium, Regni Gallici ſucceſſione excidere timentem, ſi ſe Prouincijs hæreſim propugnantibus interponeret, ab illa mente Orangius reuocare niteretur, ſic omnes in vno ipſo filios ſuos inſtituit: *Agi de Prouincijs conquirendis, eâque in re* nullam Religionis habendam eſſe rationem: *vel eam ob cauſam, quod fingi ſemper poſſint, & inueniri media, Religionem* ad vota ſubditorum, & cauſæ ſtatum *alterandi*. In litter. ad Ducem Alens. an 1588. Hæc eſt eis norma Religionis, ac colendi Dei: hæc ſeruandarum Catholicis regula promiſſionum. Rege igitur Religionem ſuam immutante, mutabunt & ipſi ſuâ, vt ſalua ſit Reſpublica. Quòd ſi verò Religionis antiquæ fides altioribus radicibus in Hiſpanorum Regum pectore defixa eſt, quàm vt euelli

tam citò poſſit, fruſtrà lapidem Reipublicę iſtius nouę angularem à Batauis,ita mouendum ſperes,vt ſolidam tibi Catholicorum rituum libertatem,cum aliquâ veri ſpecie pollicearis. Optimè norunt, publici cultus vnitatem, vnionis auctorem eſſe;quod infelici propriæ experientiæ felicitate probauerunt. In eligendâ dumtaxat Religione ab eis,nō in cōſeruandâ vnitate,peccatum eſt. Seruabunt igitur pacta Traiectenſia de tolerandâ Catholicorum libertate, quamdiu fundamentalis Reipublicæ ſuæ proferendæ tuendæque lex contra Hiſpanum iuſſerit. Spem illam eis tolle, creſcant Catholici illo libertatis indultæ beneficio, mox habenas contrahent. Mille cauſandi anſas tempus, occaſio, induſtria, ratio ſtatus ſuppeditabit. Periculum, proditiones, inſolentias Catholicorum, prauam pactorum intelligentiam, conquerentur. Non coniecturis, ſed rerum iam iam geſtarum fide nitimur. Quæ non ludibria in Catholicos, eorumque ſacra, poſt captas vrbes Traiecti & Ruræmundæ iacta ſunt? Sanctorum ſtatuæ, aliæ publicè proſtantes fractæ, aliæ brachijs, naſo, capite, mutilatæ: ſtipitibus infixa capita,& præ foribus honeſtorum ciuium noctu collocata. Genus hoc tormenti lepidus Caluiniſtis luſus eſt, ſed ingenuis,vereque Catholicis,quorum iudicio imaginum ludibria in prototypum redundant, ipsâ morte crudelius.

Reſponſum Ciuibus Traiectenſibus datum anno 1633.

Dat den ſtaet van de vereenichde Nederlanden grondelijck beſtaet inde licenten, ende Convoijen, vvaer uyt alleen die middelen van oorlogs moeten eygentlijck gehaelt ende geturneert vvorden.

Dat daerom de capitulatie vande Stat Maeſtricht by geender manieren en mach ſoo verre verſtaen vvorden.

Sed aliud capitale nuper Catholicis telum intentatum eſt. Petierunt ciues quorumdam vectigalium, quæ vulgò *Conuoy* vocantur, iuxta pacta conuenta immunitate frui. Scripto reſponſum eſt eis benè longo, *Statum vnitarum Prouinciarum vectigalibus illis tamquam fundamento niti, ex quibus omnia belli gerendi ſubſidia hauriantur. Hinc nullo modo pacta Traiectenſia ſic intelligi poſſe, vt inde vel exceptio vel immunitas aliqua trahatur aduerſus illam fundamentalem Reipublicæ ſuæ gubernandæ legem. Eos, qui conditiones iſtas pacti ſunt, poteſtate caruiſſe paciſcendi, iuxta illum ſenſum, qui prætenditur* &c. Denique concluditur: *Vt vt ſe res habeat, cauſam illam Traiectenſem non tam ex ratione ponderandam eſſe, quàm in pactu prædictis fundari poſſet, concordiâque Traiectenſi,*

ctenſi, quàm iuxta magnum intereſſe, malumque exemplum quod inde in populum redundaret &c.

En vobis, Traiectenſes, tres ſecures ad radicem arboris, hoc eſt pactorum veſtrorum poſitas, *Legem fundamentalem, Intereſſe*, &, *malum exemplum Reipublicæ*; quibus omnes quarumlibet conditionum pactarum fibræ vno ictu ſucciduntur. Primus in vectigalia letalis impactus eſt: hinc ad priuilegia, Religionemque faciendus gradus. nam vt naturâ, ita & vitio, *non primum, quod ſpiritale, ſed quod animale*. Occaſionem facilè tempus dabit: ſi non naſcitur, ſeminabitur. Quid enim magis in promptu ingenijs ad politiæ ſtrophas eruditis, quibus, vt hîc cernitis, Principatus arrepti ſalus ſuprema lex æquitatis eſt, & norma conſcientiæ?

Sed quid Tyrannis Batauis de exſtinguendi Catholici cultus causâ modoque laborandum eſt, à quibus iam capitale, verſutumque ſtratagema, non minùs aduerſus Catholicorum ciuium Religionem, quàm deuotã Principi fidelitatem, ipſorumque libertatem vſurpari cœpit? Quò enim iſtud ſpectet, quòd immenſis præſidijs vbique neophytos ſuos ciues opprimunt, commercium intercipiunt, enormibus vectigalibus exhauriunt, planiſſimeque cunctos ad reſtim adigunt, perquàm liquidò perſpicaces vident. Nempe iam Siluæ-Ducis experti ſciunt, Regiæ libertati aſſuetis animis intolerabile eſſe Batauicæ tyrannidis iugum. Itaque conſtantiores quoſque arbitrantur fato ſuo morituros, tædio, triſtitiâ, oppreſſionis duritiâ migraturos, feces fore prædam ſuam: exteris gregalibus ſuis implendas domos, templa, forum. Ita timore liberabunt ſtatum ſuum, liberi exercitij ſponſione fidem ſuam. Vacuis enim Caluino dominanti relictis ciuitatibus, nec ipſi quidquam aduerſus pacta de ſeruandâ libertate perpetrauerint, nec quiſquam reliquus fuerit, qui de iniurijs violatæ libertatis vel velit vel audeat queri. Hic ſcopus inchoati tyrannici ſtratagematis, quo iam pars non exigua ciuium defuncta, vel diſſipata eſt: alteram breui, eâdem procellâ perpetim ſæuiente, diſſipabunt. *Minimus*, enim *digitus* Ordinum confœderatorum *groſſior eſt dorſo patris* eorum. Quibus pater blanditus

dat daer uyt eenige exceptie ofte exemptie ſoude uyt gevverckt vvorden tegē den voortz. fundamentalen voet en te forme van deſe regeeringe.

Dat de gene die de ſelfde capitulatie gemaeckt hebben, geen machte en hebben gehadt om die te raemen ende te ſluyten met alſulcke verſtant ende effect als nu vvoert gepretendeert by de remonſtrantie vande gedeputeerde der ſelver ſtadt &c.

Dat daeromme in allen gevalle deſe saecke van Maeſtricht uyet en moet ſou ſeer getracteert vvorden naer de reden off nyet, die daer mogen gebouvven vvorden op de voortz. capitulatien ende concordaten van Maeſtricht, als naer het grouvvelick intereſt, ende quade conſequentie, die re ipſa daer uyt reſulteeren tuſſchen het volck, &c.

3. Reg. 12.

blanditus eſt; vel quos ſubinde tamquam *filios flagellis* iuſtæ diſciplinæ cæcidit, ipſi *cadunt ſcorpionibus*: vt, quibus paterna Regis benignitas quandoque ſubmoleſta fuit, nunc diuina in ſe iudicia venerentur. Habent enim hoc ferreo iugo preſſi ex humanâ iniquitate futurarum calamitatum præludium, ex diuinâ æquitate patientiæ tyrocinium. Sic ſubditi, quid inter patrem nouercamque ſit diſcriminis, experimento diſcent, ſi qui ratione ſapere noluerunt.

Quapropter, vt ſermonem iſtum de egregiâ Religionis libertate nuper indultâ finiam, Catholici Belgæ etiam atque etiam videant, ne vmbram auidè ſectando, veritate fruſtrentur. Sciant non tam Batauicum iſtud, quibus animus aduerſus Religionem, quam damnarunt, obduratus permanet, quàm Gallicum commentum eſſe; vt, illâ præſtigiarum fallaciâ præſtrictis Belgarum oculis, hoc agi non animaduertant, vt, quidquid Prouinciarum fidei & Regi reliquum eſt, *tyrannicum iſtud Batauorum ſuſcipiat iugum*; atque ita prouincijs à Rege ſuo ſeparatis, & Religione hæreticorum arbitrio, ludibrioque proſtitutâ, ſine ſpe redintegrationis, pietas auita, fideſque deleatur. Nimirum *vt Imperium euertant, libertatem praferunt; vbi euerterint, ipſam aggreſſuri.* Quam venditant libertatem Religionis, Gallicę dominationis ancilla eſt. Si ſtatus eorum Batauicis armis indigeat, aut Batauicus Gallico formidoloſus fiat, nec hiſcere quidem aduerſus Batauos audebunt, vt Catholici oppreſſi promiſsâ Religionis libertate potiantur. Nec hili quidem iſtam Religionis libertatem facient, ſi Gallicis prętenſionibus importuna fiat. Iam quidem fucum prętexunt fallacię ſpecioſum, deeſſe Catholicę Maieſtati voluntatem; aut vires tuendi vinculi illius, quo Prouincię in vnum corpus ſalubriter conſtringuntur. Sed benè habet, quòd inanibus fabulatorum vocibus atque votis tempus & euenta detraxerint fidem. Iam enim omni probatione luculentiùs orbi terrarum patefactum eſt, illum vnicum eſſe Regem, cui plus virium, voluntatis, ac ſtudij eſt, addo & obligationis, quàm vniuerſo reliquo orbi Chriſtiano, vt iſtę Prouincię concordi vnitatis vinculo conſtrictę maneant, & altera

alterius

alterius auxilio fulta, incolumis, hoſtibuſque inuicta perſeuêret. Oculos per huius Monarchæ Imperium circumferat ab oriente in occidentem, quiſquis vel inuidus volet, neque paganis, neque Iudæis, neque hæreticis libertatem, neque prece indultam, neque pretio toleratā experietur. Vbique ſynagogę diſturbatæ ſunt, templa deorum clauſa, conciliabula hæreticorum gemunt. Quantum inde vulnus ærarijs Regis inflictū ſit, quid attinet dicere, cùm res ipſa omni teſtificatione luculentius clamet? Sed vincit amor fidei, & cupido propagandę pietatis, quam ſibi cum ſceptris, & præ ſceptris, commendatam, tuendamque ſuſcepit. Hæc illi norma principandi capitalis eſt. Subditos enim habere velle, Regum ſuperborum eſſe putat; qualeſcumque paganorum; fideles Deo, Catholicorum. Ex quo Religionis ardore effectum eſt, vt, cùm Philippus II. Prouincias iſtas in Heroinam auguſtiſſimam Iſabellam filiam ſuam donatione transferret, expreſſis verbis, arctiſſimaquè, ſuper omnes adiectas leges, caueret conditione; *Vt ſiqui poſterorum hæredum Iſabellæ à Catholica Religione diſcederent, atque in hæreſim laberentur, poſt Pontificiam delicti declarationem, omni adminiſtratione prouinciarum iſtarum, & poſſeſſione, & proprietate priuarentur, neque eis vaſſalli aut ſubditi amplius obedirent.* Cuiuſmodi exemplum legis, quâ poſteri ſanguine paterno Principum procreati Principatibus cum iacturâ Religionis exciderent, haud ſcio, an Reſpublica Chriſtiana hactenus vllum viderit.

Condition 10. de la Donation de ces Prouinces: Item à condition & non autrement, comme eſtant la principale & la plus grande obligation par deſſus toutes autres; que tous les enfans & deſcendans du dit mariage ſuiuant la S. Religion qui en eux preſentemēt reluit, deburont viure & mourir en noſtre S. Foy Catholicque &c. & en cas qu aucuns des dits deſcendans declinaſſent de la ditte Religion & tumbaſſent en hereſie, apres que noſtre S. Pere le Pape les aura declaré pour tels, ſeront priuez de l administration, poſſeſſion & propriété deſdites Prouinces: & les Vaſſaux & ſubiets d'icelles ne luy obeiront plus &c. Donné à Madril le 6. Iour de May 1598.

O quàm diuerſa aduerſaque quorumdam Francorum doctrina eſt, quâ perſuadere moliuntur, hæreticū Regem, etiam cum Religionis vaſtitate, tolerandum eſſe, intactâque eius perſonâ, & ſummo imperio, precibus ad Deum fuſis, emendationem eius cœlitùs præſtolandam. Et cùm hanc pręclarę ſuę pietatis baſin iecerint, mox alio ex capite omniū ſibilis ſe explodendos immolant, dum Catholicum Regem prouincijs ſuis paternis exutum eunt, prætextu tuendæ fidei, per iſtum oſtentatæ libertatis apparatum, quo hæreſis vbique locorum introducitur. Quàm enim lubricum, malignum, pernicioſumque ſit hoc remedij genus, quàm præpoſterum conſer-

uandæ fidei, quàm denique ab omni non ſolùm Epiſcopali atque religioſâ, ſed etiam Chriſtianâ pietate ſubmotum, iam ſuprà per aliquot capita diſſeruimus.

Verumtamen vnum ex hoc veneno antidotum à prudentibus hauriri poteſt, vt, quemadmodũ ex hoc Gallicę beneficentiæ præludio didicêre, non aliunde verę Religionis tutelã exſpectandam eſſe, quàm ab eo, qui patrocinium illius, quod per totum terrarum orbẽ in ſuis ditionibus profitetur, etiam factis probat; ita non aliunde militarium incurſionum, atque calamitatum remedium ſperent, quàm ab eo, qui illas non minùs totis viſceribus deteſtatur, quàm iam iã ſanandas totâ Imperij ſui mole ſuſcepit. Vrunt illæ non mediocriter eos, in quos ingruunt, fateor; ſed ſi cum Germaniæ ſtragibus tot iam annorum quotidianis, & vſitatâ Gallis inſolentiâ, quando Regni inteſtina bellis flagrant, eas conferre velis, nulla profectò comparatio.

Sed ærumnarum cunctarum remedium Belgio tandẽ patefeciſſe videtur Deus. Pignus chariſſimũ, fratrem vnicum, Hiſpaniarum ſuarũ Ocellum, Eccleſiæ Decus, pietatis Exemplũ, Belgarum delicium, Proteſtantium terrorem iam ſuis Belgis Optimus Monarcha dedit, vt omnibus clareſcat, quàm ſeriâ ſalutẽ eorum voluntate machinetur. Detracta eſt larua ſimulantibus, detectus morbus, parata laboranti patriæ medicina, compreſſæ Reipublicæ ſpongiæ, curandis vlceribus & vulneribus accinctus medicus, ferrum ſecandæ rebellionis hydræ ſtrinxit. Non tollet, iuuante Deo, manum de tabula, niſi Belgium antiquæ gloriæ, Prouincias priſtinæ vnitati, Eccleſias ſplendori, Clerum dignitati, Academias frequentiæ, Sapientiã honori ſuo, Oceanum commercijs, Emporia opulentiæ, vrbes decori, flumina nauigationi, agros cultui, itinera ſecuritati, vniuerſos gratulationi atq; lætitię reſtituerit. Quę quiſquis ab illis ſperauerit, qui curationis Belgicę principiũ ab iſta Religionis libertate petendum ſuggeſsêre, ac tam felici auſpicio Thenis intulere, næ ille remedium ipsâ pernicioſius ægritudine in medelam calamitatũ ſuſcipit. Sed grates Deo; nebulæ, quibus fraus imperitis tegebatur, nunc deterſę ſunt. Videt vtique

que Belgica, non ſe poſſe neque vnionē, neque Religionem; niſi ſub iſtius Monarchæ ſupremâ auctoritate retinere. Quod vt perſpicaciter prudenterque cernit, ita hiſce poſtremis annis tantâ voluntatum conſpiratione profeſſa eſt, vt huiuſce deuotionis fides nullâ poſteritatis obliuione ſepeliēda videatur. Vinculis enim cumulatiſſimè ſatisfecit vniuerſis, quæ per diuinas, naturales, ęternaſque leges, natura, Iuſtitia, Religio ſubditorum iniecit conſcientijs. Nam & Principi detulit, quod legitimo Capiti natura debet; & Patriæ, quod Optimates laborāti Reipublicę; & Religioni, quod pietas imperanti Deo.

CAPVT XXIX.

Scripturis apertiſſimis munitur tradita hactenus doctrina.

RAtionibus huc vſque internis, inſperſis hic illic Scripturarum oraculis, & Patrum dictis, prout Deus dedit, Francorum fœdera cum infidelibus, & ſuppetias impugnauimus. Operæ nunc pretium nos facturos arbitramur, ſi quædam adhuc externa argumenra, Scripturarum, Patrum, Pontificum, Dei, & Sanctorum in cœlo regnantium, ad maiorem rei diſputatæ lucem, & aſſertæ certitudinem afferamus.

Scripturis huiuſmodi fœdera proſcribētibus nihil videtur euidentius, nihil efficacius; ſi non humani ſenſus peruicacia promptior eſſet, vt tergiuerſationum latebras quærat, quàm earum affatibus ſe ſubmittat. Aſa Rex Iudæ, cùm vires Baaſæ Regis Iſrael formidaret, ſubſidio vocauit, pecuniarum pactus mercedem, Benadad infidelem Regem Syriæ: *Fœdus inter me & te eſt*, inquit: *Pater quoque meus, & pater tuus habuere concordiam. Quam ob rem miſi tibi argentum, & aurum* &c. Sed quid dicit ei diuinū reſponſum? Confeſtim miſſus eſt ad Regem Iudæ Hanani Propheta, qui cum increpationibus atque minis ei diceret: *Quia habuiſti fiduciam in Rege Syriæ, & nō in Domino Deo tuo, idcirco euaſit Syriæ Regis exercitus de manu tua. Nónne Æthiopes, & Lybies multo plures erant quadrigis, & equitibus, multitudine nimiâ? Quos cùm Domino credidiſſes, tradidit in manu tua.* Et, vt oſtenderet, ſtultam 2. Paralip. 16. Ibidem.

eſſe Politicorum ſapientiam, qui quaſi ipſi ſuâ prudentiâ orbem terrarum regerent, humanis ratiunculis, & medijs omnia conficienda arbitrantur, abiectâ omni fiduciâ, quæ in Deo viuo collocanda erat, addit Propheta: *Oculi enim Domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti; & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent.*

Ibid.

Amaſias item Rex Iudæ, cum Idumęis congreſſurus, conduxit ex Iſraël, qui, relicto Deo vero, in idololatriam aureorum vitulorum Ieroboam defluxerant, *centum millia robuſtorum centum talentis argenti.* Sed cùm Deo talis ſocietas cum infidelibus illis diſpliceret, venit ad illum Propheta, qui denuntiaret: *O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſraël. Non eſt enim Dominus cum Iſraël, & cunctis filijs Ephraim.* Vt verò Politici etiam hîc conſiliorum ſuorum inſipientiam intelligerent, quâ ſpem ſuam omnem in brachio carneo, & robore exercitus ponere ſolent, præclariſſimè Propheta monet: *Quòd ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus. Dei quippe eſt & adiuuare, & in fugam conuertere.* Paruit conſilio Amaſias, & abiecto infidelium adiutorio, centumque talentorum, quæ iam in militum Iſraëlitarum ſtipendium dederat, iacturâ contemptâ, victor Idumæorum fuit.

2. Paral. 25.

Ibid.

Ibid.

Sed quid ad intelligentiam clarius, & ad conterenda huiuſmodi fœdera exquiſitius, quàm illud Prophetæ fulmen, quod in Ioſaphat Regis Iudæ caput vibratum fuit? *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitiâ iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris: ſed bona opera inuenta ſunt in te, eò quod abſtuleris lucos de terra Iuda.* Nam quidquid tandem proferri poſſit ad illa fœdera cum infidelibus pallianda, quibus nihil cum impietate commune eſt, quid pro hiſce Francorum fœderibus tegendæ fæditati humana verſutia comminiſci poteſt? Suecus, Proteſtantes, Batauí, ex Catholicæ fidei decretis impij ſunt; Francus annuit. Oderunt Dominum: nec Francus negat. Iungitur eis amicitiâ: in con-

2. Paral. c. 19.

in confeſſo eſt. Præbet auxilium: Europa teſtis, Francus ipſe gloriatur. Vter vtrum iniquitate ſuperet, cauſam cauſæ collidendo videamus. Achab legitimus Princeps fuit; Batavi, Proteſtantes, ac Suecus, rebellium coryphæi; Principatuum vſurpatores, ſceptrorum raptores. Ille bello petebat infidelem Regem Syriæ; hi fideles. Ille iuſtè repetebat, (a) *quod erat* a) 3. Reg. 22. v. 3.
ſuum, tamquam partem hæreditatis diuinitus datæ (b) filijs b) Num. 21. & 32. c) 3. Reg. 22. v. 31. & 2. Paral. 20.
Iſrael, ac (c) Ieroboam, (d) vrbem refugij, (e) Leuitarum ex d) Deuteron. 4. & Ioſue 20.
diuino decreto domicilium, quam contra (f) promiſſum Rex e) Ioſue 21. f) 3. Reg. 22. v. 34.
Syriæ detinebat; hi iniuſtiſſimè alienis inhiant, & impiè rebellioni patrocinantur. Illo bello nec directè, nec indirectè cauſa impietatis agebatur, ſed pietatis potiùs; hoc è contrario directè Epiſcopatuum, Eccleſiarum, ſacrorum bonorum, fidei, diſciplinæque reſtitutio impugnatur, hæreſis dilatatur, Religio peſſumdatur, legitimi Principes perſpicuâ rebellione vexantur. Quis iam ita ſit, vt cum Auguſtino loquar, imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, peruicax, ita poſtremò inſanus ac demens, vt, cùm Ioſaphatum præbitis auxilijs iram Domini meruiſſe fateatur, Francorum Regem, in tam enormi circumſtantiarum omnium præponderante grauitate, innocentem eſſe contendat? Quid, quòd idem Ioſaphat à Deo propterea tantùm non exiguo ſupplicio flagellatus fuit, quòd fœdus cum Ochozia, *cuius opera erant impiiſſima*, percuſſiſſet, claſſemque cum eo communem in Aziongaber adornaſſet? Sic enim ei & peccatum, & ſuppliciũ, Propheta vaticinante, denuntiatum eſt: *Quia habuiſti fœdus cum* 2. Paral. 20.
Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritaque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis. Et nos dubitamus, vtrum illa belli ſocietate, quo coram omnium oculis Catholica Religio opprimitur, hæreſis in Catholiciſſimas vrbes inuehitur, prædicatur, plantatur; Eccleſiæ, Monaſteria, & omnis generis Eccleſiaſtici ſuis in perpetuum ſpoliantur bonis, reſtauratio Religionis impeditur, denique nefarijs ſacrilegijs Chriſtiana ſacra proteruntur, vtrum, inquam, tam impij belli ſocietate, Regis, & Procerum Francorum conſcientia polluatur? Si vel Sarracenis, vel Hugenottis, damnantibus vtriſque Roma-

nam fidem, iſta quæſtio proponeretur, non aliud eos reſpondere poſſe puto, niſi alterutrum eſſe neceſſarium, vt vel ſecum iſti ſentiant, qui talibus fœderibus innexi, facinoribus talibus conſequenter innectuntur: vel, ſi aliud ſentiunt, propriâ conſcientiâ teſte, ſint rei. Quid enim niſi ream clamat conſcientiam, quòd illa vaſtitas Germaniæ, vrbiumq; quarundã Belgicarum, hoc eſt, illa Religionis deſolatio, illa fugaq; Antiſtitũ, Religioſorum, virginũ, illa ſacrorum profanatio, quam Catholica Europa nouit, horret, & gemit, ſummo ſilentio ſepulta premitur in omnibus Francorum ſcriptis, quæ Suecorum, & Proteſtantium, & Batauorum arma celebrant, in Mercurijs, in nouarũ rerum chartulis, in ſermone populari? Nemo vel in circulis audet publicas illas veritates hiſcere. Fugitiuis Religioſis, ac Sacerdotibus perpeſſa publicè queri criminoſum eſt, ne verum crimen cucullati, & purpurati Architophelis publico innoteſcat, quo Regem in iniurias fidei ſuæ concitarunt? Quis enim non riſu vel fletu potiùs dignum putet, quòd vſque adeò veritas illic grauium Scriptorum calamo fucatur, vt Germaniæ Principes, contra Suecorum iniurias, Francorum armis tectos fingant; fœdera verò nefaria, quibus ille idem Suecus in Electores Germaniæ Principes excitus, animatus, adiutus eſt, ſummo ſilentio prætermittant? Nempe occultum iſta vulnus patefaciunt, quòd nec ipſos læſæ fidei auctores latere demonſtratur, dum tam ſolicitè ſatagunt omnium calamis, aſſentatorum, & ignarorum, ac timidorum, vt omnes lateat; ne qui coram Deo ſe reos teneri vident, coram hominibus verè Catholicis, quibus plena Francia eſt, rei eſſe videantur.

CAPVT XXX.

Item Scriptorum recentiorum adſtipulatione.

CVm igitur diuinis oraculis fœdera iſta cum infidelibus, adeoque longè mitiora, tam perſpicuè, ſeuereque damnentur, vix operæ pretium fuerit, hominum ſenſa ac dicta veſtigare. Sed quia multorum imbecilles oculi faciliùs vmbras

vmbras corporum, vel corpora luce colluſtrata, quàm ipſam lucem ferunt, etiam talibus morem geram, vt ſaltem hominum eruditorum proborumque ſenſui qualemcumque ſuum accommodare dignentur. Inter quos præcipuè Francos proferam, tum quia domeſticis laboranti veritati ſuccurrentibus, ſit æquiùs magis credere, tum quòd illi quoque familiariùs, ad ſanandum inteſtinum ſui corporis malum, iſta fœdera pernicioſa perſtrinxerint. Nam extra Franciam quæſtio iſta extra omnem controuerſiam ita poſita eſt, vt neminem vmquam peritum vel imperitum ſcriptorem Catholicum me legiſſe ſciam, qui ea in talibus circumſtantijs licita eſſe confirmauerit. In ipſa Francia difficile eſt vllum inuenire eruditum ac probum, qui intellecto vero ſtatu cauſæ, & malorum ſerie conſequentium, quæ inter Francos de induſtria obſcurantur, & pleroſque latent, eis palam patrocinari velit.

Vnde igitur accommodatiùs auſpicabimur hoc defenſionis genus, quo ſententijs hominum productis perſpicua veritas munienda eſt, niſi à teipſo, Arroye, quantumcumque vel ignorantià facti, vel gentilirio fortè affectu abreptus eam impugnare velle videaris? Sic ergò ipſe loqueris: *Omnes, qui rebellioni Principis cuiuſquam verbo aut ſcripto fauent, tametſi aliquid ex parte Domini eius reprehenſione dignum eſſet, euiſdem peccati, quo rebellis, rei ſunt; quia publicam perturbant tranquillitatem.* Et infrà: *Si is, qui mouet bellum, ad inducendam idololatriam, falſamve religionem illud aperte moueat, vel contra ſuum Dominum, ſupremâ pollentem auctoritate, deſeri debet.* Ecce hic vtrumque concurrit. Nam & rebelles contra dominum ſuum tumultuantur, & falſam Religionem peruicaciſſimè ruentes, eam omnibus locis, quæ Catholicis vi eripiunt, templis ſuperſtitioni ſuæ dedicatis, inferunt, & per magnam Belgij Germaniæque partem propagarunt. Quid euidentiùs ſuffocandis fœderibus iſtis, cum iſta lue, in iſta cauſa percuſſis, vel ipſa veritas dictauerit? Si enim tales defendi ſunt, profectò & fœdera abrumpenda. Nemo enim fœdere ad aliquid præſtandum, iuuandumque, deuinciri aut compelli poteſt, quod præſtare ac iuuare non licet. Hanc doctrinam

Arroy fol. 222. Tous ceux qui fauoriſent la reuolte d'un Seigneur par parolles ou par eſcrit, quand meſmes il y auroit quelque choſe à redire du coſté du Souuerain, pechent du meſme crime que le rebelle, parce qu'ils troublent le repos publicque. *Idem fol. 222.* Si celuy, qui fait la guerre la fait ouuertement pour introduire l'idolatrie ou vne fauſſe religion, en ce cas il doit quitter: & la troiſieme il doit voir ſi la guerre ſe fait cõtre ſon Souuerain pour la quitter auſſi en ce cas, &c.

doctrinam manifeſtiùs in theſi tradit Carolus le Bret, Francorum Regi à Conſilijs, de hæreticis Chriſtianæ Religionis loquens: *Attendi vellem, vtrum confœderatione noſtrâ vti deſiderent ad amplificandam Religionem ſuam, infirmandamque noſtram: nam iſto caſu non eſt dubium, quin impium ſit armis ipſorum arma noſtra ſociare.* Secus ipſe cenſet, ſi de tuendis agatur bonis. Sed vtrumque ſimul ab hæreticis, bellum inferentibus, ſpectari nihil vetat. Eodem quippe bello vindicta criminis, & vindicatio ereptæ ciuitatis, & defenſio ſocietatis, & propagatio ſuperſtitionis, & adhuc plura, ſi libet, pariter ſpectari queunt: quæ ſi vel cuncta iniuſta, vel, excepto ſuperſtitionis patrocinio, cuncta iuſta fuerint, ſola veræ Religionis infirmatæ, vel falſæ amplificatæ labes bellum iſtud, armorumque ſocietatem vitiauerit. Illud verò quàm ex adytis veritatis promptum? quo docet, *Impietatem eſſe manifeſtam, fœdus percutere cum infidelibus* (à fide Chriſti alienis) *& eorum armis arma noſtra coniungere, vt bello alij Principes Chriſtiani petantur: neque quemquam hoc poſſe in dubium reuocare, niſi qui Fulconem, Archiepiſcopum Remenſem, falſi redargutum velit.* Rectiſſimè. Sed numquam rationem dabit ſolidam, cur, quando eadem vel deterior impendet Catholicæ fidei ſtrages, liceat cum hæreticis, fidem Catholicam depopulantibus, ſuamque propagantibus, arma noſtra contra Catholicum Principem ſociare. Gilbertus Genebrardus talium fœderum impietatem apertè iugulat: *Barbaruſſa Turcarum claſſi à Solimanno præfectus, deinde, incidentibus inter Hiſpanos & Gallos bellis, cum ingenti claſſe Franciſco Regi opem tulit, gementibus pijs, quibus impiorum à Chriſti nomine abhorrentium fœdera improbantur.* Ecce piorum gemitum, fœdera iſta deplorantium, quibus & nunc in Gallia à pijs rerum geſtarum conſcijs cœlum tundi notum eſt. Iulius Cæſar Bullingerus eaſdem confœderationes grauiter damnat: *Id temporis fœdus cum Turco non ſine dedecore à Franciſco I. ictum, à Carolo IX. cum Solimanno, qui Melitam magno nauali paratu obſederat, non minori labe renouatum eſt. Ita ſe res habet, fidem cum infideli tutam non eſſe; ſocietatem cum impio in noxam*

Char. le Bret. liu. 4. de la Souueraineté c. 8. Ie voudrois qu'on conſideraſt, s'ils veulent ſe ſeruir de noſtre alliáce, pour accroiſtre leur Religion, & affoiblir la noſtre: car en ce cas, il oy à point de doute, que ce ſeroit impieté, de ioindre nos armes auec les leurs.

Le meſme au meſme liure. Que c'eſt impieté manifeſte de contracter alliáce auec les infideles, & voir ſes armes auec les leurs, pour faire la guerre contre les autres Princes Chreſtiens. Perſonne ne le peut reuoquer en doute, s'il ne veut dementir ce grand Archeueſque de Rheyms Foulques, &c.

Genebrard. lib. 4. Chron. ad an. 1549.

Iul. Cæſ. Bulling. lib. 2. Hiſt.

in noxam abire. Melitâ captâ, Italiæ, & ipſius Galliæ exitium præſto erat. Clemens VIII. Summus Pont. Francorum amantiſſimus, ſignificat Henrico IV. Galliæ Regi, quem tamquam filium vnicè diligebat, *Maieſtatem eius credere poſſe, quanti ſibi doloris argumentum ſit, quòd inimicos Dei, tam perfidos, & aduerſus Apoſtolicam Sedem exacerbatos, qui anno præterito tot ſacrilegia & abominationes contra Eccleſias locaque ſacra perpetrarunt, ſuppetijs & fauore ſubleuari ab eo cernat, quem ſancta Sedes tam bono animo quibuſcumq; potuit modis atque rationibus complexa eſt, pacemque Regnō eius intus & foris procurauit.* Et anno præcedenti Legato Regis Franciæ Cardinali Oſſato grauiter idem Clemens queſtus fuerat, *Francos Hollandis atque Zelandis, Deo & Principi ſuo rebellibus ferre ſuppetias; cùm Rex ſuo experimento didiciſſet, quantum Principibus dolorem afferat, quando ſubditis bellum aduerſus eos gerentibus ſubſidium datur.* Gregorius XIII. ſanctus & prudens, Galliæque perquam ſtudioſus Papa, vehementer auerſabatur *fœdus*, quod Henricus III. *cum Regina magnæ Britanniæ Eliſabetha* hæretica meditari dicebatur, quemadmodum teſtatur Legatus eiuſdem Regis Paulus, Archiepiſcopus Toloſanus. Pius V. Pontifex Maximus, pietate celebris, *ſocietatem Franciæ Regis cum Turcarum Rege damnauit, eam Franciæ labem dictitans,* vt auctor fide dignus tradit.

Sed quid ego ſingulares Scriptores & Pontifices cōmemoro aduerſus huiuſmodi fœderum labem, cùm vniuerſus orbis Chriſtianus ea & nunc & olim, propter perſpicuas Chriſtianæ Reipublicæ noxas, deteſtatus ſit? Cuius vniuerſi ſenſum ſatis expreſſit Genebrardus, quādo paulò antè dixit, Franciſci cum Turcis fœdus gementibus pijs percuſsū fuiſſe, quibus impiorum à Chriſti nomine abhorrentium fœdera improbantur. Et Franciſcus Belcarius, Epiſcopus Metenſis, quando dicit, propter piraticam Turcarum immanitatē, qui ex fœdere ſuppetias laturi venerant, *Franciſcum in odium Germanorum inductum.* Et Blaſius de Montluc, quando ſenſum Venetorum, communemq; Chriſtianorum ſui temporis exprimens dicit: *Neſcio quæ fuerit ſententia Reipublicæ de tam arduo negotio,*

Clemens Octauus. *Le Cardinal d'Oſſat, en ſa letre 327.* Que ſa Maieſté peut croire, combien grande afflıction luy donne, de voir, que les ennemis de Dieu, ſi perfides & ſi animez contre le S. Siege, & qui en la ditte année paſſée ont commis tant de ſacrileges & d'abominations contre les Egliſes & autres lieux ſacrez, ſoient aydez & fauoriſez par celuy que le S. Siege a embraſſé d'vn ſi bon cœur, & en toutes les façons & moyens, qui luy ont eſté poſſibles & procuré de luy pacifier le Royaume dedans & dehors.

Le Cardinal d'Oſſat letre 270. Et neantmoins les François vont contre eux pour les Hollandois & Zelandois rebelles à Dieu & à leurs Princes, tellement que la meilleure cauallerie & infanterie qu'ayent les dits rebelles, eſt des François, & toutefois le Roy à experimenté à ſoy meſme, combien il faſche à vn Prince, quand on donne ſecours à ces ſujets, qui luy font la guerre.

Gregor. XIII. *apud Paulum de Foix Epiſt.* 5. Sa Sainteté eſperoit que voſtre Maieſté ne feroit point ligue auec la ditte Royne d'Angleterre &c.

Pius V. apud Franciſcum Long. Coriolan. in Breuiar. Chronol.

Belcar. lib. 23. Hiſt. n. 60.

Le Marechal de Montluc, liu. 1. Ie ne ſçay pas, quelle opinion reſta à la Seigneurie d'un ſi grand affaire, ny

ſi l'eloquence de mon frere leur fit trouuer bon, ce quils trouuoient ſi mauuais, vne choſe ſcay ie bien, que lors & depuis i'ay touſiours ouy blaſmer ce fait: & crois que nos affaires ne s'en ſont pas mieux portées.

(fœdere Franciſci cum Turcis) *nec vtrum eloquentiâ fratris mei victa probauerit Reſpublica id, quod tantopere improbabat. Vnum probè mihi conſtat, quod & tunc, & poſtea ſemper factū iſtud culpari audiuerim, credoq; cauſam fuiſſe, ne res noſtra meliori fuerint loco.* Vt meritò dixerit du Bret, *eſſe manifeſtā impietatem*; & *neminem hoc in dubium poſſe reuocare*. Sed idē ille Mareſchallus de Montluc, cùm Principes multos Chriſtianos hoc fœdus Franciſci cū Turcis miratos eſſe docuiſſet, ingenuā ipſe, planeque militarem excuſandi rationem ſubtexit, quam veriſimile eſt, potiorē omnibus rationibus Religionis & pietatis apud pleroſq; fœderum illorum primos auctores tenuiſſe locum: *Verum aduerſus inimicum ſuū omne ſubſidij genus acceſſi poteſt. Ad me quod attinet, ſi omnes Inferorum ſpiritus ad cōminuendū inimici mei cerebrum, qui meū cōminutum vellet, euocare poſſem, vtiq; (Deus ignoſcat mihi) libenti animo facerē.* Hanc protſus ipſam non eſt dubiū eum nuperrimè ſecutum eſſe, qui captâ Philippo-poli, quod ab ipſis Gallis, atq; Ordinibus Batauorum, publicorum motuum & arcanorū conſcijs, ſcribitur, Turcicam claſſem, quam Aſiaticus ille tyrannus inſtructam habuit, magni pretij pollicitatione aduerſus Italiam concitauit; vt quia à fece Chriſtiani nominis accerſitū auxilium, Deus impietatis perſecutor obtriuerat, à coniurato eius hoſte, feliciori ſucceſſu pręberetur. Ita ſemel abruptis pietatis retinaculis, nullus fidei, aut apoſtaſiæ limes eſt, quem non ebrius ambitione, à Deoque deſertus animus prætergrediatur. Nempe hoc illud eſt, quod ſuprà diximus, & euentus veriſſimum eſſe probat, eâdem Purpuratę & Cœnobiticę cōſcientię lege Turcas & hęreticos poſſe aduerſus Principes Chriſtianos, in perniciem Religionis armari. Sed & hic profanis conſilijs numen, conatibuſque maledixit; vt rebus ipſis doceretur, illā aduerſum ſe cœlitus ſententiam eſſe pronuntiatam: *Ecce ego indicio contendam tecum, eò quòd dixeris, Non peccaui. Et ab Ægypto confunderis, ſicut confuſus es ab Aſſur. Nam & ab iſta egredieris, & manus tua erunt ſuper caput tuum.* QVONIAM OBTRIVIT DOMINVS CONFIDENTIAM TVAM, ET NIHIL HABEBIS PROSPERVM.

Le Marechal de Montluc. liu. 1. Mais contre ſon ennemy on peut de tout bois faire fleſches. Quant à moy, ſi ie pouuois appeller tous les Eſpris des Enfers, pour rompre la teſte à mon ennemy, qui me veut rompre la mienne, ie le ferois de bon coeur. Dieu me le pardoint.

Literę Ordinum confœd. ad Principem Orang. menſe Iulio 1635.

Ierem. 2.

CAP.

Caput XXXI.

Item teſtimonijs antiquorum Patrum.

NEc verò recentiores tantùm Chriſtiani, ſed in primis vetuſtiores huiuſmodi fœdera cum infidelibus, maximeque quæ tantam Reipublicæ atque Religioni perniciē adferunt, deteſtati ſunt. Nam ante quingentos annos Rupertus Tuitienſis Abbas de fœderibus Machabæorū cum Romanis intrepidè pronuntiauit: *Subobſcurum quiddam Fratribus victorioſis in medio ſuæ claritatis accidit, Iudæ, Ionathæ, atque Simoni: quòd videlicet victorijs clarificati, vltrò miſerunt ſocietatem & amicitiam ſtatuere cum Romanis potentibus & famoſis. Quamuis ſuper hac re non culpet eos Scriptura, res geſtas continens ipſorum: nihilominus tamen animaduertère promptum eſt, non fuiſſe tutum coram Deo, neque lege conceſſum Iudæis, vt expeterent amicitias gentium.* Et aliquanto inferiùs aliam radicem tangens: *Tales euentus ſingulorum fines obſcurare videntur, quòd in eo ſibi cæleſte diminuerint auxilium, dum quærunt ab hominibus ſæculi quaſi pacis & ſecuritatis firmamentum.*

Rupertus lib. 10. de victor. verbi cap. 16.

Inter eos, qui Rupertum præceſſère, vnus inſtar omnium eſſe poſſet Fulco, Remenſis Archiepiſcopus. Nam ante 730. annos, cùm Carolus Simplex, legitimus Francorum Rex, diffideret ſe viribus ſuis Eudoni, qui ante pubertatem eius Rex Franciȩ coronatus fuerat, reſiſtere poſſe, Nortmannos infideles ſibi ſubſidio aduocare decreuit. Fulco fideliſſimus eius Cōſiliarius, cuius in primis auctoritate Remis aduerſus Eudonē Rex conſecratus fuerat, re intellectâ grauiſſimas ad eum litteras, quibus, quid de fœderibus huiuſmodi ſentiendū ſit, Epiſcopali auctoritate, & libertate declarat: *Quis, qui vobis, ſicut oportet, fidelis eſt, non expaueſcat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, & in cladem ac ruinam nominis Chriſtiani pagana arma & fœdera deteſtanda ſuſcipere? Nihil enim diſtat, vtrū quis ſe paganis ſociet, an abnegato Deo idola adoret. Nam ſi, vt ait Apoſtolus, bonos mores colloquia praua corrumpunt,*

Apud Flodoard. lib. 4. Hiſt. Rem. cap. 5.

1. Corinth. 15.

 quantò

quantò magis corrumpitur caſtitas animæ Chriſtianæ Ethnicorum conſilijs & ſocietate? Neque enim poterit non imitari, quod aſſiduè viderit; quin potiùs aſſueſcet paulatim, & quaſi vinculo malæ conſuetudinis trahetur ad facinus. Certè progenitores veſtri Reges, depoſito gentilitio errore, diuino cultui ſe ſublimiter ſubdiderunt, & à Deo ſemper auxilium expetiuerunt, propter quod & feliciter regnauerunt, & Regni hæreditatem ad ſuos poſteros tranſmiſerunt. Vos è contra nunc Deum relinquitis. Dicam certè licet nolens, quia Deum relinquitis, cùm vos eius hoſtibus ſociatis. Vnde & meritò prophetica illa
2. Paralip. 19. *vox ad vos dirigitur, quæ quondam ad Regem Iſraël ſimilia facientem directa eſt: Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Deum, amicitiâ iungeris. Et certè cùm deberetis malis præteritis terminum ponere, & rapinis & deprædationibus pauperum renuntiare, ac pro his omnibus pœnitentiam agere: nunc ad maiorem iram Dei prouocandam, his, qui Deum ignorant, & in ſua feritate cõfidunt, vos coniungitis. Credite mihi, quia numquam ſic agendo ad regnum peruenietis, imò velociter diſperdet vos Deus, quem irritatis. Hactenus quidem de vobis meliora ſperabam: nunc video vos cum omnibus conſanguineis veſtris perituros, ſi tamen hoc verè vultis agere, & talibus conſilijs acquieſcere. Reuera, qui tale vobis dant conſilium, non fideles, ſed per omnia infideles eſſe comprobantur: quos ſi audire volueritis, terrenum ſimul, & cœleſte regnum amittetis. Deprecor itaque vos per Deum, vt tale deſeratis conſilium, neque velitis vos in æternum præcipitare interitum, & mihi, cæteriſq; qui ſecundùm Deum vobis fideles ſunt, æterni doloris afferre diſpendium. Melius enim fuerat vos non naſci, quam diaboli patrocinio velle regnare, & illos iuuare, quos deberetis per omnia impugnare.* Quid verius, liberius, efficacius aduerſus fœderum ſimilium impietatẽ dici poteſt? Et tamen res temporalis, Francici Regni ſalus, tota Regis auctoritas aduerſus potentem aduerſarium agebatur. Auxilia etiam Germanica, ab Arnulpho conſanguineo Chriſtiano Imperatore miſſa, ſine fructu, Eudonis induſtriâ, diffluxerant. Quæ grauior cauſa temporalis excogitari poteſt?

Paucis

Paucis annis vix octo aut decem ante Fulconem, Ioannes VIII. Romanus Pontifex, cùm quidam Italiæ Principes, atque populi, ſuis priuatis commodis temporalibus proſpicientes, cum Sarracenis fœdus percuſſiſſent, vt eorum viribus, neglecto Eccleſiæ detrimento, res ſuas ſtabilirent, diuerſis epiſtolis ad eos exaratis rem, tamquam grauiſſimi ſceleris atrocitatem, execratus eſt. Vocat enim diuerſis locis (a) *impium, infandum fœdus, quod cum Sarracenis impiè pepigerant:* (b) *prophanum fœdus cum inimicis Dei:* (c) *iniquam colligationem:* (d) *impium pactum:* (e) *impium ſcelus:* (f) *ſocietatem ad perditionem animarum initam:* (g) *immane profundum* &c. Itaque hortatur, ſuadet, præcipit Apoſtolicâ auctoritate, huiuſmodi pacta dirumpi: *Miſimus*, inquit, *illuc VValbertum Portuenſem & Eugenium Oſtienſem, vt pactum illud, quod perditionis eſt cauſa, diſſolui per omnia ſuaderent.* Et inferius: *Admonemus itaque, inſta oportunè, importunè, vt, tam impio diſſciſſo fœdere, pax Dei, quæ exſuperat omnem ſenſum, nobis tandem cœlitus reſtituatur.* Et in alia Epiſtola: *Iterum & iterum exhortamur, vt Chriſtiani nominis viri paganorum fœdera fugiant, & ſolum in Deum, qui eos creauit, & non in diaboli membra, quæ ſunt fornicationis, & vaſa iræ, ſpem ſuam ponere diſcant.* Et rurſum ad Ioannem Epiſcopum Beneuentanum: *Tuam Reuerentiam adiuramus, ſuadenteſque omnibus modis deprecamur; & auctoritate Principum Apoſtolorũ fraterno freti amore præcipimus, vt omnibus viribus tuis, omniq́ue poſſe tuo labores, tam ſcilicet cum germano fratre, quàm cum alijs Chriſticolis, in hoc opem ferre valentibus, vt impia Agarenorum fœdera, quæ Neapolitani vel ſui conſocij cum inimicis Chriſti nominis inierant, Chriſto miſerante, quantociùs deſtruantur.* Quæ ſuaſiones, preces, iuſſa, ſæpè in alijs Epiſtolis repetuntur. Nec in iſtis Pontificis ſollicitudo & auctoritas ſtetit. Etiam anathematis fulmen iſti crimini intentauit: *Semel te tuoſque adhuc monere non abnuo, vt ab infidelium conſortio declinetis, & à tam profano tandem aliquando fœdere recedatis. Quòd ſi nos audieritis, non ſolum bona, quæ cupitis, affluentius ex nobis habebitis, ſed & magna præmia*

a) Ioan. 8. Papa Epiſt. 36. & 45.
b) Epiſt. 41.
c) Epiſt. 52.
d) Epiſt. 215.
e) Epiſt. 242.
f) Ibidem.
g) Epiſt. 41.

Idem Epiſt. 36.

Idem Epiſt. 38.

Idem ad Epiſcopum Beneuent.

Epiſt. 241. & 265.

Idem Epiſt. 40.

cœlitus aſſequemini. Sin autem, non ſolùm nos ſpirituali vos iteratò gladio percellemus; ſed & hi, qui non ſine cauſa materiales gladios portant, cùm ſint ſanctæ Eccleſiæ validi defenſores, & feruidi zelatores, cunctis aduerſis & proſperis conculcatis, aduerſus vos protinus arma corripient, & vindices contra vos impugnatores eius celerius properabunt. Et in Epiſtola ducenteſima quadrageſima ſecunda ad Epiſcopum Præfectum, totumque populum Amalphitanum: *Quod ſi in tali impio ſcelere, diabolo ſuadente, ampliùs permanere præſumpſeritis, & ipſum pactum de præſenti non corruperitis, præcepimus huic Epiſcopo noſtro Dominico, vt vice noſtrâ, omni Eccleſiaſticâ vos communione priuare procuret.* Ecce quanto horrore fœdera illa deteſtatus eſt Ioannes Pontifex, quantâ ſeueritate plectenda cenſuit. Nec tamen illi aliud, quàm temporales cauſas ſuas Sarracenorum auxilio & fœdere munire, nitebantur, nec aliter niſi *indirectè* Eccleſijs cladem ex conſortio impietatis adferebant. Quod ex ipſis Epiſtolis Ioannis manifeſtum eſt; vbi dicit, ſe decertaſſe, vt *pactum*, quod cum Sarracenis haberent, *omnimodis rumperent, ne ex conſortio gentis malignæ Eccleſia Dei per vos*, inquit, *ſic crudeliter affligeretur, & animabus veſtris non ſolùm temporale inde diſcrimen, ſed etiam æternum acquireretis ſupplitium.* Et infrà: *Vt corrupto fœdere, quod cum eis ad perditionem animarum veſtrarum, & terræ ſancti Petri habetis.* Quam ob cauſam, cùm ſibi mala iſta nullo pacto, quemadmodum etiam nunc, imputanda viderentur, etiam excuſatione apud Pontificem ſe purgare nitebantur: *Cognouimus*, ait Pontifex, *eos excuſabiles ſe velle coram nobis reddere tentauiſſe, ſuper contracto infando fœdere.* Non eſſe verò excuſabiles, probat Papa ex calamitatibus, quæ inde profectæ fuerant: *Cæterùm miramur, quomodo vos in litteris veſtris, quas in ipſa Paſcali feſtiuitate ſuſcepimus, inculpabiles tentetis adſtruere, cùm piaculum veſtrum totus, qui deſertus eſt, mundus, & ſanguis de terra, qui diffuſus eſt, clamat.* Quid ſi cruentas illas Bellonæ ſæuientis clades, miſerum Belgij, hæreticis ſubiugati, ſtatum Eccleſia-

Idem 242. Epiſt.

Epiſt. 242.

Idem Epiſt. 36.

Epiſt. 40.

Digitized by Google

Eccleſiarum Germaniæ vaſtitatem, & ſolitudinem, fugam virginum, Monachorum, Antiſtitum, totiuſque Cleri ſpectauiſſet, quæ nunc nobis Gallicana fœdera per infideles pepererunt, quæ anathemata, quæ fulmina percutiendis fœderum Capitibus ſufficerent, qui nunc reformatâ terrenis regulis Theologiâ innocentes videri volunt? O tempora! ô mores!

Ante fulconem, & Ioannem VIII. Pontificem idem Eccleſiæ in alijs Sanctis ſenſus fuit. Nam quadringentis annis antè, S. Chryſoſtomus, vel quiſquis auctor operis imperfecti in Matthæum, cùm Hiſtoriã & fœdus Ioſaphat cum Achab impio percurreret, *Vides*, inquit, *quia nec dare potuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos ſupra dicta hiſtoria de Aſa: quoniam verò nec dare, inſtruit nos hæc ſcriptura de Ioſaphat. Qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei deſperat, vtiliores ſibi exiſtimans inimicos Dei, quàm Deum. Qui autem dat auxilium inimicis Dei, aduerſatur Deo. Deo enim volente conterere inimicum ſuum, ipſe eum defendere tentat.* Auctor operis imperfecti in Matth. Homil. prima.

Ante Chryſoſtomũ S. Gregorius Nazianzenus: Διδαξάτω τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, ὅτι οὐδὲν κέρδος ἔσται τῆς λοιπῆς αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκκλησίας σπουδῆς, εἰ τὸ τοιοῦτο κακὸν ἐπὶ καθαιρέσει τῆς ὑγιαινούσης πίστεως διὰ τῆς παρρησίας αὐτῶν καθισχύσει. *Pientiſſimum Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipſius erga Eccleſiam ſtudio rediturum eſſe vtilitatis, ſi tale malum ad fidei ſanæ euerſionem, per eorum* (hæreticorum) *libertatem, licentiamque praualeat.* In quem ſenſum ſcitè Theoderico ac Theodeberto, Regibus Francorum, ſanctus Gregorius olim ſcripſit: *Quàm diuerſum ſit, Excellentia veſtra perpendat, caput* (Chriſtum) *honorare, & membra ipſius hoſtibus calcanda permittere.* Quorum idcirco pietatem excitans ſubnectit: *Vt in hoc vos ampliùs dignos cultores omnipotentis Domini demonſtretis, quòd fideles illius ab inimicis eius abſoluitis.* Audis ipſam Regum ſocordiam in reprimenda hæreticorum licentia, omnem eis bonorum operum, zeliqueꝫ fructum tollere? Quid eis igitur exſpectandum, qui licentiam hæreticorum non

Nazianz. Orat. 46

Greg. Magnus lib. 7. Epiſt. 116.

rum non modò non comprimunt,ſed temporalis æmulatione Principatus accendunt, & ad euerſionem Eccleſiarum eis laxiſſimas habenas, adeoque ſubſidium, præbent? Qui membra Chriſti non ſolùm hoſtibus eius calcanda permittunt; ſed de induſtria calcanda tradunt, eoſque, qui tuentur libertatem fidei, Religioniſque ſuæ, ferro ſternunt, & innocentem clamantemque in cœlum ſanguinem fundunt? Nempe tales forſan neque Chriſtiano nomine dignaretur par vtrique Gregorio, quà eruditione, quà ſanctitate, Baſilius, quantumcumque de cætero rectè viuere, & pietatem ſtudijs ſuis prætexere viderentur: Χριστέμποροι οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐ χριστιανοί, τὸ ἀεὶ αὐτοῖς κατὰ τὸν βίον τοῦτον λυσιτελοῦν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ζῆν, προτιμῶντες. ὅτε ἐνόμισαν λήψεσθαι τὴν κενὴν ταύτην ἀρχὴν, προσέθεντο τοῖς ἐχθροῖς τοῦ χριστοῦ. ὅτε εἶδον τοὺς λαοὺς ἀγριαίνοντας, σχηματίζονται πάλιν τὴν ὀρθότητα. *Non Chriſtiani*, inquit, *ſunt tales, ſed Chriſti negotiatores, qui quod præſenti vitæ commodum eſt, vitæ ex veritate ducendæ præferunt. Vbi inanem hunc principatum adipiſci ſe poſſe arbitrati ſunt, inimicis Chriſti ſe ſociarunt: vbi populum irritari viderunt, rurſus fidei rectitudinem præ ſe ferunt.*

Baſilius Epiſt. 192. ad Presbyt. Nicopol.

CAPVT XXXII.

Fœdera iſta damnari à Scripturis, & Patribus videntur, hoc ipſo, quo cum infidelibus ad ſuppetias mutuas ineuntur, etiam citra læſionem Religionis.

QVæ quidem ſcriptorum antiquorum ſententiæ, & oracula Scripturarum ſi attentè ponderentur, non hoc dumtaxat, quod nos hîc tradere ſatagimus, ſed aliud longè ſtrictiùs, iſtiſque fœderibus capitalius documentum, Chriſtianis, vt videtur, inculcatum volunt. Cùm enim nos hactenus nihil aliud Scripturarum, & Patrum, & rationis, auctoritate preſſerimus, quàm vt fœdera iſta Francorum ſingularia, quæ tantâ circumſtantiarum impietate cinguntur, tantâque fidei Catholicæ, ſacrarumque rerum ſtrage infamia ſunt, illicita eſſe cenſeantur, de quo nemini, vt putamus,
Catholico

Catholico dubitare fas eſt: ampliùs videntur Patres, Scripturæque poſtulare, vt videlicet ipſa ſola cum impijs, hoc eſt, impietatem infidelitaris profitentibus, ſeu profeſſis hoſtibus veræ Religionis, virium confœderatio, ſubſidiorumque inuicem præſtandorum ſocietas fidelibus interdicta credatur. Nihil enim crimini vertit Scripturæ textus Aſæ Regi, niſi quòd, aduocatis impiorum auxilijs, *habuiſſet fiduciam in Rege Syriæ, & nõ in Domino Deo* ſuo, *qui præbet fortitudinẽ.* Nihil Amaſiæ, niſi quòd non eſſet *Dominus cũ Iſraël* idololatrâ, *& cunctis filijs Ephraim*, quos ſuppetijs ferẽdis accerſiuerat. Nihil in Rege Ioſaphat reprehendit, niſi quòd auxilium *impio* præberet; quòd amicitiâ his, *qui oderunt* Dominũ, iungeretur; quòd habuerit fœdus cum Ochozia, *cuius opera erant impijſſima*, nullâ ſacrilegorum effectuum ſubiunctâ mentione: exſertéq; notat, quod *idcirco irã Domini merebatur*; ideoq; percuſſiſſet Dominus opera eius, *quia habuiſſet fœdus cum Ochozia.* Quo in genere præclara verba ſunt cuiuſdã legati Dagoberti, Regis Francorum, Sicharij nomine. Cui cùm SamoSclauorũ Princeps, ad quẽ deſtinatus erat, libẽter ſe iuſſis Dagoberti pariturũ dixiſſet, ſi tamen *diſponeret ſecũ amicitias conſeruare*; reſpõdit cum ſtomacho Sicharius: *Non eſt poſsibile, vt ſerui Dei cũ canibus fœdera iungant.* Fulco quoq; & Ioãnes, tã Papa quàm Chryſoſtomus, ille imperfecti auctor operis, perſpicuè volũt, & probant, ipſam huiuſmodi fœderationẽ fidelis cum infidelibus eſſe vetitam, noxiã, Deo deteſtabilẽ; vſq; adeò, vt Fulco *Deũ relinqui* dicat, *cùm eius hoſtibus ſociamur*; & eum, qui illis vtitur, *diaboli patrocinio velle regnare.* Et vterque, quemadmodum & Scriptura, deſperati auxilij Dei hoc argumentum eſſe declarat.

2\. Paral. 16.

2\. Paral. 25.

Aimonius lib. 4. cap. 23. Fredegar. c. 68.

Eadem quoque recentiorum Pontificum, Pij V. Gregorij XIII. & Clementis VIII. videtur eſſe in allegatis verbis mens, qui ipſam fœderis turpitudinem, quod cum tam impijs ſancitur, execrari ſunt: eadem & Scriptorum quorundam noſtri ſeculi, quos citauimus. Inter hos Le Bret apertiſſimè dicit, *impietatem eſſe manifeſtã, fœdus percutere cum infidelibus, Chriſti nomen abhorrentibus, & eorum armis aduerſus Chriſtianos arma noſtra coniungere; neminemque hoc in dubium poſſe reuocare.*

Verba Gallicè ſuprà data ſunt

uocare. Nam quod ipſe diſcrimen inter infideles iſtos, & alios Chriſti nomen profitentes ponit, quos non hæreticos, iuxta veritatem & Catholicam fidem, ſed ſchiſmaticos, mitigandi fœderis Francici causâ, nuncupat, hoc tempori, & Regi, cui à Conſilijs eſt, tributum accipimus. Sed Scripturarum oracula, & Eccleſiæ diſciplina iam inde ab Apoſtolis introducta, & vſitata, ſchiſmaticos tales, hoc eſt, hæreticos multò magis quàm infideles exhorret. Quidquid enim in vtriſque ſpectes, ſiue Chriſti contumeliam, ſiue odium veritatis, ſiue contentioſiſſimam animi peruicaciam aduerſus Deum, ſiue Chriſtianorum periculum, & contagiū, ſiue denique impietatis magnitudinem, iuxta Theologiæ principia, Patrum effata, Eccleſiæ cautionem, atque ſollicitudinem, & Scripturarū oracula, in omnibus hæretici præ ſimpliciter infidelibus ſeu paganis, palmam ferunt. Vnde fit, vt primitiua Eccleſia nec *Aue* quidem eis dictū voluerit; Ioannes Apoſtolus formidauerit viſo Cerintho, *μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ne & ipſum balneū corrueret*, in quo lauabatur; Polycarpus Marcionem *τὸν πρωτότοκον τοῦ σατανᾶ, primogenitum diaboli* appellauerit; alij eorum aſpectum, ſermonemque auerſati ſint; alij eos, vt ſuprà vidimus, Iudęis, paganis atque idololatris nequiores; alij ipſo dœmone peruicaciores iudicauerint. Tantus horror ſemper Eccleſiæ, verorumque Chriſtianorum ab hæreticis, non ab alijs infidelibus, fuit. Quam ſollicitam Eccleſiæ cautionem ac deteſtationem infra magis, quàm ſupra verum fuiſſe, horribiles illæ ſtrages animarum, Eccleſiæque vaſtitates, quas noſtro ſæculo, præteritiſque omnibus intulerunt, omni argumentorum luce clariùs probant. Fert enim Deus moleſtiſſimè, filios ſuos ad capitalium hoſtium ſuorum ſubſidia confugere, quos in beneuolentiâ eius paternâ ſperare decuiſſet. Quid enim reuera loquitur talis Catholicorum diffidentia, niſi impotentem eſſe Deum, qui ſuos adiuuet; ſed diaboli & filiorum eius operâ regnandum eſſe, quemadmodum Carolo Simplici Fulco exprobrauit? Quam ob cauſam Aſæ & Amaſiæ, in ſe confidentibus, & impiorum auxilia iam coëmpta parataque reſpuentibus, promptiſſimas Deus ſuppetias tulit. Quocirca

Euſeb. lib. 4. Hiſt. cap. 13. ex Irenæo lib. 3.

Digitized by Google

Quocirca ſi Scriptorum, Scripturarumq; auctoritates fœdera illa ſubſidiaria, cum impijs ſeu impietatem profitentibus percuſſa, reprobant, hoc ipſo, quia cum improbis percuſſa ſunt, quemadmodum diligenter expenſę videntur apertè profiteri, profectò ſubſidiaria illa quoque Francorũ fœdera ad ineundam armorum ſocietatē cum coryphęis impietatis, vera ratio, & verborum citatorum energia, hoc ipſo deteſtanda eſſe conuincit. Sed, vt iam dixi, de hoc ego, quamuis verum eſſe videatur, hoc loco non contenderim. Si enim iuſtioribus ponderibus examinatum illud forſan falſum apparuerit, ſcopo noſtro nihil nocet: ſin verum, capitaliter prodeſt. Sic enim doctrina, quã tradimus, illicita eſſe Francorum fœdera, quæ cum tantâ Religionis ſtrage ſanciuntur, inexpugnabili defenſione munitur.

Capvt XXXIII.

Soluuntur duæ Obiectiones, ex fœdere Abraham cum Abimelech, & Iudæorum cum Spartiatis petita.

Nec verò fœdera fidelium cum infidelibus, quæ ex Scripturis proferuntur, ad eam infirmandam quidquam faciunt. Quod quamuis initio tractatus huius breuiter inſinuatum fuerit, hic paulò fuſiùs declarandum eſt.

Primum igitur fœdus ex Scripturis Arroyus profert, quod Abraham ſanxit cum Abimelech. Reſpondeo: Abimelech infidelem fuiſſe Arroyus dicit, nõ probat. Aliud ſenſit Ambroſius, qui perſpicuè dicit: *Abimelech fidelis aſtim itus eſt à Deo, vt meruerit audire, Et ego ſcio, quia puro corde feciſti hoc* &c. *Nec eſt dubium, cæteris operibus eius indignationem Domini eſſe reuocatam, quippe qui interioris arbiter eſt conſcientiæ, & animi ac mentis interpres.* Hìc audis Abimelech fidelem, meritum admonitionis diuinæ, opera indignationem reuocantia. Aliud item ſenſit Theodoretus à Lipomano in Catena citatus: *Abimelech Rex, cùm eſſet iuſtus, Saram iuſtam ſibi copulare tentauit, maxima ſibi gloria futurum exiſtimans, ſi ex tali fœminâ liberos ſuſcepiſſet.* Nulla verò iuſtitia ſine fide vnius Dei. Aliud denique textus ipſe Scripturæ

Fol. 191.

Ambroſ. lib. 1. de Abraham cap. 7.

Theodoret. in Catena Lipomanni.

poſſit, dum Abrahamum inducit dubitantem, vtrum *in iſto*
Geneſ. 20. *loco* eſſet *timor Dei*, Septuaginta θεοσέβεια, id eſt, *cultus Dei*;
quem inter idololatras nullum eſſe, nemo pius dubitat. Abimelech quoque tamquam iuſtus ab iniurijs peregrinorum, & adulterijs, veluti Regno Regiq́ue calamitoſis, abhorrens introducitur.

Sed, eſto, fuerit infidelis, quid inde conficietur? Nihil aliud illo fœdere ab Abimelech interpoſitâ iuriſiurandi fide
Geneſis 21. expreſſum fuit, niſi *ne noceas mihi, & poſteris meis, ſtirpiq́ue mea: ſed iuxta miſericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terra, in qua verſatus es, aduena.* Quæ vel vmbra hîc ſubeſt mali? Alia eſt induciarum & pacis, alia ſubſidiorum, belliq́ue ſocietas. Illam Deus auctor pacis probat, per Apoſtolum
Rom. 12. præcipiens, *vt cum omnibus hominibus pacem habeamus*, quantum in nobis eſt; iſtam verat. Quis enim tantâ fatuitate deliret, vt vicinos infideles perpetuis bellorum cladibus à Chriſtianis atterendos, vel benè meritis de nobis, quemadmodum Abimelech de Abraham benè meritus fuerat, malum pro bonis, quibus affecti ſimus, reponendum arbitretur? Quæ profectò cauſa eſt, vt olim & nunc Cæſares Regeſq́ue Chriſtiani cum paganis, Sarracenis, Turcis, hæreticis, Hugenottis, Geuſijs, diuerſa pacis, vel induciarum pacta, ſine ſapientis cuiuſquam reprehenſione ſanxerint, vt Imperia, Regna, Reſpublicæ, Eccleſiæ denique ipſæ attritæ bellicis calamitatibus, aliquantulum ab ærumnâ reſpirarent. Hoc ipſum enim Religioni Chriſtianæ, haud ſecus atque Reipublicæ, prodeſt plurimùm: quæ numquam grauiora, quàm ſæuiente bellorum tempeſtate, patiuntur. Hoc ergò confœderationis genus qui in Cæſaribus, aliiſq́ue Franci culpant, ſuo ſeipſos quamuis mortuos enſe iugulant, & ſenſum Chriſtianum contradicendi ſtudio perdiderunt.

Arroyus fol. 194. De fœdere cum Spartiatis inito, eadem ferè ratio eſt. Non enim ad belli ſocietatem, minùs aduerſus Principes fideles, minimè omnium cum aliquâ clade Religionis ictum fuit; ſed ad fouendam fraternitatem generis, indeq́ue profectam amicitiam: vt nihil ſanè fœderibus Francorum diſſimilius ſit. Nam

Spartiatæ,

Spartiatæ, diu ante bella Machabæorum, vltrò Iudæis ſignificauerant, *inuentum* eſſe ſcriptum *de Spartiatis, & Iudæis, quòd eſſent de genere Abraham:* quibus idcirco tamquam conſanguineis bonorum ſuorum ſocietatem benignè offerebant, quemadmodum libri Machabæorum docent. Hanc ergò fraternitatis memoriam, ne fortè temporis morâ interciderct, Ionathas, & poſtea Simon renouauit; ſed ita tamen, vt expreſsè dicerent, ſe neque ſocietate eorum & amicitiâ, quâ præuenti fuerant, indiguiſſe, nec eorum operà vti voluiſſe. *Nos*, inquiunt, *cùm nihil horum indigeremus, habentes ſolatio ſanctos libros, qui ſunt in manibus noſtris, maluimus mittere ad vos, renouare fraternitatem, & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis.* Et inferiùs iterum: *Noluimus ergò vobis moleſti eſſe, neque cæteris ſocijs, & amicis noſtris in his prælijs. Habuimus enim de cœlo auxilium, & liberati ſumus.* Lib. 1. Machab. c. 12. Ibidem c. 14. Lib. 1. c. 12.

CAPVT XXXIV.

Alia dua, ex fœdere Moyſis cum Hobab, & Iſraëlitarum cum Ægyptijs.

Fœdus Moyſis cum Hobab, quod item Gallicis fœderibus fucandis hîc prætexitur, Arroyum riſu, vel cauſam eius dignam profectò miſeratione declarat, quæ talium ineptiarum indigeat patrocinio. Cuius enim hîc vel commentitij belli ſpecies eſſe poteſt? cuius aduerſus fidelem Principem? cuius cum pernicie Religionis? Imò quæ vel imago fœderis? Hobab enim cognatus Moyſis comitet. inuitatus fuit, vt cum Iſraëlitis proficiſci dignaretur, in ſpeciem quidem, vt exercitum Iſraëlitarum per deſertum duceret, tamquam peritus locorum, vbi *caſtra ponerentur*; reipſa verò, quòd Scriptura indicat, vt Moyſes eum inter Iſraëlitas, tum corporalibus, tum præſertim ſpiritalibus beneficijs, veræque Religionis notitiâ cumularet. Nam columna nubis, Angelus, Moyſes ipſe, qui & vates erat, & annos quadraginta deſertum pererrauerat, ductore non indigebat. Itaque ſanctus Arroyus fol. 191. Num. 10.

 Gregorius:

Greg. Paſtor. Curæ par. 3. adm. 18. Gregorius: *Neque enim Moyſi mentem ignorantia itinerum anguſtabat, quem & ad prophetiæ ſcientiam cognitio diuinitatis expanderat, quem columna nubis exterius præibat, quem de cunctis interius per conuerſationem cum Deo ſedulam locutio familiaris inſtruebat. Sed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens ſolatium petiuit, vt daret. Ducem eum requirebat in via, vt Dux ei fieri ad vitam potuiſſet*, &c. An ita fortè Arroyus mente perturbatus eſt, vt infidelem ad fidem, verumque Dei cultum dexteritate perducere, nihil aliud eſſe putet, quàm fœdus cum infidelibus percutere, belliqúe ſocietatem contra fideles Principes, cum Religionis noxâ, quod propriè inter nos diſputatur, nectere? Quid, quod Hobab iſte, tamquam cognatus Moyſis, viri vndequaque ſanctiſſimi, & filius Raguelis, ſeu Iethro, cultoris veri Dei, & Rechabitarum parens, qui peculiari cultu Deo vero inter Iſraëlitas ſeruierunt, non improbabili prorſus ratione, nonnullis verum Deum iam agnouiſſe viſus eſt? Viden', Arroye, quot modis miſerabilis iſtius fœderis laqueus dirumpatur?

Arroyus fol. 191. Nec fœdus, vt tu illud vocas, Iacob & filiorum Iſraël cum Ægyptijs quidquam omninò ad propoſitum tuum, vel meum facit. Quod quidem fœdus, vbi, per quos, quibus hoſtijs, iureiurando, ceremonijs ictum fuerit, nondum legi. Scio Pharaonem eos benignè in Ægyptum inuitaſſe, bona terræ promiſiſſe, optimum terræ locum tradidiſſe. Sed quid hoc ad fœdera cum infidelibus contra fideles Principes, cum Religionis periculo, noxâ, pernicie? Imò quid omninò ad fœdera? Subditi fuêre Pharaonis, tamquam peregrini, vel incolæ in alieno commorantes ſolo. Nónne de fœderibus Principum cum Principibus nobis ſermo eſt? Eadem operâ & Chriſtum Dominum & Apoſtolos, imò & Chriſtianos ad Conſtantinum vſque, ad cauſæ tuæ tutelam proferre potuiſſes. Sic enim Chriſtus cum Auguſto, ac Tiberio, Apoſtoli cum iiſdem, & ſucceſſoribus, Chriſtiani cum Decio, Diocletiano, Maximino; cæteriſque, quorum temporali obtemperabant poteſtati, feriiſſent fœdus. Diſcerne igitur fœdera Principum fidelium cum Principibus infidelibus, ab illis vinculis, quibus nectuntur

ſtuntur ſubditi cum Regibus ſuis. Illa Deus, ſiue propter ignominiam inde in ſe redundantem, ſiue propter præſentiſſimum fidei, ſuiſque cultus periculum, ſiue propter perfidiæ contagium, vel abſolutè omninò bellandi causâ ferire vetat, vel certè, quod nobis hîc abunde ſatis eſt, ad impugnandos, cũ ſtrage Religionis, Principes, cultores Dei: hos verò ſubditorum cum ſuperioribus ſuis nexus hortando, ſuadendo, iubendo, ſtringit arctiùs, præcipitque inuiolabilis obedientiæ profeſſione ſeruari. Ex quo proficiſcitur, vt, ſi quis fidelis infideli Principi, vel vice verſâ, fideli infidelis, ſiue naſcendi, ſiue peregrinandi, victumque quæritandi, ſiue iuſtâ alterius neceſſitatis conditione ſubdatur, Rege iubente, non diſputare, ſed parère teneatur, &, niſi clareat iniuſtitia, arma capere. Tanta eſt ordinis iubendi & obediendi in Chriſtiana Religione obſeruantia. Sed quid iſti obedientiæ ſubditorum generali ac neceſſariæ cum voluntarijs Principum fœderibus? Nimirum naufraganti cauſæ tabula vndequaque arripienda eſt.

CAPVT XXXV.

Item alia dua diſſlantur; fœdus Ioſua cum Gabaonitis, & Dauidis cum Achi, Rege Geth.

ADfers & fœdus Ioſuæ cum Gabaonitis ad tuenda tua, à quibus, vt lux à tenebris, in multis capitibus diſcrepat. Arroyus f. 191. & 193.

Primò, quia Ioſue cum ijs, tamquam cum fidelibus, hoc eſt, Deum verum iam agnoſcentibus, pactus eſt. *De terra*, inquiebant Gabaonitæ, *longinqua valde venerunt ſerui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentia eius, cuncta, qua fecit in Ægypto* &c. Ecce famâ magnalium diuinorum exciti in nomine Dei Iſrael fœdus ambiunt. Ioſue 9.

Secundò, fœdus iſtud non fuit initum ad bellandum aduerſus fideles Deo Principes, multò minùs, cum aliqua clade vel periculo veræ Religionis, vt Francorum fœdera, qua de re tota noſtra controuerſia eſt.

Tertiò,

Tertiò, fœdus iſtud ne quidem belli fuit, hoc eſt, nullâ omninò bellandi aduerſus quemquam ſocietate, neque ſubſidij vllius accipiendi dandive conuentione, de quo nos agimus, conſtitit, ſed nudæ pacis, eâque ſolâ ſancitum conditione, ne Gabaonitæ internecione delerentur. *Fecitque Ioſue,* ait Scriptura, ***cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus eſt, quòd non occiderentur.*** Et rurſum effectum fœderis ſignificans: ***Et non percuſſerunt eos, eò quòd iuraſſent eis Principes multitudinis.*** Nec ipſi Gabaonitæ aliud quidquam in illo fœdere, niſi vitæ ſuæ ſalutem, ſpectauerunt: ***Timuimus valde, & prouidimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium iniuimus.*** Quis iam ita non ſolum à Chriſtiano, ſed etiã ab humano ſenſu remotus eſt, vt vel à Deo, vel ab hominibus vetitum putet, vitam ſaluam donare, vel paciſci infidelibus, quibuſcum nulla nobis, vt putabat Ioſue, controuerſia eſt? Vnde detectâ fraude non in belli ſocietatem admiſſi, ſed in perpetuam tabernaculi templique ſeruitutem tamquam ſerui mancipati ſunt: quos propterea Ioſue ab iniurijs Cananæorum, tamquam infima Reipublicæ ſuæ membra, defendit. Vtinam Chriſtiani Principes, ipſique adeò Francorum Reges, talia frequenter fœdera cum infidelibus ferirent, vt Dei veri poteſtate territi, & Chriſtianorum arma formidantes, velut magno beneficio corporali vitâ donarentur, vel ſeruitute mulctati vitam fidei reciperent ſpiritalem. Nónne talibus exemplis fœderum te, Arroye, triumphare, eſt planiſſimè in tuâ cauſa delirare, vel de tua cauſa deſperare?

Ioſue 9.

Ibid.

Arroyus f. 193.

Fœdus Dauid cum Achi, Rege Geth, etiam in ſubſidium, ſed fruſtrà, aduocas. Nihil aliud fecit Dauid niſi quòd, vitâ periclitante, ad Regem infidelem ſaluris ergò conceſſit: quod & Abraham fecit, quando, terrâ fame vexatâ, vitæ tuendæ causâ in Ægyptum; & Iſaac, quando in Gerara ad Abimelech Regem Palæſtinorum peregrinatus eſt; & Iacob, cùm in Meſopotamiam; & Chriſtus ipſe, cùm in Ægyptum, declinandæ causâ perſecutionis, fugit. Quis iſta reprehendat, niſi qui neſciat, quid loquatur, vel de quibus affirmet? Quæ eſt enim in iſtis vmbra fœderis cum infidelibus, vel belli cum fidelibus,

Geneſ. 12. Geneſ. 26. Geneſ. 28 & 29. Matth. 2.

fidelibus, vel peſſumdatæ Religionis, de quibus potiſſimùm diſceptatio eſt? Prædas quidem Dauid egit, ſed *de Geſſuri, & de Gerzi, & de Amalecitis*, qui non erant de populo Iſraël. Quamobrem *virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth*; ne fortè aſtus eius proderetur. Ad pugnam aduerſus Saulem ductus eſt, Regiq́ue ancipiti pollicitatione proteſtatus: *Nunc ſcies, quæ facturus eſt ſeruus tuus*. Sed vel in Regem Achin, hoſtem populi Iſraël, arma verſurus erat, vt quidam volunt, & meritò Satrapę Philiſtinorum verebantur: vel potiùs, tamquam vates ex diuina voluntate ſuſpenſus, iſta protulit, iam videlicet diuinitùs inſtructus, ſe, quod accidit, Philiſtinorum decreto, & ipſius Achis auctoritate dimittendum. Nihil igitur omninò factum Dauidis pro Francorum fœderibus, & ſuppetijs, hæreticorum factioni aduerſus Catholicos Principes in iniuriam Religionis datis, facit.

1. Reg. 27.
Ibid.
Ibid. cap. 28.

CAPVT XXXVI.

Fœdus Machabæorum cum Romanis explicatur.

FOedus Machabæorum cum Romanis luculentius eſt, & plauſibilius; quod tamen nō attigiſti, probè conſcius fortaſſis, nihil omninò pro vobis facere. Nā inprimis fœdus quidem cum infidelibus hîc audio, ſed ſubſidia contra fidelē Principem data, bellaq́ue fidei pernicioſa non audio. Nihil igitur ad rhombum noſtrum. Deinde Machabæi, qui fœdus iſtud cū Romanis pacti ſunt, haud ſcio, an non illud ipſimet luculentiùs agendo culpauerint, quàm ſacer textus narrando laudauit. Nam quamuis poſt ictum fœdus, occiſis Iuda, Ionatha, Simone, fortiſſimis hoſtium premerentur exercitibus, & cum extremis anguſtijs Reſpublica luctaretur, numquam ſuppetias Romanorum, vel vllorum infidelium copias, diuino auxilio conſtanter freti, aduocare voluerunt. Ita profitentur in litteris ad Spartiatas exaratis præclariſſimè: *Nos autem circumdederunt multa tribulationes, & multa prælia, & impugnauerunt nos Reges, qui ſunt in circuitu noſtro. Noluimus ergò vobis moleſti eſſe, neque cæteris ſocijs, & amicis* 1. Machab. 12.

noſtris, in his prælijs. Habuimus enim de cœlo auxilium, & liberati ſumus nos, & humiliati ſunt inimici noſtri. Iudicabant viri prudentes, atque religioſi, ſubſidium Romanorum in Religionis noxam, & Reipublicę interitū ceſſurum, ſicut reuera vtrique ceſſit, cùm, contendentibus Hircano & Ariſtobulo fratribus, Pompeius in Iudæam accerſitus eſt. Itaque magis potentiores hoſtes ſuos, vt videtur, Romano fœdere terrere, & arcere à ceruicibus ſuis, quàm viribus eorum vti voluerunt. Nam octo aut decē annis ante primū fœdus, viderant in propinquo ad Leuſinem Antiochū, qui Romę obſes fuerat, grauiſſimum Reipublicę ſuę & Religionis inimicū, cùm Alexandriæ, totique Ægypto cum exercitu immineret, ſolo Senatus
Liuius lib. 45. imperio fractum, quod ei per Popilium Lænam denuntiatū, & extemplò, antequam circulo ſibi circumſcripto excederet, acceptandum fuerat, Ægypto re infectâ diſceſſiſſe. Denique fœdera iſta cū Romanis narrata lego, laudata non lego. Non enim inuſitatum iſtis libris eſt, quædam humano iudicio ſpe-
2. Machab. 14. cioſa narrare, quę diuino reprobantur. Morte Razię quid animoſius, & ſtrenuitatis admiratoribus nobilius? Quæ tamen Auguſtini calculo, & veritate damnatur. Itaque quid mirū, ſi,
Aug. Epiſt. 61. quemadmodum illi, laudato licet ibidem viro, *tamquam homini elatio ſuperba ſubrepſit*: ita Machabęis, licet pręclaris ducibus Reipublicæ ſuæ, quidam diffidentiæ torpor obrepſerit? Iam enim toties opitulatricem Dei manū ſenſerant, qui contritis hoſtibus populi ſui, Rempublicā oppreſſam miraculosâ ſuâ virtute liberauerat, vt meritò iam liberati multò alacriùs & confidentiùs auxilium ab ipſo ſolo, non ab hoſtibus eius, tā Religioni quàm Reipublicæ periculoſis, exſpectare debuiſſent. Quapropter cùm ab illâ priſtinâ fiduciâ ſuâ metu fracti vel tantillùm decidiſſent, vt fœdus vel ſanciendum, licet non vtendum, cum infidelibus percuterent, grauiſſimis ex illo die calamitatibus inuoluti ſunt. Vt ſanè cum Auguſtino, aliud
Aug. ibidem. agente, dicere poſſimus; *factum narratum eſt, non laudatū, & iudicandum potiùs, quàm imitandum*: & non iniuriâ Rupertus
Rupert. lib. 10. de Victor. verbi c. 26. id, quod ſuperiùs allegauimus, de Machabęis dixerit: *Quamuis ſuper hac re non culpet eos Scriptura, res geſtas continens ipſorum;*

ipſorum; nihilominus tamen animaduertere promptum eſt, non fuiſſe tutum coram Deo, neque lege conceſſum Iudæis, vt expeterent amicitias gentium. Nam in eo *cæleſte ſibi diminuerunt auxilium, dum quærunt ab hominibus ſæculi quaſi pacis & ſecuritatis firmamentum.* Sed iam, diſiectis illis argumentorum obicibus, cætera de fœderibus proſequamur. Ibidem.

CAPVT XXXVII.

Fœdera cum infidelibus crimen anathemate dignum iudicarunt antiqui. Excommunicatio pluribus Canonibus aduerſus illud pronuntiata.

PRoximè Patrum antiquorum, aliorumque Scriptorum aciem produximus: nunc videndum, quibus pœnis fœdera cum infidelibus, & ſuppetias inde datas, digna iudicauerint, vt pleniùs ea diuino quoque iudicio vetita eſſe conſtet. In primis igitur Eccleſię Prę́ſules fulmine anathematis ea ferienda iudicaſſe, imò ſubinde ferijſſe, idque etiam, quamuis non niſi indirectè cauſa Religionis ageretur, exploratum eſt. Nam Fulco, Remenſis Archipræſul, cùm fœderis à Carolo, Francorum Rege, cum Nortmannis initi turpitudinem, & criminis magnitudinē declaraſſet, ęterni anathematis Regi intrepidè intentat minas: *Sciatis*, inquit, *ſi hoc feceritis, & talibus conſilijs acquieueritis, numquam me fidelem habebitis: ſed & quos vtcumque potuero, à veſtra fidelitate reuocabo: & cum omnibus Coëpiſcopis meis vos, & omnes veſtros, excommunicans, æterno anathemate condemnabo.* Fœdus iſtud non fuiſſe *directè* in fidei perniciem ſuſceptum, certum eſt; indirectè verò Caluiniſtas Hollandię, & Lutheranos Germanię, longè periculoſiores, & pernicioſiores eſſe, fuiſſeque fidelibus, quàm Nortmannos, & perinde Romanę Religionis hoſtes, ęquè perſpicuum eſt. Nam quamuis Nortmanni Galliam graſſando depopulati ſint, attamen Catholicos ab eis in eorum perfidiam tractos, nemo tradit: cùm millia millium animarum hęreſeos vtriuſque infectę lue, perditionis ęternę in Hollandiâ & Germaniâ pœnas luant.

Apud Flodoard. lib. 4. Hiſt. Rem. c. 5.

Iam verò Ioannes VIII. Pontifex, vt ſuprà vidimus, fœdera Principum Italorum cum Agarenis, propter ſimilem indirectam Eccleſiarum noxam, ſæpiùs excommunicationis pœnâ ſe perſecuturum, interminatus eſt. Quos præfractiores in retinendis illis pactis expertus eſt, eis reipſa Eccleſiaſticum

Ioan. 8. Epiſt. 41. fulmen intorſit: *Nunc autem vel illis* (Neapolitanis) *incorrectis exiſtentibus, & ad percutientem ſe redire nolentibus; vel tibi cum ipſis habitanti, & idcirco à diuinis omnibus pariter ſequeſtrato; quo pacto, antequam reſipiſcentes ad viam ſalutis & iuſtitiæ reuertamini, parcere, aut à nexu Eccleſiaſtici vos iudicij valemus abſoluere? Abſoluite ergò vos priùs colligationes impietatis, & fœdus impium, quod cum inimicis Chriſti habetis compoſitum, & nos illico miſericordiam* &c. Et ſtatim vehementiùs: *In ſcelere impio manentibus miſerendum non eſt.* Et ad populum Amalphitanum, eodem fœdere contamina-

Idem Epiſt. 225. tum: *Virtute ſancti Spiritus, & auctoritate ſancti Petri, cui ligandi & ſoluendi in cœlo & in terra à Domino eſt conceſſa poteſtas, omni ſacrâ cõmunione, ſancto videlicet Corpore & Sanguine Domini noſtri* Iesv *Chriſti, vos vnà cum totius Apoſtolicæ Sedis conſenſu priuauimus, & ab Eccleſia Dei ſocietate ſeparauimus, vt in eadem excommunicatione maneatis, donec reſipiſcentes ab impia vos paganorum præda ſeparetis.* Cuiuſmodi pœnæ interminatione territus Guaiferius, Princeps Salernitanus, Leone Oſtienſi teſte, fœdus Sarracenorum rupit & plurimos ex eis trucidauit. Ex quibus perſpicuè demonſtratur, quantumuis indirectè dumtaxat huiuſmodi fœdus in Religionis detrimentum vergeret, directè verò ſecuritatem ſtatui ſuo parare niterentur, crimen graue & anathemate digniſſimum ab vtroque Remenſi & Romano Præſule fuiſſe iu-

Ioan. Papæ 8. Epiſt. 41. dicatum: quod etiam contra *diuina ſtatuta* alio in loco commiſſum eſſe declarat.

Cùm ergò iſtud certum ſit; vlteriùs inquiri poteſt, Vtrum nullo iure Eccleſiæ pœna anathematis, ipſo facto incurrendi, fœderibus huiuſmodi, quæ cum hæreticis, alijſque infidelibus feriuntur, conſtituta ſit. Ex duobus potiſſimùm capitibus difficultas naſcitur, ex Fauore, & ex Auxilio infidelium.

Quod

Quod ad primum caput attinet, fœderibus, quæ cum hæreticis contra Catholicos Principes percutiuntur, cum tanto præſertim damno Religionis, pænam excommunicationis latæ irrogatam eſſe, ſatis perſpicuè conuinci poteſt. Eſt enim omnium Doctorum iudicio certum, *fautores ac defenſores hæreticorum* excommunicationis vinculo innodatos eſſe. Concilij generalis Lateranenſis ſub Innocentio III. clara ſanctio, quæ in Iuris Canonici corpus relata eſt, his verbis eos perſtringit: *Credẽtes verò, præterea receptores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere.* Eadem pæna ſtatuitur libro quinto Decretalium Cap. *Nouerit: Excommunicamus omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, & fautores, & receptatores, & defenſores eorum.* Eadem in Bulla Cœnę Domini quotannis in eoſdem à ſummo Eccleſiæ capite promulgatur: *Excommunicamus, & anathematizamus omnes & ſingulos hæreticos, quocunque nomine cenſeantur, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoſlibet eorum defenſores.* Textus perſpicui ſunt, extra omnem controuerſiam poſiti. Solùm aliqua diſceptatio eſſe poteſt, Vtrum, vt illâ pœnâ quiſpiam feriatur, fautor, aut defenſor hæretici tamquam hæretici eſſe debeat; an verò ſufficiat, ipſi perſonæ hæretici, ciuili licet nomine ſiue ſocietatis, ſiue amicitiæ, ſiue conſanguinitatis &c. fauorẽ defenſionemve pręſtitiſſe. Vbi communis Doctorum ſenſus eſt, quidquid tandem aliqui ſecus dixerint, iſtud poſtremum ad ſubeundam Canonum pænam non eſſe ſatis; ſed hæretico tamquam hæretico defenſionem fauoremve præſtitum eſſe oportere. Nec enim vllo modo veriſimile eſt, ſolum humanitatis aut amicitiæ cultum tam graui pænâ eſſe perſtrictum.

Concil. Lateran. decreto de Hæret. vide cap. Excommunicamus § Credentes de Hæreticis.

Cap. Nouerit de Sententia Excommunicationis.

Bulla Cœnæ.

Verumtamen obſeruandum eſt, duplici adhuc modo hęreticis, tamquam hęreticis, fauorem defenſionem'que impendi poſſe. Vnus eſt, vt nihil aliud intentione ſpectet is, qui defendit, aut fauet, quàm vt ipſi hæreticæ prauitati hæreticum amplectendo faueatur, error protegatur, ſecta propagetur. Quod ſanè difficulter fieri poteſt, niſi ab eo, qui animo

iam infectus Catholicam fidem nauſeat, & cui ipſa per ſe hæreſis placet. Alter eſt, vt aliquâ temporali conſideratione defenſio hæretico fauorque conferatur; ſic tamen, vt hoc in apertum & efficax hæreſios ipſius redundet patrocinium. Modus iſte fauendi tuendique multò minùs odij in fidem Catholicam, & auerſionis à veritate continet, ſed ſæpè multò efficaciùs in ipſius hæreſis adiutorium, profectumque cedit. Quapropter vt aliquis verè, propriè, & efficaciter fautor hæreſis ac defenſor ſit, nullo pacto neceſſarium eſt, vt directè hæreſi fautum velit. Sufficit, vt ipſe rationibus commodiſque humanis ductus, ipſos homines ita fauendo tueatur, vt videat non caſu, non fortunâ, ſed ex ipſo tuendi modo in illis circumſtantijs perniciem Catholicæ fidei, & hæreſis incrementa, ſtabilitatemque ſecutura: hoc eſt, ſufficit, vt fauor quoquo modo conferatur *in causâ ſeu materia hæreſeos*, etſi non *propter hæreſim*. Ampliùs profectò poſtulare, hominum videtur moralia principia non ſatis ponderantium, vel penetrantium. Inſpice peccata morum; videbis vbique, quemadmodum duplex voluntarium, directum, & indirectum, ita duplicia inde peccata proficiſci. Quædam ipſam quodammodò malitiam ſpecificam intuentur, quam directâ voluntate homines appetunt, vt qui in homicidio, & gula, cæteriſque criminibus, ipſam peccati ſpeciem intuendo, pręuaricantur. Alia ſpectant aliud, cuius amore malum adiunctum nolunt prætermittere. Sic ille, qui ſclopo nihil aliud niſi volucrem in conferta hominibus via petit, cædis eſt indirectè & interpretatiuè, vt loquitur Schola, reus; quia interpretatiuâ, indirectâque voluntate, crimen dumtaxat voluit. Mores hominum in comedendo, loquendo, ludendo, nocendo, infinitis exemplis huiuſmodi culparum, interpretatiuè indirectèque volitarum, pleni ſunt. Idem prorſus in pręſenti caſu vſu venit. Directè defendit, ac fauet, qui ipſi hæreſi conſultum cupit, vel hęreticis propter hęreſim: indirectè atque interpretatiuè, qui homines fauendo tuendoque ita ſubleuat, vt efficaciter in hęreſis fauorem, atque defenſionem, aut propagationem, aut ſtabilitatem, aut Catholicę fidei noxam

fauor

fauor iſte conuertatur. Quod non paucis quoque Scholaſticis Doctoribus, Hugolino, Sairo, maximeque Toleto, ratione ita poſcente, placet, Nam verba Toleti iſta ſunt: *Vno modo* (intelligi poteſt doctrina Caietani & Nauarri) *vt fauor, receptatio, aut defenſio hæretici fiant propter hæreſim, ſeu in fauorem hæreſis. Altero modo, vt fiant in cauſa hæreſis, licet non fiant propter hæreſim. Primo modo non eſt intelligendus Caietanus. Eſt enim opinio falſa: non enim tantùm qui receptant, fauent, aut defendunt, excommunicati ſunt (nam lege 2. ff. De receptat. puniendus eſt, vt receptator, conſanguineus & affinis, qui receptat latronem occultando. & clarum eſt, quòd illi, non recipiunt, quia fur eſt, & in furti fauore, ſed quia conſanguineus:) tamen quia illa receptatio eſt in furti occultationem, cenſetur receptator. Sic etiam erit de receptatore hæretici, defenſore, vel fautore. Modo tamen ſecundo veriſsima eſt opinio, vt defenſio, fauor, receptator ſint in cauſa hæreſis, licet non propter hæreſin fiant, ſed quia amici aut conſanguinei ſunt, aut ſimilibus alijs finibus vel motiuis.* Quis enim in rebus humanis tam abſurdè peregrinetur, vt verbi cauſâ rebellioni numquam ab extraneis, domeſticiſve Principibus, fauorem aut patrocinium impertiri putet, niſi ipſam rebellionis malitiam ſpectent? Fauent & illi, & criminis à rebellibus commiſſi rei ſunt, qui ſubditi cùm ſint, vel etiam non ſint, propter humana vincula, propriaſque cupiditates aut emolumenta capienda, rebellibus, ſeu hominibus ſubſidium præbent, quod palàm vident illis rerum circumſtantijs, in rebellionis incrementum firmamentumque redundare. Vaſſallos aut ſubditos ſuos nemo ſapiens Princeps crimine læſæ Maieſtatis abſolueret, qui talem rebellibus ſuis fauorem defenſionemque præberent, quâ, interim dum ipſi ſua captant commoda, rebellionem ſtabiliendam augendamque, Regem Regno ſuo exuendum vident. Ita prorſus ac detectius in fœderibus iſtis, ſuppetijſque Gallicanis agitur. Scopus eſt, vt Regibus terrenis noceatur; effectus præuiſus, vt hæreſis radices agat, creſcat, floreat; fides indirectè pereat; Eccleſia deſtruatur, Imperio Rex cœleſtis exuatur. Quid enim aliud ex iſtis hæretico-

Toletus lib. 1. Inſtruct. Sacerd. c. 19. num. 17.

hæreticorum ſuppetijs exſpectari poteſt, vbi aperto Marte, vrbes Catholicæ Catholicis Principibus extorquentur, & hæreticis ſubiugantur? vbi hæreſis ex profeſſo, vnde exulabat, introducitur? vbi Præſulatuum, Abbatiarum, Monaſteriorum, Eccleſiarum, Religionis, diſciplinæque Catholicæ reſtitutio, contra Dei & Eccleſię leges, contra Imperij priſca edicta, conuentaque pacta, ex profeſſo oppugnatur? Hunc eſſe veriſſimum proprieque dictum hęreſeos fauorem atque defenſionem, Dei legibus vetitam, Canonibus interdictam, bis terve repetitâ excommunicatione percuſſam, nullo me, fateor, pacto rei ipſius euidentia dubitare permittit.

CAPVT XXXIIII.

Eadem fœdera, ſubſidiaque hæreticis data alijs trium excommunicationum telis feriuntur in Bulla Cœnæ.

Sed alia adhuc excommunicatio aduerſus iſta fœdera, pactaque auxilia verbis Bullæ Cœnę comprehenditur: *Item excommunicamus*, ait Bulla, *& anathematizamus omnes*

Bulla Cœnæ Excommunicatione, I.

illos, qui ad Sarracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, & inimicos, vel hæreticos per noſtras, ſiue huius ſanctæ Sedis ſententias expreſsè vel nominatim declaratos, deferunt ſeu tranſmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, lignamina, cannabem &c. *aliaque huiuſmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant.*

Ibidem.

Tertia item excommunicatio ibidem verbis iſtis continetur: *Nec non illos* (excommunicamus & anathematizamus,) *qui per ſe, vel alios, de rebus, ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernentibus, in Chriſtianorum perniciem & damnum, ipſos Turcas, & Chriſtianæ Religionis inimicos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt.*

Quarta verò ibidem eadem verborum comprehenſione ſubiungitur, quando dicit, illos quoque excommunicari & anathematizari, qui *illis ad id* (hoc eſt, qui Turcis, & hæreticis in damnum Catholicæ Religionis) *auxilium, conſilium,*

Ibid.

vel

vel fauorem quomodolibet præſtant. Tria iſta anathemata propter tria diuerſorum genera peccatorum in fœderum iſtorum ſuppetiarumq́ue auctores perſpicuè cadunt. Nam & equos, & arma, & bellica inſtrumenta, & alia huiuſmodi, imò & ipſos milites, ad hæreticos tranſmittunt, quibus Catholicos, ipſamq́ue Catholicam Religionem impugnent, atque deprimant: & per ſe, vel alios, de rebus Reipublicæ Chriſtianæ ſtatum concernentibus, hæreticos certiores in damnum Catholicæ Religionis faciunt, quantum poſſunt: & illis in damnum Catholicæ Religionis auxilium, conſilium, fauorem multis modis præſtant; quemadmodum per Germaniam, & Belgium, ac Turciam, legationes, tractatus, fœdera, conflictus, vrbium occupationes, machinatæ proditiones, hæreſis propagationes, claſſium Turcicarum euocationes, clamant. Vt dubium eſſe nequeat, quin tot moliminum impiorum Auctores, & Conſiliarij, & Executores, ſiue milites, ſiue Duces, quâcumque dignitate fulgeant, vel pietatis laruâ ſqualleant, multiplici excommunicationis vinculo innodati ſint.

Quid enim ad infringendam anathematum iſtorum vim reſponderi poteſt? De facinoribus iſtis præclaris tota Europa teſtis eſt: in damnum Catholicæ Religionis ea cedere, nec ipſa impudentia inficietur: niſi fortè, Religionem Catholicam in Germania peſſumdari, reſtitutioni eius totis viribus reſiſtere, Caluiniſtas vno hoc quinquennio quo bellum iſtud poſtremum ſæuijt, millenas Germaniæ, penè ducentas Belgij Eccleſias vrbanas ruraleſq́ue occupaſſe, Paſtores earum, & Monaſteria Monachorum Virginumq́ue fugaſſe, Religionis exercitium, conciones, Sacrificium, cantum ab omnibus excluſiſſe, nullum Catholicæ Religionis damnum eſſe decernamus. Quod neſcio vtrum vel Atheorum frons perfricta dixerit. Religionis peſſumdandæ intentio in his factis non requiritur. Nam ipſas actiones Chriſtianæ Religioni pernicioſas Pontifex percellere cenſurâ, & comprimere præcepto voluit; cuius tranſgreſſionem non tollit prauę intentionis abſentia, quem-

admodum communi conſenſu Theologorum chorus docet. Et quis tandem Catholicus, niſi nomine aut veſte tenus, Turcas, aut hęreticos, Chriſtianam Rempublicam impugnantes, adiuuans, ipſam Religionem fidemq́ue, quam profitetur, expreſsè directeque profligatam cupit? Aliud ſemper appetunt, lucrum, vindictam, gloriam, principatum, vel aliquid huiuſmodi, cuius adipiſcendi cupiditate infidelibus in damnum Catholicæ Religionis auxilio, conſilio, fauore, vel *quomodolibet*, ſicut loquitur Bulla, ſociantur.

Vnum dubitari poſſet, Vtrum Caluiniſtę & Lutherani, qui per iſta fœdera in damnum Catholicæ Religionis armantur, ab Apoſtolicâ Sede *expreſsè, vel nominatim declarati ſint*, vt Bullæ verba poſtulant. Nam quamuis ab iſtis verbis, vel iſta perſonarum conditione, criminis iſtius magnitudo non pendeat, ſed ab auxilio, conſilio, aut fauore: itemq́ue à damno, quod infertur fidei atque Religioni, qualeſcumque hæretici illi fuerint, quibus auxilium, aut fauor datur: vis tamen cenſuræ Eccleſiaſticæ, quæ à criminis magnitudine non ſemper petitur, à talibus circumſtantijs non rarò, ex iudicis voluntate, ſuſpenditur.

Sed nec de clauſulæ iſtius veritate meritò quiſquam ambigere poteſt. Nam quamuis conſtet, non eſſe Caluiniſtas aut Lutheranos *nominatim* hæreticos declaratos, *expreſsè* tamen declaratos eſſe, ex hac ipſa Bulla manifeſtum eſt, in cuius initio dicitur: *Excommunicamus ex parte Dei omnipotentis quoſcumque Lutheranos, Caluiniſtas, Vgunottas* &c. Quî enim expreſſiùs, clariùs, diſertiùs hęretici declarari queāt? Nam declaratio illa, quæ *nominatim* fit, in ſingulis perſonis locum habet; quæ *expreſsè*, etiam in ſectis integris. Quam ob cauſam diſiunctiuâ quoque locutione Pontifex vti voluit: vt non illi ſolùm anathemate plecterentur, qui hæreticis *nominatim* declaratis in damnum Religionis opem ferunt, quod rariùs vſu venit; ſed in primis illi, quod frequentius longeq́; fidei perniciosius eſt, qui fauorē ſectis integris, Catholicos impugnantibus, *quomodolibet* pręſtant. Quamquam non deſint, quibus placuit, hęreticos quoſlibet, actu vel habitu Catholicos impu-

impugnantes, ſub illis verbis, *& alios Chriſtiani nominis inimicos*, eſſe comprehenſos. Sed vtcumque ſe iſtud habeat, hoc interim conſtat, ex auctorum iſtorum, adeoque ex ipſius Bullæ mente, crimen etiam taliũ, hæreticis non nominatim declaratis opitulantium, eſſe grauiſſimum, & excommunicationis cenſurâ dignum, quamuis hîc nullâ feriretur. Crimen enim, vt diximus, fauoris, & auxilij erga quoſq; notorios hæreticos eiuſdem rationis eſt; nec eius magnitudo à Pontificis punientis voluntate, vel ab expreſſa declaratione, quemadmodum pœna, pendet, ſed ſupponitur.

CAPVT XXXIX.

Pœnis temporalibus perſecutus eſt Deus fœdera cum infidelibus in Veteri Teſtamento.

QVòd ſi quis fortè caput ſuũ ab iſtius Bullæ fulminibus tueri ſe poſſe putet, ſaltem diuinæ diras iracundię pertimeſcere debet, quas iratũ numen iam inde ab initio, etiã ante primordia Chriſtianę Religionis, in eos vibrauit, qui infidelium arma ſuis ſociando, temporalis regni fumum periculis & damnis Eccleſię Dei habuêre potiorem. Aſa Rex Iudę, à pietate non mediocriter commendatus, cùm Regis Syriæ ſubſidium imploraſſet, grauiter tamquam iniuriã affectus hoc tulit Deus, miſſoque vate pœnam è veſtigio comminatus eſt: *Stultè egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent.* Corporis etiam ægritudo moleſtiſſima confecit Regem: *Ægrotauit etiam Aſà anno trigeſimo nono Regni ſui dolore pedum vehementiſſimo.* quem propter illam diffidentiam ei inflictam eſſe, Chryſoſtomus, ille operis imperfecti auctor, tradit. Ioſaphat, quòd fœdus cum Achab impio percuſſiſſet, *iram Domini* promeruit: quòd cum Ochozia, percuſſis à Deo operibus ipſius, *contrita ſunt naues* eius. Amaſias conducto exercitu centum millium idololatrarũ ex Ephraim iuſſus eſt per Prophetam copias illas dimittere, eò quòd *non eſſet Dominus cum Iſraël, & cunctis filijs Ephraim.* Simul intentatæ ſunt Regi minę, quòd ſi putaret in robore talis

2. Paral. c. 16.
Ibid.
Hom. 1. in Matth.
2. Paral. 19.
2. Paral. 20.
2. Paral. 25.

videlicet exercitus bella conſiſtere, ab hoſtibus, Deo vindicante, ſuperandum. Paruit Rex, Deo fidit, hoſtes fudit.

Iudas Machabæus primus omnium fœderibus Romanis iter aperuit: primus etiam infelici interitu confeſtim pœnas dedit. Nam eodem ipſo anno ac penè menſe, antequam vel legati Romá rediiſſent, ipſe Iudas cum flore exercitus proſtratus eſt, vnus fratrum interfectus, alij duo, Ionathas & Simon, velut exules in deſertum pulſi, tota Regio cum vrbibus & præſidijs in Demetrij poteſtatem tradita, taliſque *facta tribulatio in Iſraël, qualis non fuit ex die, quâ non eſt viſus Propheta in Iſraël.* Iſte fructus primi fœderis cum infidelibus, quo ſe perſpicuè, dum ab hoſtibus Dei ſubſidium petunt, diuinâ protectione nudauerunt. Qui enim oppreſſam Rempublicam, diuino fretus auxilio, exiguâ ſuorum manu à caſu ſuo erexerat, ad infideles conuerſus, eam ſtantem florentemque præcipitauit.

1. Machab. 9.

Ibid.

Ionathas, Iudæ frater, & ſucceſſor in Principatu, diuinorum immemor mirabilium, poſt annos paucos idem fœdus cum Romanis renouauit. Quo fructu, vide. Nondum reuerſis Ieroſolymam legatis, ipſe cum duobus filijs, & mille viris proditione Tryphonis interfectus eſt, & Reſpublica iterum in ſummum coniecta periculum, ac trepidationem. Simon fratrum vltimus necdum edoctus, Deo potiùs, quàm infidelium fœderibus fidendum eſſe, tertiò cum Romanis nexuit ſocietatem. Sed ecce ipſe tertius, cum duobus itidem filijs, à proprio genero Prolomæo in conuiuio trucidatus eſt.

Lib. 1. Machab. cap. 12.

1. Machab. 16.

Et hactenus quidem Simon, cæterique Machabæi in fœderibus nudis Romanorum ſteterant, omneſque Reipublicæ ſuæ anguſtias, nullis eorum ſubſidijs imploratis, ſolâ Dei protectione ſuperauerant. Poſteri eorũ, vt ad ſuppetias etiam reipſa poſtulandas progreſſi ſunt, grauioribus etiam calamitatibus ipſi cum Republicâ inuoluti ſunt. Hircanus & Ariſtobulus, ex nepote Simonis nati, cùm inter ſe de imperio contenderent, primùm à Scauro, deinde à Pompeio Romanorum auxilium coëmerunt. Sed non inultam præterijt impietatem eorum Deus. Nam inde mox Ieroſolymorum obſidio, tem-

Ioſeph. lib. 14. Antiq. c. 4. & 5.

dio, Templi, Pompeio adyta penetrante, profanatio, Reipublicæ Iudaicæ Romanis ſubiugatæ ſeruitus. Hinc, Deo vindictam ſuam proſequente, nexiſque quadam ſerie ex illo fonte calamitatibus, Hircanus ab Herode occiſus eſt, Ariſtobulus, cum filijs atque filiabus, Romam in vincula abductus; ipſe veneno à Pompeianis exſtinctus; vterque filius ad Antiochiam ſecuri percuſſus, Alexander iuſſu Pompeij à Scipione, Antigonus ab Antonio; Regnum à Romanis alienigenę Herodi traditum, & cum violatâ fœderibus iſtis Religione peſſumdata eſt Reſpublica, deletuſque Machabæorum Principatus. Vtrumque certum eſt, & perſpicuum, Romana fœdera ſuppetiaſq; peperiſſe, dum Filius Eccleſię veteris Primogenitus, Principum Sacerdotum conſilio, Phariſæorũ prudentiâ, Infidelium auxilio, de imperio cum iuniore decertat. Scimus antiquis *omnia in figuris contigiſſe; ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt.*

Ibid. cap. 8.

Ioſeph. lib. 14. antiq. cap. 13. & lib. 15. cap. 2.

1. Cor. 10.

Capvt XL.

Itemque in Nouo. Plurimis exemplis exercita à Deo ſeueritatis declaratur.

NAm ſi ad Eccleſiam Chriſtianam pergere libet, tantò in vlciſcendis huiuſmodi fœderibus Dei vindicta ſeuerior fuit, quantò in paciſcendis impietas euidentior. Ruffinus Gothos Arianos in Europæ, Hunnos paganos in Aſiæ cladem traxit. Cuius proditionis Reipublicæ & Eccleſiæ proſequendæ ſtudio dum incumbit, Deo impietatem perſequente, mille ictibus confoſſus, & in fruſta ab exercitu diſceptus, membra inter milites partita, caput pilo fixum cum dextera omnibus ludibrio fuit. Bonifacius Comes dolo Aëtij rebellionis iniuſtè accerſitus, quamdiu diuino auxilio fidit, ſuperior fuit aduerſarijs ſuis, Ducibus Mauortio & Galbione interfectis. Sed cùm deſperaret ſe reſiſtere poſſe, Wandalos, Alanoſque hæreticos in interitum Eccleſiæ Africanæ, & Catholicæ fidei, in Africam euocauit. Adfuit continuò etiam pœnitenti vltor Deus. Nam cum Wandalis pugnans victus

Zozimus lib. 5. Zoſomenus lib. 8. cap. 1.

Claudian. in Ruff lib. 2.

Proſper. in Chron.

Paul. Diac lib. 14. Hiſt. Miſcellæ.

Procop. lib. 1. de bello VVandal.

eſt,& Hippone obſeſſus; auctus copijs Aſparis iterum ſuperatus, in fugamque verſus eſt. Tandem ſingulari certamine cum Aëtio congreſſus, ex vulnere inflicto & ipſe perijt. Eodem ferè tempore Ioannes per Aëtium Hunnos infideles in ſubſidium ſuum vocans, ab Aſpare Rauennæ interfectus eſt; Aëtius ipſis manibus Valentiniani obtruncatus. Eudoxia Augusta cum eoſdem Wandalos Arianos contra Maximum in Italiam accerſiſſet, ipſa, Deo vindice, cum filiabus Eudocia & Placidia in Africam captiuæ ductæ ſunt.

Paul. Diacon. lib. 14. Hiſt. miſcell. Idem ibid.

Procop. lib. 1. de bello VVandal.

Saracenos in Hiſpaniam cum incredibili Religionis clade immiſit Iulianus: ſed nefarium ſcelus non impunè tulit. Vxor eius à barbaris obruta lapidibus, filius è Septenſi turri præceps actus, ipſe bonis exutus; miſerabili morte in compedibus contabuit. Eudo, Dux Aquitaniæ, eoſdem hoſtes fidei in Galliam contra Martellum euocat. Ipſo paulò pòſt defuncto, vxor eius, filia, & neptis viuæ in hoſtis ſui poteſtatē venerunt, Hunoldus & Vaifarus filij paterno Ducatu ſpoliati, alter eorum denique à ſuis trucidatus eſt. Arnulphus, ſiue Rex, ſiue Imperator, vt alij malunt, vt Zuenteboldum euerteret, Hunnos exciuit in Germaniam: qui tantam Eccleſiarum ſtragem ediderunt, vt eam Luitprandus iſtis gemitibus deploret. *O cæcam Arnulphi regnandi cupiditatem! Vnius homuncionis deiectio, quem aduerſarium patiebatur, fit totius Europæ contritio. Quot mulieribus viduitates, patribuſque orbitates, virginibus corruptiones, Sacerdotibus, populiſque Dei captiuitates, Eccleſijs deſolationes, terris inhabitatis ſolitudines cæca ambitio paras!* Vt Suecicæ, quam ſpectamus, deſolationis effigies iſta fuiſſe videatur. Sed quid interea vindex Deus? *Arnulphus turpiſſimâ*, inquit idem Luitprandus, *valetudine exſpirauit: minutis quippe vermibus, quos pediculos aiunt, vehementer afflictus ſpiritum reddidit. Fertur autem, quòd præfati vermes adeò ſcaturirent, vt nullis Medicorum curis minui poſſent.* Nec diſſimulat hanc ei plagam pro *Hungarorum* immiſſione contigiſſe; fortè vt iſtâ contritione veniam ſceleris iſtius, quod paulò ante mortem perpetrauerat, mereretur. Berengarius, fœdere cum ijſdem Hunnis inito, in odium

Ferdinand. Nunius Ioan. Vaſæus in Chron.

Fredegar. Annales Franc. Sigebert. in Chron. Vaſæus. Regino Adelmus ad an. 768.

Luitprandus.

odium eorum, à quibus victus fuerat, eos in Italiam intulit. Hinc vaſtatâ Papiâ, Eccleſiæ quadraginta tres ſuccenſæ. Sed cõtinuò dignas impietate luens pœnas, *à ſuis interemptus eſt*. Flodoard. in Chron. ad an. 914. Palæologi, dum inter ſe de Imperio decertant, ictò cum Turcis fœdere, in Europam eos aduocant. Mercedis loco, Imperium eorum primùm à Turcis acciſum, inde precariò obtentum, filij facti Turcarum Ianitzari, Regnum amiſſum, Conſtantinopolis capta, ſtirps Palæologorum radicitùs exciſa eſt. Chalcondylas lib. 1. & 2. de rebus Turcicis. En tibi, Lector, prorſus idem fœderum Græcorum cum infidelibus, qui Iudæorum caſus; nempe vtriuſque tam Eccleſiæ, quàm Reipublicæ, miſerandus occaſus.

Sed quid ego in peregrinis immoror, vbi domi noſtræ ipſa Francia exemplis fœderũ, & ſupplicijs tam fœcunda eſt? Carolus Simplex aduerſus Eudonem ſe munire volens, fœdere ſibi Nortmannos infideles iungere meditabatur. Litteris miniſque Fulconis Remenſis Archipræſulis territus, & Deo exercituum, bellorumque dominatori fidere edoctus, fœdus rupit: æmulus ſubitò ſublatus, ipſe in Regno ſtabilitus eſt. Sed poſtea, Roberto à Proceribus in Regem ſuſcitato, Nortmanniſque contra Fulconis monita fœderatis, ſucceſſus fœderis fuit Regni & libertatis iactura, diuturnus carcer, mors in carcere.

Sed numquam fœdiùs, niſi ab vno circiter ſæculo, inter Francos fœdera cum infidelibus pacta ſunt, numquam acriùs à Deo manifeſtiuſque vindicata. Nam intra paucos annos ſtirps eius, qui primus, contractâ cum Turcis ac Proteſtantibus belli contra Cæſarem ſocietate, poſteris ad illa fœdera viam ſtrauit, numeroſiſſima profectò penitùs deleta eſt; tantâ quidem Dei vlciſcentis ſeueritate, vt vix vnus ex poſteris eius inuentus ſit, quin violento fato fungeretur. Belcar. lib. 20. num. 36. Itaque primò filium natu maiorem Franciſcum *grauiſſimè luxit, quòd veneno ſublatus ferebatur*. Belcar. lib. 22. num. 52. Nouennio pòſt Carolus, Aureliorum Dux, filiorum alter peſti illudens, & illuſus moritur. Ingreſſus enim, vnà cum Henrico fratre, agricolæ domum, quam contagio infectam intellexerat, luſu iuuenili ridere cœpit & ſe & fratrem, quòd peſtiferam domum introijſſent. Simul enſe in

Arnoldus Ferronus in Francisco 1.

enſe in lectulum & culcitram emiſſo ludens, in fratrem excuſſas plumas voluebat. Itaque vis morbi dum à Medicis ignoratur, exſtinguitur. Tertius Franciſci filius Henricus ſecundus, etiam Franciæ Rex, renouato cum Turcis, & hæreticis Proteſtantibus fœdere, cùm non eſſet niſi annorum triginta nouem, imminuto Regni decore, ærario exhauſto pro hæreticis in Germania, quod multi reprehendebant, fragmento haſtæ, in haſtiludij celebritate, oculum per apertam galeam ad cerebrum vſque penetrante, vulnus accepit, & vomicâ inde emanante, perijt. Filios ſuſtulit Henricus rarâ felicitatę quinque: ſed nemo eorum prolem ſuam Regni ſucceſſorem vidit, Deo in filijs parentum fœdera perſequente. Primus eorum Franciſcus ſecundus, Franciæ Rex, non niſi ſedecim menſes imperauit. Anno ætatis decimo ſexto cùm in morbum incidiſſet, Chirurgo, vt ſcribunt, *Caluiniſtâ Ambroſio remedia venenis inficiente*, & auribus, vt volunt, infundente, ex hac vita tollitur. De quibus mortium generibus illi tunc verſus fortè ab auctoribus luſi ſunt:

Belcar. lib. 28. num. 32.

Scipio du Plaix Belcar. lib. 29. num. 9. Genebrard. in Chron.

Par l'oeil, l'oreille, & l'eſpaule,
Trois Roys ſont morts n'agueres en Gaule.
Par l'eſpaule, l'oreille, & l'oeil,
Trois Roys ſont entrez au cercueil.
Par l'ſpaule, l'oeil, & loreille,
Dieu à monſtré ſes grands merueilles.

Secundus Ludouicus, Dux Aurelianenſis, infans moritur. Tertius Carolus, Rex Galliæ illius nominis nonus, cùm necdum vigeſimum quintum ætatis annum attigiſſet, ſine liberis, non ſine veneni ſuſpicione, mortuus eſt. Quartus Henricus tertius, Rex Franciæ, gladio intra viſcera adacto, interemptus eſt. Quintus Hercules, poſtea, Carolo Rege iubente, Franciſcus dictus, Dux Alenſonius, anno ætatis trigeſimo, ſanguine ex omnibus poris corporis erumpente, ſublatus. Nec deſunt, qui dies eius veneno acciſos tradant, cuius liuores Medici in diſſecto corpore repererint. Sic ſtirps Valeſia filijs perquàm numeroſa venenis, gladio, ſterilitate, breuiſſimo tempore, præmaturâ nece, exſtincta eſt.

Bulling. lib. 4.

Vide Scipion. du Plaix

Hinc

Hinc Borboniæ Regali in ſolio datus locus. Pro qua interpellandus eſt Deus, vt ei quemadmodum feliciora fata, ſic ſalubriora quoque in abrumpendis iſtis fœderibus perniciofis conſilia largiatur. Alioquin ſi maiorum veſtigia ſucceſſores, quaſi latâ iam fœderum lege, obfirmatâ mente terant, quid magis formidandum eſt, quàm vt Deus per ſua quoque veſtigia tam luculentè toties expreſſa gradiatur? Henricus Quartus familiæ, fœderumque Hollandicorum caput, à Petro Barriere Aurelianenſi Meloduni; à Ioanne de l'Iſle phrenetico, prope Siluanectum nato, Pariſijs, cultro ſicâque armatis, periclitatus eſt; à Ioanne Chaſtel Pariſienſi vulneratus; à Franciſco Rauaillac Angoliſmenſi, nefario paricidio trucidatus. Ludouicus XIII. vix arreptis Regni habenis, periculum ab innocente penè ætate in ſphæriſterio ſubijſſe fertur, & aliàs crebrò ab alijs ſubijt. Quid tam exoticæ ſibi violentæque Francorum Regum neces velint, in tam tranquillis prædeceſſorũ fatis, in tantâ vicinorum Regum ſecuritate, vt nec cuſtodibus quidem ad tutelam egeant, quis non ſtupeſcat, horreſcat, cauſas ante oculos poſitas coniecturâ aſſequatur? Nimirum ſimilis eſt ſibi ſemper Deus, zelotes honoris ſui, æmulator Eccleſiæ ſuæ. Qui illam conſilijs, fœderibus, ſuppetijs, vel indirectè lædit, tangit pupillam oculi eius. Nam in omnibus iſtis fœderum funeſtorum exemplis, quæ recenſuimus, à primo vſque ad vltimum, directè quiſque temporalem ſcopũ habuit, indirectè tantũ lædebatur Eccleſia, aut Deus. Quid enim Amaſias, & Aſa, niſi temporalẽ vtilitatẽ ex infidelium ſuppetijs quæſiuit, quid aliud eis Ioſaphat dedit? Quid Iudas, & fratres Aſſamonæi? quid Hircanus, & Ariſtobulus, niſi Regnũ à Romanis ambierunt? Quid Ruffinus à Gothis, & Hunnis, quid Bonifacius, & Eudoxia ab hæreticis Wandalis; quid Ioannes, Aëtius, Arnulphus ab Hungaris; quid Iulianus, Eudo, Itali Principes, à Sarracenis; quid Palæologi, Franciſcus Primus, Henricus Secundus à Turcis; quid ijdem à Proteſtantibus Germaniæ popoſcerunt, niſi temporalis vindictę, defenſionis, ſecuritatiſque ſolatium? Omnes iſti Religionem ſaluam, quam non oderant, ſaluo ſcopo ſuo, eſſe maluiſſent.

Du Plaix an. 1593.

Anno 1605.

Anno 1594.

Anno 1610.

Directè quippe fidem, Eccleſiamque proterere, Sarraceni, hæreticique furoris proprium eſt. Sed ſuperauit in omnibus aſſequendi temporalis fumi amor, aut amiſſi dolor: quo ſtimulante, per calcatã Religionem ad ſcopum ſuum directum anhelarunt. Inter omnes tamen iſtos, qui ſacra huiuſmodi confœderatione læſerunt, haud ſcio, vtrum quiſquã ſit, cuius cauſa non fœderum Gallicanorum iuſtitiã aut colore æquarit, aut æquitate ſuperarit: quos tamen propter perſpicuæ impietatis labem Chriſtianus orbis execratus eſt. Quid enim Bonifacio, Iulianoque criminoſius, quorum ille Wandalico, hic Sarracenico fœdere fidem Africę Hiſpaniæque proſtrauerunt? Et horum tamen iniquitati innocentia Gallicana nihil cedit. Illi grauiſſimis iniurijs ad ſui defenſionem, aut ſceleris vltionem potentiſſimè laceſſiti ſunt; Francorum Regem nihil omninò Cæſar læſit. Illi fatebantur eos, quos bello petebant, hoſtes eſſe ſuos; Francus fœderatos. Illorum cauſa nihil per ſe cum Religione commune habuit, ſed prorſus indirectè in eius præiudicium ceſſit; hic de ipſa ſalute orthodoxæ Religionis, & hæreſeos fomentis agitur, dum Cæſar dignitates Eccleſiæ, Monaſteria, templa, bona Catholicorum iniuſtiſſimè occupata repetit, & hæreſis defendit vſurpationem ſuam. Et in huius tam impiæ cauſæ patrocinium Chriſtiani Regis arma concitantur. Surgent in iudicio Bonifacius, atque Iulianus, & ſe iniuſtè reos eſſe clamabunt, ſi fœderum talium, armorumque auctores innocentes habeantur.

Sed de iure iuſtitiâque belli exigua ferè cura eſt. Hoc ſaltem vereantur, ne rerum in Oriente tam Græciâ quàm Iudæâ præteritarum infortunia, ſint futurarum in Occidente vaticinia. Neſcio enim quid infauſtum Europæ atque Eccleſiæ pertinax ille duorũ Fratrum in vtero lucta, & infidelium velut obſtetricũ aduocatio, portendit. Iam enim Religionis interitus in Germaniâ præ foribus fuit. Iam Italię nouus ille Attilas minabatur. Sed repente Deo impium interficiente ſpiritu oris ſui, periculum nonnihil à Reipublicę Chriſtianę ceruicibus auerſum fuit. Interim, ô cęci-

ô cæcitas æmulationis, quæ nec ſibi ipſi parcit, dum alteri noceat! Quid enim diſcriminis etiam ipſa Gallia, hæreticis referta, tali vicino ſubijſſet, non conſiderant. Non enim periculis, ſed certâ præſentique pernicie iam iam in caput irruente, politica prudentia eruditur. Ita Iudæa, ita Græcia iam infidelibus accerſitis oppreſſa ſapuit. Nolite falli; præſtigijs *directi vel indirecti* non illuditur Deus. Nam poſtquam Filium ſuum incarnatum totius Eccelesiæ ſuæ Principem, verumque Regem declarauit, cuius omnes terreni Reges ſubditi, vaſalli, à ſoloque nutu eius pendentes adminiſtratores ſunt, legem inaugurationis omnium & ſingulorum conſtanti ſanctione implendam eſſe decreuit, quam Prophetâ vaticinante tulit: *Gens, & Regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit.* Nullus hîc illuſionibus *directi & indirecti* locus. Etiam indirectè Regnum Regis incarnati depopulantibus, imò *non ei ſeruientibus*, præſto denunriatur interitus. Nam ſicut omnia propter ſe ipſe fecit, omneſque Reges inſtituit propter gloriam ſuam; ita non ſolùm eum indirectè lædere, ſed vel ſeruitutem eius detrectare, ſub pœnâ perditionis eſt interdictum nefas. Nec illa conſolatio, quam ſubleuandis ſponſæ Eccleſiæ ſuæ calamitatibus pollicetur, ad extremos vſque ſæculi præſentis dies reuocabitur: *Audi hoc paupercula, & ebria, non à vino. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundum calicis indignationis meæ* &c. *& ponam illum in manu eorum, qui te humiliauerunt, & dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt tranſeamus: & poſuiſti vt terram corpus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus.*

Isaiæ 60. Isaiæ 51.

CAPVT XLI.

Conſilia potiùs diuina, quàm humana attendenda. Error in delectu Conſiliariorum Regibus noxius.

QVæ quidem diuini Spiritus oracula, tot calamitatum experimentis comprobata, Regibus meritò ſufficere deberent, vt ſalubrioribus Regno ſuo conſilijs attenderent, quæ ipſis idem ille ſuggerit in Scripturis Deus: *Et nunc* Psal. 2.

Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram. Totiuſque ſummam eruditionis breuiſſimo ſermone complexus, *Apprehendite*, inquit, *diſciplinam.* Vbi textus originalis נשקו בר *Oſculamini filium*; hoc eſt, Filium Dei incarnatum, qui conſtitutus eſt Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, toto corde, ſtudio, officijſque veneramini, idque non ſolùm in Capite, ſed & in Corpore eius, vt ipſe totus honoretur. Caput enim iam ſurſum in cœlo glorioſum eſt, ſed Corpus eius Eccleſia adhuc in terra luctatur. Quidquid iniuriæ, vel ignominiæ infertur Corpori, Caput ſentit. Pes hominis in terra teritur, ſed confeſtim lingua læſionem vociferatur. Nempè fruſtrà ſibi Capitis gratiam, benignitatemq; pollicetur, quiſquis in Corpus eius populando graſſatur. Itaque, *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus.* Pſal. 2.

Sed iſta Regum eſt frequens ac deploranda miſeria, quòd humanis conſilijs proniùs, quàm diuinis monitis eorum aures patent. Illa enim plauſibili præſentis emolumenti ſpecie, hæc fructuum ſoliditate commendantur. Species illa citò perit, fructus manet. Non illi præſtantiſſimi Conſiliarij, qui ſolerter excogitata, noua, grandia, ſed qui tutiora ſuggerunt. Nonnulli conſilium ab inuenti commodi ſubtilitate, fructum ab aggrediendi audacia metiuntur: vtrimque peccant imprudentiâ. Specioſa, rara, ingentia ſuſcipiunt, vetuſtarum & radicatarum arborum euulſiones, Imperiorum ſubuerſiones, quibus exſequendis non ſunt pares: nouandis profectò, quàm perficiendis rebus aptiores, quia Deum inueniunt reſiſtentem conatibus ſuis. Hinc malè cœpta infeliciùs finiunt. Cùm enim ſuſceptis conſtantiam adferre volunt, inter fas & nefas nullum diſcrimen agnoſcant, neceſſe eſt. Extrema gloriæ ſuæ fortunæque tentantes, extremis implicant Reſpublicas periculis; infidelibus ſanè medicis perquàm ſimiles, qui violenti & inexperti vires pharmaci in alieno corpore experiuntur: vt honor ad ipſos; noxa Regni, odium Principum vicinorum, inuidia peſſumdatæ Religionis, iracundia Dei ad dominos reuertatur. Nimirum cùm ſint acuti, non cernunt, quod in promptu eſt prudentibus, ſe fœderum impiorum

ſuaſu

Digitized by Google

ſuaſu cogere Principes ſuos, vt ſolis hæreticis & rebellibus amici ſint, & eorũ arma ſoli hęreſi, atque rebellioni ſeruiant. Ita nouâ politicâ ſuâ prudentiâ, vel potiùs occulto iudicio Dei, æmulos reddunt potentiſſimos, dum eos Orthodoxorum Principum amicitiâ, Catholicorum omnium votis & precibus, Sanctorum omnium in cœlis de hæreſi triumphantium fauore muniunt, vt cœli terræque conſpirantium benedictione cumulentur. Hic eis fructus eſt prudentiæ, ac ferociæ. Sed latè patet, nec vno modo verum eſt illud antiquioris prudentiæ effatum: *οἱ φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις.* *Hebetiores, quàm acutiores, vt plurimum, meliùs Rempublicam adminiſtrant.* Quid enim Galliam in anguſtias illas compulit, vt iam à multis menſibus, in plenâ cum Principibus Europæis pace, omnium fundos beneficiarios poſſidentium euocationem, & ſubeuocationem edixerit, quaſi iam tum res pro aris & focis ageretur? Nempe limata illa Metaphyſicâ cote prudentia, quę acutulis, animoſuliſque conſilijs, quaſi cornicum oculos confixura, priſcos Carolini Imperij terminos iterum figere meditata eſt; & euentu fruſtrata ſuo, cœlum ac terram, quorum offenſæ conſcia eſt, velut vindices pertimeſcit. Etenim præclara fuit ſine dubio ſpeculatio, in qua ſibi Philoſophus quiſpiam, ceu in Platonica idæa auguſtioris Imperij comminiſcenda, poliendaque blandiretur. Sed cùm etiam operi tanto præcipites admouet manus, & ad exequenda cogitata, cum ſuorum, vicinorumque oppreſſione, cum atrocibus Regum ac Cæſarum iniurijs, cum Dei Religioniſque contumelijs, quas nonnihil hoc opere delibauimus, audacula anhelat animoſitas; profectò cuicumque paulò ſedatior eſt, magiſque cana Reipublicæ adminiſtrandæ ſolertia, facilè cernit, maiori calore quàm luce, vanitate quàm ſoliditate, acumine quàm prudentiâ machinam totam rapi. Parum eſt enim, ſi ſuâ ſubtilitate & impietate fracta diſſiliat: ſed mirum, ſi non etiam ipſos feroculos Architectos eius feriant ruinæ.

Thucydid. lib. 3.

Ban. & Arrieraban.

Eſt totius nobilitatis euocatio in extremis periculis.

Oo iij CAP.

CAPVT XLII.

Iterum commendata Regibus Pietas. Multis vinculis Francorum Reges tuendæ Religioni obſtringuntur.

QVapropter qui feliciter imperare cupiunt Reges, conſilia non tam tranſitoriâ Regni temporalis ſui vtilitate, ſed illius in primis, cuius miniſtri ſunt, Religione ac Pietate ponderent. Nam in omnibus adminiſtrandi Regni, rerumque feliciter gerendarum præceptis, nullum eſt capitalius, quàm Catholicis Regibus Catholicæ Religionis tuendæ maximam eſſe debere curam. Quod vel Ethnicis ita profundè inſculptum fuit, vt hac de cauſa peritus ille Reipublicę formādę magiſter dixerit, πρῶτον, ἡ περὶ θεῖων ἐπιμέλεια. *primum* in omni Republica, *cura rerum diuinarum*. Itaque Tullius non eſt veritus gloriari, Romanos non *calliditate aut robore, ſed pietate, ac Religione omnes gentes, nationeſque ſuperauiſſe*. Iſtam Religionis ſollicitudinem ſi conſilijs inceptiſque Regum tollis, neceſſe eſt regimen eorum ſtultitiâ, ſcelere, immanitate compleatur. Vnde etiam naſcitur, vt, dum temporalem ſibi ſecuritatem, blandientis vtilitatis lenocinio ſeducti, moliuntur, offenſo omnis vtilitatis, & ſecuritatis auctore, citò aut ſerò Regnis ſuis exitium parent. Quod quamuis omnibus Chriſtianis Regibus magnopere formidandum ſit, tum verò Regi Francorum tantò vehementius, quantò pluribus nexibus ad curandam incolumitatem Chriſtianæ Religionis adſtringitur, & grauioribus imminentium comminationibus pœnarum ab eâ lædendâ reuocatur.

Ariſt. lib. 7. Polit. c. 9.

Orat. de Aruſp. reſponſ.

Nam ſi vincula attendas, quibus Religioni obligati ſunt, hoc ab eis poſtulat cognomen *Chriſtianiſſimi*, hoc conditio filij Eccleſię *Primogeniti*; quæ ſibi prę cæteris Regibus deberi putant. Quàm enim diſſonū eſt tam præclaræ profeſſioni, eū, qui ſe Chriſtianiſſimum Eccleſię Primogenitum gloriatur, eſſe ſolum ex Chriſtianis atque Catholicis Regibus, aduerſus quem totis penè Chriſtiani Imperij atque Religionis viribus, armis, publiciſque Romanæ Sedis precibus, Chriſtiana Religio pro-

gio propugnanda eſt? Facinoris infamiam Europa gemit; exemplo ſuperior ætas caret; vix poſteritas rei inſolentiam creditura eſt.

Hoc iterum poſtulat ſolemnis illa Coronationis ceremonia, quâ tam ſollicitè inaugurato fidei Chriſtianæ cura commendatur. Nam in Annuli traditione ſic eum Archipręſul affatur: *Accipe Annulum, ſignaculum videlicet fidei ſanctæ, ſoliditatem Regni, augmentum potentiæ, per quem ſcias triumphali potentiâ hoſtes repellere, hæreſes deſtruere, ſubditos coadunare, & Catholicæ fidei perſeuerabilitati connecti.* Et cùm ſacratum caput eius diademate redimitur: *Accipe Coronam Regni* &c. *vt contra omnes aduerſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor aſſiſtas,* &c. *vt præmio ſempiternæ felicitatis coronatus, cum Redemptore ac Saluatore noſtro Chriſto, cuius nomen, vicemq́ue geſtare crederis, ſine fine glorieris.* Quid enim ab eo, cui hęreſeωn deſtructio, contraq́ue omnes aduerſitates Eccleſię Chriſti defenſio committitur, qui Chriſti Regis ac Domini ſui nomen & vicem gerit, alienius fingi poteſt, quàm vt ille ſolus hæreſes extra Regni ſui limites extirpari, Eccleſiam aduerſitatibus liberam eſſe, Regnumq́ue Domini ſui præ Regni proprij amore reſurgere, & florere non ſinat?

Ceremoniale in traditione Annuli.

In impoſitione Coronæ.

Hoc denique poſcit illa iuriſiurandi pietas, quo ſe deuinciunt Francorum Reges Deo, ſe curaturos, *vt Eccleſiæ Dei omnis populus Chriſtianus veram pacem in omni tempore ſeruet.* Cum verò eâdem Religionis pietate promittunt, *quòd de terra ſua, ac iuriſdictione ſibi ſubditâ, vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, pro viribus bonâ fide exterminare ſtudebunt*; quid aliud ab eis tacitè poſtulatur, quàm vt id, quod interpoſitâ ſacramęnti fide, ſe Chriſto Domino in terris ſuis tamquam rem gratiſſimam præſtituros pollicentur, hoc alios eidem Domino ſuo eâdem ſacramenti Religione in ſuis terris præſtare ſatagentes non impediant, non opprimant, non ferro, flammâq́ue perſequantur? Quantâ enim abſurditate, pietatiſq́ue peruerſitate vnus atque idem animus ſeriò bonaque fide vtrumque à ſe præſtari poſſe putet, quis non vel primis Chriſtianæ ſapientiæ principijs initiatus aduertit?

In iuramento, quod præſtant ſedentes in Solio ſuo.

Ibidem.

CAP.

CAPVT XLIII.

Teſtamentum S. Remigij Regiæ ſtirpi conditum expenditur.

QVòd ſi Regibus, Religionis depreſſoribus, denuntiatas ab irato numine minas expenderimus, nemini ſeueriùs, quàm Francorum Regibus, intentatæ ſunt, nemini ſuſpenſiùs formidandæ calamitates, nemini ſtudioſiùs fugiendæ. Nam præterquam, quòd, cui amplius datum eſt, amplius petetur ab eo, in ipſis Regni primordijs cura Religionis Regię ſtirpi à Francorum Apoſtolo moriente, cum teſtamentariâ maledictionis atque interitus interminatione, commiſſa eſt. Res publicâ luce, & Regum notitiâ digniſſima, ſacramentique plena eſt. Nam S. Remigius, Francorum Apoſtolus cùm vltimum vitę diem appropinquare cerneret, de Catholicę fidei ſtabilitate ſollicitus, quam Francorum genti, Regique Clodouęo conſignauerat, teſtamentum condidit, Regibus Francorum profectò perquàm glorioſum, ſi conditiones eius impleuerint; formidabile, ſi neglexerint. *Generi Regio parcens, ſtatuo,* inquit, *vt ſi aliquando genus illud Regium per benedictionem meam toties Domino conſecratum, mala pro bonis reddens, Eccleſiarum Dei peruaſor, depopulator, grauis aut contrarius exiſtere voluerit, conuocatis Remorum diœceſeos Epiſcopis, primùm moneatur: & deinde Eccleſia præfata, adiunctâ ſibi ſorore Eccleſiâ Treuerenſi, iterum conueniatur. Tertiò verò, Archiepiſcopis tantummodo Galliarum tribus aut quatuor conuocatis, Princeps ille, quicumque fuerit, moneatur: ita vt vſque ad ſeptimam monitionem, ſi prius ſatisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate differatur. Tandemque, ſi poſtpoſitis omnibus præfatus benedictionibus, incorrigibilis contumaciâ ſpiritũ non depoſuerit, & ſe per omnia Deo ſubdi nolens, benedictionibus Eccleſiæ participare noluerit, elogium ſegregationis à corpore Chriſti, ab omnibus ei porrigatur, quod per Prophetam & Regem Dauid longè antè, eodem, qui in Epiſcopis eſt, dictante ſancto Spiritu, noſcitur*

Teſtamentum S. Remigij apud Briſſon. de formul. lib. 7. & Flodoard. hiſt. Rem. lib. 1. cap. 18.

noſcitur decantatum: Quia perſecutus eſt, inquit, hominem Pſal. 108.
inopem, & mendicum, & compunctum corde, & non eſt recordatus facere miſericordiam: & dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Totumque ei, quod in perſonâ Iudæ traditoris Domini noſtri IESV *Chriſti, & malignorum Epiſcoporum, Eccleſia decantare ſolet, per ſingulas ei decantetur Eccleſias; quia Dominus dixit: Quamdiu feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis: & quamdiu his non feciſtis, nec mihi feciſtis. Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum eſſe non dubitetur. Vnum tantummodo ibi verbum per interpoſitionē commutetur: Fiant dies eius pauci, & principatum eius accipiat alter.* Quis hic non expaueſcat ſucceſſorum Clodouæi, qui fortè Eccleſias Dei vel indirectè *peruaſerit, deſtruxerit, depopulatus fuerit?* qui Regni ſui tranſitorij qualemcumque ſecuritatém Eccleſiæ ſtatu atque Religione potiorem ducens, fidem hæreſibus opprimendam, templa impijs ſpolianda, myſteria hæreticis profanāda tradiderit? Non eſt, quòd miremur ampliùs, Valeſiam ſtirpem, tantâ numeroſitate fœcundam, tam perſpicuo diuinæ prouidentiæ miraculo ſucciſam eſſe. Nemo quærat, cur dies eius pauci facti ſint, & Principatum eius accepe.it alter Nimirum propheticum illud S. Remigij teſtamentum etiamnum exſerit vires ſuas. Cœleſtes diræ etiam Alpes tranſeunt; nec Gallicana morantur priuilegia. Vigilat enim Dominus ſuper verbum ſuum, quod ſanctificatum illud organum ipſo inſpirante vaticinatum eſt: vigilat Teſtator, qui etiam mortuus in cœlis viuit: vigilant Signatores, plerique ſanctitate celebres, dirarum teſtes, iniquitatis vltores. Quot enim teſtamentum ſubſcriptores continet, totidem benedictionum, & anathematum executores præſto ſunt:

Ego Remigius Epiſcopus *teſtamentum meum relegi, ſignaui, ſubſcripſi: & in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Deo adiuuante, compleui.*

Vedaſtus Epiſcopus: *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi interfui quoque, & ſubſcripſi.*

Pp Genebau-

Marginal references: Match. 25. (beside "Quamdiu"); Pſal. 108. (beside "Fiant dies eius")

Genebaudus Epiſcopus, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi; : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque atque ſubſcripſi.*

Medardus Epiſcopus, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

Lupus Epiſcopus, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi, & cui benedixit, benedixi: interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

Benedictus Epiſcopus, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque, atque ſubſcripſi.*

Eulogius Epiſcopus, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque, atque ſubſcripi.*

Agricola Presbyter, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque atque ſubſcripſi.*

Theodonius Presbyter, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque atque ſubſcripſi.*

Celſinus Presbyter, *Cui pater meus Remigius maledixit, maledixi : & cui benedixit, benedixi : interfui quoque atque ſubſcripſi.*

Quæ procella maledictionum! Quæ diræ fulminum! Quæ tempeſtas anathematum, in cuiuſcumque tandem caput incubuerint! *Ad tam magna tonitrua qui non expergiſcitur, non dormit, ſed mortuus eſt.*

August. in Enchirid, cap. 74.

FINIS.

ELEN-

ELENCHVS

eorum, quæ continentur libro primo, qui eſt, De Iuſtitia Armorum Chriſtianiſsimi Regis.

PRæfatio.

Cap. 1. *Proponitur prima Arroyi Quæſtio: & Paralogiſmus in aſſignanda iuſta belli cauſa declaratur.* *Fol.* 1.

2. *De vnctione Regum. Clodouæus delibutus eſt vnctione Baptiſmi, non Regiâ.* *Fol.* 5.

3. *An vnctio Regum ſit ſpiritualis ceremonia?* *Fol.* 11.

4. *Vnctio Regibus non imprimit characterem, vt Arroyus putat.* *Fol.* 13.

5. *Iteratio vnctionibus Regum familiaris repugnat impreſſioni characteris. De vnctione Reginarum pauca.* *Fol.* 16.

6. *Soluitur argumentum ex Ceremoniali Coronationis petitum.* *Fol.* 20.

7. *Soluitur aliud argumentum ex vnctione Saulis ductum.* *Fol.* 21.

8. *Vnctio non tribuit Regibus ſummam poteſtatem, ſed alias quaſdam prærogatiuas ſpirituales.* *Fol.* 24.

9. *Vnctio pleriſque Regibus Chriſtiani orbis vſitata.* *Fol.* 26.

10. *Priſci Reges Gothorum ante mille annos vngebantur, adeoque ante omnes Reges orbis Chriſtiani.* *Fol.* 29.

11. *Pipinus primus Regum Francorum vnctus eſt.* *Fol.* 32.

12. *Oleum cælitus allatum non tribuit maiorem poteſtatis eminentiam, quàm ab Eccleſiâ ſanctificatum.* *Fol.* 35.

13. *Strumarum ſanatio non tribuit abſolutiorem ſublimioremve poteſtatem Regibus Franciæ præ cæteris. Poteſtas illa ſanandi recens.* *Fol.* 39.

14. *Titulus*, Chriſtianiſſimus, *nullam omninò regendi poteſtatem tribuit, nedum abſolutiſſimam.* *Fol.* 44.

15. *Vnctio non tribuit Regibus Franciæ præ cæteris titulum*, Chriſtianiſſimus, *nec Sacerdotium.* *Fol.* 47.

16. *Geſta Clodouæi vtrum titulum*, Chriſtianiſſimus, *pepererint.* *Fol.* 50.

17. *Geſta Clotharij, & Clodoardi.* *Fol.* 52.

18. *Geſta Dagoberti.* *Fol.* 56.

19. *Geſta Lothary & Ludouici Quinti, quibus, auctore Arroyo, titulus* Chriſtianiſſimi *comparatus eſt.* *Fol.* 60.

20. *Philippi Pulchri geſta ad promerendum titulũ* Chriſtianiſſimi. *Fol* 62.

21. *Titulus* Chriſtianiſſimi *vnde & quando datus, quã vim habeat.* *Fol.* 63.

22. *Titulus*, Chriſtianiſſimus, *aliquot ſæculis, antequam Summi Pontifices eum Regi Galliæ conceſſiſſent, Hiſpaniæ Regibus vſitatus, ac debitus fuit.* *Fol.* 65.

23. *Vis tituli*, Catholicus, *expenditur: & cur neglecto* Chriſtianiſſimi *titulo, quẽ obtinuerant Hiſpaniæ Reges, Catholici dicti ſint.* *Fol.* 66.

24. *Antiquitas tituli*, Catholicus, *quatenus Hiſpaniarum Regibus tribuitur. Aliqua de titulo*, Orthodoxus. *Fol.* 70.

25. *Perſtringuntur breuiter Hiſpanorum antiquorum geſta, quibus* Catholici, Orthodoxi, Chriſtianiſſimi, *nuncupari meruerunt.* *Fol.* 71.

26. *Geſta Hiſpanorum Regum recentiora pro fide Chriſti inter paganos propagandâ.* *Fol.* 74.

27. *Geſta pro fide Catholicâ contra hæreſes tuendâ, quibus titulus*, Chriſtianiſſimus, *&* Catholicus, *debetur.* *Fol.* 77.
28. *Titulus*, Glorioſiſſimus, *&* Religioſiſſimus *antiquâ poſſeſſione, & nouo iure eſt Regum Hiſpaniæ.* *Fol.* 80.
29. *Mens Arroyi exorbitans de* Lege Salicâ *proponitur. Et inanitas conatus eius.* *Fol.* 84.
30. *Deteguntur errores, ac deliria Arroyi de* Lege Salicâ. *Fol.* 87.
31. *Tranſitur ad ſecundam Quæſtionem Arroyi, de Iuſtitia armorum Franciæ. Prima ratio iuſtitiæ eſt* Salica lex. *Oſtenditur eam, iuxta ſenſum Arroyi, ſæpe in Francia eſſe violatam.* *fol.* 92.
32. *Ludouicus XIII. non eſt ortus ex ſtirpe Clodouei maſculinâ ſerie, & ita non ex omnibus Regibus prædeceſſoribus ſuis.* *fol.* 95.
33. *Scriptores tam antiqui, quàm recentiores tradunt, Hugonem Capetum, & Ludouicum XIII. non eſſe ſatum ex progenie Carolinâ per maſculos.* *fol.* 97.
34. *Tranſitus ad obiectiones. Non aduerſatur nobis Ioannes Papa VIII.* *fol.* 104.
35. *Nec Innocentius III. nec Baronius.* *fol.* 107.
36. *Nec Belleforeſtus; nec Guilielmus de Nangis.* *fol.* 108.
37. *Nec Chronicon Senonenſe, nec Cuiacius.* *fol.* 109.
38. *Hugo Capetus, & poſteritas eius, ne quidem ex maternâ ſtirpe, proſapia Carolinæ eſt.* *fol.* 110.
39. *Secunda iuſtitiæ ratio eſt Vnio ſubactarum Prouinciarum cum Corona Franciæ. Oſtenditur nec omnia vniri ſolere, nec Imperium ei vnitum fuiſſe.* *fol.* 112.
40. *Olim Prouinciæ etiam Franciæ, non ita fuerunt Coronæ vnitæ, quin in liberos Regum diſtraherentur, ita vt ſinguli ſummo iure regnarent.* *fol.* 114.
41. *Reges Franciæ etiam Prouincias Regni extraneis dederunt.* *fol.* 119.
42. *Arroyi principia conuincunt, omnia donaria, quibus Pontifices à Regibus Franciæ affecti ſunt, eſſe nulla, & armis repetenda.* *fol.* 121.
43. *Prouinciæ Coronis vnitæ, integraque Regna præſcriptione, aliiſque modis legitimè retineri poſſunt à poſteris, etſi à maioribus illegitimè occupata ſint. Oſtenditur ex multorum Regnorum exordiis.* *fol.* 123.

E L E N C H V S

eorum, quæ continentur libro ſecundo, qui eſt, De Iuſtitia Fœderum Gallicorum cum infidelibus.

Præfatio. *Fol.* 131.
Cap. 1. *Quarta Quæſtio de fœderibus: & ſenſus eius proponitur.* *Fol.* 133.
2. *Prima ratio aduerſus fœdera Francorum, quia quemadmodum Rebellio, ita fauor, & fomes eius graue crimen.* *Fol.* 134.
3. *Batani perfectiſſimè rebelles Regi ſuo.* *fol.* 137.
4. *Libertas nouæ Religionis appetita non purgat maculã Rebellionis.* *fol.* 143.
5. *Diluitur obiectio ex Induciis petita, quibus Prouinciæ confœderatæ* liberæ *declarari videntur.* *fol.* 144.
6. *Origo belli Germanici declaratur.* *fol.* 153.
7. *Suecicum fœdus iniquiſſimæ rebellionis maculâ fœdiſſimum.* *fol.* 156.

8. *Non*

8. *Non ſufficit, eſſe fœderatos, quibus dantur ſuppetiæ.* fol. 160.

9. *Secunda ratio; quia in bello Religionis, ſeu, quod ad hæreſis patrocinium geritur, arma ferre illicitum.* fol. 164.

10. *Bellum Ordinum Confœderatorum aduerſus Regem Hiſpaniarum, initio, medio, fine, Religionis eſt: & per hoc, fœdus cum eis, & adiutorium illicita.* fol. 167.

11. *In perniciem animarum ſuarum mittuntur ad Bellum Franci milites. An Regis Doctorumque conſcientiæ tutò acquieſcere poſſint.* fol. 177.

12. *Bellum Proteſtantium & Suecicum eſt itidem bellum Religionis; & conſequenter fœdus cum eis illicitum.* fol. 180.

13. *Vtrum Religionis Catholicæ extirpatio fiat à Rege Chriſtianiſſimo indirectè tantùm.* fol. 185.

14. *Etiam indirecta Catholicæ Religionis violatio reum facit. Fundamentum ex doctrina S. Thomæ, & communi Theologorum.* fol. 188.

15. *Reges Vaſalli ſunt incarnati Regis Chriſti. Quanta inde fidelitatis obligatio in Regibus Chriſtianis erga Regnum Domini ſui.* fol. 192.

16. *Eccleſia mater Chriſtianorum, Sponſa Chriſti Regum Domini. Quantum vinculum inde in Reges.* fol. 194.

17. *Reges Vicarij ſunt Chriſti Regis omnium. Quis ſit ordo naturalis inter Regna, & Eccleſiam, & vtrorumque defenſionem.* fol. 196.

18. *Regibus Pietas maximè neceſſaria, ex qua ſola diſcunt officium ſuum.* fol. 199.

19. *Regnorum Ortus, Occaſus, Incrementa, Decrementa, à remunerante, vel puniente Deo.* fol. 200.

20. *Declarantur hactenus dicta de fœderum iſtorum, ſuppetiarumque iniquitate, exemplo Hugenottarum, & Rupellenſium.* fol. 204.

21. *Religio, & Eccleſia ſemper indirectè affecta: ſæpiùs ab ijs, qui in Gallijs præfuerunt.* fol. 207.

22. *Non ſolùm Eccleſia, ſed & Eccleſiæ Paranymphus, itemque ſponſus* indirectè *per politiæ regulas interemptus eſt. Vtriuſque interitus antitheſi illuſtratur.* fol. 212.

23. *Ex alia tertia radice Francorum fœdera conuelluntur, quia directè tendunt eò, vt infideles Catholicis præficiantur; quod illicitum eſt.* fol. 215.

24. *Subterfugium expenditur, quo prætexunt, liberum exercitium Catholicæ Religionis Germaniæ & Belgij Ciuitatibus beneficio Regis Franciæ obtentum. Impietas ibi inuoluta euoluitur.* fol. 218.

25. *Libertas illa traditionem templorum Catholicorum coniunctam habet. Quàm hoc infame viſum ſit antiquis Patribus.* fol. 227.

26. *Alia ratione peccatum in iſta liberi exercitij Catholici procuratione. Quanta obſeruatio libertatis illius, & ſecuritas perpetuitatis ſperanda ſit.* fol. 230.

27. *Vberiùs hoc oſtenditur ex poſtrema expeditione Batauorum in Brabantiam, & excidio Thenenſi.* fol. 236.

28. *Item ex indole hæreſeos, præſertim Caluinianæ, Legeque capitali ſtatus Batauici. Epilogus de iſta Religionis libertate.* fol. 244.

29. *Scripturis apertiſſimis munitur tradita hactenus doctrina.* fol. 251.

30. *Item Scriptorum recentiorum adſtipulatione.* fol. 254.

31. *Item teſtimonijs antiquorum Patrum.* fol. 259.

32. *Fœdera iſta damnari à Scripturis & Patribus videntur, hoc ipſo, quo cum infidelibus ad ſuppetias mutuas ineuntur, etiam citra læſionem Religionis.* fol. 264.

33. *Soluuntur duæ Obiectiones, ex fœdere Abraham cum Abimelech, & Iudæorum cum Spartiatis petitæ.* fol. 267.

34. *Aliæ duæ, ex fœdere Moyſis cum Hobab, & Iſraëlitarum cum Ægyptijs.* fol. 269.

35. *Item aliæ duæ diſſlantur; fœdus Ioſuæ cum Gabaonitis, & Dauidis cum Achi, Rege Geth.* fol. 271.

36. *Fœdus Machabæorum cum Romanis explicatur.* fol. 273.

37. *Fœdera cum infidelibus crimen anathemate dignum iudicarunt antiqui. Excõmunicatio pluribus Canonibus aduerſus illud pronũtiata.* fol. 275.

38. *Eadem fœdera ſubſidiaque hæreticis data alijs trium Excommunicationum telis feriuntur in Bulla Cœnæ.* fol. 280.

39. *Pœnis temporalibus perſecutus eſt Deus fœdera cum infidelibus in Veteri Teſtamento.* fol. 283.

40. *Itemque in Nouo. Plurimis exemplis exercitæ à Deo ſeueritatis declaratur.* fol. 285.

41. *Conſilia potiùs diuina, quàm humana attendenda. Error in delectu Conſiliariorum Regibus noxius.*

42. *Iterum commendata Regibus Pietas. Multis vinculis Francorum Reges tuendæ Religioni obſtringuntur.*

43. *Teſtamentum S. Remigij, Regiæ ſtirpi conditum, expenditur.*

Propter

Propter Auctoris à prælo abſentiam, irrepſerunt errata quædam; quæ, quiſquis errare nolit, Lector aut Typographus, ita corrigat;

In oratione quidem Latinâ legat,

PAG. 9. Lin. 18. profeſſione, *pro* poſſeſſione.
Ibid. 21. incunabulis, *pro* incunabilis.
11. 11. cerebro, *pro* celebro.
21. 18. interfector, *pro* interfectus.
27. 4. prçreptâq; *pro* prætextaq;
33. 32. Regnum, *pro* Regium.
35. 33. Antiſtitibus, *pro* Antiſtibus.
47. 20. inaniter, *pro* inanitur.
50. 33. quantus, *pro* quantas.
58. 30. ſtrictura, *pro* ſtructura.
60. 17. inſulsè, *pro* infulsè.
65. 22. Regum *pro* Regem.
70. 26. Egicani, *pro* Legicani.
71. 22. Indigetat, *pro* indigitat.
72. 11. hoſtilem ſanguinem, *pro* hoſtili ſanguine.
74. 4. Regijs, *pro* Regis.
34. Mirabili, *pro* mirabile.
89. 36. Tolle, *pro* Tollet.
96. 32. Nangius, *pro* Naugius.
12. reliquam, *pro* aliquam.
98. 29. aliud, *pro* illud.
105. 24. fluctuat, *pro* fluctuant.
113. 4. Ioakim, *pro* Ioachim.
Ibid. Ioachin filio, *pro* Ioachim filio.
116. 21. firmaret, *pro* formaret.
117. 3. nona, *pro* noua.
22. Calui, *pro* Calni.
118. 16. ſeruierunt, *pro* ſeruiunt.
123. 14. Pontifices, *pro* Pontificem.
133. 17. eorum, *pro* eius.
20. Gabaonitis, *pro* Babaonitis.
149. 15. ſtolideque, *pro* ſolideque.
157. 24. Chriſtianiſmi, *pro* Chriſtianiſſimi.
158. 6. probet, *pro* probat.
Ibid. Probat, *pro* Probet.
162. 2. Lesbiam, *pro* Lesbram.
163. 16. ſtabiliendis, *pro* ſtabilendis.
166. 14. fidem, *pro* qui fidem.
201. 5. diſſenſiones, *pro* diſſentiones.
202. 26. operatur, *pro* operatos.
207. 2. admonentis, *pro* admouentis.
214. 4. lenitate, *pro* leuitate.
22. refundere, *pro* defundere.
219. 14. ſie, *pro* ſi.
222. 23. faceſſant, *pro* ſaceſſant.
226. 1. purpuratæ, *pro* purpuratâ.
31. connubialium, *pro* connubralium.
229. 21. pro Chriſto patiar, *pro* patiar.
231. 21. depoſitoque, *pro* depſitoque.
236. 12. iuratarum veſtigium, nullum, *pro* iuratarum, veſtigium nullum.
239. 25. errabundas, *pro* errabandas.
240. 12. tranſuerberatis, *pro* tranſuerbetatis.
135. *in marg.* an. 1602. *pro* an. 1592.
254. 7. fuga, *pro* fugaque.
259. 27. literas dedit, *pro* literas.
262. 36. ſubiugati ſtatum, *pro* ſubiugati, ſtatum.
269. 7. intercideret, *pro* intercîderet.
275. 33. infecta, *pro* infectæ.
280. 12. caput XXXVIII. *pro* caput XXXIV.
18. hoſtes, *pro* ohſtes.
284. 5. eodem, *pro* codem.

In Græcâ verò;

PAG. 68. Lin. 15. ἐξέταζε, *pro* ἐξέταξε.
138. 30. ἀφηνιάζειν, *pro* ἀφηνιάξειν.
162. 24. θεμιτὸν, *pro* δεμιτὸν.
195. 2. σύμμετρον, *pro* σύμεμτρον.
216. 36. ὅσον, *pro* ὀσον.
217. 4. ἄλλο, *pro* ἀλλο.
5. *poſt* ἔτυχε, *adjce hac verba*, σκεπούμενον ἢ τιμώμενον.

Digitized by Google

Google